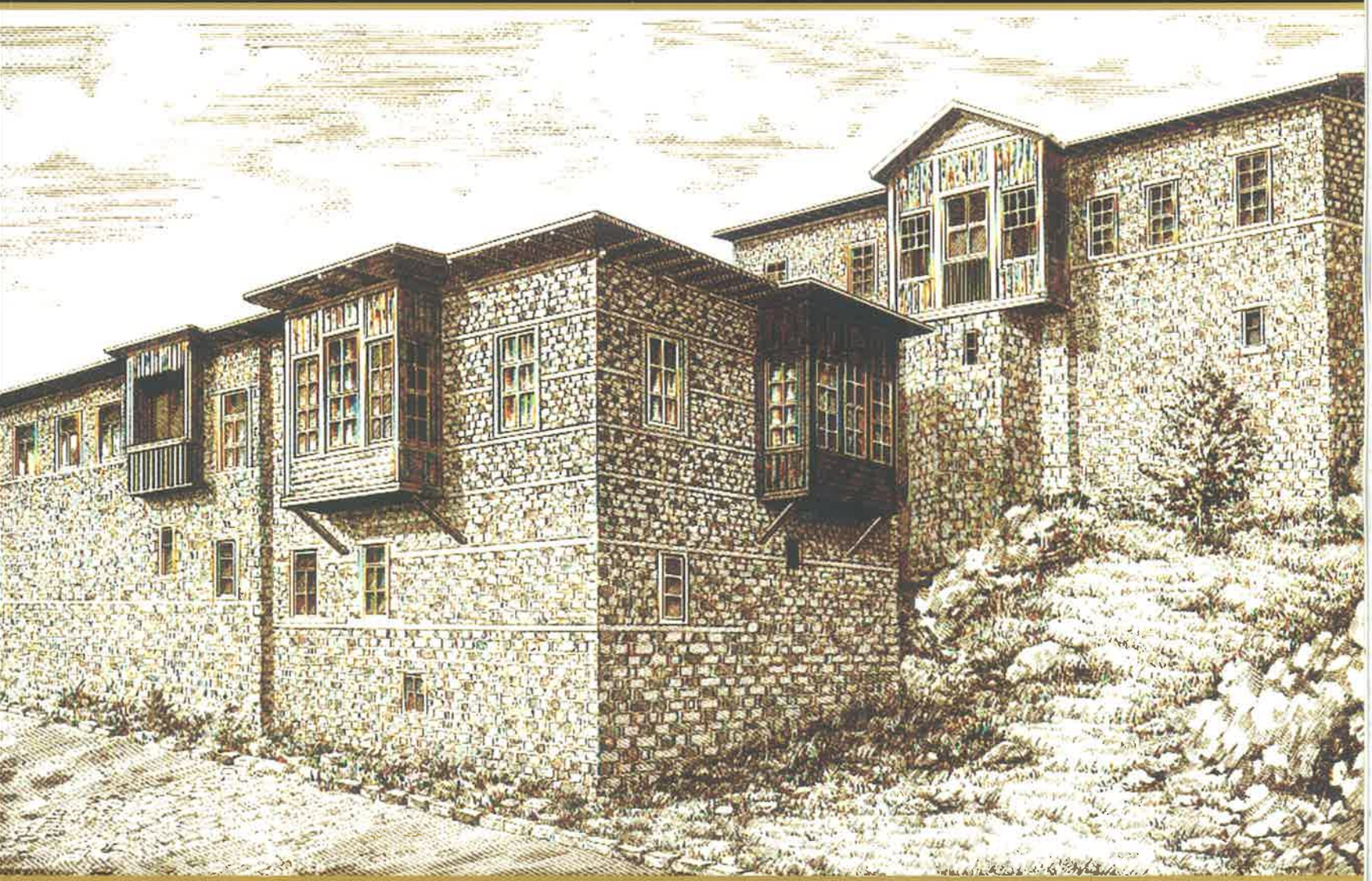
geleneksel HARPUT & ELAZIĞ evleri

Yrd. Doç. Dr. Şahabettin ÖZTÜRK
Mimar Mithat COŞKUN

ELAZIĞ BELEDİYESİ
ELAZIĞ KİTAPLIĞI PROJESİ
KÜLTÜR YAYINLARI

2014

1- ELAZIĞ'IN TARİHÇESİ VE COĞRAFİ DURUMU

1.1-ELAZIĞ'IN TARİHÇESİ

Elazığ ili dahilinde yapılan kazı ve araştırmalara göre; Elazığ, bu nedenle de Harput çevre tarihi Paleolitik Çağ'a kadar inmektedir. Keban Barajı'nın yapımı nedeniyle yapılan Yukarı Fırat çalışmalarındaki çok sayıda kazı ve araştırma bunu kanıtlamaktadır. Bu kapsamda Karasu, Arapkir Deresi ile Murat Suyu Vadisi seki ve kayalıklarında yapılan çalışmalarda bulunan ve Paleolitik Dönem insanlarının kullandığı kaya altı sığmağı ile açık hava konak yerlerinden; özellikle Karataş ve Küllünün İni'nde bulunan Eski Paleolitik Dönem'in, Aşölyen Evresi'ne ait el baltaları ve çakmak taşı aletleri önemli buluntulardır(1). Karataş Kayaaltı Sığınağı, Gedikli Mağarası ve Kalecik açık hava konak merkezi, bu dönemin önemli merkezlerindendir. Poleolitik Dönem sonrasına tarihlendirilen Tepecik, Tülintepe, Bağtepe, Değirmentepe, Norşuntepe, Habusu-Körtepe, Korucutepe, Şimşat (Haraba), Kalecik Höyük, Kalaycık Kilise Düzü, Pağnik, Pulur bölgede önemli tarihi yerleşim yerleridir.

Gavurtepe *(Yeniköy),* Fatmalı, Tepecik, Aşvan Höyük, Kurupınan Çayboyu ile Taşkın Mevkii ve Kalesi'nde yapılan kazı ve araştırmalarda, M.Ö. 6. ve 7. binlerde Orta Anadolu, Kuzey Suriye, Kuzey Mezopotamya ve İran ile ticari ilişkilerin kurulduğu anlaşılmıştır. Tülintepe, Norşuntepe, Korucutepe, Çayboyu, Kabusu Körtepe ve Tepecik'te bulunan Obeyd Evresi ile Tepecik'te bulunan Uruk Evresi buluntuları, Sümer Öncesi kültürlerin izlerini ve yayılım alanlarını gösterirken, Norşuntepe ile Tepecik, Gavurtepe *(Yeniköy)* ve Pulur *(Sakyol)*'da bulunan buluntular, yörenin Eski Tunç Çağı'nda *(M.Ö. 3 ve 2. binler)* iskan edildiğini gösterir. Kovancılar ilçesi dahilinde bulunan Çınaz III Höyüğü'nde, Akeramik Neolotik yerleşim tespit edilirken; Çınaz I *(Sekarat)* Höyüğü'nde Kalkolotik Dönem yerleşmesi tespit edilmiştir. Ulupınar *(Birvan),* Tanrıvermiş Kayalığı, Gökçehöyük ve Çuhadar Höyüğü'nde yapılan araştırmalarda da İlk Tunç Çağı malzemeleri bulunmuştur.

M.Ö. 235Ö-2000'lerde Naramsin komutasında Akad'ların saldırısına uğrayan bölge, bu yıllarda "İşuwa" olarak anılmaktaydı(2). Aynı dönemde Kızılırmak yöresinde Hititler yaşamaktayken, doğuda Hurri-Mitanni'ler bulunmaktaydı. Her iki kültüründe stratejik konumu nedeniyle ele geçirmeye çalıştıkları bölge", önce Hurri-Mitannilerin *(Subartular)* eline geçerse de, I.Şuppiluliuma Dönemi'nde *(M.Ö.1375-1335)* Hititler'in eline geçer. M.Ö. XII. yüzyılda Hitit Devleti'nin yıkılmasıyla birlikte, bölgede karanlık bir dönem yaşanır. Bu dönemde çeşitli kavimlerin egemenliği vardır. Bunlardan biri de, Asur kaynaklarında Muşki adıyla anılan kavimdir. M.Ö. IX. yüzyılda Muşkiler, Murat Suyu ile batı Fırat arasındaki bölgeye kadar ilerlerler. Yine aynı dönemlerde, Asurluların da bölgede egemenlikleri söz konusudur. M.Ö. Vl. Yüzyılda Kral Menua *(M.Ö.810-785/80)* zamanında Urartular, bölgeyi ele geçirip, kendi eyalet düzenleri içine alırlar.

Bölgedeki Urartu egemenliği, Menua'yı izleyen I.Argişti *(M.Ö.785/80-760)* ve II.Sardur (M.Ö.760-730) dönemlerinde de devam eder. M.Ö.V1II yüzyılın ortalarında Asur Kralı III. Tiglathpileser'in

(1) Muhammet Beşir Aşan; Elazığ Tunceli ve Bingöl İllerinde Türk İskân İzleri, Ankara 1992, s. 22 vd; Kılıç Kökten;"Keban Baraj Gölü Alanında Taş devri Araştırmaları 1970", Keban Projesi 1970 Çalışmaları, s.1-2.
(2) Muhammet Beşir Aşan; a.g.e. ,s. 23.

(M.Ö.745-727), H. Sarduri'yi yenmesinden sonra bir ara kesintiye uğrayan Urartu egemenliği, aynı yüzyılın son çeyreği içinde, Asur Kralı II. Sargon *(MÖ.721-705)* Dönemi'nde tekrar kurulur. Palu, Harput, Bağın, Mazgirt, Kaleköy, Perisu Kalesi, Norşuntepe, Genefik, Habibuşağı, Haroğlu, Baskil/Kaleköy, Maltepe Kalesi gibi yeri eşimlerdeki Urartu buluntuları ve yazıtları 17, Urartuların bölgeye verdiği önemi gösterir(3).

M.Ö.715'lerde Med aşiret reislerinden Dayarikku *(Keyaksar),* tüm Med aşiretlerini bir araya getirerek bir devlet kurar. Başkentleri bugünkü İran'da bulunan Hemadan kenti olan Medler; önce Asurluları, ardından Urartuları yıkarak *(M.Ö.660)* bölgeyi ele geçirirler. M.Ö.650'de Med Kralı Fravarti, Ninive'de Asurlularla çarpışırken, İskitlerin arkadan vuramasıyla öldürülür. M.Ö.560'da ise Pers Kralı Kuraş *(Keyhüsrev),* Med Kralı İstuvegu *(Astiyap)'yu* yenerek, Med bölgesini ele geçirir. Bölgede satraplık sistemini kuran Kuraş *(Keyhüsrev)'in* kurduğu satraplıklar; doğuda Medya, batıda Kapadokya ve Antitoroslar, kuzeyde Karadeniz, güneyde Mezopotamya satraplıklarıdır. Harput ve çevresini içine alan satraplık ise, 3. büyük satraplık olan *"Medya Satraphğı"* dır. II. Kuraş'ın yendiği Med devletini, Akameniş *(Pers)* hanedanlarından III. Kuraş *(M.Ö.559-529),* M.Ö.550'lerde ortadan kaldırır. I. Dara *(Darius)* Dönemi'nde *(M.Ö. 521-486)* ise, İran'dan Kızılırmak'a kadar olan bölgeye yayılırlar. Doğu Anadolu'da Pers egemenliği gerçek anlamıyla, Dara'nın M.Ö.519'daki seferiyle gerçekleşir. Halk arasında vergilere karşı yer yer isyanlar olursa da bu durum M.Ö.400'lere kadar sürer. Bu dönemde Dara, Harput ve çevresini de ele geçirir. Dara Dönemi'nde Pers Devleti 23 büyük satraplığa bölünürken, Harput ve çevresi 13. satraplık olan *"Armenia Satraphğı"* içinde kalır. M.Ö.334'de Pers satraplarının önce Granikos *(Biga)* Çayı kıyısında, ardından Gaugamela'da *(Erbil/Kerbela)* Büyük İskender'e yenilmesiyle, Pers İmparatorluğu tarihe karışır.

M.S.395'te Akhunlar, Harput önlerine kadar gelirlerse de, alamadan geri dönerler. Aynı yıl Roma İmparatorluğu ikiye bölünür. Fırat bölgesi bütün Anadolu ile birlikte Doğu Roma, Yani Bizans İmparatorluğu sınırlan içinde kalır. V. yüzyılın ikinci yarısında Sasaniler birara bölgeyi işgal ederlerse de, Nuşirevan'm 579'da ölümünden sonra yönetimde aksamalar görülür". Bu arada 562'de elli yıllık bir barış antlaşması yapılır ve Fırat'ın batısı Bizans'ta, doğusu Sasaniler'de kalır. Ancak, 610'dan sonra Heraklios Dönem'de Bizanslılar antlaşmayı bozarak, sık sık bölgeye girerler. Böylece savaşlar yeniden başlar ki, bu dönemde Harput sıkça el değiştirir. Bu sıralarda Anadolu'da yeni bir güç olarak İslam akınları başlar.

Halife Ömer Dönemi'nde *(634-644)* Araplar, Suriye ve Irak'tan sonra Doğu Anadolu'ya girip bir ara *(644-650)* Harput'u ele geçirirler. Bu yıllardan sonra Arap-Bizans mücadelesi başlar. Yıllarca süren bu savaşlar ve mücadeleler sırasında bölge; 685'de Bizans, 700'lü yıllarda Arap, 752 yılında Bizans, hemen ardından Arap egemenliğine girer. 756 yılından sonra bölgede Abbasi hâkimiyeti başlar. 837'de Abbasiler Babek isyanı ile uğraşırken, bölgede Abbasi hâkimiyetinde İslam Bizans mücadelesi 10. yüzyılın sonuna kadar devam eder(4).

938 yılında *"Mezopotamya"* teması içinde görünen kent, 949/952 yıllarında *"Küçük Kharpete"*

(3) Pınar Pınarcık; "Urartu Krallığının Tarihi Coğrafyası Hakkında Yeni Öneriler", Tarih İncelemeleri Dergisi Cilt/Volume XXVII, Sayı/Number 2 Aralık/December 2012, s.459-482 Geniş bilgi için Bkz. Veli Sevin " Elazığ Bahçecik Yazıtı ve Urartu Eyalet Sistemi Üzerine Düşünceler" Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:15, Sayı:2, 379-384; Kemalettin Köroğlu; Urartu Krallığı Döneminde Elazığ (Alzi) ve Çevresi, İstanbul Arkeoloji ve Sanat Yayınları. İstanbul,1996, s.55 vd.

(4) Mükrimin Halil Yinanç; Türkiye Tarihi, Selçuklular Devri, İstanbul 1944,s.28; Zekeriya Kitapçı; Saadet Asrında Türkler, Konya 1995, s. 92-94; Ayrıca geniş bilgi için bkz. Hakkı Dursun Yıldız, İslâmiyet ve Türkler, İstanbul, 1980.

anlamına gelen *"Kharpe-zikion"* teması içinde kalır. 976/989 yıllarına geldiğimizde ise kent bu Ideta *"IV. Armenia"* teması içinde görünür, XV. yüzyıllar 1018 yılında öncü akınlar şeklinde, Çağrı Bey komutasında, Anadolu'ya giren Türkler, Van'a kadar gelirler. Bu arada 1040'da Dandanakan Savaşı ile bağımsız devlet kuran Selçuklular 1043'de Tuğrul Bey komutasında Kazvin'e gelmişlerdir.

Aynı yıllarda, Selçuklular'a bağlanmak istemeyen Oğuz Türkmenleri, kitleler halinde Doğu Anadolu'ya akmaya başlayarak, Van ve Erzurum yörelerine akınlar yapıp ganimet toplarlar. Bir kısım Oğuz boyları ise Meyyafarikin *(Silvan),* Mardin ve Cizre'ye ulaşırlar. 1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra, Bizans yönetiminde oluşan otorite boşluğundan yararlanan ve Harput çevresinden Çukurova'ya kadar olan bölgede egemenlik kuran Ermeni Fhilaretos/Fileratos, bir müddet direnirse de bölgede fazla tutunamaz. Sultan Melikşah tarafından Diyarbakır'ı *(Amid)* fethetmeye gönderilen Fahr al-Davla Muhammed bin Cuhayr *(Fahrüd-Devle),* yanında Çubuk Bey ve Artuk Bey ile birlikte Diyarbakır'ı kuşatır. Kuşatmanın uzun sürmesi üzerine; Fahrüd Devle, Çubuk Bey'i Harput ve civarını fethetmeye gönderir. 1087 yılında Çubuk Bey, 300 atlı süvari ile Fileratos'un elinde bulunan Harput'u alır(5).

Selçuklu geleneklerine göre bir bey, bir yeri fethettiğinde, merkeze bağlı olmak koşulu ile kendi beyliğini kurabilirdi. Çubuk bey, bu gelenek gereği Harput ve civarında, Çubukoğuları adıyla anılan kendi beyliğini kurar. Çubuk Bey'in Haput'taki egemenliğinin ne kadar sürdüğü tam olarak bilinmezse de; oğlu Mehmet bey'in, 1106-1113 yılında Harput Hükümdarı olduğu bilinmektedir. 26 yıl süren Çubukoğulları Dönemi'nden günümüze ulaşan yapısal kalıntının olmaması; bu dönemde yeni yapılaşma olmadığını, mevcut iç kale ve içindeki yapıların kullanıldığını gösterir. İbadet ihtiyacı için, yine kale içinde uygun bir yapının kullanıldığını ya da küçük bir mescid inşa edildiğini düşünebiliriz. Sultan Alparslan'ın ölümünden sonra, Malatya ve Elbistan bölgesi, Tuğrul Arslan'a kalır. Bu sıralarda Artukoğlu Belek Bey, Tuğrul Arslan'ın annesi Ayşe Hatun ile evlenir ve küçük olduğu için Tuğrul Arslan'm atabeyi olur. Mehmet Bey'in hasta halefinin, Harput idaresini Tuğrul Arslan'a vasiyet etmesi üzerine ise; Belek, atabey sıfatı ile Harput'a giderek şehri teslim alır. 1122 yılında Belek, amcası İlgazi'nin isteği üzerine, Haçlılara karşı Halep'e doğru gider. Bu arada Urfa Kontu Joscelin de Courtenay ile Birecik Senyörü Galeran de Puiset, Belek'in yolunu keser. Çıkan savaş sonrasında Belek, Joscelin ve Galeran ile birlikte çok sayıda şovalyeyi esir alarak, Harput Kalesi'ne hapseder *(1123).*

Bu olay üzerine Kudüs Kralı II. Boldvin/Baudovin, Harput'u kuşatmak üzere yola çıkar, ancak, yapılan savaştan Belek yine galip çıkarak, II Baudovin ile birlikte yine çok sayıda esir alarak, bunları da Harput Kalesi'ne hapseder. Bir süre sonra on beş gönüllü, Behesni *(Besni)* Kalesi'nden gelip, Belek'in seferde ve asker sayısının az olduğu bir sırada kaleye sızarak, kalenin onarımında çalışan Ermenilerin de yardımıyla", kale içinde bulunan muhafızları öldürerek, esir durumda bulunan Kral Baudovin ile birlikte Joscelin, Galeran ve diğer şövalyeleri kurtarırlar.

Kalenin ele geçirildiğini duyan ve o sıralarda Halep'te bulunan Belek, derhal geri dönerek şehri kuşatır. Kuşatma sırasında Kont Gaieran şehri Belek'e geri teslim eder. Ancak, Joscelin yardım getirmek için kuşatma öncesi Harput'tan kaçar. Belek Gazi 1124'de Menbic kuşatması sırasında öldükten sonra, ülkesini yönetmek üzere vasiyet ettiği amcasının oğlu Hüsameddin Timurtaş'ın, yönetim gücü ve

(5) Nurettin Ardıçoğlu; Harput Tarihi, İstanbul, 1964, s. 45 vd.

yeteneğine sahip olmaması nedeniyle; kardeşi Süleyman. Belek'in Harput ve Palu'daki beyliğine sahip olur. Bir yıl kadar hüküm süren Süleyman'ın ölmesi üzerine, Hısn-ı Keyfa Artuklu hükümdarı Sökmenoğlu Davud, yönetimi ele geçirir. Davud'un 1144'de Ölmesinden sonra ise, yönetim onun oğlu Fahreddin Karaarslan'a kalır. Birara kardeşi Arslan Doğmuş yönetimi ele geçirirse de, 1146'da Fahreddin Karaarslan, Selçuklu Sultanı Mesud'un yardımı ile tekrar başa geçer.

Karaarslan, Harput'un idaresini büyük oğlu Nasreddin'e vererek, 163'te Erzen71 hakimi Devlet-Şah'ın kızı ile evlendirir. Nasreddin'in 1164'te ölümü ve H67'de de Karaarslan'ın ölümü üzerine idare, Nureddin Muhammed'e geçer. Muhammed ise, Harput'un idaresini kardeşi İmameddin Ebubekir'e bırakır. Daha önceleri Selahaddin Eyyubi ile ittifak yapmış olan Nureddin Muhammed. 1185'te Eyyubi'nin yardım isteği üzerine, kardeşi İmameddin Ebubekir'i, Eyyubi'nin yardımına gönderir.

Ebubekir'in gidişinden sonra, Muhammed'in ölmesiyle birlikte, kardeşinin yerine Kutbettin Sokman geçirilir. Bu olay üzerine İmameddin Ebubekir, Harput'a geri dönerek kenti ele geçirir ve adına para bastırır. 1203/1205 yılına kadar egemenliğini sürdüren İmameddin Ebubekir'in ölümünden sonra, yerine oğlu Nizameddin İbrahim halef olur. Ancak, aynı yularda Harput Artuklular'ı Selçuklu egemenliğini tanımışlardı. Bu arada Hısn-ı Keyfa Artuklu hükümdarı Nasırüddin Mahmud 1205/1206 yılında Harput'u almak için, Eyyubiler'den Melik Eşrefin yardımı ile Harput üstüne yürür; Nizameddin İbrahim ise, Selçuklu Sultanı Gıyaseddİn Keyhüsrev'den yardım ister. Yardımın yola çıkması üzerine Nasırüddin Mahmud, kuşatmayı kaldırarak geri çekilir. Nizameddin İbrahim'in 1223'te ölümünden sonra yerine, oğlu İzzeddin Ahmet geçer(6).

Bu dönemde Harput geçici olarak 1227'de Celaleddin Harzemşah tarafından işgal edilmiş olup, yine birara Moğollar'ın eline geçer. Harput Artuklu İmparatorluğu 1234'de Selçuklu Sultanı Alaaddin Keykubad'ın, Harput'u ve bölgeyi fethiyle son bulmuşken, son hükümdar konusu tartışmalıdır. Kimi kaynaklarda adı geçen ve İzzeddin Ahmet'in kardeşi Hızır ile Hızır'ın oğlu Nureddin Artukşah isimleri konusunda net bilgiler yoktur. Genel yargılar Hızır'ın başa geçmediği, Nureddin Artukşahım son hükümdar olduğu yönündedir. Aynı yıllarda Eyyubiler'in de Harput'ta varlığı söz konusudur. Bu yıllarda gerginleşen Selçuklu-Eyyubi ilişkileri, Alaaddin Keykubad'ın Ahlat'ı ele geçirmiş olması sonucu; El Kamil, ordusuyla Anadolu içlerine girmeye çalışır. Toros yollarının kapalı olması nedeniyle, Hısn-ı Mansur'u yakıp yıkarak, Fırat'ı aşıp Siverek'e kadar gelir.

Aynı sıralarda Harput Artukluları da Selçuklulara baş kaldırınca; Harput'u bir uç kalesi olarak kullanma düşüncesiyle El Kamil'in yardım için Harput'a gönderdiği güçler yenilir. Harput Kalesi'nde teslim olmak zorunda kalır. Harput'un Selçuklulara geçmesinden sonra Alaaddin Keykubad, kenti Seyfeddin Bayram adlı bir subaşına teslim ederken; korumasını ise, Yassıçimen Savaşı sonrasında kendisine sığınan Harzemliler'e verir. Kendisine karşı oluşan muhalefet ve rahatsızlıklara karşın, son kozlarını oynayan Keyhüsrev, 1243 yılında Kösedağ'da Moğollara yenilir ve Selçuklu Devleti, Moğollara vergi veren devlet durumuna düşer. Bu sıralarda Moğol komutam Baycu Noyan bir ara hastalanıp, getirildiği Harput'ta tedavi görür. Keyhüsrev'den sonra başa geçen Sultan II. İzzeddin Keykavus, sınırları

(6) Nurettin Ardıçoğlu; Harput Tarihi , İstanbul 1964, s. 47 vd.; Geniş bilgi için bkz. Osman Turan; Doğu Anadolu Türk Devletleri Tarihi, İstanbul1973, s. 146-147.

kontrol amacıyla, gizli bir şekilde asker toplamaya çalışır. Bu nedenledir ki, 1257 yılında Musul'lu Şerafeddin Mehmed bin Şeyh Adi adlı bir aşiret reisine, hizmetlerinden dolayı Harput'un idaresini verir. Ancak, Şerafeddin Mehmed halk tarafından Harput'a sokulmaz ve Harput civarında Baycu Noyan tarafından yakalanarak öldürülür.

1258'de Bağdat'a giren Hülagu, ardından El Cezire'ye yürür ve buraları da alarak Fırat geçip Suriye'ye döner. 1289'da Anadolu, Hülagu tarafından paylaştırılır ve Harput bölgesi ile doğusu Gazvinli'ye verilir. Gazvinli ve İrinçin adlı Moğol beyi, ellerinde tuttukları bölgelerde çok zulüm yaparlar ve sonuçta çeşitli isyanlar olur. Bunların en büyüğü 1258'deki Sülemiş İsyam'dır.

XIII. yüzyıl sonunda zayıflayan Selçuklu Devleti'nin yerine, çeşitli beylikler kurulur. XIV. Yüzyıl ortalarına kadar İlhanlı yönetiminde kalan Harput bölgesi; Malatya, Elbistan ve Maraş'la birlikte, bu yıllarda güçlenmeye başlayan Dulkadiroğluları Beyliği egemenliğine girer. Zeyneddin Karacabey tarafından kurulan ve adını 1336'dan sonra duyuran Dulkadiroğluları, 1339'da bağımsızlıklarına kavuşurlar. Karacabey'den sonra yönetime geçen İzzeddin Halil Bey Dönemi'nde başkent Elbistan olup, 1363'den sonra Harput büyük önem kazanır.

Harput'un yönetiminde bu yıllarda Karacabey'in oğullarından Sarımeddin İbrahim Bey vardır. 1366 yılında Memlûk orduları, Halep Valisi Seyfettin Corcu komutasında Harput'u iki defa kuşatırlar ve ikinci kuşatmada Harput teslim olur. Ancak, on yıl sonra 1376'da Dulkadiroğlu Halil Bey, Harput'u yeniden ele geçirir. 1381 yılında Memluklular tekrar bu bölgelere saldırırsa da, Harput'u alamadan Maraş ve Elbistan'a ulaşırlar. Dulkadirliler ise Harput'u uzun süre kullanıp, buradan çeşitli kentlere akınlar düzenlerler. Ancak, Harput İç Kale batı duvarlarındaki Halil İbrahim Burcu'nda yer alan kitabede Melik Eşrefin adının geçmesi ve övülmesi, kalenin anlatıldığı gibi ele geçirilmediği şeklinde değil, Dulkadirliler'in Memluk egemenliğini kabul ettiği yönündedir. 1433'de Timur Anadolu'dan ayrılırken. Diyarbakır ve yöresinin kontrolünü Akkoyunlu beylerinden Kara Yülük Osman'a bırakır.

Büyük bir devlet kurmak isteyen Kara Yülük Osman, kardeşlerini öldürerek yönetimi tek başına ele geçirir. Timur'un bıraktığı Malatya'yı koruyamamasına karşılık; Erzincan ve çevresini Yar Ali'den, Urfa'yı Döğerler'den, Çemişgezek'i Pir Hüseyin Bey'den, Harput'u Dulkadiroğulları'ndan, Kemah'ı Timur temsilcisi Şemseddin'den, Erzurum'u Karakoyunlu Valisi Duharlı Pir Ahmet Bey'den, Mardin'i ise Karakoyunlulardan alarak geniş bir devlet kurar. Bu arada Karakoyunlu Beyi Kara Yusuf, Malatya'yı ele geçirip; Kara Yülük'ün yeğeni Kılıç Arslan, Pir Hüseyin, Cihanşah'm abisi İskender, Kara Yülük Osman'ın oğlu Ali Bey'in denetiminde bulunan Harput'u kuşatırsa da, bir başarı elde edemeden geri çekilir.

Harput. Ancak Kara Yülük'ün ölümü ve taht kavgalarından sonra; Dulkadiroğlu Halil Bey'in oğlu Nasır-al Din Muhammed tarafından Akkoyunlular'dan geri alınır. Nasır-al Din Muhammed'den sonra yönetime oğlu Melik Arslan geçerse de; 1465'de Harput, Memlûk sultanının da göz yummasıyla birlikte, Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan olarak anılan. Hasan Bayındır Han tarafından geri alınır. Uzun Hasan, 1467'de Karakoyunlu Beyi Cihanşah'ı, ardından 1469'da Teymurlar'dan Ebu Said Han'ı yenip; her ikisini de öldürdükten sonra, ülkesinin sınırlarını Karaman'a kadar genişletir. Bu sırada Osmanoğulları'ndan kaçan Karaman ve Candaroğulları'nın kışkırtmasıyla, Osmanlı kenti Tokat'ı yakıp yıkar ve Fatih'e meydan okur. Bu hareketler sonun başlangıcı olur.

1473 yılında Fatih Sultan Mehmed, Uzun Hasanın üstüne yürümeye başlar. Yolda Karaman Valisi Şehzade Mustafa ile Amasya Valisi Şehzade Beyazıt, ordularıyla birlikte Fatih'e katılırlar ve Otlukbeli'nde yapılan savaşta Akkoyunlu'lar yenilir.

1507'de Şah İsmail tarafından Akkoyunlu Devleti yok edilince, Doğu Anadolu'daki pek çok şehirle birlikte, Harput'ta da Safevi Dönemi başlar. Yazdığı şiirlerde kullandığı ismi ile Şah Hatai *(Şah İsmail),* önceleri Osmanlılar İle iyi ilişkilere giren Bunun karşılığında II. Beyazıt'ın da ilişkilere karşılık vermesine rağmen, Trabzon Valisi Şehzade Selim, her fırsatta sınırlara baskınlar yaparak, gerginliği arttırır.

Şah İsmail'in Doğu Anadolu'da güçlenmesi, gönderdiği misyonerler ile organize olarak taraflar kazanması sonrasında 1512 yılında tahta geçen Yavuz Sultan Selim, ilk iş olarak 1514 yılında Şah İsmail'in üstüne yürür ve Çaldıranda Safevi ordusunu yenerek bölgenin büyük bir bölümünü ele geçirir. Yavuz Sultan Selim, savaş sonrasında dağlara sığınan Şah İsmail taraftarlarını etkisizleştirmek için, Maraş Beylerbeyi Bıyıklı Mehmet Paşa ile, İdris-i Bitlisi'yi görevlendirir. 1515 yılında bölge tamamen Osmanlı denetimine girer(7). Kanuni Dönemi'nde 1552'de, III. İran seferi için ordular Harput'ta toplanır. 1635 ve 1638 yıllarında IV. Murad, Revan ve Bağdat seferlerinde üç defa Harput'tan geçer.

1834'de Reşid Mehmed Paşa, bölgede düzenlemeler yapmak üzere, geniş yetkililerle Sivas, Diyarbakır ve Harput valiliğine atanır. Ancak, vergi vermeyi reddedip, ayaklanan halk ve aşiretler, paşanın gelişini hoş karşılamaz. Reşid Mehmet Paşa, Harput'u ordu merkezi yapar. Bu sıralarda bölgede yaşanan çatışmalarda pek çok sivil ve asker ölür. Gelişmeler sonucu Harput kent merkezi, Harput'un hemen altında bulunan *"Mezre"* denilen yere taşınır ve *"Memuret-ül Aziz"* adını alır. 1851'de Dersim, Diyarbakır eyaletinden ayrılarak Harput'a bağlanır.

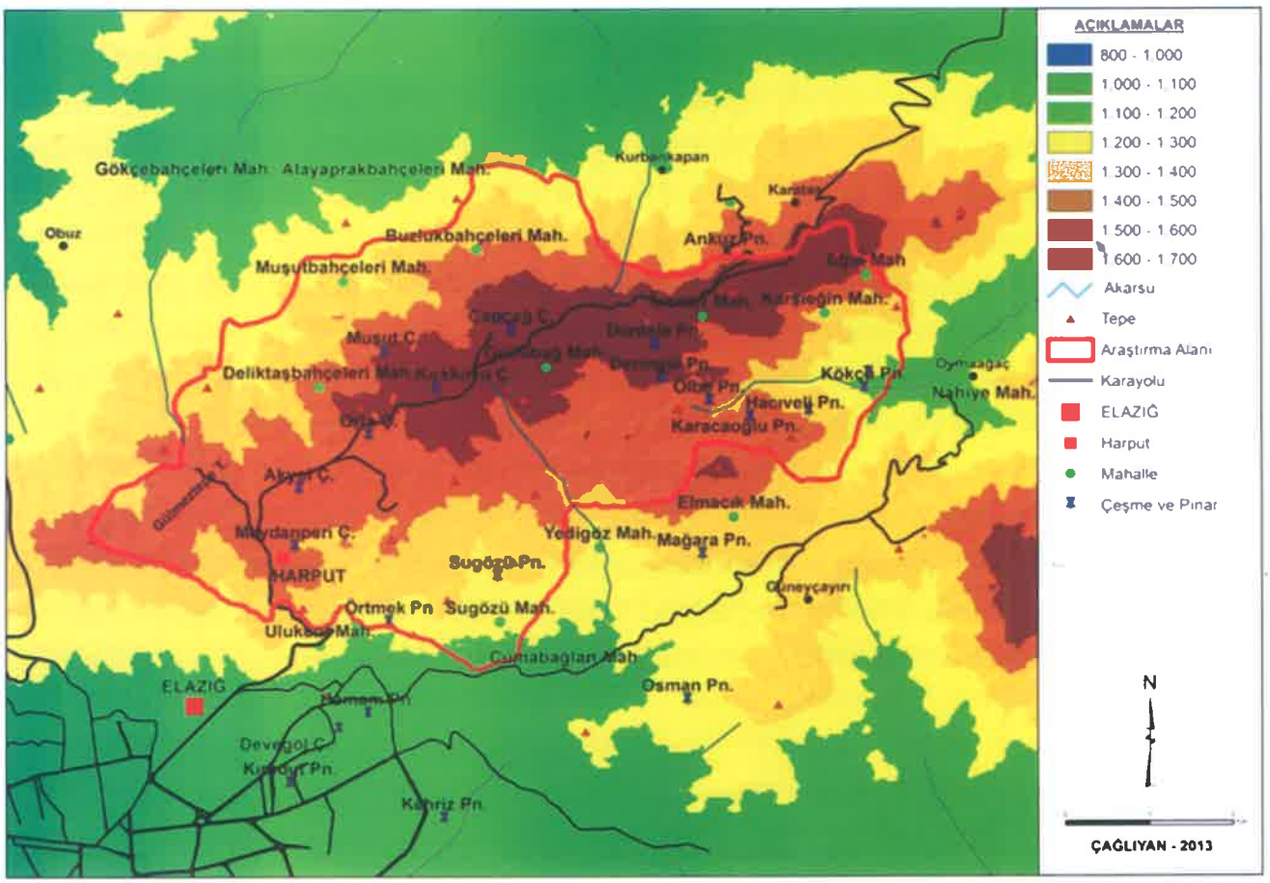
1867'ye kadar eyalet durumunda bulunan Harput, bu yıl içinde *"Ma-muret-ül Aziz Sancağı"* adı ile sancak durumuna düşer ve Diyarbakır'a bağlanır. 1871'de Diyarbakır'dan ayrılarak bağımsız şehir olursa da, 1878'de vilayet durumuna getirilir(8). Cumhuriyet sonrası ise, merkez sancak Elaziz' den bozulma, Elazığ adını alır.

(7) Mehmet Ali Ünal; XVI Yüzyılda Harput Sancağı, Ankara, 1989, s. 23-27.
(8) Ahmet Aksın; 19.Yüzyılda Harput Sancağı, Elazığ, 1999, s. 24-36.

1.2- ELAZIĞ'IN COĞRAFİ DURUMU

Tarihi Harput Şehri, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Bölümü'nde, Elazığ şehrinin yaklaşık 5 km. kuzeyinde yer almaktadır. Günümüzde Elazığ şehrinin bir mahallesi olan Harput, ana yer şekli olarak "Harput Platosu" olarak adlandırılmış(9) yüksek kütlenin güney kenarında kurulmuştur.

Ortalama yükseltisi 1450-1500 m. civarında olan bu platoyu güneyden Elazığ Ovası ve Uluova, batıdan Kuzova, kuzeyden bir oluğa karşılık gelen ve bugün büyük ölçüde Keban Baraj Gölü ile kaplanmış bulunan Murat Nehri Vadisi, doğudan ise, Murat Nehri'nin açtığı Uluova Boğazı sınırlandırmaktadır.

Harput Platosu ve Yakın Çevresinin Fiziki Haritası

Plato 30-40 km. uzunluğunda, 15-20 km. genişliğinde olup, yaklaşık 1750 km^{2}lik bir alan kaplamaktadır(10). Kuzeyde Keban Baraj Gölüne, güneyde ise Elazığ Ovası ve Uluova'ya bakan yamaçları birer fay dikliğine karşılık gelen ve D-B doğrultusunda uzanan bu platoyu Akkan, yükselmeye maruz kalmış ve yükselirken çarpılarak güneye doğru eğimlenmiş bir yontukdüz *(peneplen)* olarak tanımlamıştır(11). Tonbul *(1987)* ise, belirtilen platoyu dalgalı yüksek bir aşınım düzlüğü olarak belirtmiştir. Plato, faylanmalar ile yer yer yükselmiş ve aşındırılarak alçaltılmıştır(12).

(9) S. Tonbul; Kuzova-Hasandağı ve Çevresinin (Elazığ Batısı) Fiziki Coğrafyası, F.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi (Yayımlanmamış), Elazığ, 1985.

(10) M. T. Şengün; Harput Platosunda Doğal Ortam İnsan İlişkileri ve Doğal Çevre Planlaması, T.C. Elazığ Valiliği Yayınları, Elazığ, 2012.

(11) E. Akkan; "Elazığ ve Keban Barajı Çevresinde Coğrafya Araştırmaları", A.Ü. Coğrafya Araştırmaları Dergisi, Sayı: 5-6, Ankara, 1972, s. 175-214.

(12) S. Tonbul; "Elazığ Batısının Genel Jeomorfolojik Özellikleri ve Gelişimi", Jeomorfoloji Dergisi, S. 15, Ankara, 1987, s. 37-52.

Harput Platosu güneyden kuzeye doğru yükselti kazanır. Harput yerleşmesi ve kalesi civarında 1400-1450 m. civarında olan yükselti, kuzeyde 1600-1650 m.lere kadar çıkmaktadır *(Buzluk Tepe 1653 m., Gavurtaşı Tepe 1651 m., Ankuzubaba Tepe 1649 m.)*. Bu yükseltiler esas alındığında, ortalama 1050 metrelerdeki Elazığ Ovası, 1000 metrelerdeki Kuzova ve 900 metrelerdeki Uluova ile Harput Platosu arasındaki nispi yükselti farkı 500 ile 800 metre arasında değişmektedir.

Harput Platosu kuzeyden ve doğudan Murat Nehri'nin çok sayıdaki kısa kolları, güneyden Elazığ Ovası ve Uluova'ya yerleşen Elazığ ve Harinket Çayları, batıdan ise Kuzova'yı drene eden Altınkuşak *(Sarini)* Çayı ile kollan tarafından yarılarak parçalanmıştır. Platonun genelinde aşınım karakteri hakim durumdayken, merkezi kısmına karşılık gelen Harput ve çevresinde karstik plato özelliği, batı ve doğu bölümlerinde ise bazalt lavlarının oluşturduğu volkanik plato yapısı ön plana çıkmaktadır. Plato yüzeyinde yer alan Buzluk, Deve ve İnek Mağarası ile Ölbe Kanyonu önemli karstik şekilleri oluşturur.

Elazığ ve Harput yöresinin yakın çevresindeki ovalık-çukur alanları kuzeyden Tunceli dağlık yöresi (Munzur Dağları 3900 m.), güneyden ise Güneydoğu Toroslar'dan *(2000-2500 m.)* oluşan yüksek sahalar çevreler. Oldukça sıkışık sıralar şekilde uzanan belirtilen dağlar, vadiler (Dicle ve Fırat Nehri vadileri) tarafından yoğun bir şekilde parçalanmışlardır. Hazar Gölü ve Behrimaz Ovası, bu dağlık kütle içine yerleşmiş depresyonları meydana getirir. Yörenin doğu *(Bingöl)*, özellikle de *batı (Malatya)* çevresinde yer alan yer şekilleri ise nispeten daha alçak, daha az engebeli bir özellik gösterirler.

Yukarıda ana hatlarıyla verilmeye çalışılan yer şekli özelliklerinin tarihi Harput şehrine olumlu ve olumsuz anlamda belirgin etkileri olmuştur. Harput'un, çevresindeki Uluova, Kuzova, Elazığ Ovası gibi tarım alanlarının ve çeşitli yolları kontrol edebilecek bir mevkii durumunda olan, bir plato üzerinde ve bu platonun da kenarında kurulmuş olması, şehre savunma ve korunma bakımından önemli avantajlar sağlamıştır. Ayrıca, yukarıda anlatılan özellikleri nedeniyle, kuzeydeki Munzurlar ve güneydeki Güneydoğu Toroslar'ın, Doğu Anadolu Bölgesi'nin iç kesimlerine geçişi güçleştirmiş olması, Harput'un savunma ve korunma bakımından önemini arttırmıştır. Bununla birlikte, Güneydoğu Toroslar'da mevcut bazı vadi ve oluklar *(Dicle ve Fırat vadileriyle Behrimaz ve Hazar Gölü çukurlukları)*, kısmen de olsa Harput Yöresinin uzak çevresiyle olan bağlantısını sağlamıştır. Bu durumun bir sonucu olarak, farklı güzergâhları izlese de Mezopotamya'yı Anadolu üzerinden Karadeniz'e bağlayan tarihi yollar Harput'tan geçmekteydi(13). Belirtilen yol güzergâhları Harput'a sadece çeşitli ticaret kervanlarının uğraması veya konaklamalarını değil, aynı zamanda buranın bir ticaret merkezi olarak gelişmesini sağlamıştır(14).

Diğer taraftan, Harput Platosu'nun kuzeyden güneye doğru çarpılmış olması, dolayısıyla platonun güneye bakması, şehrin platonun güney kenarına kurulmasını sağlamıştır. Böylece Harput, daha ilk çağlardan itibaren kuzeydekilere göre daha önemli ve büyük medeniyetlerin kurulmuş olduğu güneydeki uygarlıklarla *(Mezopotamya uygarlıkları)* ilişki içerisinde bulunma fırsatını elde etmiştir. Tarihi süreç içerisinde bu fonksiyonunu ve önemini sürdürmekle birlikte, şehrin yer değiştirmesinden *(Elazığ'ın kurulması)* sonra kuzey-güney yönlü bu aks önemini yitirmiş, bunun yerini bölgedeki yer şekillerinin uzanış yönüne *(orografi)* uygun olan doğu-batı güzergâhı almıştır(15).

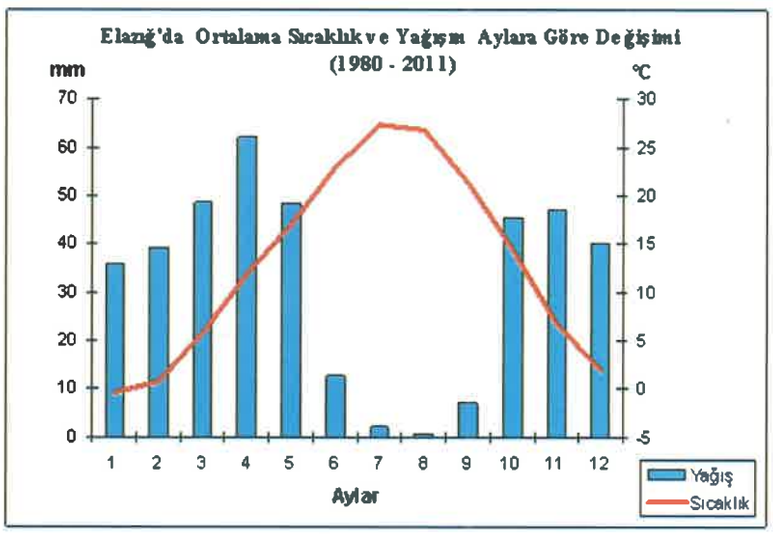
Türkiye genelinde olduğu gibi Elazığ'da da kışın kutupsal, yazın tropikal kökenli hava kütleleri etkilidir. Kışın Asya'nın iç kesimlerinden kaynaklanan yüksek basınç merkezlerinin güneybatıya doğru ilerlemesiyle saha kontinental kutupsal hava kütlelerinin etkisine girer. Bu hava kütlesi soğuk, kuru ve ağır bir özelliğe sahiptir. Sahada etkili olduğu kış dönemlerinde sıcaklık terslemelerine neden olmaktadır.

(13) B. Darkot; "Türkiye'nin Coğrafi Bölgeleri Arasında Yukarı Fırat Bölgesi", III. Üniversite Haftası Elazığ., İ. Ü. Yay.No.196, İstanbul, 1943, s.1-15.; M. Sarıbeyoğlu; Aşağı Murat Bölgesinin Beşeri Coğrafyası, Doğu Anadolu Araş. İst. Yay. No. 82, İstanbul, 1951.
(14) E. Akkan; a.g. e., s. 193.
(15) S. Tonbul; "Coğrafi Faktörlerden Yer Şekillerinin Harput'un Kuruluşu, Gelişmesi ve Şehrin Yer Değiştirmesi Üzerine Olan Etkileri", Geçmişten Geleceğe Harput Sempozyumu (23-25 Mayıs 2013), Elazığ, 2013, s. 86.

İlkbaharın gelmesiyle birlikte kutupsal hava kütleleri sahadan çekilmeye başlar. Böylece sahada sıcaklık derecesinde artışlar ve yağış miktarında yükselmeler görülür. Bu dönemde sahada gezici alçak basınçlar etkilidir. Bu alçak basınçların etkisiyle özellikle nisan ayında yağışlar maksimum düzeye ulaşır. Kontinental kutupsal hava kütlesinin kuzeye çekilip sahada etkisinin azalmasıyla güneydoğudan gelen Basra yüksek basınç merkezi kuzeye doğru çıkarak etki sahasını genişletir. Yazın ise saha Basra yüksek basıncının etkisine girer. Bu hava kütlesi sıcak-kurak bir özellik gösterir. Yazın sahada Basra yüksek basıncının etkili olmasıyla sıcak ve kurak bir yaz mevsimi yaşanır. Sonbaharın gelmesiyle birlikte Basra yüksek basıncının etkisi tekrar azalmaya başlar(16).

Doğu Anadolu karasal iklimine sahip olan Elazığ ve yakın çevresi ve depresyon sahası içerisinde olduğu için daha elverişli şartlara sahiptir. Uzun yıllar sıcaklık değerlerini ele aldığımızda en düşük sıcaklıkların Ocak ve Şubat aylarında olduğu görülmektedir. Kış aylarının uzun sürmesi yüksek basınç alanlarının oluşumuna ve özellikle Harput platosunda ağırlaşan soğuk havanın ovaya çökelmesine sebep olmaktadır. Elazığ şehrinde yıllık ortalama *(1980-2012)* sıcaklık değeri 13,9 °C'dir.

Harput Meteoroloji İstasyonu'nun verilerine göre Harput'ta yıllık ortalama 439.2 mm. yağış düşmektedir. Bu değer güneyde yer alan Elazığ'da ise 406.8 mm.dir. Yağışın aylara göre dağılımı düzenli değildir. En yağışlı ay nisan, yağışın en az olduğu ay ise Ağustos'tur. Mevsimsel olarak en fazla yağış ilkbaharda, en az yağış ise yazın düşmektedir. Harput ve Elazığ'da uzun yıllar aylık ortalama yağış değerleri arasında da fark görülmektedir. Kış mevsiminde Elazığ'da yağış Harput'tan biraz daha fazladır. Fakat bahar aylarında ise Harput'a düşen yağış Elazığ'dan yüksektir. Yağıştaki bu değişim ve farklılık üzerinde bakı ve orografi etkili olmuştur. Kış mevsiminde Harput, Elazığ'a göre iklim şartları açısından daha elverişsiz şartlar göstermektedir(17).

Ortalama Sıcaklık ve Yağışın Aylara Göre Değişimi

Elazığ'da yıl içinde mevsimlere göre değişen karakterdeki hava kütlelerinin etkisi ve bunlara bağlı gelişen cephe sistemleri yağış ve sıcaklık rejimlerini belirlediği gibi, yer şekillerinin özellikleri nedeniyle de yer rüzgârlarının hızı ve belirli yönlerden egemen olması belirlenmiş olmaktadır. Elazığ'da hakim rüzgar yönü batı ve kuzeybatıdır.

Basınç merkezlerinden kaynaklanan hava kütleleri yeryüzü şekillerine bağlı olarak KB-GD doğrultunda uzanır ve ovada kanalize olur. Dolayısıyla Elazığ'da kış ve ilkbaharda güneydoğu, yaz ve sonbahar mevsimlerinde ise kuzeybatı sektörlü rüzgârlar görülmektedir. Şehirde yıllık ortalamaya göre ise KB yönlü rüzgârlar hâkimdir(18).

(16) A. Tekin; Elazığ'da Hava Kirliliği ve İnsan Sağlığı Üzerine Etkisi, F.Ü. Sosyal Bilimler Ens. Coğrafya Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ, 2002.
(17) M. Sunkar; "Harput (Elazığ) Çevresinde Bakı Faktörünün Doğal ve Beşeri Ortam Üzerindeki Etkisi", Geçmişten Geleceğe Harput Sempozyumu (23-25 Mayıs 2013), Elazığ, 2013, s. 279-295.
(18) A. Çağlıyan-D. Dağlı; "Planlamada Etkili olan Coğrafi Faktörler: Elazığ Örneği" 2. Uluslararası Bölgesel Kalkınma Konferansı (16-17 Mayıs 2013), Elazığ, 2013.

Yaz mevsiminde Munzurlar'dan esen serin rüzgârlar nedeniyle Harput'ta sıcaklık çevresine göre 2-3 °C daha düşüktür. Harput, yaz mevsiminde etkili olan KB yönlü serin rüzgârların etkisiyle sayfiye alanı olarak kullanılmaktadır.

Harput ve çevresinde ise kışın kutbi, yazın ise tropikal hava kütlelerinin etkisinde kalmaktadır. Bu etki nedeniyle yazın frontoliz, kış ve ilkbaharda frontojenez olayları görülmektedir. Fakat coğrafi konum nedeniyle polar hava kütlesi sonbahar sonunda sokularak ilkbahar başında çekilmektedir. Bu özellik nedeniyle kış mevsimi daha kısa sürmekte olup yine bu dönemde batı yönlü Akdeniz siklonları tarafından sıkça yoklanmaktadır. Böylece kış mevsimi doğu Anadolu'nun diğer alanlarına göre daha ılıman geçmektedir(19). Bölge içerisinde Elazığ çevresinde yöresel klima özellikleri dikkati çekmektedir. Yörede Akdeniz iklim tipine benzer özellikler görülmekle birlikte karasal iklim özelliklerinin etkisi belirgindir. Yörenin bu iklim özellikleri nedeniyle Akdeniz ile karasal iklimi arasında geçiş tipi görülmektedir(20). Bu geçiş tipini Karasallıkla genel karakteri Bozulmuş Akdeniz İklimi olarak tanımlamıştır. Harput Platosu'nun çevresindeki alçak alanlara göre ortalama 500 m. daha yüksekte yer alması karasal özelliklerin daha belirgin yaşanmasını sağlamıştır. Ayrıca Platonun D-B doğrultusunda uzaması yamaçlar arasında farklı sıcaklık özelliklerinin görülmesine neden olmuştur. Bölge içerisinde Elazığ çevresinde yöresel klima özellikleri dikkati çekmektedir. Yörede Akdeniz iklim tipine benzer özellikler görülmekle birlikte karasal iklim özelliklerinin etkisi belirgindir. Yörenin bu iklim özellikleri nedeniyle Akdeniz ile karasal iklimi arasında geçiş tipi görülmektedir. Bu geçiş tipini Karasallıkla genel karakteri Bozulmuş Akdeniz İklimi olarak tanımlamıştır. Harput Platosu'nun çevresindeki alçak alanlara göre ortalama 500 m. daha yüksekte yer alması karasal özelliklerin daha belirgin yaşanmasını sağlamıştır. Ayrıca Platonun D-B doğrultusunda uzaması yamaçlar arasında farklı sıcaklık özelliklerinin görülmesine neden olmuştur.

Elazığ'ın çevresinin içinde Harput Platosunun da bulunduğu yüksek alanlarla çevrilmiş olması, basınç merkezlerine bağlı olarak oluşan hava hareketlerinin bu alanda değişmeye uğramasını sağlamıştır. Elazığ'da diğer bir etkide kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzanan ova tabanında hava kütlelerinin burada kanalize olmasıdır. Elazığ Şehrinde İklim şartlarının olumlu olmasına karşılık, topografik özellikler hava kütlelerinin hareketlerini olumsuz etkileyerek Elazığ Ovası'nda çevre sorunlarına yol açmaktadır.

Harput ve çevresinin ekolojik şartları dikkate alındığında 950-1700 m. arasında kalan alanlar doğal orman ekosistemi içerisinde kalmaktadır. Fakat uzun dönemli tahribat sonucunda orman alanları daralarak bozulmuş olup step görünümü hakim olmuştur. Plato çevresindeki orman alanları il genelinde olduğu gibi tahrip edilerek antropojen step alanlarına dönüşmüştür(21).

Harput Platosu'nda yerleşme tarihi çok eski olduğundan çevredeki meşe ve ardıç ormanlarının büyük bölümü tahrip edilmiştir. Kuzey ve güney yamaçlarda yüksek eğim ve litolojik yapı nedeniyle şiddetli erozyon yaşanmaktadır. Bu durumun yansıması olarak çıplak kayalık alanların geniş yer kaplaması gösterilebilir(22).

Harput platosu çevresindeki ova ve havzalara göre toprak ve su kaynakları açısından oldukça fakir bir alandır. Yeraltı su kaynakları açısından fakir olması litolojik yapı ile ilgili bir durumdur. Kristalize kireçtaşı ve kumtaşının yüzeylendiği alanlarda düşen yağışlar zemine sızarak kaynak sularını

(19) S. Erinç; Doğu Anadolu Coğrafyası. İ. Ü. Coğ. Enst. Yay. No.15, İstanbul, 1953.
(20) S. Tonbul; a. g. e, (1985).
(21) S. Tonbul; a. g. e, (1985); M. T. Şengün; a. g e. (2012).
(22) S. Tonbul-S. Karadoğan; a. g. e, (1999).

barındırmıştır. 1518, 1523 ve 1566 yılı tahrir defterlerine göre Harput şehrinin toplam nüfusu 13 437 kişidir ve bu durumu ile orta büyüklükte bir şehir nüfusunu görmekteyiz. 1892 yılında Harput'un nüfusu yakın bazı köylerinde eklenmesiyle 30 639 kişi, 1897 tarihli resmi nüfus cetveline göre 15 070 kişi, 1906 yılında 150785 kişidir(28). Harput'un önemini kaybetmesi ve nüfusun yeni kurulan Elazığ şehrine göç etmeye başlaması ile hızlı bir nüfus kaybı yaşanmıştır(29).

1935 yılında Harput'ta yaşayanların sayısı 3328 kişiye düşmüştür. Nüfustaki bu düşüş günümüze kadar hızlı bir şekilde artarak 2012'de 1140 kişiye kadar inmiştir. Elbette Harput'un nüfus ve mekânsal olarak gelişememesinde Elazığ şehrinin varlığı en büyük etki sahibi olmakla birlikte Harput'un sit alanı olması da etkilidir. Bucak merkezi özelliği gösteren ve belediye teşkilatının devam ettiği Harput 1982 yılında Elazığ şehrine dahil edilerek mahalle statüsüne geçmiştir. Günümüzde *(2013)* ise Elazığ'ın Zafran *(Safran)* Mahallesi'nden *(173 kişi)* sonra en az nüfusa sahip mahallesi ise Harput'tur *(Toplam 35 mahalle).*

Yıllar	Kadın	Erkek	Toplam
1935	1752	1576	3328
1940	1380	1318	2698
1945	1061	1034	2095
1950	-	-	1905
1955	842	1058	1900
1960	988	928	1916
1965	1038	1167	2205
1970	1245	1432	2677
1975	1536	1695	3231
1980	2042	2071	4113
2000	386	410	796
2010	-	-	1296
2011	-	-	1159
2012	-	-	1140

Cumhuriyet Döneminde Cinsiyete Göre Harput Nüfusu (1935-2012)

Elazığ şehrinin nüfusuna baktığımız zaman ise 1927'de 19 216 kişi yaşarken ülkemizin genel nüfus artışına bağlı olarak şehir nüfusu da artarak 2012 yılında 347 857 kişiye ulaşmıştır.

Yıllar	Erkek	Kadın	Şehir Toplam	İl Toplam
1927	-	-	19 216	213 633
1935	12 827	10 351	23 178	256 189
1940	14 811	10 654	25 465	190 366
1945	12 495	11 200	23 695	198 081
1950	-	-	29 317	213 330
1955	23 405	18 262	41 667	250 200
1960	32 449	27 840	60 289	278 332
1965	42 788	35 817	78 605	322 727
1970	56 472	50 892	107 364	376 915
1975	69 797	61 618	131 415	417 924
1980	73 472	69 511	142 983	440 808
1985	93 339	88 957	182 296	483 715
1990	103 926	100 677	204 603	498 225
2000	132 940	133 555	266 495	569 616
2007	156 887	162 494	319 381	541 258
2008	154 699	157 885	312 584	547 562
2009	161 492	161 928	323 420	550 667
2010	163 737	167 742	331 479	552 646
2011	170 385	170 835	341 220	558 556
2012	173 598	174 259	347 857	562 703

Cumhuriyet Döneminde Cinsiyete Göre Elazığ Nüfusu (1935-2012)

(28) A. Aksın; "Osmanlı Döneminde Harput Şehri'nin Demografik Yapısı" TDV. Dünü ve Bugünüyle Harput Sempozyumu, C: 2, Elazığ,1998, s. 77-92.
(29) M. T. Şengün; a. g. e. ,s. 179, (2012).

2- KONUNUN TANIMI VE METOD

"Geleneksel Harput ve Elazığ Evleri" adlı kitap çalışmasında Harput ve Elazığ merkezde yer alan sivil mimari yapılardan konut yapıları ele alınarak uygulamaları ile birlikte incelenmiştir. Çalışmamız sırasında karşılaştığımız sivil mimari yapılar ile ilgili örnekler ve bunlara ait detayları mümkün olduğu kadar hassas ve teknik ölçülerle dia ve fotoğraflarla tespit etmeğe çalışılmıştır. Mevcut verilerle sivil mimari yapıların tıpkı çizim *(rölöve),* restitüsyon ve uygulamaya yönelik restorasyon projeleri hazırlanmış.

İlk olarak Elazığ ilinin coğrafi durumu ve tarihi gelişimi hakkında bilgi verilmiştir. Coğrafi durum il bazında genel olarak anlatılmıştır. Tarihi gelişim ise Neolitik Çağdan başlayarak Cumhuriyetin ilk dönemine kadar il ölçeğinde özet bir şekilde sunulmuştur.

Çalışmamızın ağırlık merkezini katalog bölümü oluşturmaktadır. Bu bölümde uygulamasının yapmış olduğumuz toplam 14 sivil mimari konut yapısı incelenmiş, dokuzu Harput'ta diğer beş yapı ise Elazığ merkez Nail Bey Mahallesi, Kazım Efendi Sokak'ta yer almaktadır. Eserlerin tamamı yerlerindeki ölçülere dayanarak, 1/200, 1/100, 1/50, 1/20, 1/10, 1/5ve 1/2 ölçekli rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri düzenlenmiştir.

Her yapı incelenmesi vaziyet planı, plan, kesit, cephe, detay ve örtü sistemi düzeni içinde gerçekleştirilmiştir. Katalog bölümünde sıralanan eserler kendi içinde ayrı ayrı değerlendirilerek, konumu, tarihçesi, plan, cephe, süsleme, teknik malzeme ve restorasyon çalışmaları kapsamında ele alınmıştır. Değerlendirme bölümünde, yapılar ayrı ayrı ele alınarak plan ve mimari özellikleri ile yapı malzemesi ve süslemeleri kendi içinde ve Anadolu'daki diğer benzer yapılarla birlikte değerlendirilmiştir.

Günümüzde Harput, Elazığ merkez ve ilçe tescil edilen ve tescil değeri olan, ancak henüz tescili yapılmayan çok sayıda sivil mimarinin olduğu bir gerçektir. Söz konusu bu yapılar katalog ve değerlendirme bölümüne dahil edilmemiştir. Katalogdaki yer alan mimari sivil yapıların proje ve restorasyonu tarafımızca yapılan evlerden oluşmaktadır.

Araştırmamızın sonuç bölümü, kaynaklar, çizim listesi, resim listesi, çizimler ve resimler bölümü olarak tamamlanmış.

3- HARPUT VE ELAZIĞ ŞEHİR DOKUSU

3.1-HARPUT ŞEHİR DOKUSU

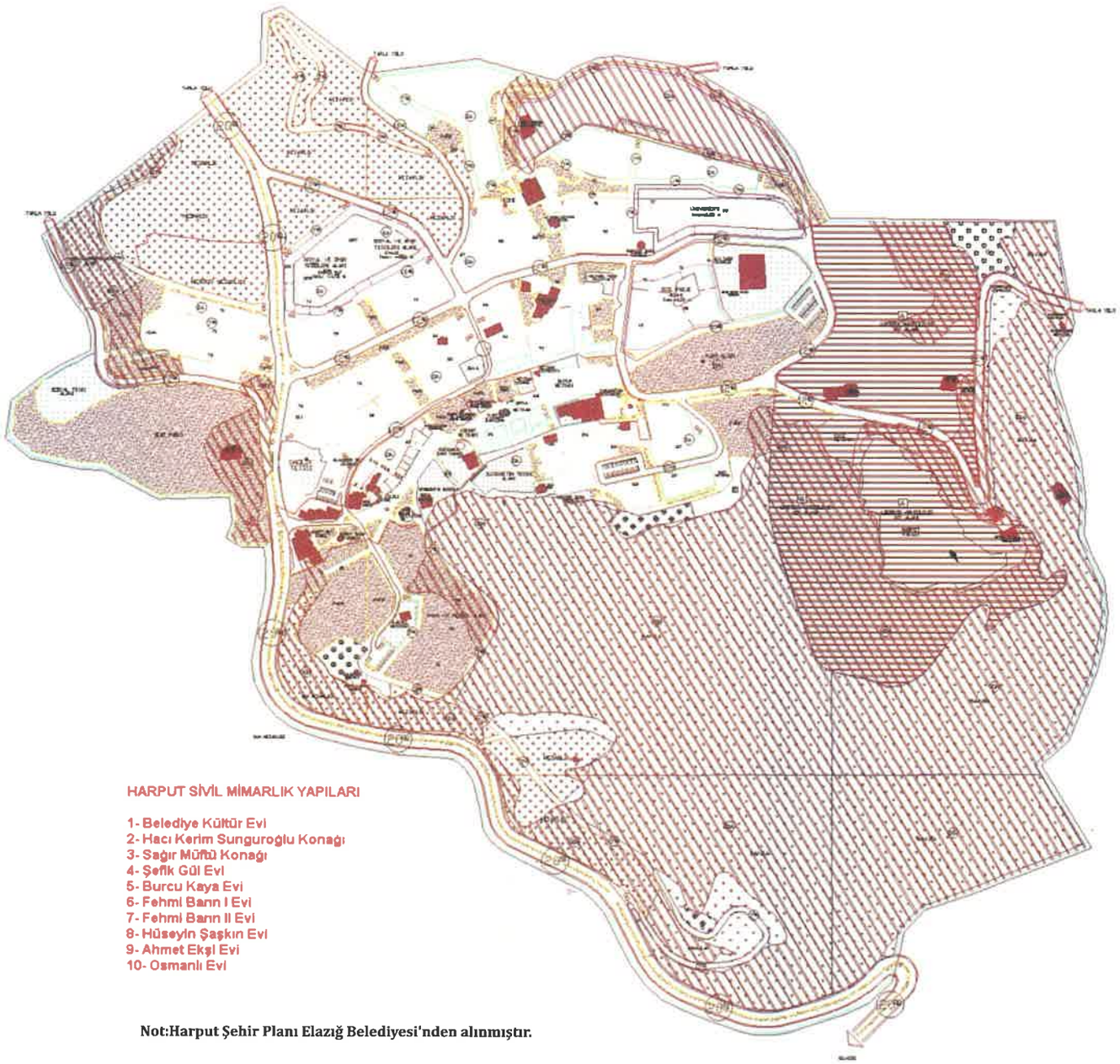
Tarihi Harput Kalesi'nin batı ve kuzeybatı bölgesine yerleşen Harput'tun kuzey, güney ve batısı surlarla çevrili önemli bir kent konumunda idi. Orta Çağ da doğu ile batı, kuzey ile güney kervan yollarının kesiştiği ve uğrak yeri olmasından dolayı hemen her dönemde önemini korumuştur.

Eski Harput şehrinin temellerinde Urartu döneminin izlerine rastlamak mümkündür. Urartular döneminde bu yerleşim alanının ne şekilde kullandığına dair tarihi belge ve yapılar günümüzde bulunmamaktadır. Ancak, Harput Kalesi'nin konumu ve üzerinde yer alan Urartu yapı izleri ve dikkate alındığında kentin bulunduğu alan sivil yapılaşma için kullanıldığı düşünülmektedir.

Çizim-1: Harput Tarihi Eser Haritası

Harput'tun doğusu tarihi Harput Kalesi, güney, kuzey ve batısı arazinin topografyasına uygun olarak surlarla ile çevrelenmiştir. Surlarla çevrili Harput şehrini dışarı ile ilişkisi batıda Dağ Kapısı, güneyde Hüseynik Kapısı, kuzey de ise Meteris Kapısı ile sağlanmakta idi. Günümüzde şehir surlarının

Çizim-2: Harputun Tarihi Evler Haritası

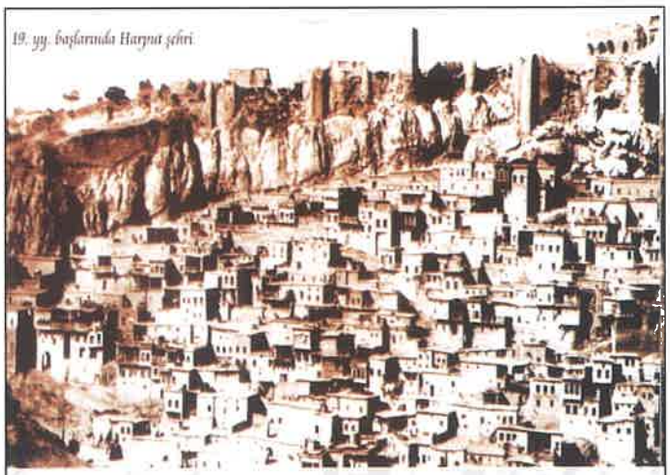
büyük bir bölümü yıkılarak yok olmuş, bazı sur kalıntıları şehrin kuzeyinde yer yer görülmektedir. Eski Harput şehri, topoğrafik olarak eğimli bir yapıya sahiptir. Arazinin eşyükselti eğrileri güney ve batıda daha belirgin bir şekilde aşağıya doğru inerek genişleyerek devam eder. Harput'ta yaşayan Müslüman ve Hıristiyan halklar yan yana, iyi komşuluk ilişkisi içinde yüz yıllarca birlikte kardeşçe yaşamışlardır.

Fotoğraf- 1: Harput Genel Görünüşü

Fotoğraf- 2: Harput Genel Görünüşü

Fotoğraf- 3: Harput Genel Görünüşü

Harput Kalesi'nin kuzey ve doğusunda ağırlıklı olarak yaşayan Hıristiyanlar şehrin diğer mahallelerinde homojen olmayan bir kent anlayışında yaşamışlardır. Harput şehrinin Güney bölümünde yer alan Sal Deresi, Sinabut Deresi, batısındaki Keserciler Deresi kentin mimari yapılanmasında önemli bir yere sahiptir *(Çiz.:1)*. Surlarla çevrili Harput şehrinin arazisinin eğimli ve sınırlı olmasından dolayı sivil mimari yapıların büyük bir bölümü bitişik yapı nizamda, ya da ayrık bir plan bahçe anlayışı ile çoğunlukla iki katlı, nadiren tek katlı, kerpiç malzemeden ve düz damlı inşa edilmiştir. Evlerin dış cephe

Fotoğraf- 4: Harput Genel Görünüşü

Fotoğraf- 5: Harput Genel Görünüşü

Fotoğraf- 6 Harput Genel Görünüşü

tipolojileri farklı olmakla birlikte genel olarak aynı tipte inşa edilmiştir. Şehirdeki geleneksel evler belli bir bölgede gruplaşmamış, her türden sivil ve dini mimari ile iç içe homojen olmayan bir şekilde şehir içine dağılmıştır *(Çiz.:1,2; Foto.:1-13)*.

Bu yapılanma içinde Müslüman ve Hıristiyan evlerinin dış cepheleri arasında hiçbir fark görülmemektedir. Şehirde her türden mimari yapının uyumlu bir şekilde geliştiği eski fotoğraf ve gravürlerde açıkça görülmektedir(30).

(30) Raymond H. Kevorkıan-Paul B. Paboudjıan; *1915 Öncesinde Osmanlı İmparatorluğu'nda Ermeniler*, İstanbul, 2012, s. 360-384.

Fotoğraf- 7: Harput'tan Kalenin Genel Görünüşü

Fotoğraf- 8: Geleneksel Harput Evlerinden Genel Görünüşü

Harput kentinde yer alan 20 mahallenin yapılanmasında halkın ekonomik, kültürel, sosyal durumu, dini yapısından ziyade, arazinin topoğrafik yapısı ön plana çıkmıştır. Bu mahallelerden bazıları; Meydan Mahallesi, Arap Baba Mahallesi, Alacalı Camii Mahallesi, Ermeni Sinadub Mahallesi, Kale Mahallesi, Hoca Hasan Mahallesi, Ulu Camii Mahallesi, Ermeni Gürcü Bey Mahallesi, Müderris Mahallesi, Ahi Musa Mahallesi, Kara Sufi Mahallesi, Çelebi Mahallesi, Ahmet Bey Mahallesi, Zahidiye Mahallesi, Sara Hatun Mahallesi'dir.

Fotoğraf- 9: Geleneksel Harput Evlerinin Genel Görünüşü

Fotoğraf- 10: Geleneksel Harput Sokak Genel Görünüşü

XVIII. ve XIX. yüzyıllar arasında bölgeyi gezen yerli ve yabancı gezgin ve çeşitli bilim adamlarının eserlerinde, çizdikleri haritalar gravürler, fotoğraflar ve Osmanlı Saray albümündeki belgeler şehrin

Fotoğraf- 11: Geleneksel Harput Sokak Genel Görünüşü

Fotoğraf- 12: Geleneksel Harput Sokak Genel Görünüşü

fiziksel özellikleri ve sokak yapısı hakkında bilgi vermektedir. Bu belgeler incelendiğinde özellikle evlerin dış mimari yapıları ve oluşumları hakkında yeterince bilgiye sahip olduğumuzu söyleyebiliriz *(Çiz.:1; Foto.:1-13).*

Fotoğraf- 13: Geleneksel Harput Evleri Şahnişin Görünüşü

XX. yüzyılı başlarına kadar önemini ve tarihi kent oluşumunu koruyan Harput daha önce köy konumunda olan günümüz Elazığ'a doğru kayarak önemini yavaş yavaş yitirmiştir. Cumhuriyetin kurulması ile birlikte şehir merkezi tamamıyla Harput'tan Elazığ'a kaymıştır. Uzun süre kendi kaderi ile baş başa bırakılan tarihi Harput kenti, önce ilçe, daha sonra ise Elazığ'a bağlı bir mahalleye dönüştürülmüştür. 2000 yılına kadar tarihi yapıların koruma işlemleri yeterince yapılmadığı için Harput'ta çok sayıda sivil mimari örnekleri ilgisizlik ve bakımsızlıktan dolayı zaman süreci içerisinde birer birer yıkılarak yok olmuştur.

2008 yılında Elazığ Belediyesi tarafından hazırlanan Harput Koruma Amaçlı İmar Planı ile tüm, dini, sivil ve askeri mimari örnekleri koruma altına alınmıştır. Yeni yapılacak yapılara ise kentin tarihi dokusunun korumak üzere belli bazı sınırlamalar getirilmiştir. Bu bağlamda Kültür ve Turizm Bakanlığı, Elazığ Belediyesi ve Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün korumaya yönelik Harput'ta çalışmaları devam etmektedir.

3.2-ELAZIĞ ŞEHİR DOKUSU

Harput'un yaklaşık 8 km. güneyinde yer alan yerleşim alanına eskiden Mezre ya da Mezra isim olarak bilinirdi. Osmanlı Padişahlarından Sultan Abdülaziz döneminden imar çalışmaları Mezra da başlatılarak idari merkez Harput'tan bu yerleşim alanına taşınmaya başlanmıştır. Daha sonraki dönemlerde Azizin imar ettiği şehir anlamına gelen Mamuratülaziz *(Elazığ)* adının almıştır(31).

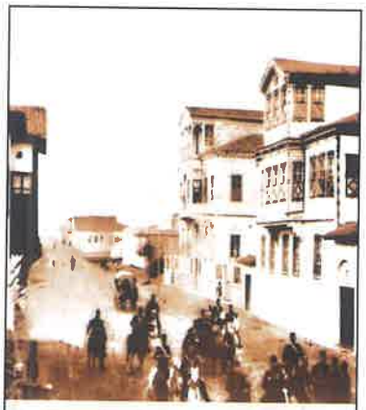
Fotoğraf- 14: Elazığ İsmet İnönü Caddesi Genel Görünüşü

Fotoğraf- 15: Elazığ Beş Konaklar Caddesi Genel Görünüşü

(31) Osman Köker; *100 Yıl Önce Türkiye'de Ermeniler,* İstanbul, 2008, s. 298.

Harput'ta her türlü mimari yapılaşma XIX. yüzyılın ortalarına kadar kesintisiz bir şekilde devam etmiştir. Günümüz Elazığ şehrindeki mimari oluşum XIX. yüzyılın ortalarından sonra hızla başlayarak devam etmiştir. Batıdaki yönetim biçimi siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel alanda bir takım gereksinmeler ile ulusal mimarimizi etkilemiştir(32). Bu bağlamda şehirde ilk olarak inşa edilen kamu yapıları bugünkü Elazığ kentinin adeta mimari temelini oluşturmuştur.

Fotoğraf- 16: Elazığ Eski Sokak Genel Görünüşü

Osmanlı Devleti'nin batılılaşma yolunda yaptığı girişimler, toplumun yapısını ve mimariyi ciddi bir şekilde değiştirmiştir. Bu değişmede ilk olarak kamu yapıları olan belediye ve hükümet binaları, sanayi mektepleri, hastaneler, demir yolları, banka yapıları, ilk sırayı almıştır. XIX yüzyılın başlarından itibaren Harput merkezinden Elazığ'a doğru başlayan göç ile şehir merkezinde çok sayıda dönemin mimari özelliğini taşıyan sivil, askeri ve dini mimari yapılar yeniden inşa edilmiştir. Günümüz Elazığ şehrindeki ilk mimarı yapılaşma örnekleri şehir merkezindeki kamu yapılar ile başlamıştır. XX. yüzyıl başlarında inşa edilen Elazığ Hükümet Konağı I. Ulusal Mimarlık Dönemi olarak adlandırılan dönemin ilk örneklerindendir(33).

Fotoğraf- 17: Elazığ Eski Sokak Genel Görünüşü

Fotoğraf- 18: Elazığ Eski Sokak Genel Görünüşü

Fotoğraf- 19: Elazığ Eski Sokak Genel Görünüşü

İnşa edilen sivil mimari örnekleri ise Harput sivil mimari örneklerine kıyasla dönemin mimari

(32) Metin Sözen; *Cumhuriyet Dönemi Türk Mimarlığı (1923-1983)*, Ankara, 1984, s. 27-41.
(33) Şahabettin Öztürk; *"Elazığ Eski Hükümet Binası"*, Uluslararası Türk Sanatı ve Arkeolojisi Semp. (Konya Kitabı X) Konya, 2007, s. 524-536.

üsluplarına ve ihtiyaçlarına bağlı kalarak hem form, hem malzeme ve hem de fonksiyonel olarak bazı değişikliğe uğrayarak bina edilmiştir. Şehir merkezindeki geleneksel sivil mimari örnekleri bitişik yapı nizamında iki katlı beşik çatılı olarak inşa edilmiştir. Şehir merkezinin dışındaki diğer mahallerdeki sivil mimari yapılaşma ise daha çok ayrık yapı nizamında bir ve iki katlı olarak yapı malzemesi kerpiçten bahçeli olarak inşa edilmiştir. Bu bakımdan Harput geleneksel sivil mimarisi ile bazı benzerlik göstermektedir.

Fotoğraf- 20: Elazığ Eski Sokak Genel Görünüşü

Genel olarak günümüz Elazığ kentinde 1850 yılında başlayan mimari oluşum 1940 yılına kadar devam etmiştir. Yaklaşık bir asır boyunca ortaya çıkan mimarı oluşum Elazığ kentinin kendine özgün dönemin koşullarına bağlı olarak mimari varlıktan söz etmek mümkündür *(Foto.:14-24).*

Fotoğraf- 21: Elazığ Eski Sokak Genel Görünüşü

Fotoğraf- 22: Elazığ Evleri Şahnişin Genel Görünüşü

Ancak, özellikle 1960 yıllar'da bölgede inşa edilen Keban Barajı bölgedeki ekonomiye olmuşsada günümüz Elazığ kentinin mimari dokusunu olumsuz bir şekilde etkilemiştir. Yaklaşık bir asır içerisinde inşa edilen başta geleneksel sivil mimari örnekleri olmak üzere özgün mimari örneklerinin birer birer yıkılarak yerine betonarme çok katlı ve bölge mimarisi ile ilgisi olmayan güya modern bir mimari tarz ortaya çıkmıştır.

Günümüzde Elazığ şehir merkezinde ayakta kalan tescilli tarihi yapı örneklerinden bazıları ise Ermeni Kilisesi(34), Öğretmen Evi, Merkez Kâzım Efendi Sokakta yer alan beş sivil mimarlık örneği ve Hükümet Konağı gibi tarihi yapılarıdır.

Elazığ'da ilk olarak yapılan imar planı çalışmalarında, önce Koruma Amaçlı İmar Planı'nın yapılmaması ve Elazığ Kent İmar Planı'nda korunması gerekli yapıların belirtilmemesinden dolayı günümüzde ayakta kalan ve tescil edilen birkaç yapının dışında tüm tarihi yapılar acımasızca yok olmuştur.

Fotoğraf- 24: Elazığ Eski Belediye Binası Görünüşü

Fotoğraf- 23: Elazığ Eski Hükümet Konağı Görünüşü

(34)Şahabettin Öztürk;*"Elazığ Ermeni Protestan Kilisesi Koruma Projesi Raporu"*, Elazığ, 2006.; Şahabettin Öztürk; *"Elazığ Protestan Ermeni Kilisesi"*, Yıldız Üniversitesi 100. Yıl Tarihi Yapıların Koruma ve Onarım Sempozyumu TAYKON, İstanbul, 2011, s. 567.

4 - KATALOG

4.1- BELEDİYE KÜLTÜR EVİ

4.1.1-KONUMU

Belediye Kültür Evi, Elazığ şehir merkezi Harput Mahallesi'nde yer alır *(Çiz.:2; Foto.:25)*. Evin, bulunduğu arsanın batı yönü hariç, üç yönü yol ile sınırlıdır. Bir bahçe içerisinde yer alan yapının doğu, güney ve kuzeyi yollar ile çevrelenmektedir.

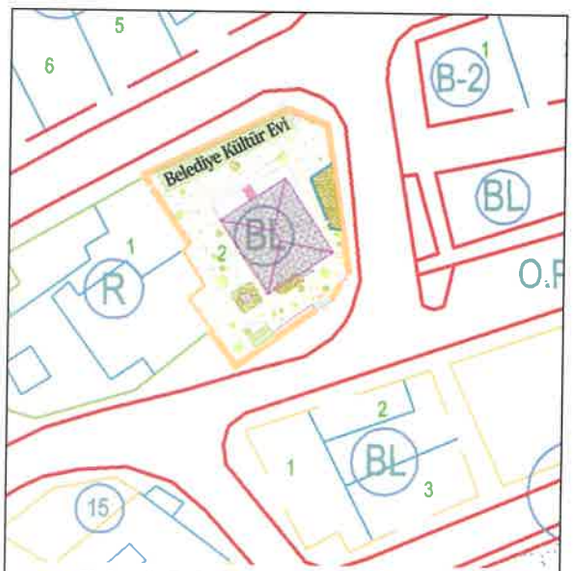
Tescilsiz olan yapının tescil çalışmaları devam etmektedir. Ayrık nizamda tasarlanan yapı, tek katlı yöresel yapı malzemesi kullanılarak, kiremit kaplı kırma çatılı olarak inşa edilmiştir. Yapının bulunduğu arsa, az eğimli konumda olup, çevre duvar yükseltisi ile düz bir alan oluşturularak bu alan üzerinde inşa edilmiştir *(Çiz.:3,4)*

Fotoğraf- 25: Harput Belediye Kültür Evi Güneydoğu Görünüşü

Fotoğraf- 26: Harput Belediye Kültür Evi Güney Görünüşü

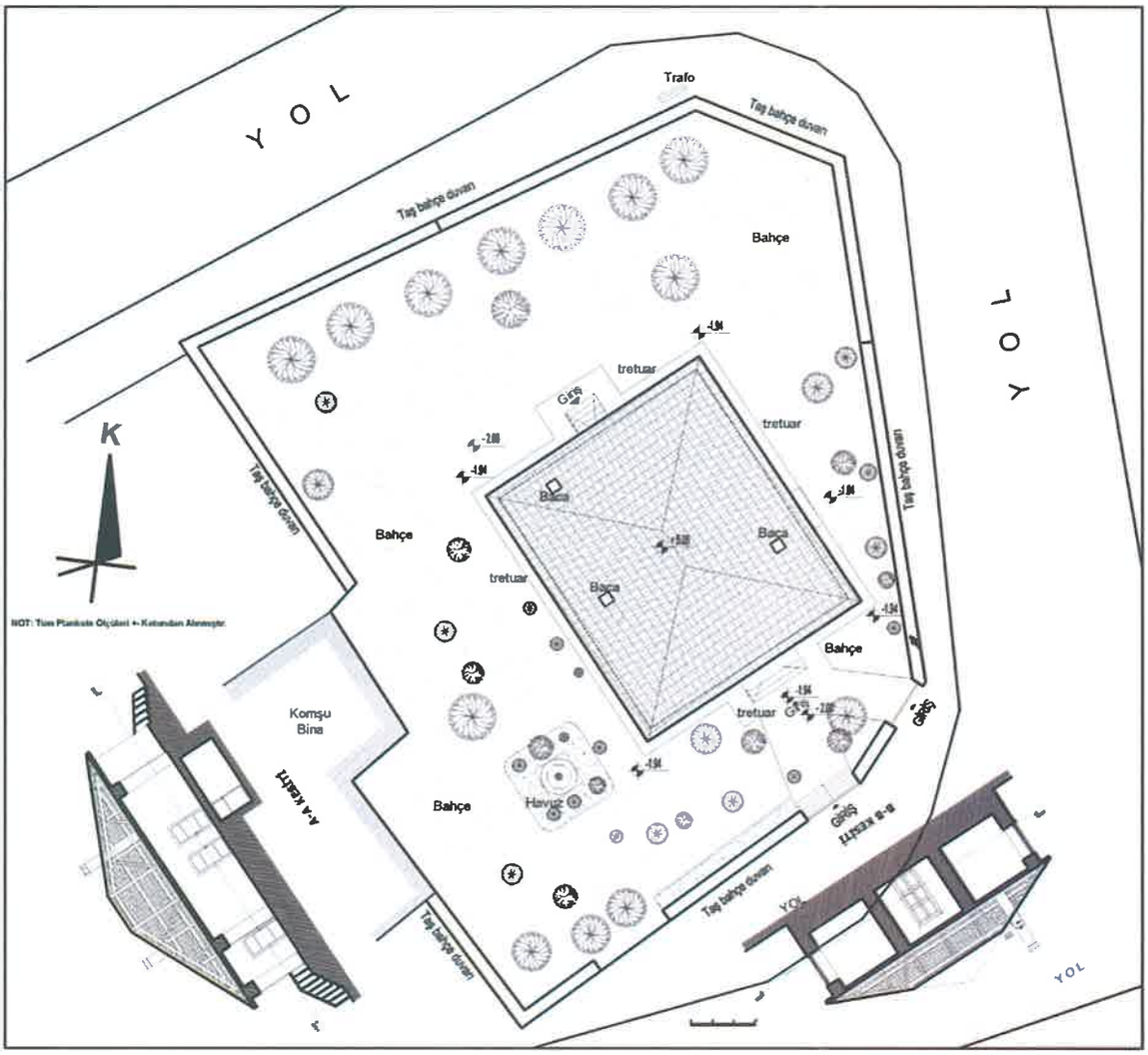
Çizim-3: Belediye Kültür Evi İmar Planı

Fotoğraf- 27: Harput Belediye Kültür Evi Sofa Görünüşü

Fotoğraf- 28: Harput Belediye Kültür Evi Kuzeydoğu Görünüşü

Çizim-4: Belediye Kültür Evi Vaziyet Planı

Belediye Kültür Evi, günümüzde *Harput Koruma Kentsel Sit* alanı içerisinde yer alır. Yapı, günümüzde lokanta ve kafeterya olarak bölge kültür turizmine hizmet vermektedir *(Foto.:34)*.

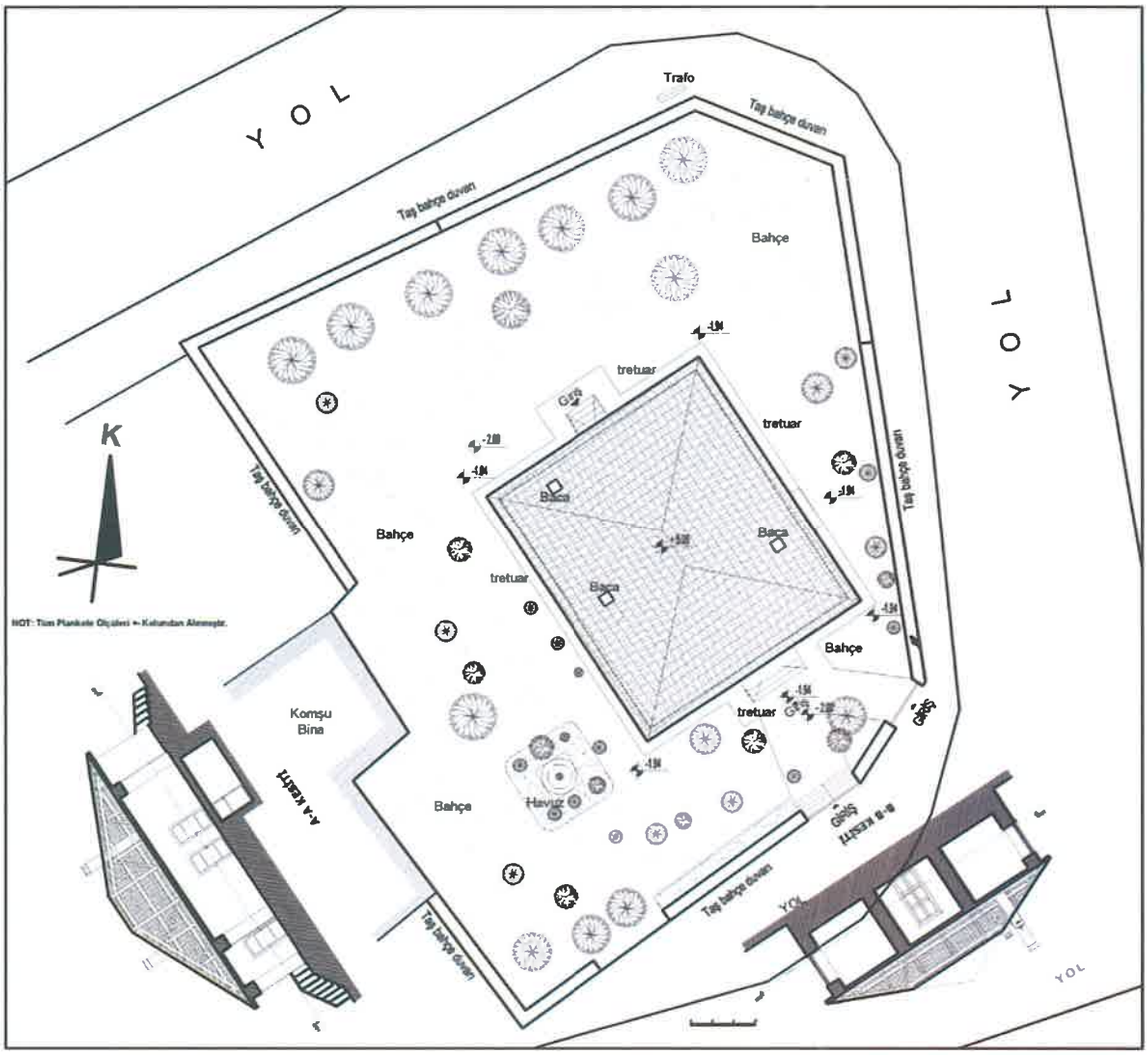
Fotoğraf- 29: Harput Belediye Kültür Evi Güneybatı Görünüşü

Fotoğraf- 30: Harput Belediye Kültür Evi İç Sofa Kapı Görünüşü

Fotoğraf- 31: Harput Belediye Kültür Evi İç Sofa Görünüşü

Çizim-4: Belediye Kültür Evi Vaziyet Planı

Belediye Kültür Evi, günümüzde *Harput Koruma Kentsel Sit* alanı içerisinde yer alır. Yapı, günümüzde lokanta ve kafeterya olarak bölge kültür turizmine hizmet vermektedir *(Foto.:34)*.

Fotoğraf- 29: Harput Belediye Kültür Evi Güneybatı Görünüşü

Fotoğraf- 30: Harput Belediye Kültür Evi İç Sofa Kapı Görünüşü

Fotoğraf- 31: Harput Belediye Kültür Evi İç Sofa Görünüşü

4.1.2-TARİHÇE

Belediye Kültür Evi'nin kitabesi bulunmamaktadır. Yapı, tarihi süreç içerisinde yüklendiği çeşitli işlevlerle, Harput kent tarihinin değişik dönemlerine tanıklık etmiş, bu dönemlerin izlerini bünyesinde barındıran sivil mimarlık örneğidir.

Belediye Kültür Evi'nin mimari yapısı, yapım tekniği, yapım malzemesi, Harput'taki diğer sivil mimari yapılar ile karşılaştırıldığında ve yöredeki yaşlı insanların verdiği sözlü bilgilere dayanarak, XX. yüzyılın ortalarında inşa edildiği düşünülmektedir(35).

Fotoğraf- 32: Harput Belediye Kültür Evi Bodrum Kat Giriş Görünüşü

Fotoğraf- 33: Harput Belediye Kültür Evi Bodrum Kat İç Görünüşü

Fotoğraf- 34: Harput Belediye Kültür Evi Bahçe Genel Görünüşü

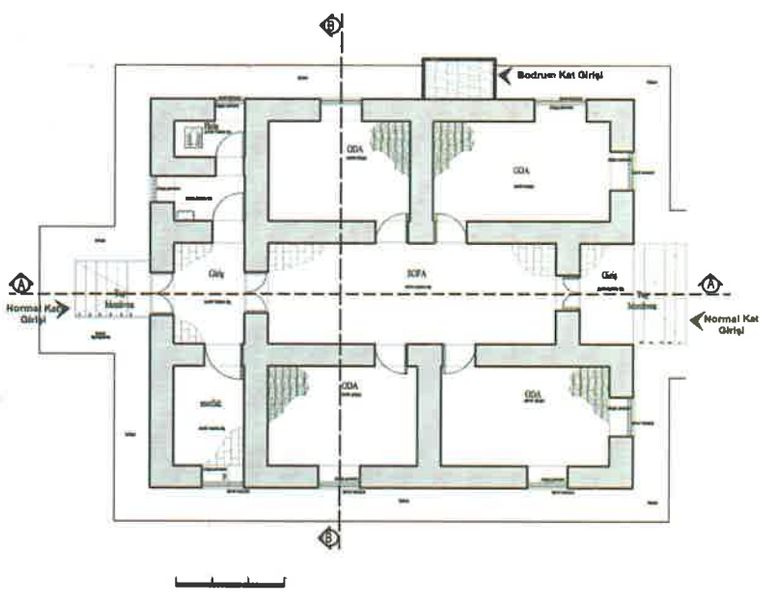
Belediye Kültür Evi, Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Bölge Kurul Müdürlüğü'nün 2006 yılındaki onaylanan uygulama onarım projesi kapsamında 2009 yılında onarımı yapılmıştır. Ev olarak inşa edilen yapı, Harput ilçe merkezi iken, Belediye Hizmet Binası, Harput ilçe statüsünden çıktıktan sonra ise 2007 yılına kadar Karakol Binası olarak işlev görmüştür. Evin onarım çalışmaları 2009 yılında Elazığ Belediyesi Fen İşleri Müdürlüğü tarafından yapılarak tamamlanmıştır.

Günümüzde yapı, Elazığ Belediye Başkanlığı tarafından özel bir işletmeciye kiraya verilmiştir.

4.1.2-YAPININ İNCELENMESİ

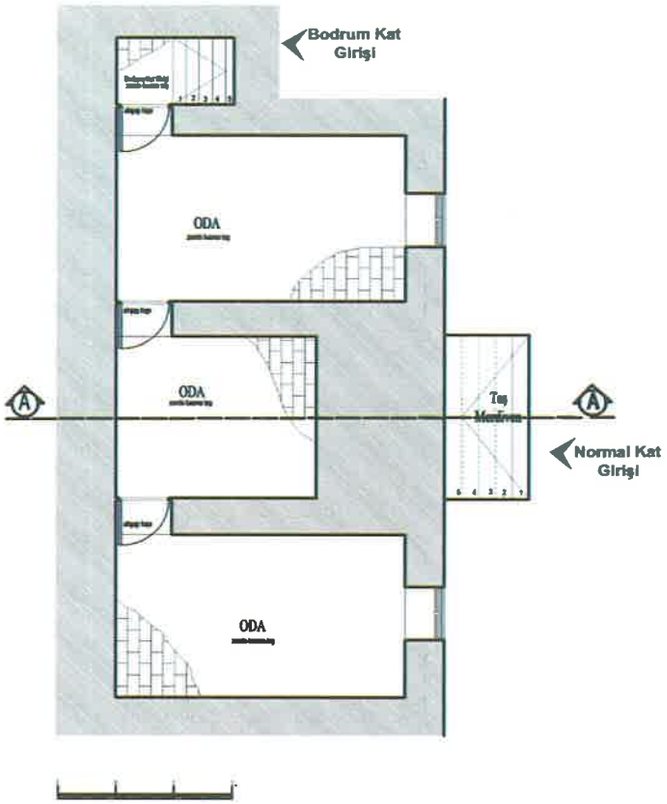
4.1.2.1-PLANI

Belediye Kültür Evi, 11.58x13.42 m. ölçülerinde dikdörtgen planlı bir düzenlenmeye sahiptir *(Çiz.:5; Foto.:26)*. Evin güney cephesinin ortasında bulunan altı adet merdiven rıhtı ile 1.43 m. derinliğinde ve 2.99 m. genişliğindeki düz platforma çıkılır. Bu platformun ortasında bulunan çift kanatlı kapı ile 2.99x7.99 m. ölçülerindeki dikdörtgen planlı sofaya geçiş sağlanır *(Çiz.:5; Foto.:27)*.

Çizim-5: Belediye Kültür Evi Zemin Kat Planı

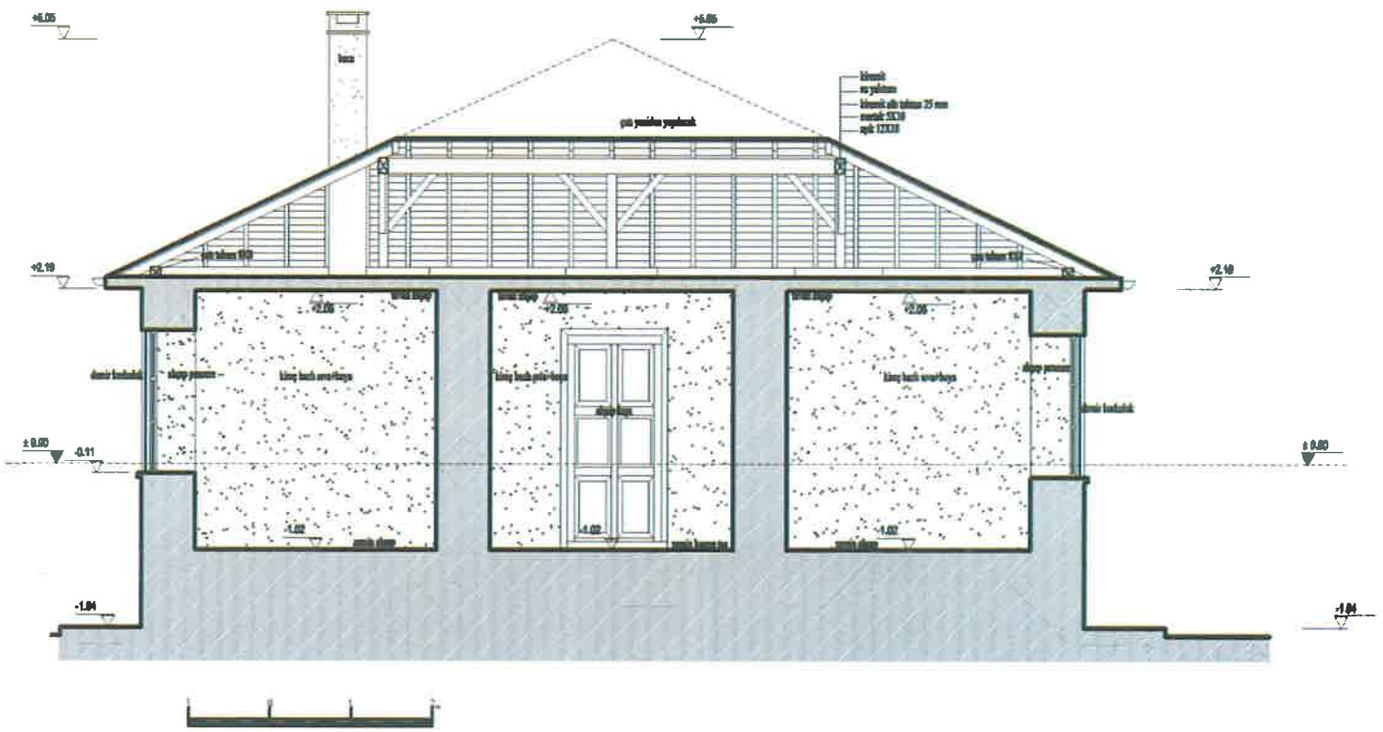
(35) Şahabettin Öztürk; *"Harput Belediye Kültür Evi Koruma Projesi Raporu"*, Elazığ, 2006.

Çizim-6: Belediye Kültür Evi Bodrum Kat Planı

Sofanın doğu ve batı yanlarında simetrik olarak yerleştirilmiş benzer mimari özelliklere sahip dört oda bulunur. Güney cephesindeki odalarda 2.99x4.791 ölçülerinde dikdörtgen planlı güney ve doğu-batı cephelerine bakan ikişer pencere yer alır. Sofanın diğer bölümünde bulunan iki oda ise benzer özelliklerde olup, 2.99x3.93 m. ölçülerinde dikdörtgen planlı bir yapıya sahiptir. Odaların doğu ve batı duvarlarında birer pencere bulunur. Sofanın güneybatı köşesinde yer alan ve sonradan açılmış ahşap bir merdiven yardımı ile bodrum kata inilir *(Çiz.:6; Foto.:33)*.

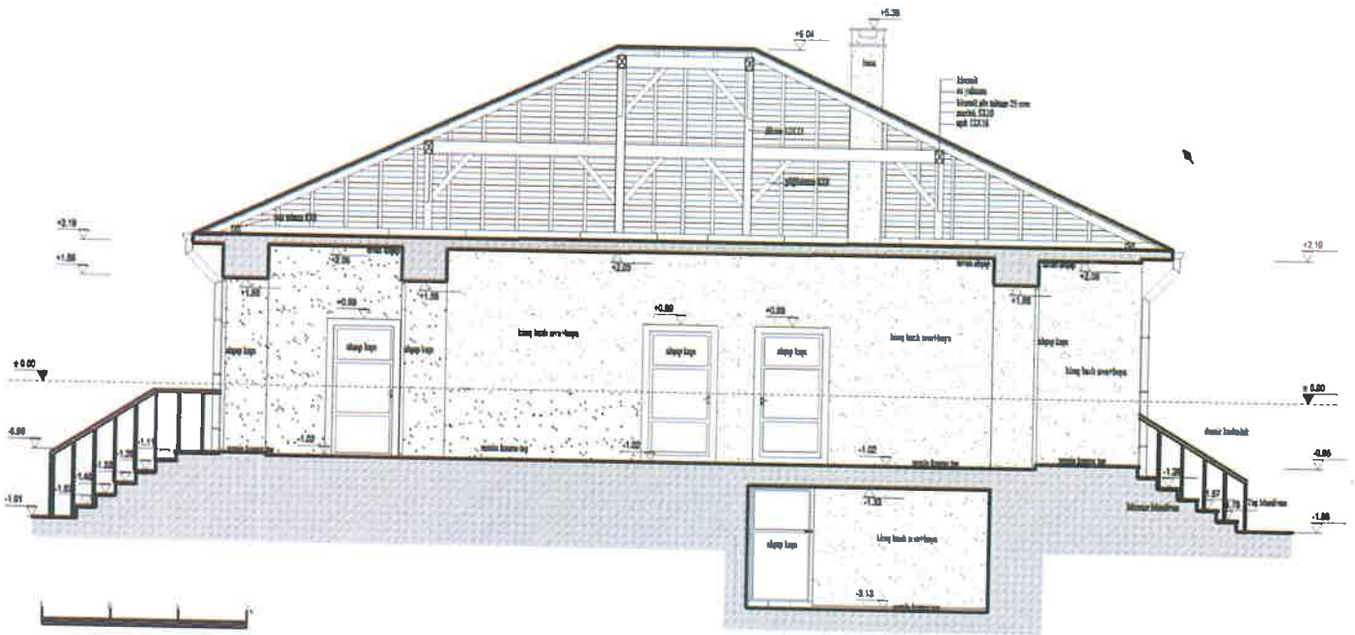
Sofanın güney duvarının ortasındaki kapı ile 1.96x2.99 m. ölçülerindeki servis bölümünün sofasına geçiş sağlanır. Sofanın doğusunda banyo ve helâ bulunur. Sofanın batısında ise 1.96x2.96 m ölçülerinde dikdörtgen planlı mutfak bölümü mevcuttur. Sofanın kuzeyindeki giriş kapısı ve altı adet merdiven rıhtı ile bahçeye geçiş yapılır.

Çizim -7:Belediye Kültür Evi B-B En Kesit

Belediye Kültür Evi'nin bodrum katına doğu cephesine bitişik inşa edilen merdiven yardımıyla inilir *(Çiz.:6; Foto.:33)*. Bodrum katı simetrik bir planlamaya sahip, üç kısımdan oluşmaktadır. Bunlardan doğu ve batı bölümlerinde yer alan benzer mimari özellikteki mekânlar 3.00x4.98 m. ölçülerinde dikdörtgen planlı bir tasarıma sahiptir. Bu mekânların güney duvarlarının ortasında birer pencere bulunur. Benzer iki mekânın orta bölümünde ise 2.94x3.45 m. ölçülerinde ayrı bir mekân mevcuttur. Evin bodrum katı, depo ve kiler bölümü olarak kullanılmıştır *(Çiz.:6; Foto.:32,33)*.

Belediye Kültür Evi'nin yapımında; ahşap, kesme taş, moloz taş, kayrak taş, kiremit ve metal malzeme kullanılmıştır. Bodrum ve zemin kattan oluşan evin beden duvarları yaklaşık 0.65 m. kalınlığındadır. Belediye Kültür Evi'nin beden duvarları yığma dolgu yapım tekniğinde inşa edilmiştir. Yapıda bağlayıcı malzeme olarak saman katkılı çamur harcı kullanılmıştır *(Çiz.:7,8; Foto.:26-31)*.

Çizim -8: Belediye Kültür Evi A-A Boy Kesit

Belediye Kültür Evi'nin onarım uygulama çalışmaları 26.06-23.12.2009 tarihleri arasında yapılmıştır. Yapılan çalışmalar her hafta düzenli aralıklarla proje müellifi, kurum teknik elemanları ve ilgili firma yetkililerince istişarelerde bulunularak yerinde tespit ve kontrol edilerek tamamlanmıştır. Restorasyon çalışmalarında yapının tüm beden ve iç duvarlarının çimento katkılı sıvaları, raspa edilerek sökülmüştür. Eski Belediye Hizmet Binası'nın yıpranan çatı örtüsü tamamen kaldırılarak, bacaları ile birlikte projesine uygun olarak yeniden inşa edilmiştir.

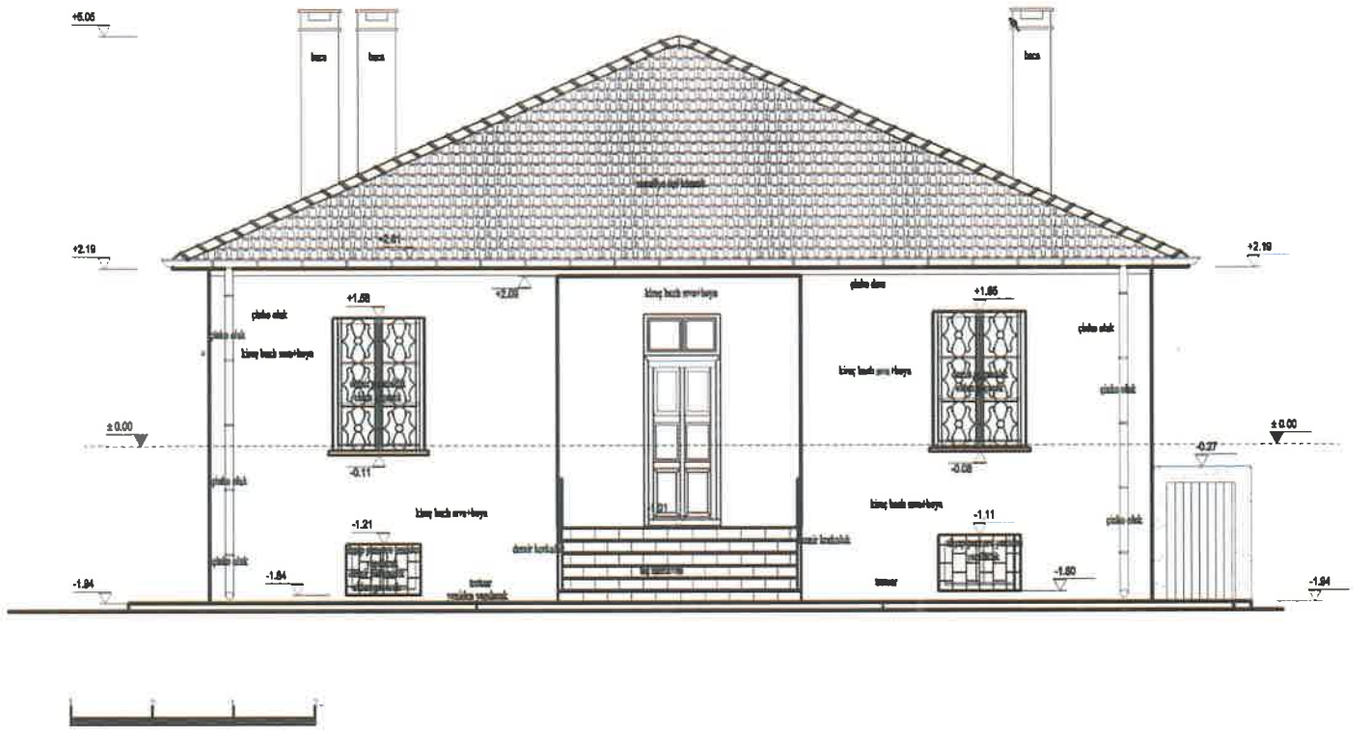
Belediye Kültür Evi'nin bodrum katında yer alan üç ayrı mekânın ahşap ara kat örtü sistemi sökülerek yeniden aslına uygun bir şekilde inşa edilmiştir. Bu mekânların zemin kaplaması ve duvarlarının çimento katkılı sıvaları raspa edilerek yeniden yapılmıştır. Bodrum kata iniş sağlayan iç ahşap merdivenler kaldırılarak, dışarıdan giriş sağlayan taş merdivenler yeniden inşa edilmiştir. Zemin katın, tüm duvar sıvaları, taban zemin kaplaması ve tavan ahşap kaplaması yeniden onarılmıştır. Binanın

dış duvarlarında derz çalışması kireç harcı kullanılarak onarılmıştır. Belediye Kültür Evi'nin kuzey ve güney giriş merdiven basamak, sahanlık ve tretuvarları aslına uygun olarak yeniden yapılmıştır. Yapının tüm ahşap kapı ve pencere aksamları projesinde belirtildiği şekilde yenilenmiştir.

Belediye Kültür Evi'nin çevre düzenleme çalışması, sokak giriş bölümü, güney, doğu çevre duvarları yeniden harpuştalı olarak inşa edilmiştir.

4.1.2.2-CEPHELER

Belediye Kültür Evi'nin en hareketli cephesi güney giriş cephesidir *(Çiz.:9; Foto.:35-38)*. Güney cephesi, 11.58 m. genişliğinde olup giriş merdiveni ve ana kapının her iki yanında zemin ve bodrum katlarında yer alan pencereler cephenin hareketlenmesinde önemli rol oynamıştır. Yapı cepheleri 4.15 m. yüksekliğindedir. Cepheden dışa taşıntılı ahşap saçak ile kiremit örtülü kırma çatıya geçiş sağlanır *(Çiz.:10; Foto.:35-38)*.

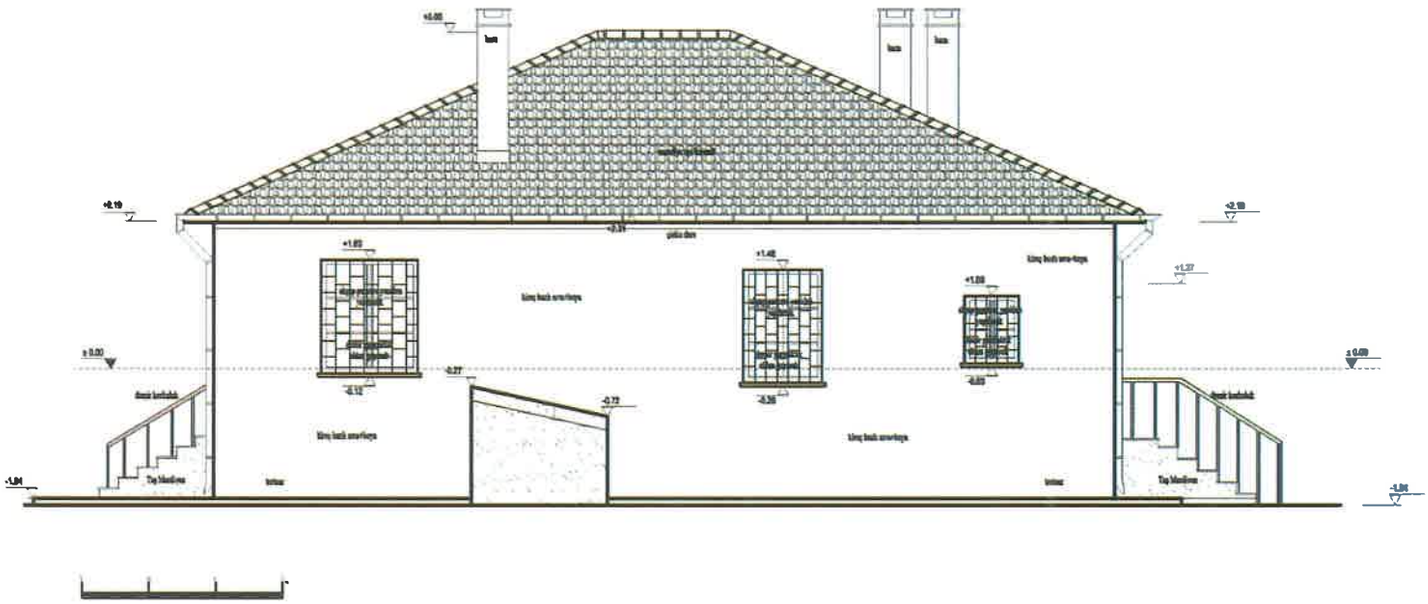
Çizim-9: Belediye Kültür Evi Güney Cephesi

Fotoğraf- 35: Harput Belediye Kültür Evi Güneybatı Görünüşü

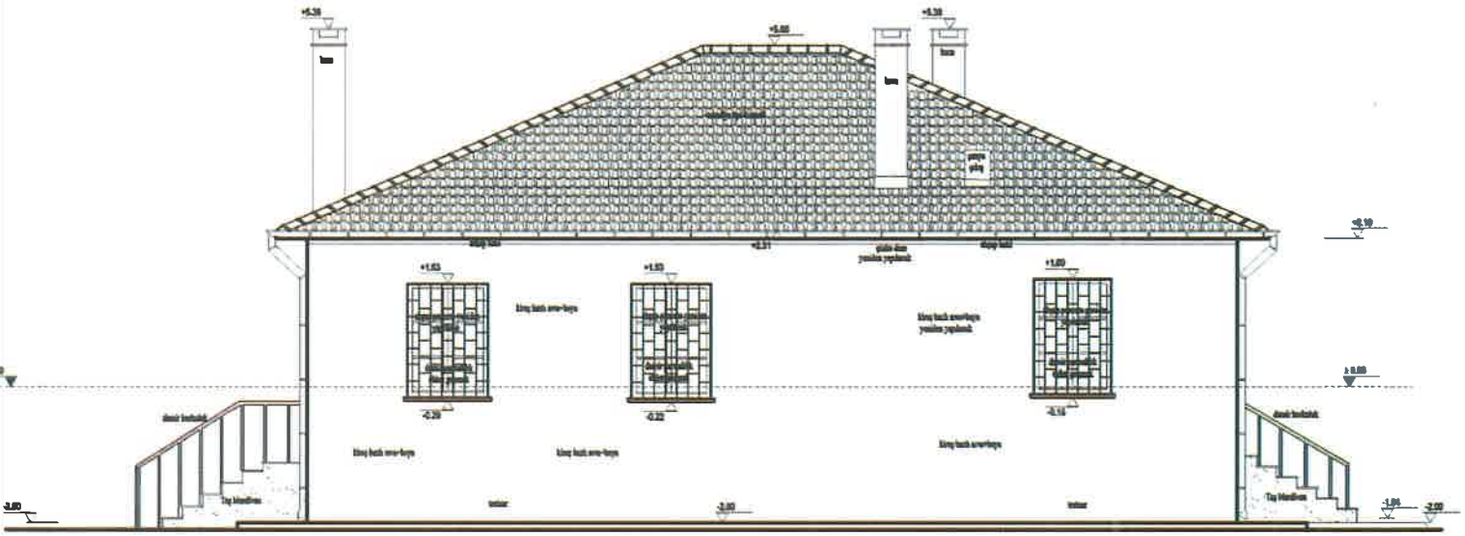

Fotoğraf- 36: Harput Belediye Kültür Evi Güneydoğu Görünüşü

Çizim-10: Belediye Kültür Evi Batı Cephesi

Belediye Kültür Evi'nin doğu ve batı cepheleri 13.42 m. uzunluğundadır. Bu iki cephede üç adet benzer özelliklerde metal korkuluklu dikdörtgen planlı pencereler yer almaktadır. Cephelerdeki doluluk boşluk oranı cephe mimarisinin oluşmasında önemli bir rol oynamaktadır *(Çiz.:11,12; Foto.:35-38,40)*.

Çizim-11: Belediye Kültür Evi Doğu Cephesi

4.1.2.3-ÇATI

Belediye Kültür Evi'nin üst örtü sistemi dikdörtgen planlı bir düzenlenmeye sahiptir. Beden duvarları tüm cephelerde yaklaşık 0.55 m. dışa taşkın olup ahşap saçak ile kırma çatıya geçiş yapılır.

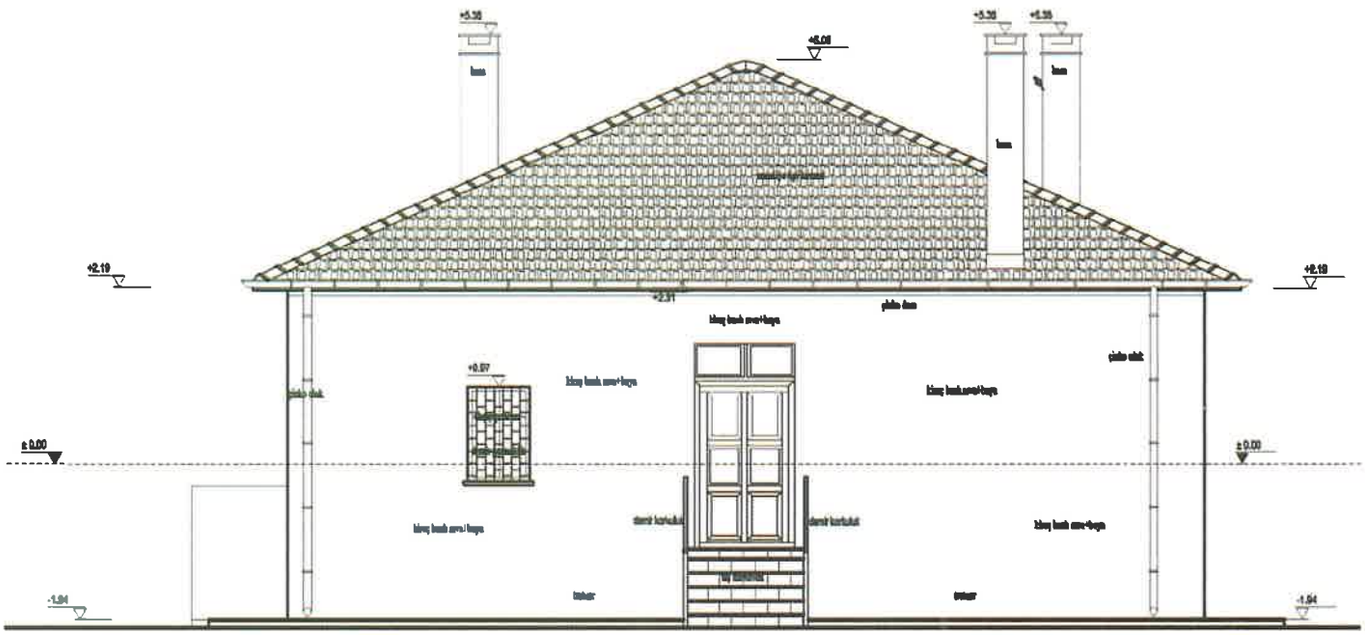
Çatı tuğla kiremit ile kaplanmış ve çatının üzerinde ise üç adet kare planlı bacalar yer almaktadır *(Çiz.:4,7,8;Foto.:28,29,39)*.

Fotoğraf- 37: Harput Belediye Kültür Evi Güney Görünüşü

Fotoğraf- 38: Harput Belediye Kültür Evi Güney Genel Görünüşü

Çizim-12: Belediye Kültür Evi Güney Cephesi

Fotoğraf- 39: Harput Belediye Kültür Evi Kuzeydoğu Görünüşü

Fotoğraf- 40: Harput Belediye Kültür Evi Kuzeydoğu Genel Görünüşü

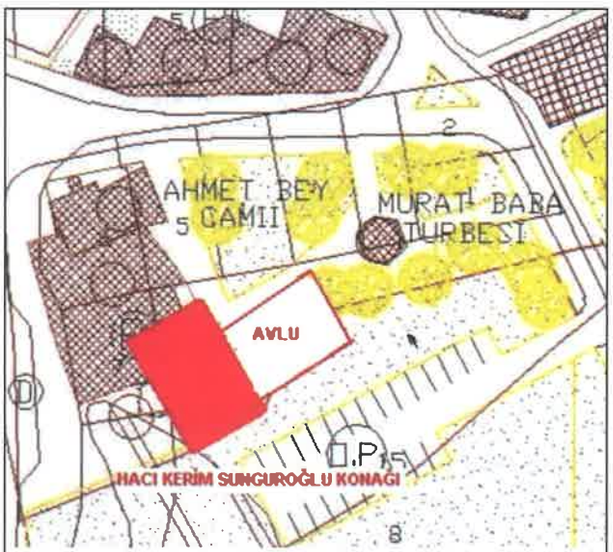
4.2- HACI KERİM SUNGUROĞLU KONAĞI

4.2.1-KONUMU

Geleneksel Harput konut mimarisi özelliğinde inşa edilen Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı, Elazığ Merkez Harput Mahallesi'nde yer alır *(Çiz.:2,13; Foto.:41,42).*

Fotoğraf-41: H. K. Sunguroğlu Konağı Genel Görünüşü

Çizim-13: Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı İmar Planı

Konak, Elazığ-Harput yolu üzerinde Harput'un girişindeki yokuşun doğu yakasında bulunur. Tescilli olan yapı, bitişik nizamda iki katlı, yöresel yapım malzemesi kullanılarak toprak düz dam olarak inşa edilmiştir.

Doğu-batı istikametinde oldukça eğimli bir arsa üzerine yerleştirilen konut, zemin ve üst olmak üzere iki katlı olarak inşa edilmiştir. Doğu yönündeki zemin ve üst kata birer kapı ve merdiven yardımıyla ulaşılmaktadır. Konağın doğusunda yer alan avlu, arazinin topografyasına uygun olarak şekillenmiş, zemindeki kot farkı merdivenler ile aşılmıştır.

Fotoğraf-42: H. K. Sunguroğlu Konağı Batı Cephe Görünüşü

Fotoğraf-43: H. K. Sunguroğlu Konağı Üst Kat Sofa Görünüşü

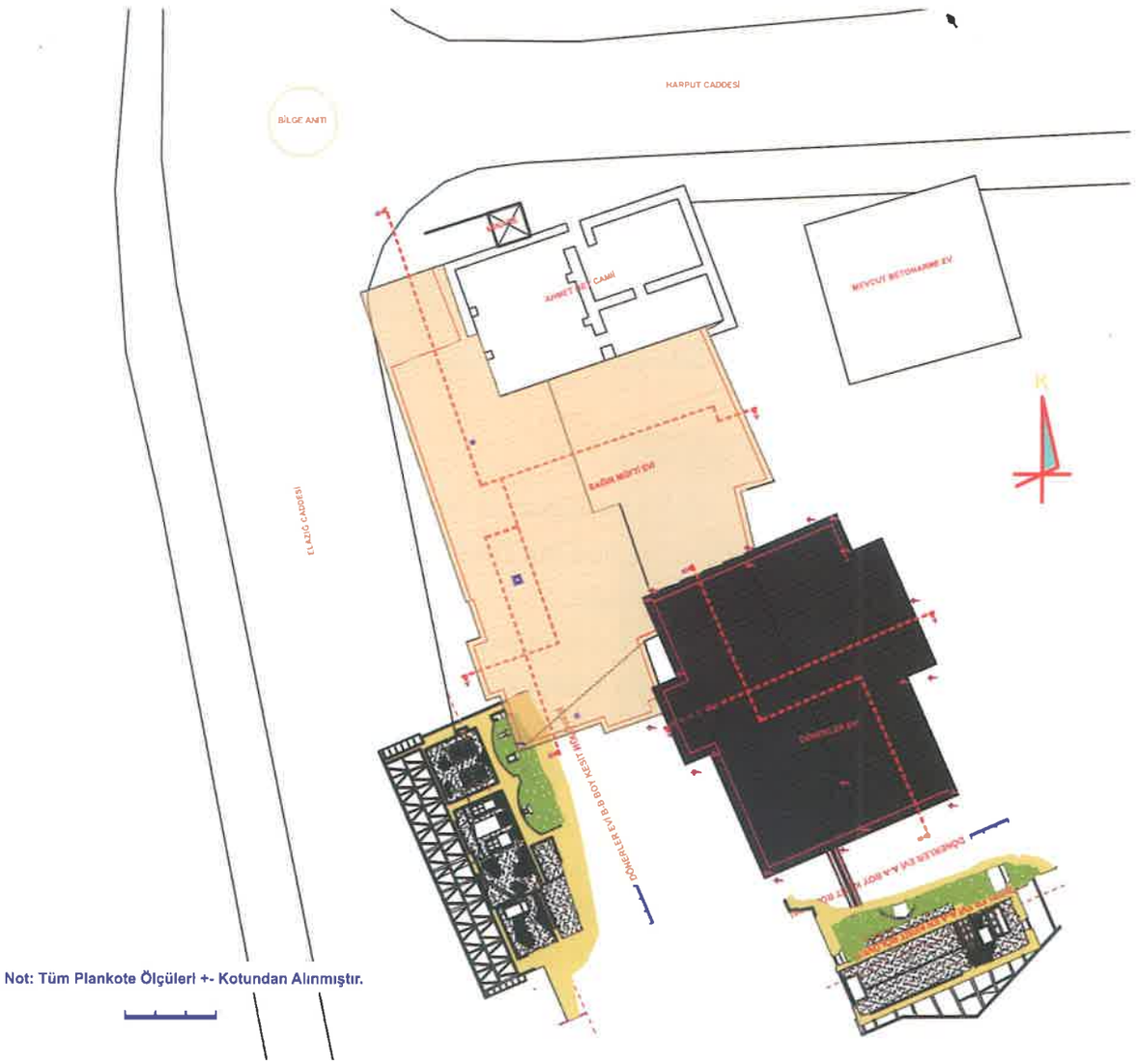
Fotoğraf-44: H. K. Sunguroğlu Konağı Üst Kat Sofa Görünüşü

Harput Kentsel Sit Alanı içerisinde kalan Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı, yöre halkı arasında Dönerler ve Küçük Efendi Konağı adları ile de bilinmektedir. İki katlı düz damlı olarak inşa edilen evin zemin ve üst katlarının girişleri doğu cephesindedir.

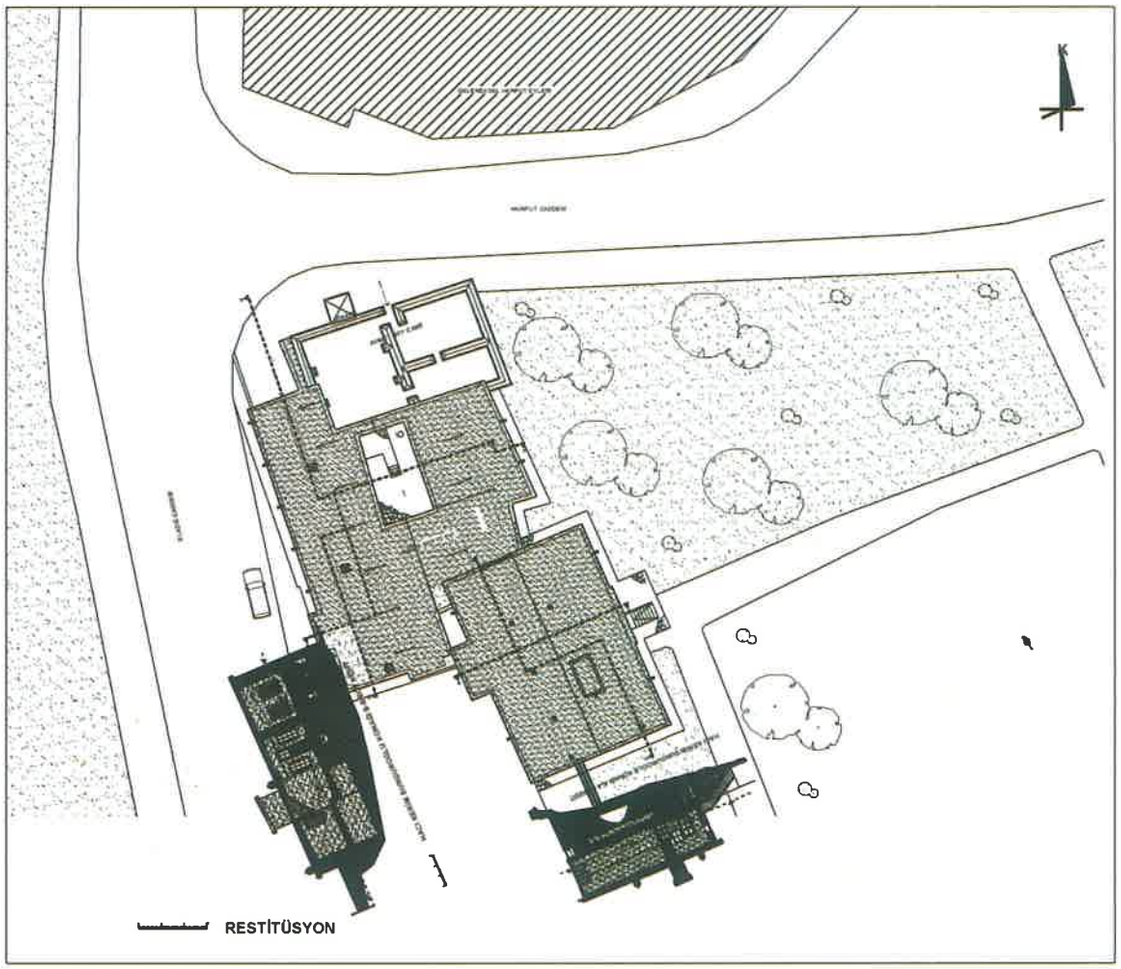
Konağın güneyi oldukça sarp bir topografyaya sahip olup, planlama buna uygun şekilde yapılmıştır. Konağın kuzeyi bitişik nizamda inşa edilen tescilli Sağır Müftü Konağı ile sınırlıdır. Yapının doğu ve güneyi ise arazinin eğimine göre şekillenmiş, günümüzde Elazığ Belediyesi tarafından bahçe olarak yöre halkına hizmet vermektedir *(Çiz.:14,15)*.

Fotoğraf-45: H. K. Sunguroğlu Konağı Zemin Kat Ahır Görünüşü

Çizim-14: Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı Rölöve Vaziyet Planı

Çizim-15: Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı Restitüsyon Vaziyet Planı

4.2.2-TARİHÇE

Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı, 1995 yılına kadar ev olarak kullanılmış, 2006 yılında Elazığ Belediye Başkanlığı tarafından kamulaştırması yapılmıştır. Zemin katı, servis ve ahır olarak inşa edilen konağın, üst katı ise yaşam bölümü olarak tasarlanmıştır.

Konağın üst örtü sistemi geleneksel Harput sivil mimarlık örneklerinde olduğu gibi düz toprak dam iken, 1974 yılında düz dam üzerindeki dam başı bölümü tamamen yıkılarak, beşik çatı şeklinde tuğla kiremit ile kapatılmıştır. Konağın inşa kitabesi olmadığından yapım tarihi ve banisi hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Ancak, konağın sahiplerinde öğrenilen bilgiye göre, XIX. yüzyılın ortalarında dedeleri tarafından Harput'un en iyi ustasına 100 altın karşılığı yaptırıldığı öğrenilmiştir (36).

Konağın üst katının güneydoğu bölümünde yer alan zengin kalem işi ile bezeli odanın doğu duvarının tavanına yakın bölümündeki ahşap kirişin alınlığındaki dört sülüs yazı da *"Maşallah... olsun mübarek muradımız hasıl eyle Hak Tebarek sene 1177 (M.1763)"* yer almaktadır *(Foto.:58)* (37).

(36) Şahabettin Öztürk; *"Harput Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı Kazı ve Restorasyonu"*, Uluslararası Katılımlı XVI. Ortaçağ-Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas 18-20 Ekim 2012, Sivas, 2012.; Şahabettin Öztürk; *Elazığ Harput Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı Koruma Projesi Raporu*'', Elazığ, 2006.; Şahabettin Öztürk; *Geçmişten Günümüze Harput Mimarisi,* " Harput Mimarisinin Koruma Korunma ve Yaşatılma Sorunları", TMMOB Elazığ Şubesi Yayınları, İstanbul, 2009, s. 86-95.
(37) İsmail Aytaç; Sanat Tarihi Araştırmaları Prof. Dr. Haşim Karpuz'a Armağan, *"Harput'ta Sunguroğlu Konağı"*, Konya, 2007, s. 37-50.

Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı, Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Bölge Kurul Müdürlüğü'nün 30.05.1985 tarih ve 1089 sayılı kararı ile tescil edilmiştir. Elazığ Belediye Başkanlığı tarafından hazırlanan rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarının Koruma Bölge Kurul Müdürlüğü'nün 22.12.2006 tarih ve 943 karar sayısı ile onaylanmıştır.

Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı'nın restorasyon çalışmaları 2008-9 yılları arasında Elazığ Belediyesi tarafından yapılmıştır. Restorasyonu tamamlanan konak, günümüzde kültürel amaçlı çalışmalara hizmet vermektedir.

Fotoğraf-46: H. K. Sunguroğlu Konağı Zemin Kat İç Görünüşü

Fotoğraf-47: H. K. Sunguroğlu Konağı Üst Kat Duvar Görünüşü

4.2.3- YAPININ İNCELENMESİ

4.2.3.1- PLAN

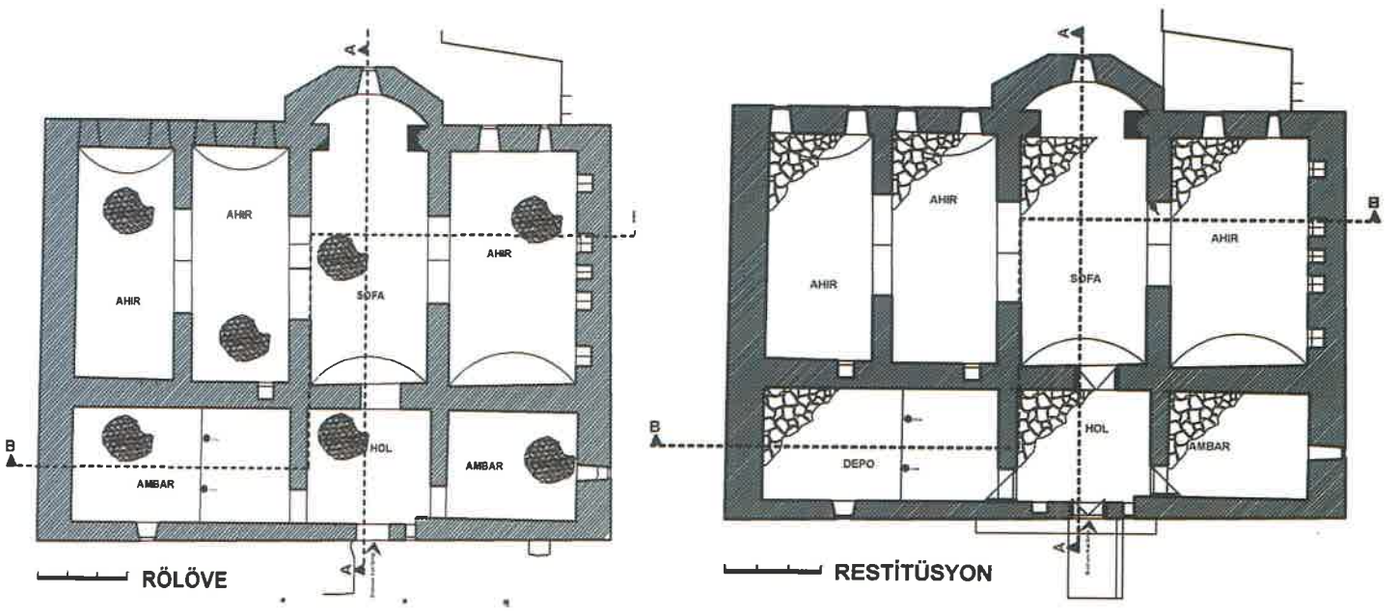
Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı, geleneksel Harput evleri mimari özelliğinde iki katlı, arazinin topografyasına uygun olarak inşa edilmiştir. Konağın zemin katı, servis ve ahır, üst katı ise yaşam bölümü olarak tasarlanmıştır. Konak, 12.95x19.10 m. ölçülerinde dikdörtgen planlı bir yapıya sahiptir. Konağın zemin katına, doğu cephesinde yer alan iki kanatlı ahşap kapı ile 3.53x4.18 m. ölçülerindeki sofaya girilir *(Çiz.:16; Foto.:46)*.

Fotoğraf-48: H. K. Sunguroğlu Konağı Üst Kat Duvar Görünüşü

Sofanın kuzeydoğu köşesindeki kapı ile dikdörtgen planlı ambara girilir. Sofanın güneydoğu köşesindeki aynı büyüklükteki başka bir kapı ile de 3.53x7.53 m. ölçülerindeki diğer ambar bölümüne giriş sağlanır. Sofanın ana giriş aksı üzerinde bulunan batı duvarındaki çift kanatlı kapı yardımıyla üzeri yuvarlak beşik tonoz örtülü dikdörtgen planlı sofaya girilir. Bu mekânın batı duvarı yuvarlak formda şekillenmiş, orta bölümünde ise mazgal bir pencere bulunur.

Sofanın kuzey duvarının ortasında 2.70 m. genişliğindeki yuvarlak bir kemer açıklığı ile 4.31x7.13 m. ölçülerindeki dikdörtgen planlı üzeri yuvarlak tonoz örtülü ahır bölümü yer alır. Bu mekânın batı duvarında iki adet mazgal pencere mevcuttur. Kuzey duvarında ise beş adet büyükbaş hayvan yemlikleri bulunur *(Çiz.:26; Foto.:45,46).*

Çizim-16: Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı Zemin Kat Rölöve - Restitüsyon Planı

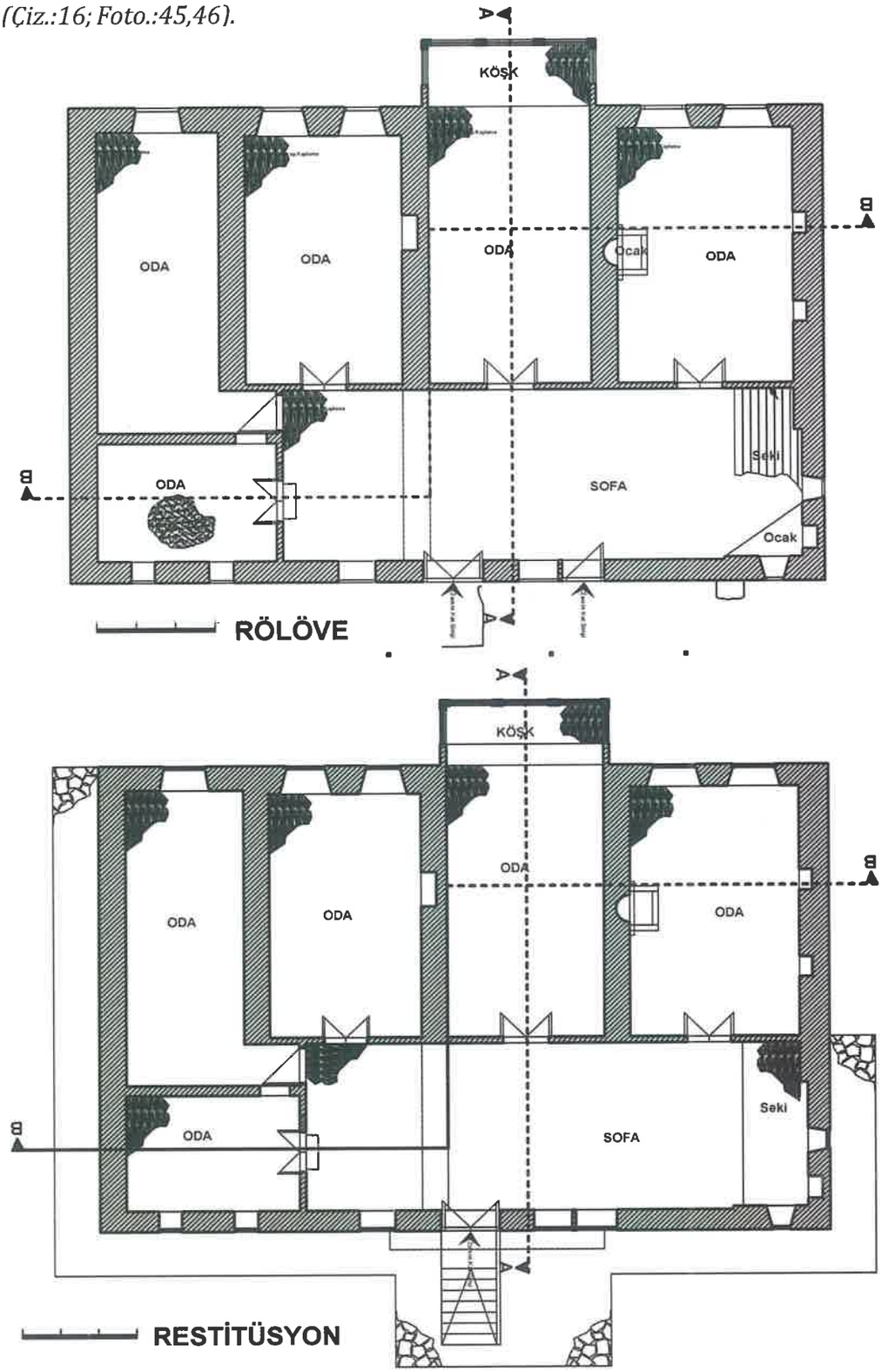

Fotoğraf-49: H. K. Sunguroğlu Konağı Üst Kat Genel Görünüşü

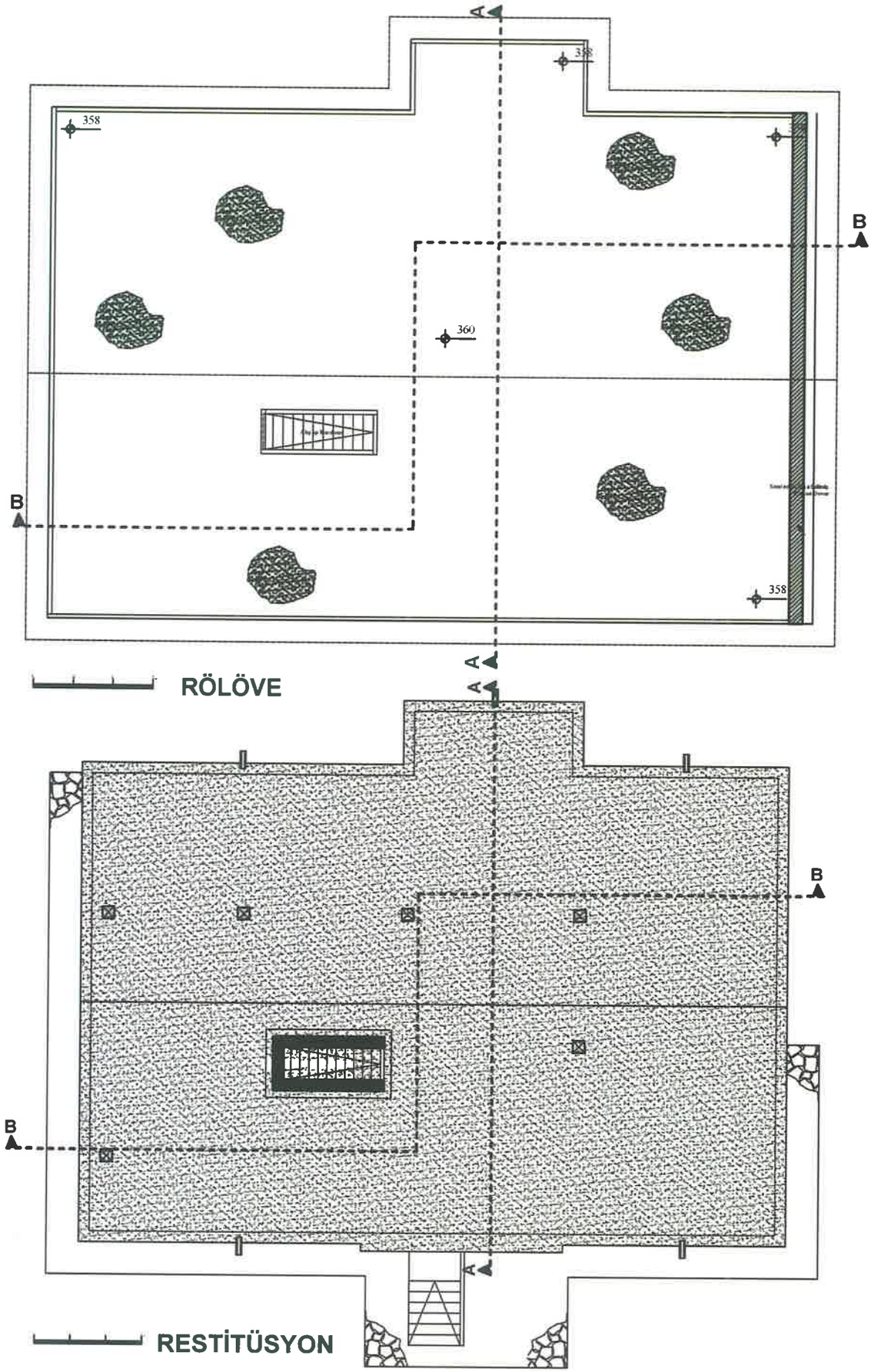

Fotoğraf-50: H. K. Sunguroğlu Konağı Üst Kat Örtü Görünüşü

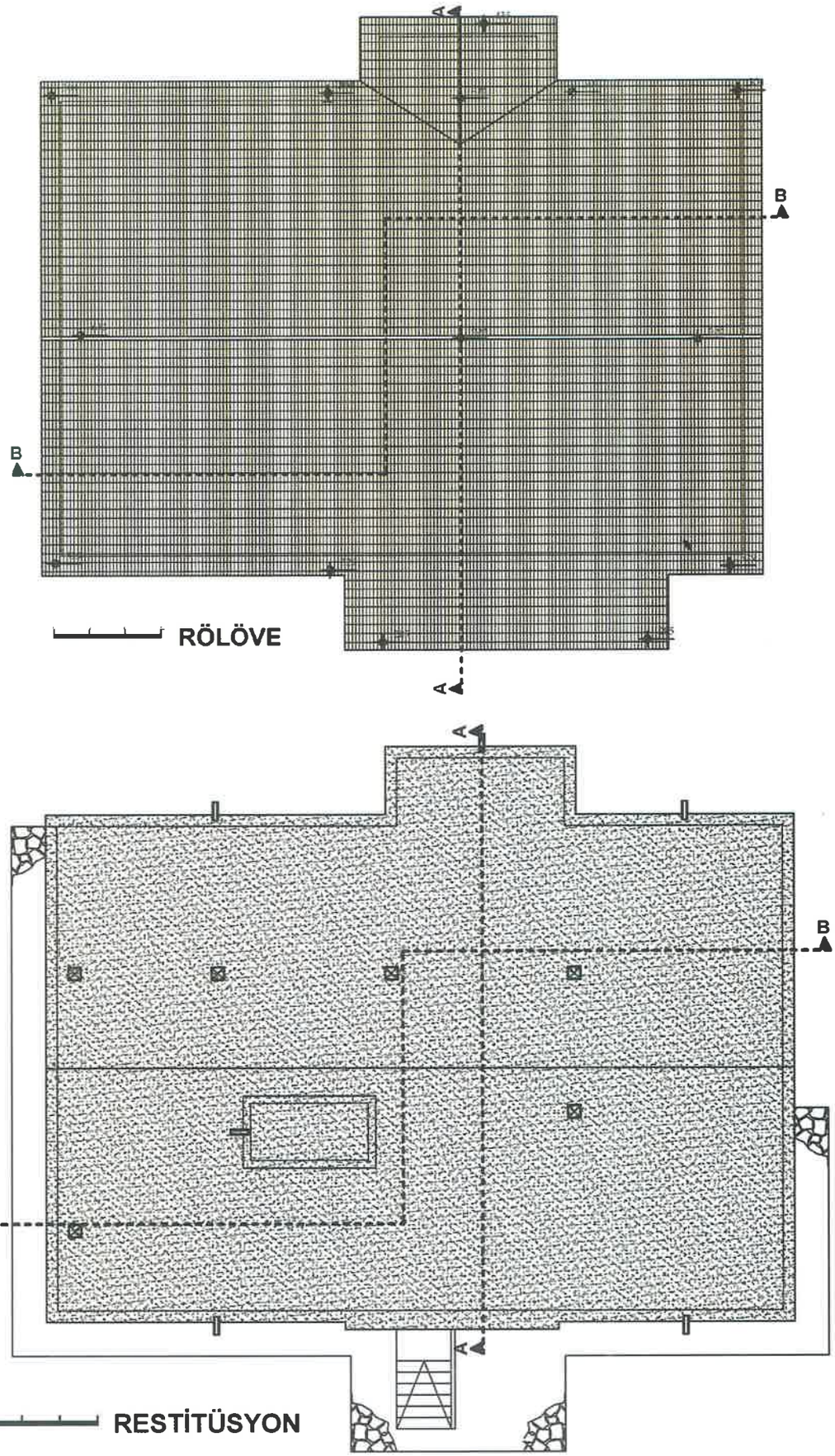
Sofanın güney duvarının ortasında, kuzey duvarına paralel aynı ölçülerde bir kemer ile üzeri yuvarlak tonoz örtülü ikinci ahır bölümüne girilir. Bu bölümün güney duvarının ortasındaki bir kemer ile ayni mimari özellikteki üçüncü ahır bölümüne geçilir. İkinci ve üçüncü ahır bölümlerinin batı duvarında sonradan kapatılmış ikişer mazgal pencere yer alır. Doğu duvarında ise benzer özelliklerde birer niş mevcuttur *(Çiz.:16; Foto.:45,46)*.

Çizim-17: Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı Rölöve - Restitüsyon Planı

Çizim-18: Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı Düz Dam Rölöve - Restütüsyon Planı

Çizim-19: Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı Düz Dam Rölöve - Restütüsyon Planı

Hacı Kerim Sunguroğlu Konağının üst katına doğu cephesinin ortasında açılmış çift kanatlı ahşap kapı ile 4.59x12.93 m. ölçülerindeki sofa bölümüne girilir *(Çiz.:17; Foto.:43,44,55,56)*. Sofa bölümünün zemini ahşap kaplamalı, tavanı ise dekoratif ahşap bezemelidir. Sofanın kuzeyi ahşap seki ile sınırlı olup bir niş ve bir mazgal pencere yer alır. Sofanın doğu duvarına açılmış dört farklı ölçüde pencere bulunur. Güney duvarında ise iki kapı yer alır. Sofanın batı duvarında ise odalara giriş sağlayan üç çift kanatlı kapı bulunur. Sofanın kuzey batı bölümünde yer alan oda, dikdörtgen formunda 4.39x6.85 m. ölçülerinde, batı duvarında aynı mimari özelliklere sahip iki mazgal pencere yer alır. Odanın kuzey duvarında benzer özelliklerde iki adet niş, güney duvarının ortasında ise dekoratif özelliklere sahip taştan inşa edilmiş bir ocak yerleştirilmiştir *(Çiz.:28; Foto.:51,53,54)*(38).

Fotoğraf-51: H. K. Sunguroğlu Konağı Ocak Görünüşü

Fotoğraf-52: H. K. Sunguroğlu Konağı Sofa Çark Görünüşü

Fotoğraf-53: H. K. Sunguroğlu Konağı Üst Kat İç Oda Görünüşü

Sofanın batısında bulunan diğer iki oda ise aynı mimari özelliklerde, orta odanın batı bölümünde 1.79 m. dışa taşıntılı ahşaptan inşa edilmiş şahnişin mevcut olup odanın tavanı ise dekoratif ahşap süslemeleri ile bezelidir. Dikdörtgen planlı sofanın güneydoğu köşesinde yekpare taştan imal edilmiş çark, sofa zemininden yaklaşık 0.10 m. daha düşüktür. Bu bölüm evdeki çocukların banyo yapması ve abdest alma bölümü olarak ev halkı tarafından kullanılır *(Çiz.:28; Foto.:52)*.

Fotoğraf-54: H. K. Sunguroğlu Konağı Üst Kat Oda İç Görünüşü

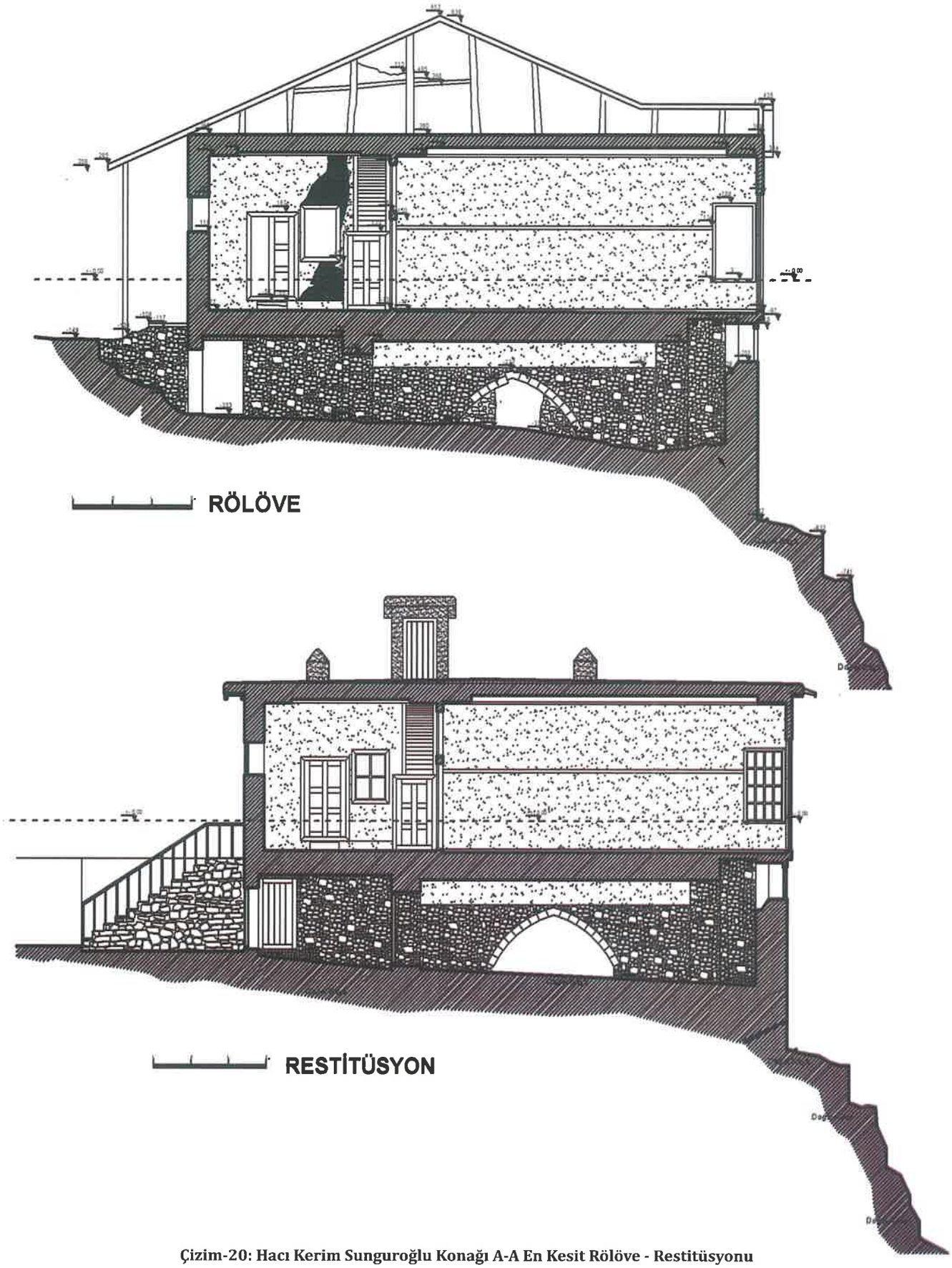

Fotoğraf-55: H. K. Sunguroğlu Konağı Üst Kat Sofa İç Görünüşü

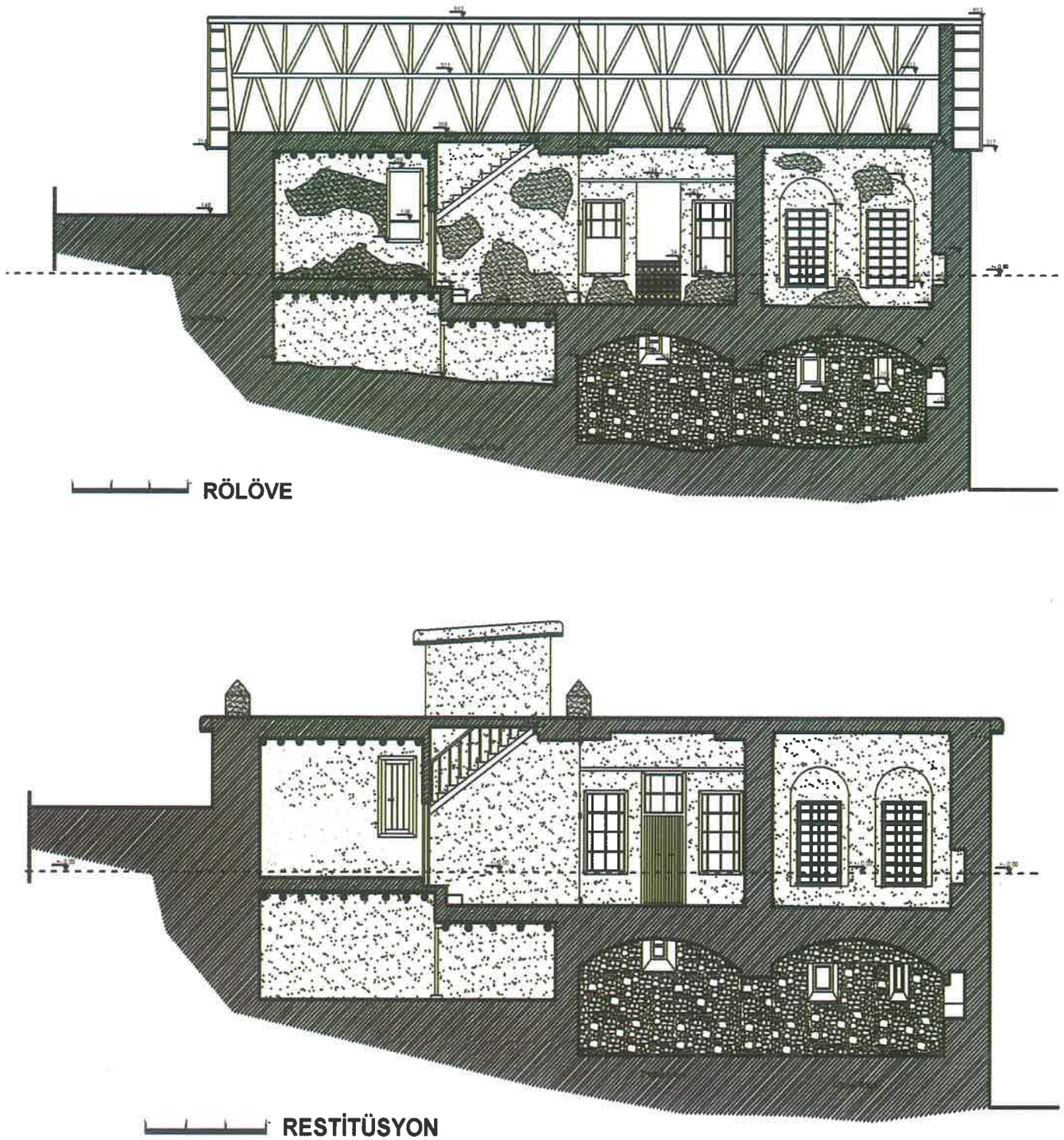
Fotoğraf-56: H. K. Sunguroğlu Konağı Üst Kat Sofa İç Görünüşü

(38)Şahabettin Öztürk; *Elazığ Mimar Dergisi*, "Harput Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı", TMMOB Elazığ Şubesi Yayınları, S. 4, İstanbul, 2011, s. 32-36.

Çizim-20: Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı A-A En Kesit Rölöve - Restitüsyonu

Sofanın güney duvarının güneydoğu kısmında daha yüksek kotta bulunan çift kanatlı ahşap kapı ile 3.17x4.55 m. ölçülerindeki evin mutfağına girilir. Mutfağın doğu duvarında 0.58 m. genişliğinde iki pencere yer alır. Mutfağın kuzeybatı köşesindeki daha yüksek kotta bulunan kapı ve ahşap merdivenle dam başına, oradan da düz toprak dama çıkılır *(Foto.:67)*.

Çizim-21: Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı B-B Boy Kesit Rölöve - Restitüsyonu

Sofanın güneybatı köşesindeki kapı ile 3.10x8.10 m. ölçülerindeki dikdörtgen planlı odaya girilir. Mutfak bölümünün batı duvarının ortasında bir mazgal pencere bulunur *(Çiz.:17).*

Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı'nın üst katı, dekoratif, bitkisel, geometrik v.b iç süslemesi oldukça önemlidir. Konağın üst kat kuzeybatı bölümünde bulunan odanın güney duvarının ortasında bulunan ocak süslemesi oldukça önemlidir. Konağın üst kat ahşap giriş kapısı üzerinde yer alan geometrik süsleme dikkat çekmektedir. Üst kat sofa tavanı ile şahnişin odası tavan kaplamasında ahşap süsleme örnekleri vardır. Sofa tavanının ortasında bulunan göbek bölümü ve çevresi süslenmiştir. Şahnişin odasının tavan kaplaması dikdörtgen planlı süsleme 0.10 m. içerlek yapılarak çevresi yine ahşap kayıtlar ile süslenmiştir *(Foto.:53,54).*

Fotoğraf-57: H. K. Sunguroğlu Konağı Dam Başı Çıkış Merdiven i İç Görünüşü

Fotoğraf-58: H. K. Sunguroğlu Konağı Üst Kat Tavan Süsleme Görünüşü

Konağın üst katının güneybatısında bulunan odanın tavan süslemesi oldukça önemlidir. Odanın yuvarlak kesitli ahşap kirişlerinin her iki ucu ahşap kayıtlar yardımıyla 0.50 m. kare kesite dönüştürülerek, içe doğru her iki yönde pahlanarak şekillenmiştir. Kirişlerler üzerindeki süslemeler belli formlarda, birbirinin benzeri ve tekrarı şeklinde düzenlenmiştir. Kirişler arasında bulunan mertekler aynı düzenlemeye sahiptir. Tavan süslemelerinin tümü kök boya ile boyanmış, yeşil, kahverengi, sarı, beyaz, kırmızı ve mavi renklerin yoğun olarak kullanıldığı bezemeler kendi içerisinde bir armoni oluşturmaktadır. Oda kirişleri arasında ise çeşitli büyüklüklerde Arapça hat sanatı ile yazılmış Kur'an-ı Kerim'den alınmış ayetle ile bezenmiştir .*(Foto.:58-63).*

Fotoğraf-59: H. K. Sunguroğlu Konağı Üst Kat Tavan Süsleme Görünüşü

Restorasyon çalışmaları 21.05.2009-25.12.2009 tarihleri arasında her hafta yapılan tüm çalışmalar proje müellifi, belediye teknik elemanları ve ilgili firma yetkililerince kontrol edilerek tamamlanmıştır. Restorasyon çalışmalarında yapının tüm beden ve iç duvarları sağlam zemin elde edilinceye kadar sökülerek, düz dam seviyesine kadar aslına uygun olarak yeniden inşa edilmiştir.

Fotoğraf-60: H. K. Sunguroğlu Konağı Süsleme İşçilik Görünüşü

Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı'nın bodrum katındaki tüm tonoz, kemer ve beden duvarların onarım ve uygulama çalışmaları yapılmıştır. Ayrıca, kuzey bölümünün örtü sistemindeki tonozun statik sorunlarından dolayı çelik konstrüksiyon uygulama yapılması zorunluluk arz ettiğinden yeniden inşa edilmiştir. Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı'nın zemin katı beden ve iç duvarlarının büyük bir bölümü, süslemeli taban ve ahşap zemin kaplamaları yeniden yapılmıştır. Binanın düz dam ve dam başı bölümü projesine göre tamamlanmıştır. Konağın tüm kapı ve pencereleri ahşap doğrama kullanılarak yapılmıştır. Yapının zemin katındaki tüm duvar derzleri ve tonoz sıvaları yeniden yapılmıştır.

Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı'nın doğu bölümünde yer alan ve mülkiyeti Elazığ Belediyesi'ne ait bölümdeki hafriyat düzeli olarak el araç ve gereçleri kullanılarak hafriyat kaldırılarak temizlenmiştir. Uzmanların denetiminde yapılan kazı ve temizlik çalışmalarında tarihi herhangi bir iz ve kalıntıya rastlanmamıştır. Kazı sonucunda ortaya çıkarılan duvarlar belli bir yüksekliğe kadar tamamlanmıştır *(Foto.:42-68)*.

Fotoğraf-61: H. K. Sunguroğlu Konağı Üst Kat Tavan Süslemesi

Fotoğraf-62: H. K. Sunguroğlu Konağı Üst Kat Tavan Süslemesi

Fotoğraf-63: H. K. Sunguroğlu Konağı Üst Kat Tavan Süslemesi

4.2.3.2- DÜZ DAM

Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı'nın plan biçimine göre düzenlenen düz dam sıkıştırılmış çorak topraktan inşa edilmiştir. Düz toprak damın dört tarafı 0.30 m. dışa taşıntılı 0.35 m. yüksekliğindeki yalın bir saçağa sahiptir *(Çiz.:20,21,29,30; Foto.:65,66)*.

Fotoğraf-64: H. K. Sunguroğlu Konağı Kuzeybatı Genel Görünüşü

Fotoğraf-65: H. K. Sunguroğlu Konağı Güneydoğu Genel Görünüşü

Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı'nın mutfak bölümündeki ahşap merdiven yardımıyla düz dama çıkış sağlayan dam başı, 1.50x3.10 m. ölçülerinde dikdörtgen bir planlanmaya sahiptir *(Foto.:67)*.

Dam başı, kerpiç duvar kalınlığı 0.30 m. olup, ahşap dikme ve hatıllar yardımıyla desteklenmiştir. Dam başı, 1.90 m. yükselerek dört yönde 0.30 m. genişliğindeki saçak ile düz toprak dama geçiş yapmaktadır. Dam başı toprak düz dama çıkış sağlamanın yanı sıra, kış aylarında yağan kar temizleme araçlarının yer aldığı, onarımının yapıldığı loğ, kar küreği, süpürge v.b. gereçlerin bulunduğu alan olarak da değerlendirilmektedir. Ayrıca, düz dam aynı zamanda yaz aylarında her türlü kış yiyeceğinin hazırlandığı kurutulduğu alan olarak ta işlev görmektedir.

Fotoğraf-66: H. K. Sunguroğlu Konağı Güneydoğu Genel Görünüşü

Düz damın üzerinde kare formlu altı adet baca yer alır *(Çiz.:18,19; Foto.:65,66)*. Toprak düz dam üzerindeki kar ve yağmur sularının tahliye edilmesi için, doğu ve batı yönlerine ikişer, dam başında ise bir adet ahşap çörten yerleştirilmiştir.

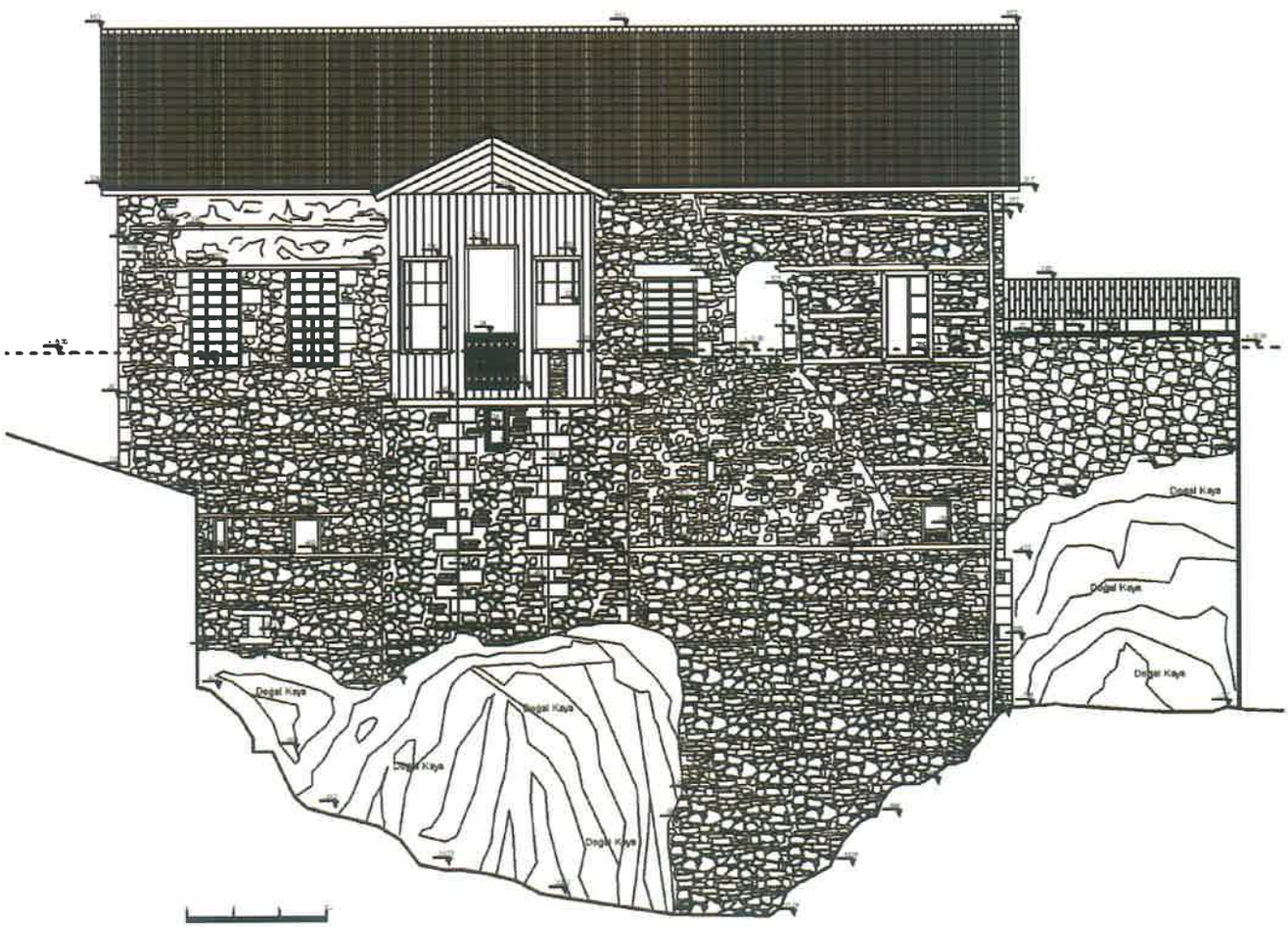
4.2.3.3- CEPHELER

Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı'nın en hareketli cephesi batı cephesidir. 19.07 m. genişliğinde olan güney cephesi yüksekliği cephenin kurulduğu arazi eğimine göre farklılık göstermektedir *(Çiz.:22; Foto.:67,68)*.

Cephenin zemin kat ortasında dışa çıkıntılı bölüm, beşgen formunda şekillenmiş, bu kısmın üzerinde ahşaptan inşa edilmiş şahnişin bölümü yerleştirilmiştir. Beşken formunda şekillenmiş bu bölüm, Harput şehir surlarından günümüze ayakta kalan tek burcu olduğu sanılmaktadır (39).

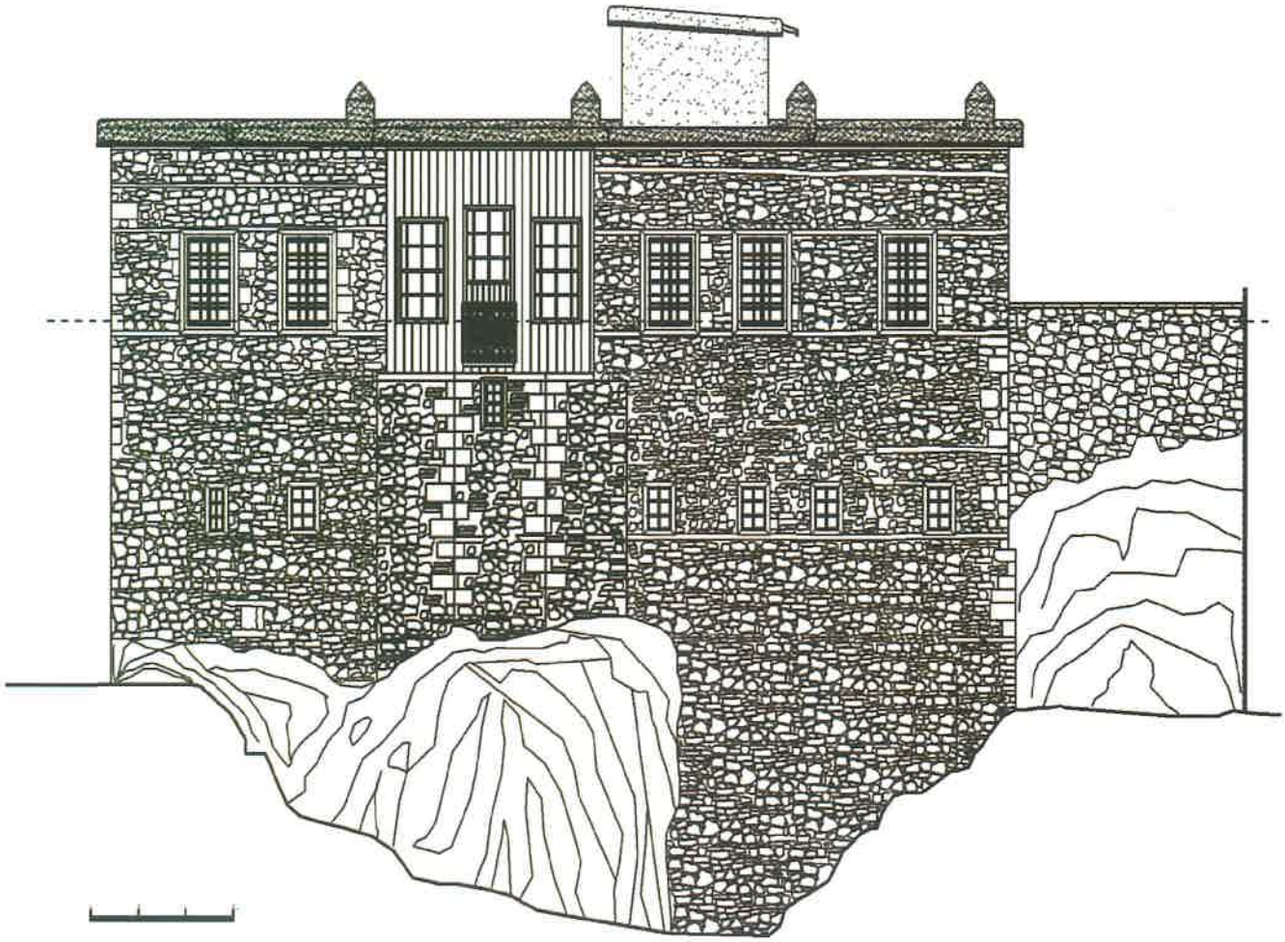

Fotoğraf-67: H. K. Sunguroğlu Konağı Batı Genel Görünüşü

Çizim-22-a: Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı Batı Cephe Rölövesi

(39) Aysel Demirkol; *Dünü ve Bugünüyle Harput I,* "Geleneksel Harput Evlerinin Korunması ve Yaşatılması", Ankara, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2005, s. 343.

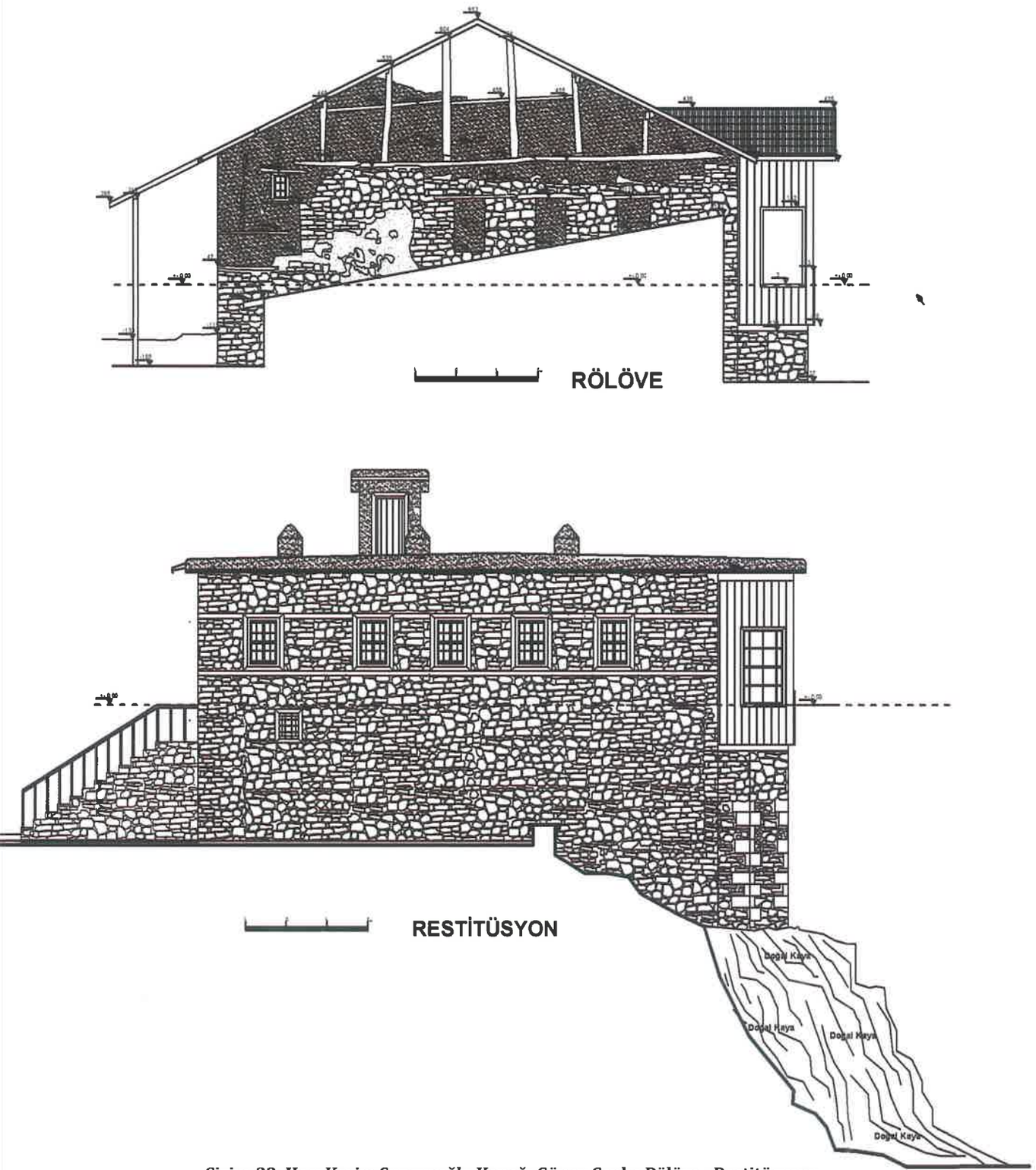
Çizim-22-b: Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı Batı Cephe Restitüsyon

Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı'nın doğu cephesi 19.07 m. genişliliğinde, yüksekliği ise zeminin topografyasına bağlı olarak güneyde 4.31 m. kuzeyde ise 6.67 m. yüksekliğindedir. Cephenin ortasında mevcut olan üst kat giriş kapısı ile zemin arasındaki 2.46 m. yüksekliğindeki kot farkı 12 adet merdiven basamağı ile geçilmektedir. Kesme taştan inşa edilmiş merdiven 1.54 m. genişliğinde ve her iki yanda metal korkuluklar ile donatılmıştır. Daha düşük kotta bulunan zemin kat, giriş kapısı ve farklı kotlarda değişik ölçülerde sekiz adet pencere cephenin düzenlemesinde önemli yer tutmaktadır. Ayrıca, kaba yonu taş duvarlar belli aralıklar ile yatay doğrultuda devam eden ahşap hatıllar ile cephe şekillenmiştir *(Çiz.:25; Foto.:65,66)*.

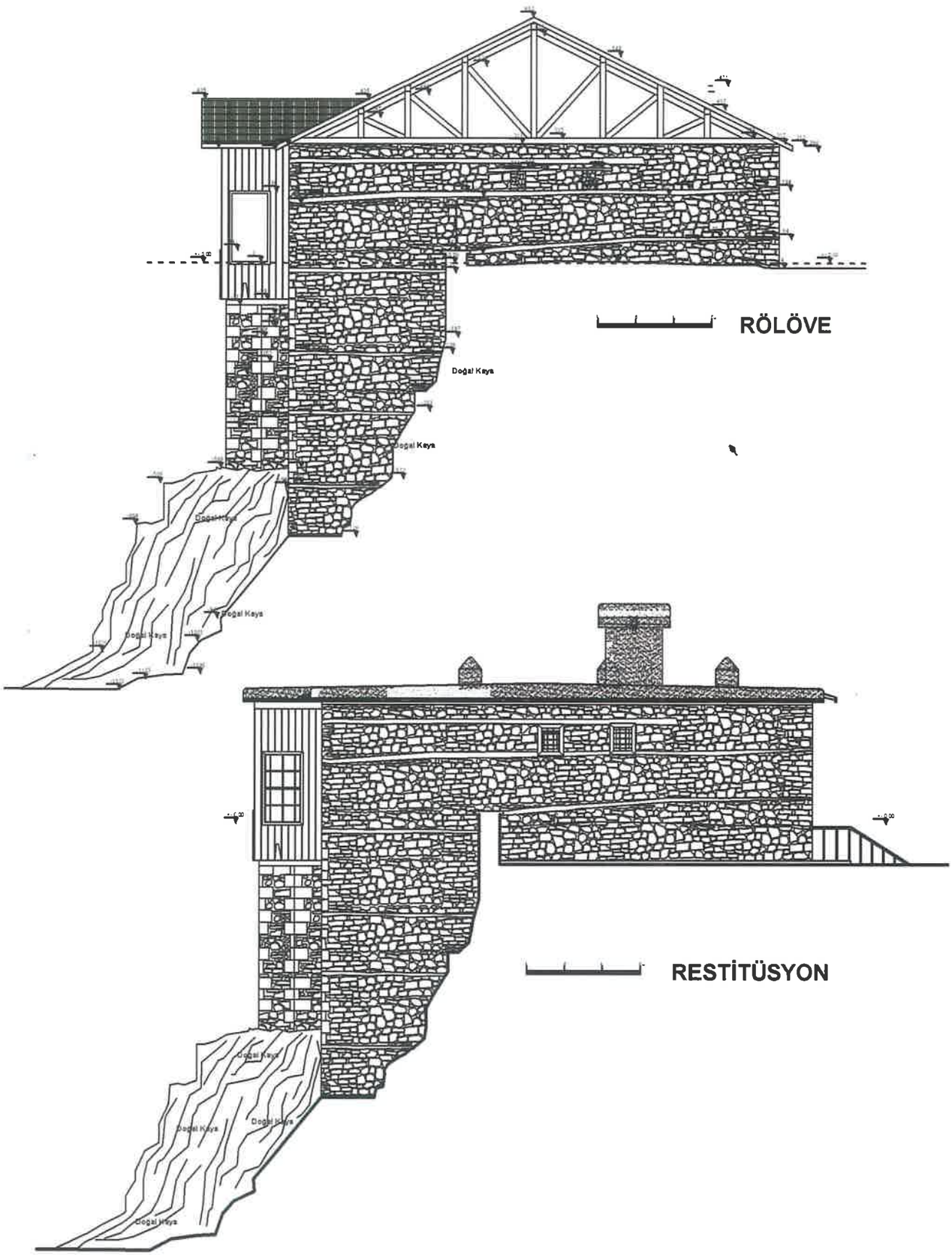
Konağın kuzey cephesi 14.57. m uzunluğunda 6.67 m. yüksekliğindedir. Konağa sonradan bitişik inşa edilmiş tescilli Sağır Müftü Konağı, yapının zemin kat pencerelerin kapatmıştır. Üst katın kuzey cephesinde dikdörtgen planlı beş adet pencerenin zemin ve üst bölümlerinde ahşap hatıllar sıralanmıştır *(Çiz.:24; Foto.:64)*.

Konağın güney cephesi 14.57. m genişliğinde, 4.32 m. yüksekliğindedir. Cephenin batı köşesine

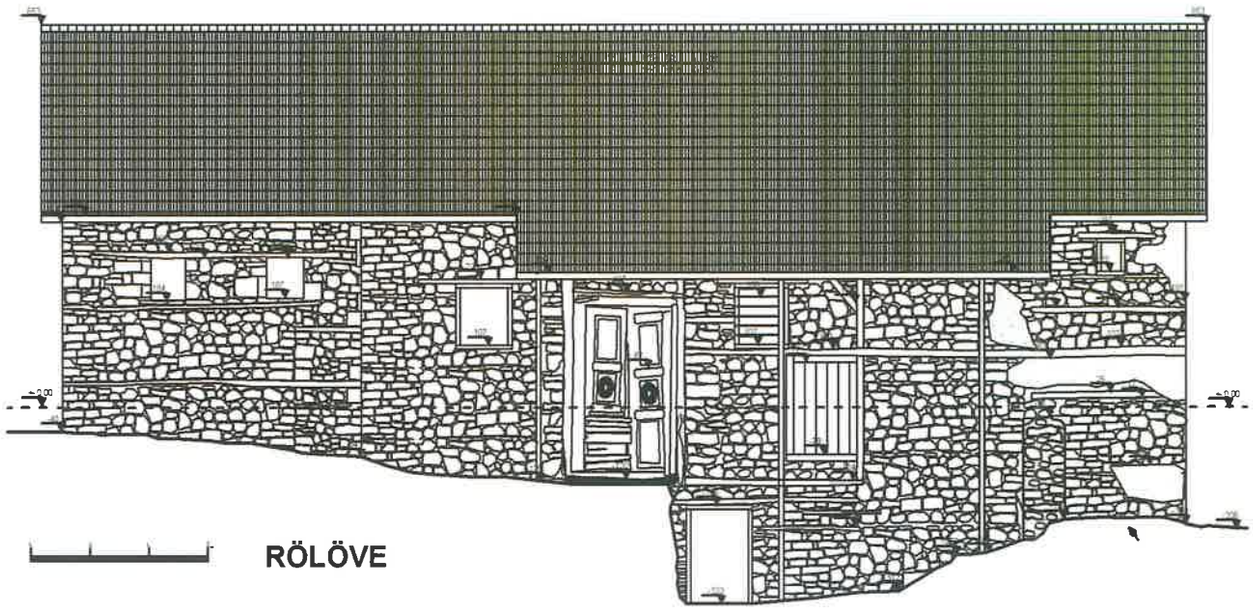
yakın bir bölümünde belediye parkının çevre duvarı yer alır. Cephe üzerinde yer alan iki adet pencere, batı konsol çıkması ve doğu merdiven yapılanması cephenin hareketlenmesinde önemli rol oynamıştır *(Çiz.:23; Foto.:68).*

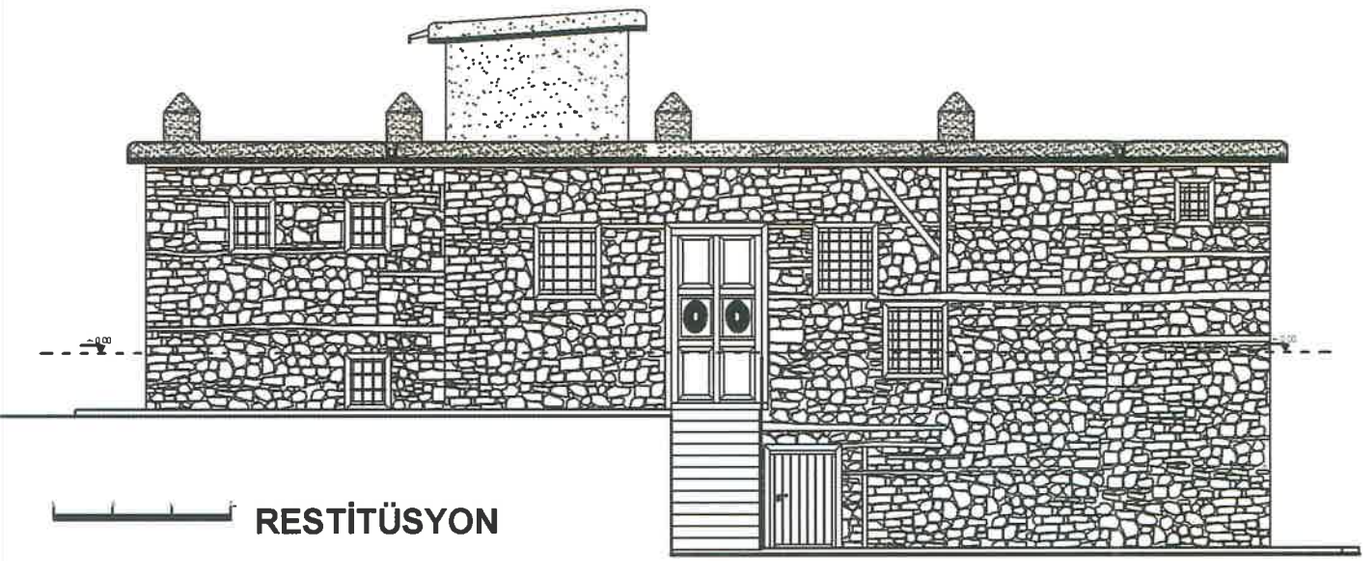

Çizim-23: Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı Güney Cephe Rölöve - Restitüsyonu

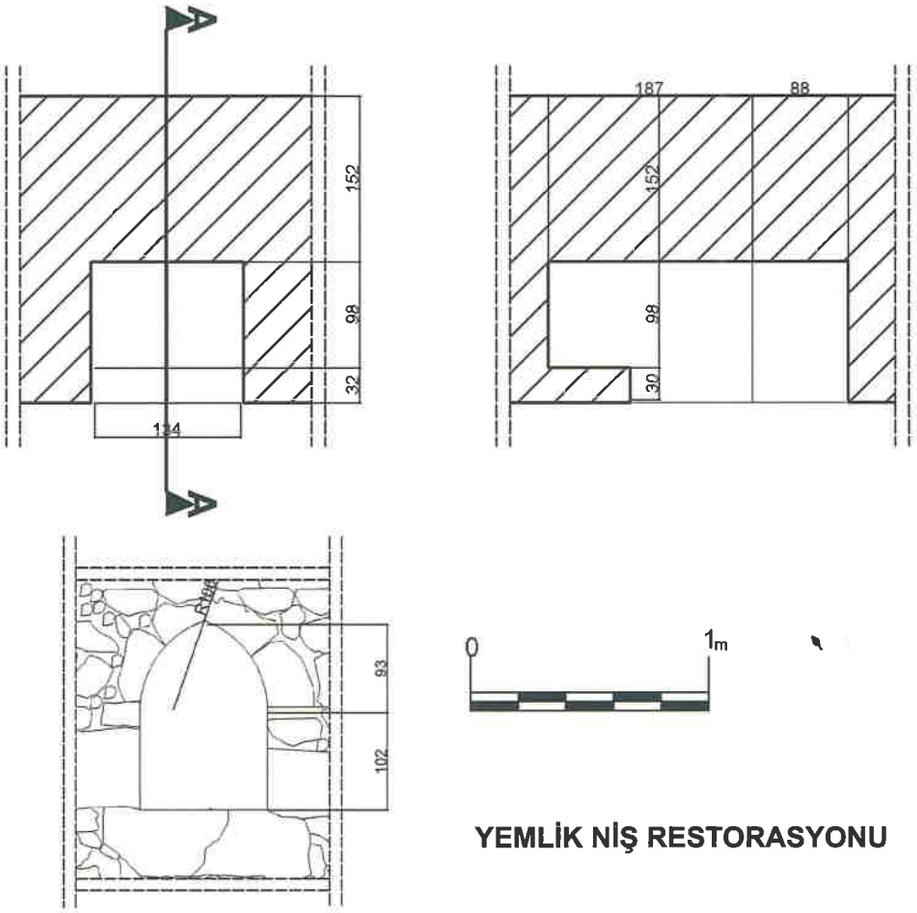

Çizim-24: Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı Kuzey Cephe Rölöve - Restitüsyonu

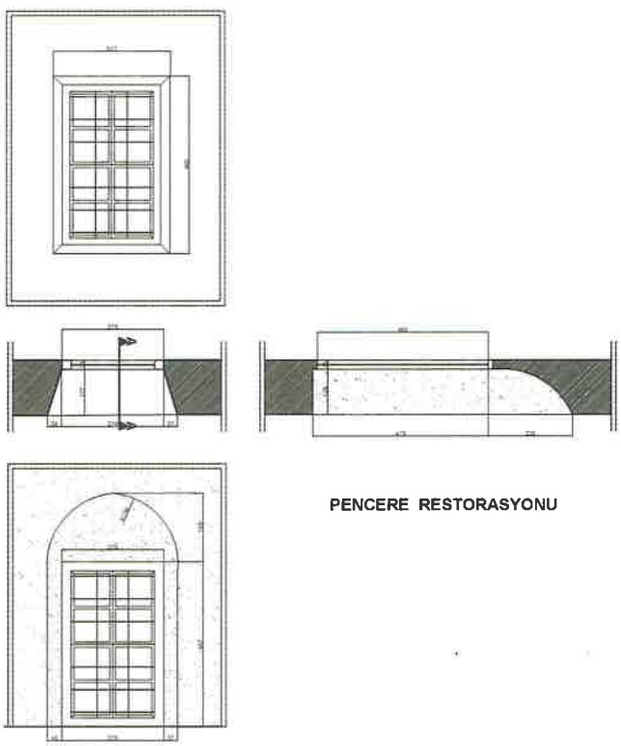
Çizim-25: Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı Doğu Cephe Rölöve - Restitüsyonu

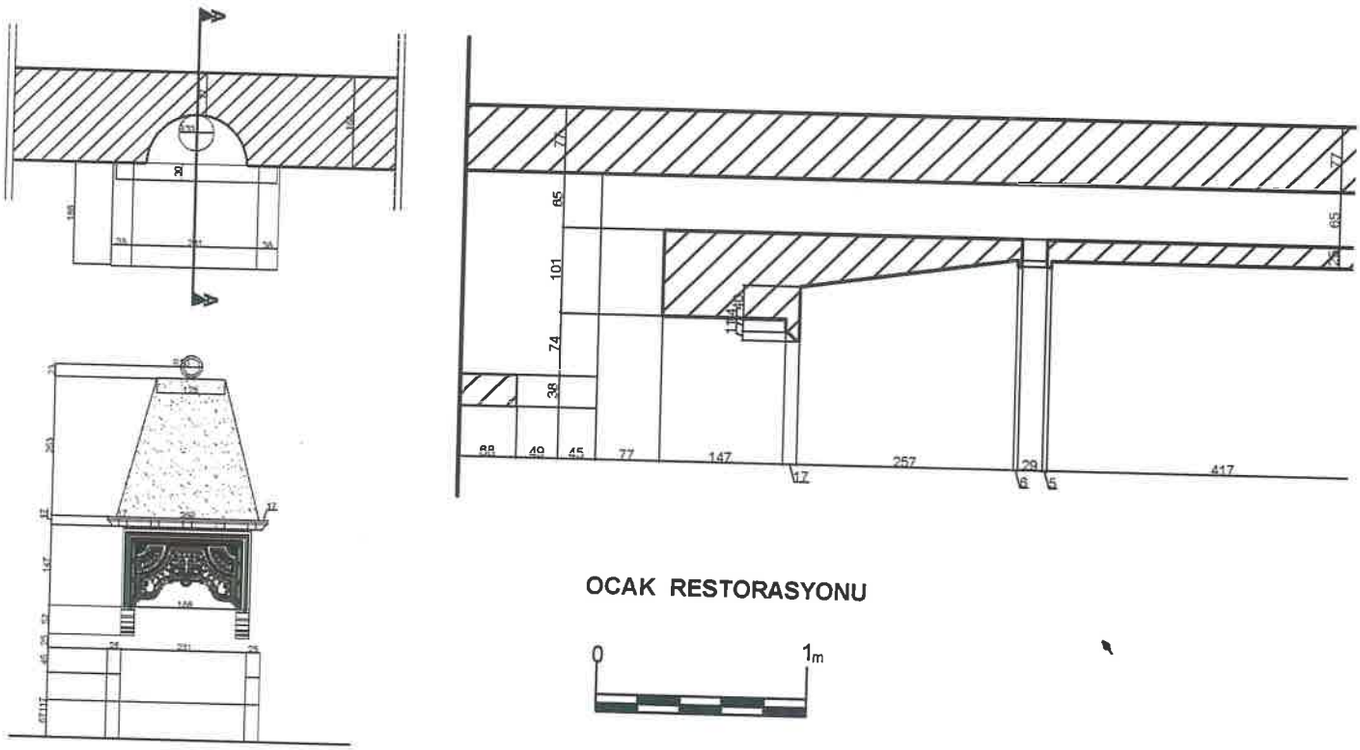
Çizim-26: Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı Yemlik Plan - Kesiti

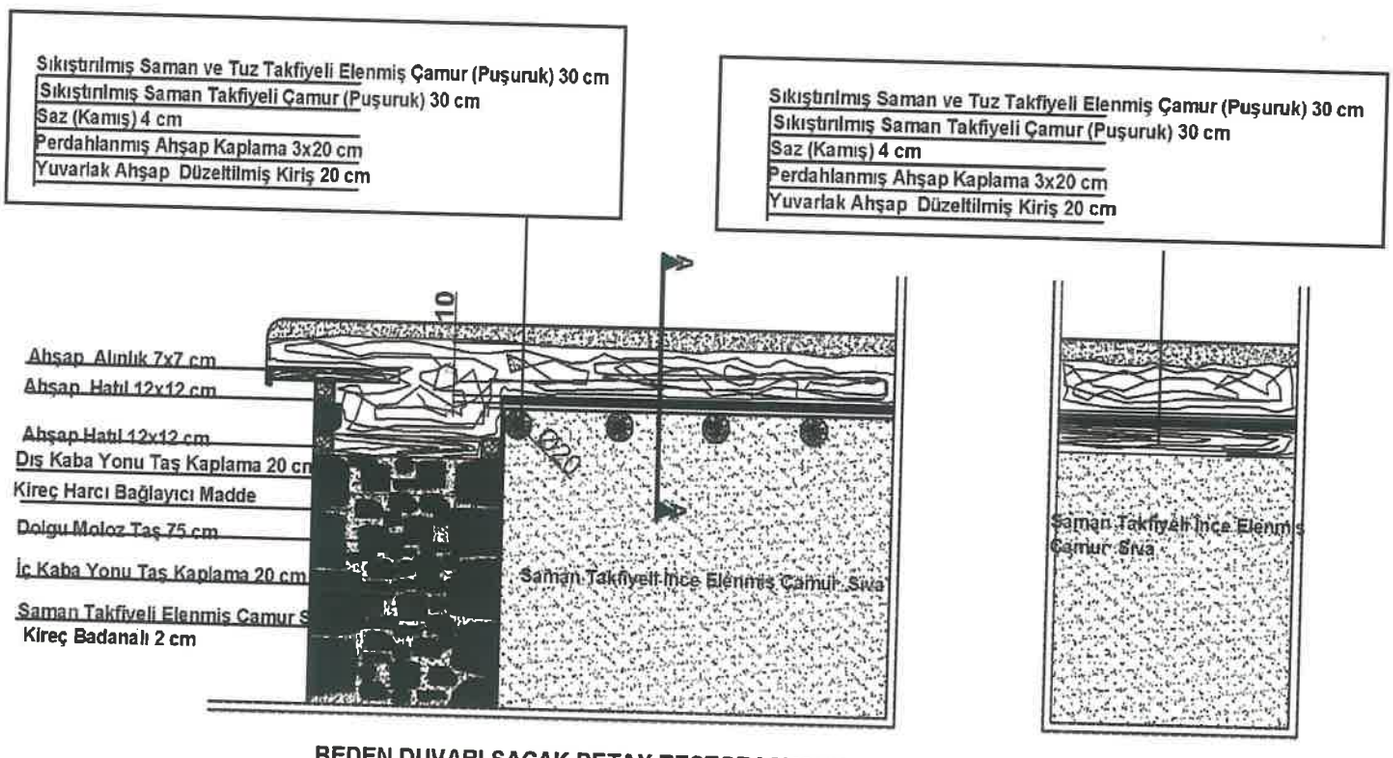
Fotoğraf-68: H. K. Sunguroğlu Konağı Güneybatı Genel Görünüşü

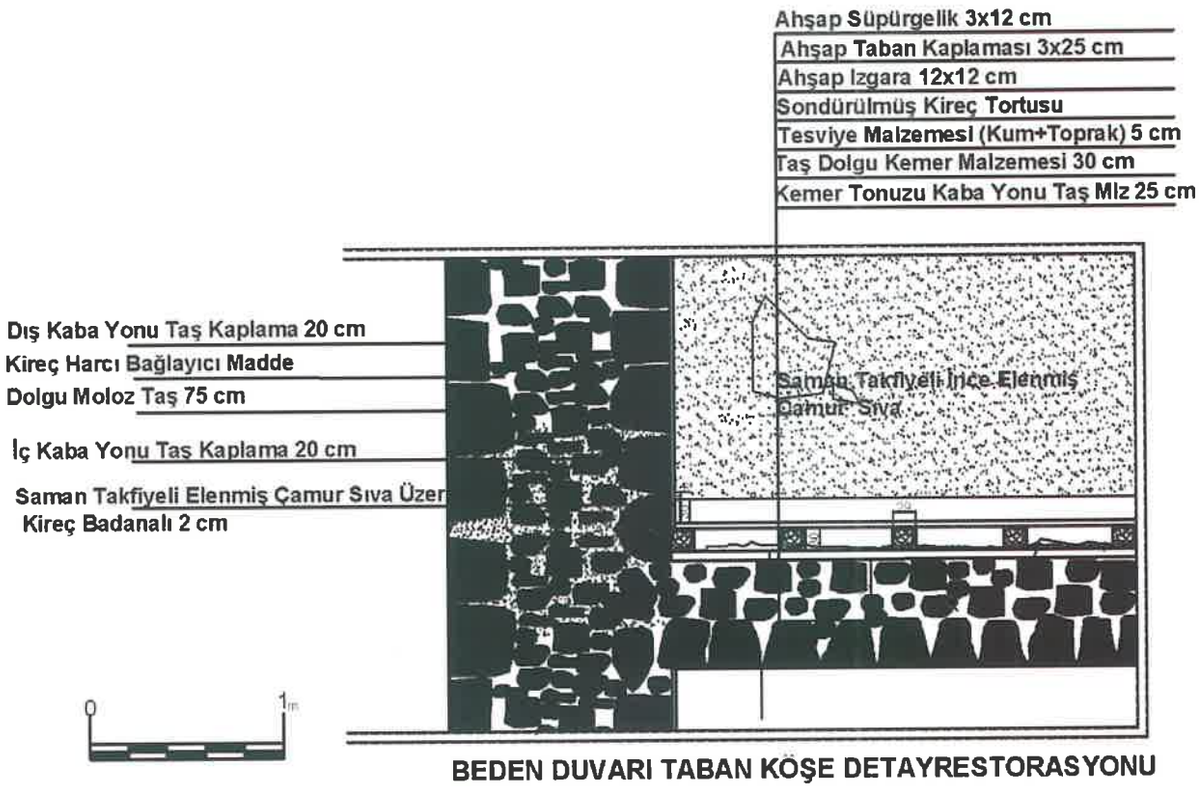
Çizim-27: Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı Pencere Plan - Kesit ve Cephesi

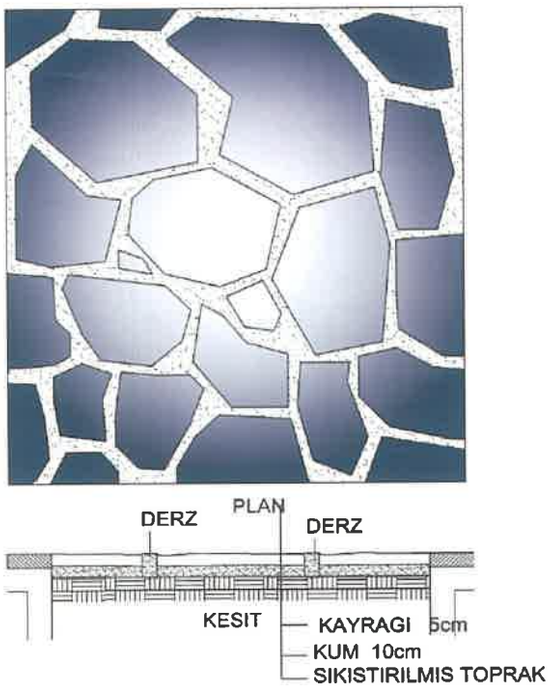
Çizim-28: Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı Ocak Plan - Kesit ve Cephesi

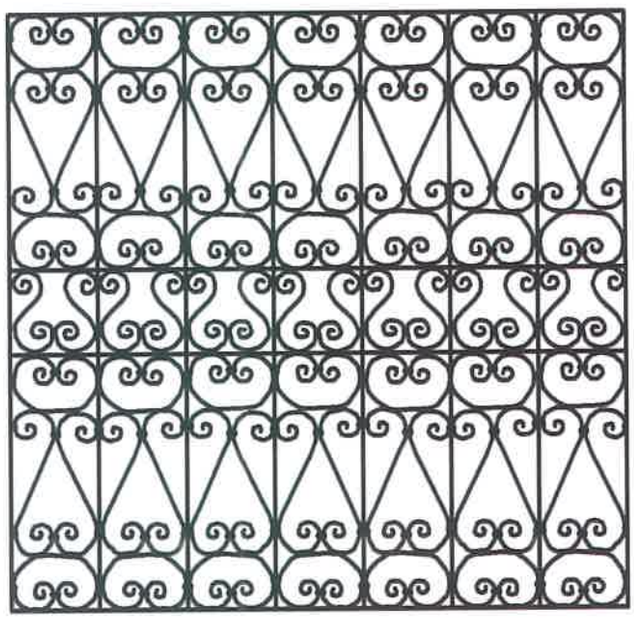

Çizim-29-a: Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı Düz Dam ve Saçak Detayı

Çizim-29-b: Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı Zemin ve Duvar Detayı

Çizim-30: Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı Tavan Kaplama ve Korkuluk Detayı

4.3- SAĞIR MÜFTÜ KONAĞI

4.3.1-KONUMU

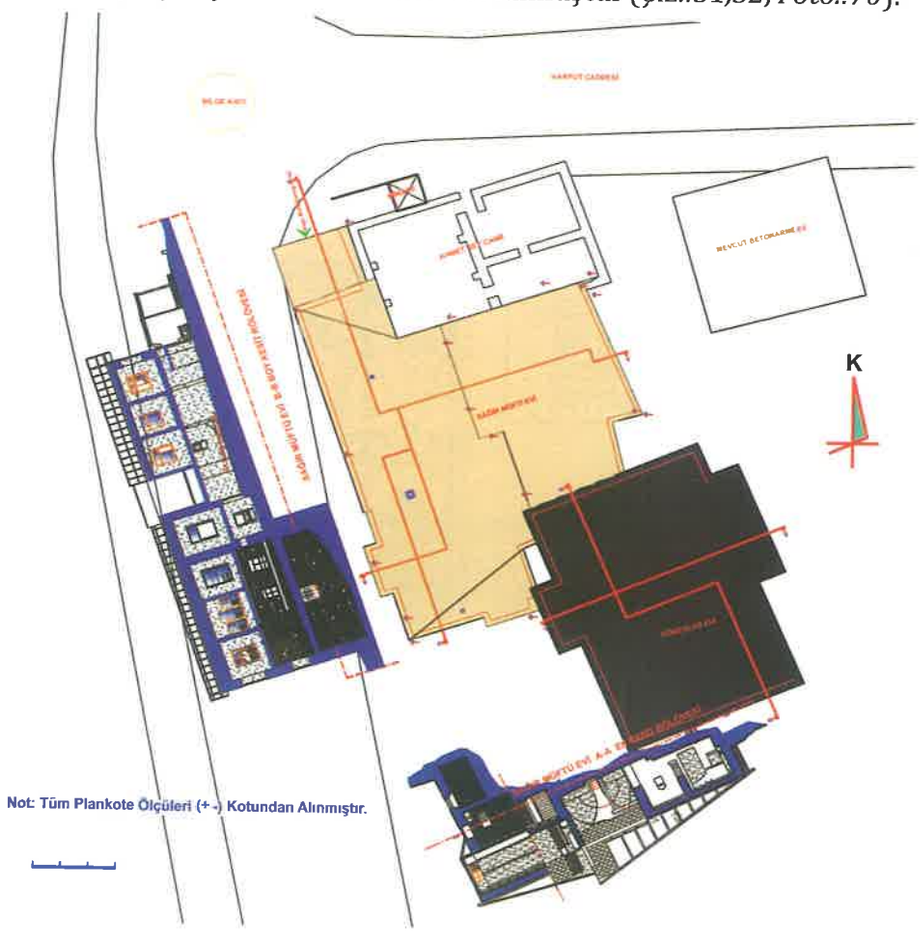

Fotoğraf- 69: Sağır Müftü Konağı Kuzeybatı Genel Görünüşü

Sağır Müftü Konağı, Elazığ-Harput yolu (*Yakup Şevki Caddesi No 2*) üzerinde Harput'un girişindeki yokuşun sağ yakasında yer almaktadır (*Çiz.:2; Foto.:69*). İki katlı, düz toprak damlı olarak inşa edilen evin girişi kuzeyden sağlanır.

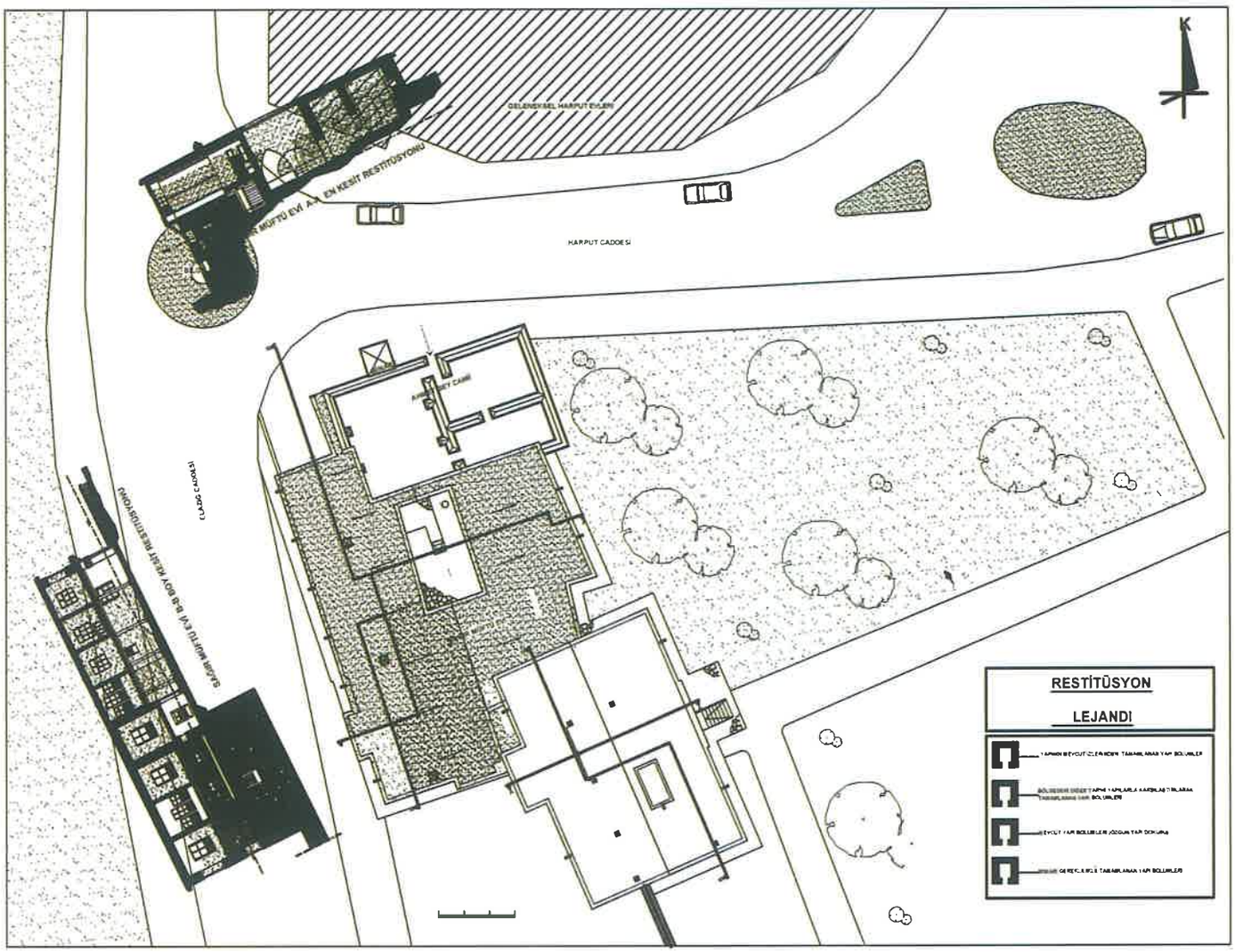
Evin güney, batı, kuzey ve doğusu arazinin topografyasına uygun olarak oldukça engebeli arsa üzerinde kurulmuştur. Konağın güneydoğu köşesinde bitişik nizamda inşa edilen tescilli Hacı Kerim Sunguroğlu Konağı ile sınırlı, kuzeyi yapıya bitişik olarak daha önceki dönemlerde inşa edilmiş Ahmet Bey Camii(40) ve müştemilatı yer alır.

Harput Kentsel Sit Alanı içerisinde kalan konak, iki kattan oluşmuş, bodrum katı depo, zemin katı servis ve ahır olarak, üst katı ise yaşam bölümü olarak planlanmıştır. Örtü sistemi geleneksel Harput sivil mimarlık örneklerinde olduğu gibi, toprak düz dam iken, yakın zamanda düz dam üzerine mimari yapısına aykırı olarak beşik çatı şeklinde kiremit ile örtülmüştür (*Çiz.:31,32; Foto.:70*).

Çizim-31: Sağır Müftü Konağı Rölöve Vaziyet Planı

(40) İshak Sunguroğlu; *Harput Yollarında C. I*, Elazığ Kültür ve Tanıtma Vakfı Yayınları, İstanbul, 1958, s. 276,277.

Çizim-32:Sağır Müftü Konağı Restitüsyon Vaziyet Planı

Fotoğraf- 70: Sağır Müftü Konağı Güneybatı Genel Görünüşü

4.3.2-TARİHÇE

Fotoğraf- 71: Sağır Müftü Konağı İç Avlu Görünüşü

Sağır Müftü Konağı, 1995 yılına kadar ev olarak kullanılmış, daha sonraki dönemlerde ticari amaçlı bir takım işlevler (*Lokanta, Kahve v.b.*) verilmiştir. Elazığ Belediyesi Başkanlığı tarafından 2006 yılında konağın kamulaştırması yapılmıştır.

Konağın inşa kitabesi olmadığından yapım tarihi ve ustası hakkında kesin bir bilgi yoktur. Sağır Müftü Konağı'nın mimari yapım teknikleri, malzemesi ve Harput'taki diğer sivil mimari benzer yapılar ile karşılaştırıldığında, XIX. yüzyılın ortalarında yöresel anonim ustaları tarafından inşa edildiği düşünülmektedir(41).

Fotoğraf- 72: Sağır Müftü Konağı Koruyucu İç Duvar Görünüşü

Fotoğraf- 73: Sağır Müftü Konağı İç Duvar Onarım Görünüşü

Sağır Müftü Konağı, Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurul Müdürlüğü'nün 30.05.1985 tarih ve 1089 sayılı kararı ile tescil edilmiştir. Yine Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurul Müdürlüğü'nün 22.12.2006 tarih ve 944 karar sayısı ile Elazığ Belediyesi Başkanlığı tarafından hazırlanan rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri onaylanmıştır.

Konağın restorasyonu 2009-10 yılları arasında yapılarak tamamlanmıştır.

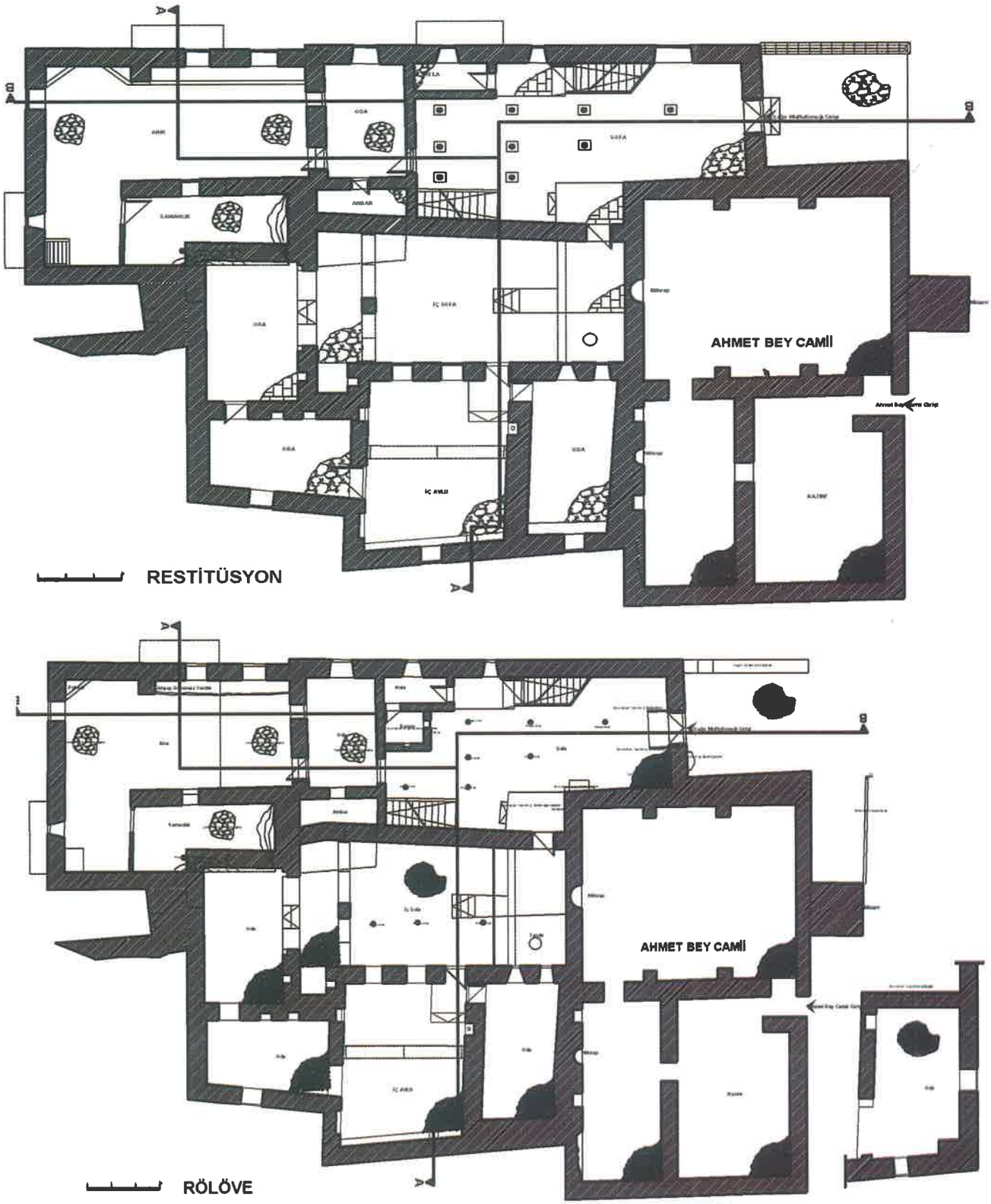
4.3.3- YAPININ İNCELENMESİ

4.3.3.1- PLAN

Sağır Müftü Konağı, geleneksel Harput evleri mimari özelliğinde iki katlı olarak arazinin topografyasına uygun toprak düz dam şeklinde inşa edilmiştir.

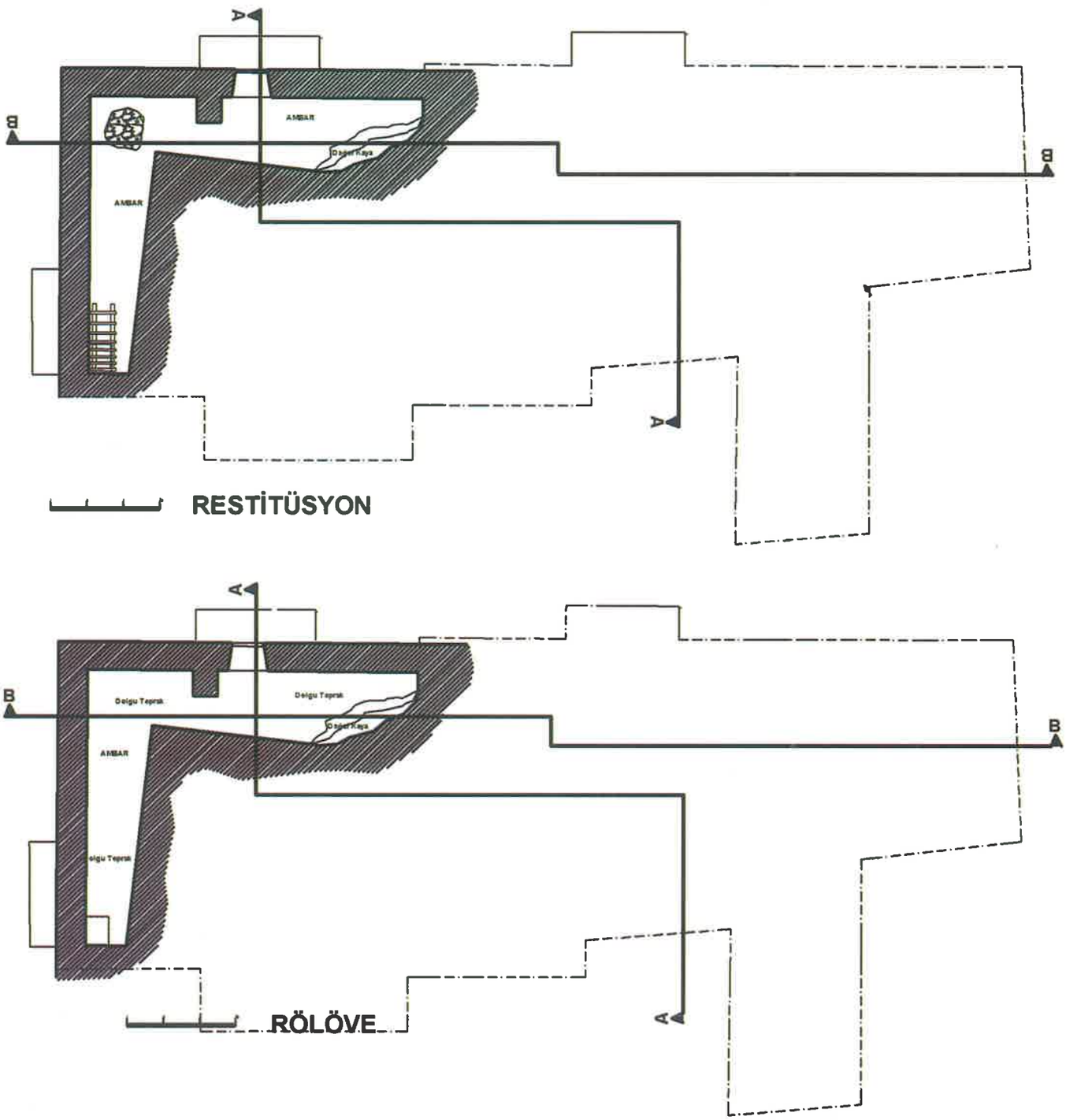
(41) Şahabettin Öztürk;*"Elazığ Harput Sağır Müftü Konağı Koruma Projesi Raporu"*, Elazığ, 2006.; Şahabettin Öztürk;*"Geçmişten Günümüze Harput Mimarisi,* " Harput Mimarisinin Koruma Korunma ve Yaşatılma Sorunları", ...s. 86-95.

Konak, 22.45x26.33 m. ölçülerinde iki katlı, dikdörtgen planlı bir yapıya sahiptir. Sağır Müftü Konağı'nın zemin katındaki 6.30x11.75 m. ölçülerinde dikdörtgen planlı sofasına kuzeyde bulunan iki kanatlı ahşap bir kapı ile girilir (*Çiz.:33; Foto.:69,91*).

Çizim-33: Sağır Müftü Konağı Zemin Kat Rölöve - Restitüsyonu

Sofanın güneybatı köşesine taban kotundan daha yüksekte yer alan dikdörtgen planlı helâ yerleştirilmiştir. Helânın doğusunda sonradan inşa edilmiş 1.36x1.62 m. ölçülerindeki banyo yer alır. Helânın batı duvarında bir mazgal pencere bulunur. Helânın kuzeyinde bulunan ahşap bir kapı ve ahşap merdiven yardımıyla üst kata çıkış sağlanır. Merdivenin alt bölümü kapatılarak ahşap küçük bir kapı yerleştirilerek depo olarak kullanılmıştır (*Çiz.:33; Foto.:69,91,94*).

Çizim-34: Sağır Müftü Konağı Bodrum Kat Rölöve - Restitüsyonu

Sofanın güneydoğu köşesinde bulunan ikinci bir ahşap merdiven yardımı ile üst kata geçiş sağlanmaktadır. Sofanın güney duvarında yer alan 1.03 m genişliğindeki ahşap kapı ile evin ahır bölümüne ve odaya girilir. Oda mekânı, 2.84x4.60 m. ölçülerinde olup batı duvarında bir mazgal pencere yer alır. Odanın doğusunda 2.88x3.24m. ölçülerindeki ambar bulunur. Odanın güney duvarının ortasındaki kapı yardımıyla 8.03x9.32 m. ölçülerindeki dikdörtgen planlı ahır bölümüne geçiş sağlanır. Ahır bölümünün güneydoğu köşesinde samanlık bölümü bulunur (Çiz.:33; Foto.:92).

Fotoğraf- 74: Sağır Müftü Konağı İç Avlu Kemer Onarımı Görünüşü

Fotoğraf- 75: Sağır Müftü Konağı İç Duvar Onarım Görünüşü

Samanlık, 2.73x5.84 m. iç ölçülerinde olup batı duvar kalınlığı 0.66 m., güney duvarı daha ince olup 0.11 m. kalınlığındadır. Samanlık bölümünün batı duvarında bir pencere güney duvarında ise bir kapı yer almaktadır. Ahır bölümünün batı ve güney duvarları üzerinde ikişer, kuzey duvarında ise bir, toplam beş pencere yer almaktadır. Ahırın zemini kayrak sal taşı ile kaplanmıştır. Batı duvarının kuzey bölümü ahşaptan inşa edilmiş bir yemlik, güneybatı köşesinde ise zeminden yaklaşık 1.20 m. yükseklikte "folluk" yer alır. Ahırın güneydoğu köşesindeki 0.79x0.97 m. ölçülerindeki tek kollu ahşap portatif bir merdiven yardımıyla bodrum katına giriş sağlanır (Çiz.:33).

Fotoğraf- 76: Sağır Müftü Konağı İç Duvar Ahşap Kiriş Görünüşü

Fotoğraf- 77: Sağır Müftü Konağı İç Duvar Onarım Görünüşü

Çizim-35: Sağır Müftü Konağı Üst Kat Rölöve - Restitüsyonu

Bodrum katının biçimlenmesi tamamıyla arazinin topografik yapısına göre şekillenmiştir. Şekillenmede yapının güney ve batı beden duvarları esas alınarak, diğer iç duvarlar ise mevcut kayanın şekline göre planlanmıştır. Bodrum katı kuzey ve doğu yönüne gelişen adeta "L" formunda biçimlenmiştir. Batı beden duvarı üzerinde bir adet mazgal pencere, duvarın ortasına doğu yönüne gelişen bir iç payanda yer almaktadır. Bu payanda üst katta ahır içerisinde devam etmektedir. Batı beden duvarındaki hareketliliği azaltmak ve duvarın rijitliğini sağlamak için planlanmıştır (*Çiz.:34; Foto.:92*).

Fotoğraf- 78: Sağır Müftü Konağı Ara Kat Döşeme Görünüşü

Fotoğraf- 79: Sağır Müftü Konağı Onarım Güneybatı Görünüşü

Sağır Müftü Konağı'nın zemin kat sofasının doğu duvarının ortasında bulunan ahşap ile konağın servis bölümünün iç sofa mekânına girilir. İç sofa, 4.84x8.95 m. ölçülerinde dikdörtgen planlı ve üzeri açık bir avlu bölümden oluşmaktadır. Bu özelliği ile Elazığ ve Harput geleneksel konut mimarisinden farklılık göstermektedir. İç sofanın ortasında bulunan dört merdiven basamağı yardımıyla yaklaşık 0.75 m. yükseklikteki kota çıkılır. İç sofanın kuzeydoğu köşesinde bir adet tandır yer alır (*Çiz.:33; Foto.:71,88,93*).

Fotoğraf- 80: Sağır Müftü Konağı
İç Duvar Ahşap-Kerpiç Onarım Görünüşü

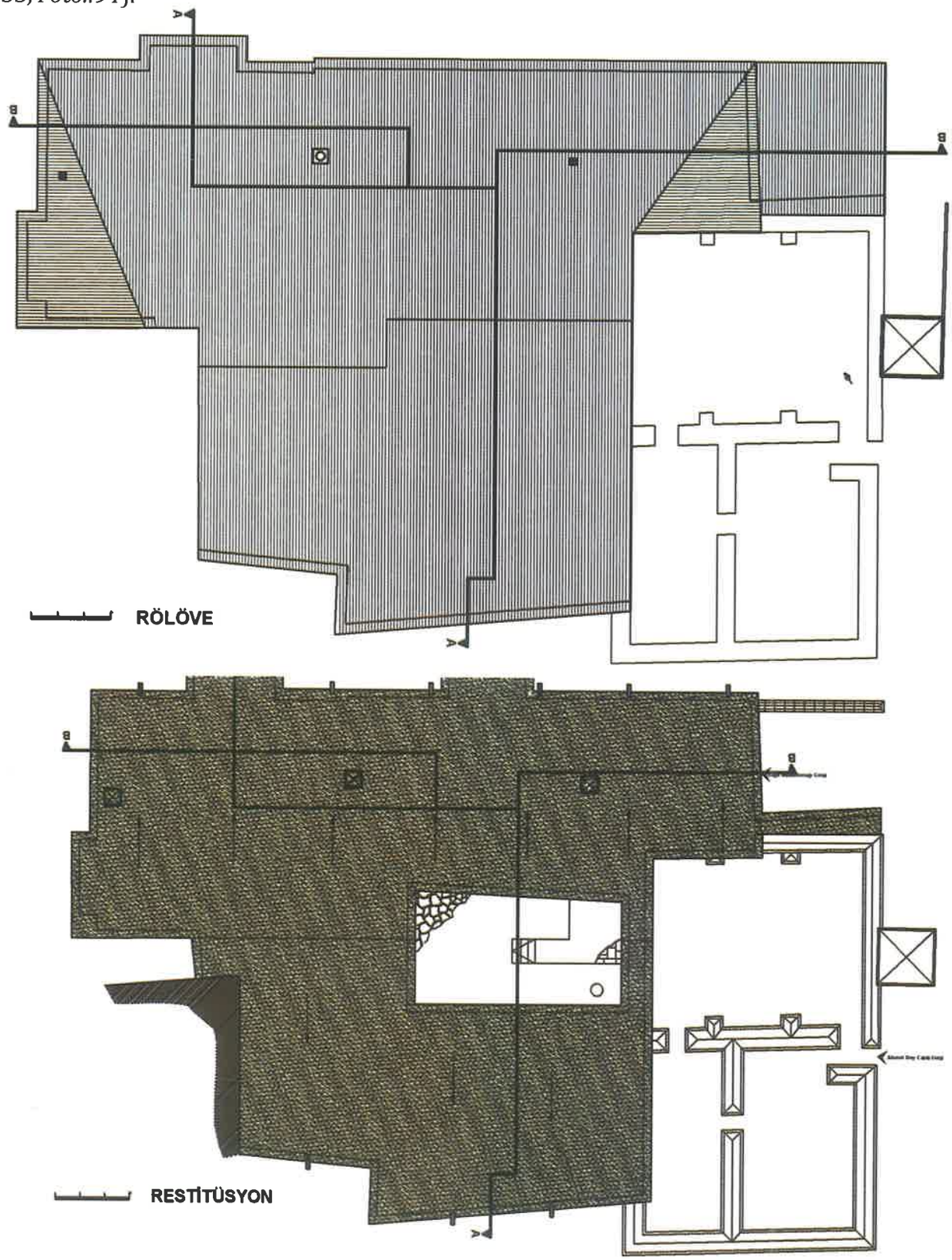
Fotoğraf- 81: Sağır Müftü Konağı
Kuzeybatı Onarım Genel Görünüşü

Fotoğraf- 82: Sağır Müftü Konağı
Güneybatı Onarım Görünüşü

İç sofanın doğu duvarının ortasında bir kapı, kapının her iki yanında ikişer toplam dört pencere yer almaktadır. Ortadaki kapı yardımıyla 5.05x6.30 m. ölçülerindeki orta mekâna geçiş sağlanır. Bu bölüm güney-kuzey yönüne doğru gelişen 0.51 m. genişliğindeki bir sivri kemerle ikiye ayrılmıştır. Kemer tamamıyla düzgün kesme taştan inşa edilmiştir. Bu bölümün giriş kapısının hemen yanında yer alan iki basamak yardımıyla daha yüksek bir kotta ulaşılmaktadır. Tüm bu kat farklılıkları zemin topografyasından kaynaklanmaktadır. Bu mekânın kuzey batı köşesindeki bir kapı ile 3.04x5.62. m.

ölçülerindeki dikdörtgen planlı bir odaya girilir. Bu odanın zemini kayrak taş ile örülü olup, batı duvarında iki adet mazgal pencere yer almaktadır. Bu bölüm iki katlı bir yapıya sahip olduğundan ikinci kata çıkış, orta bölümün kuzey duvarına portatif olarak yerleştirilmiş ahşap bir merdivenle sağlanır (*Çiz.:33; Foto.:94*).

Çizim-36: Sağır Müftü Konağı Düz Dam Rölöve - Restitüsyonu

İç sofanın kuzey duvarında bir kapı ile bir niş, batı duvarında iki pencere ile bir kapı, doğu duvarında ise bir niş, bir kapı, güney duvarında ise iki niş ile bir kapı yer almaktadır. İç sofanın güney duvarı iki adet sivri formlu kesme taştan inşa edilmiş kemerden oluşmaktadır. Kemer kalınlığı 0.48 m.dir. Kemerlerin güneyinde bulunan 1.64x5.21 m. ölçülerindeki alan kapalı olup bu mekânın doğusunda 1.10x1.19 m. ölçülerinde oldukça geniş bir niş yerleştirilmiştir. Kemerlerden oluşan bu bölümün batı duvarı üzerinde 0.70 m. kalınlığında 3.00 m. genişliğinde basık kemer yer almaktadır.

Fotoğraf- 83: Sağır Müftü Konağı Güneybatı Onarım Görünüşü

Fotoğraf-84: Sağır Müftü Konağı Güney Cephe Onarım Görünüşü

Fotoğraf- 85: Sağır Müftü Konağı Kuzeybatı Cephe Onarım Görünüşü

Kemerin tam orasında üç basamaklı bir merdiven yardımıyla daha yüksek bir kotta bulunan odaya çıkılmaktadır. Bu bölüm dikdörtgen planlı bir yapıya sahip olup 3.92x5.63 m. ölçülerindedir. Odanın kuzey doğu köşesine bir niş ile doğu duvarına bir kapı yerleştirilmiştir. Kapı yardımı ile 2.67x5.14 m. ölçülerindeki dikdörtgen planlı başka bir odaya geçiş sağlanır. Bu bölümün batı duvarı üzerinde iki adet niş, kuzey duvarında bir kapı, doğu duvarında ise bir adet pencere yer alır (*Çiz.:33; Foto.:71,74,88,93*).

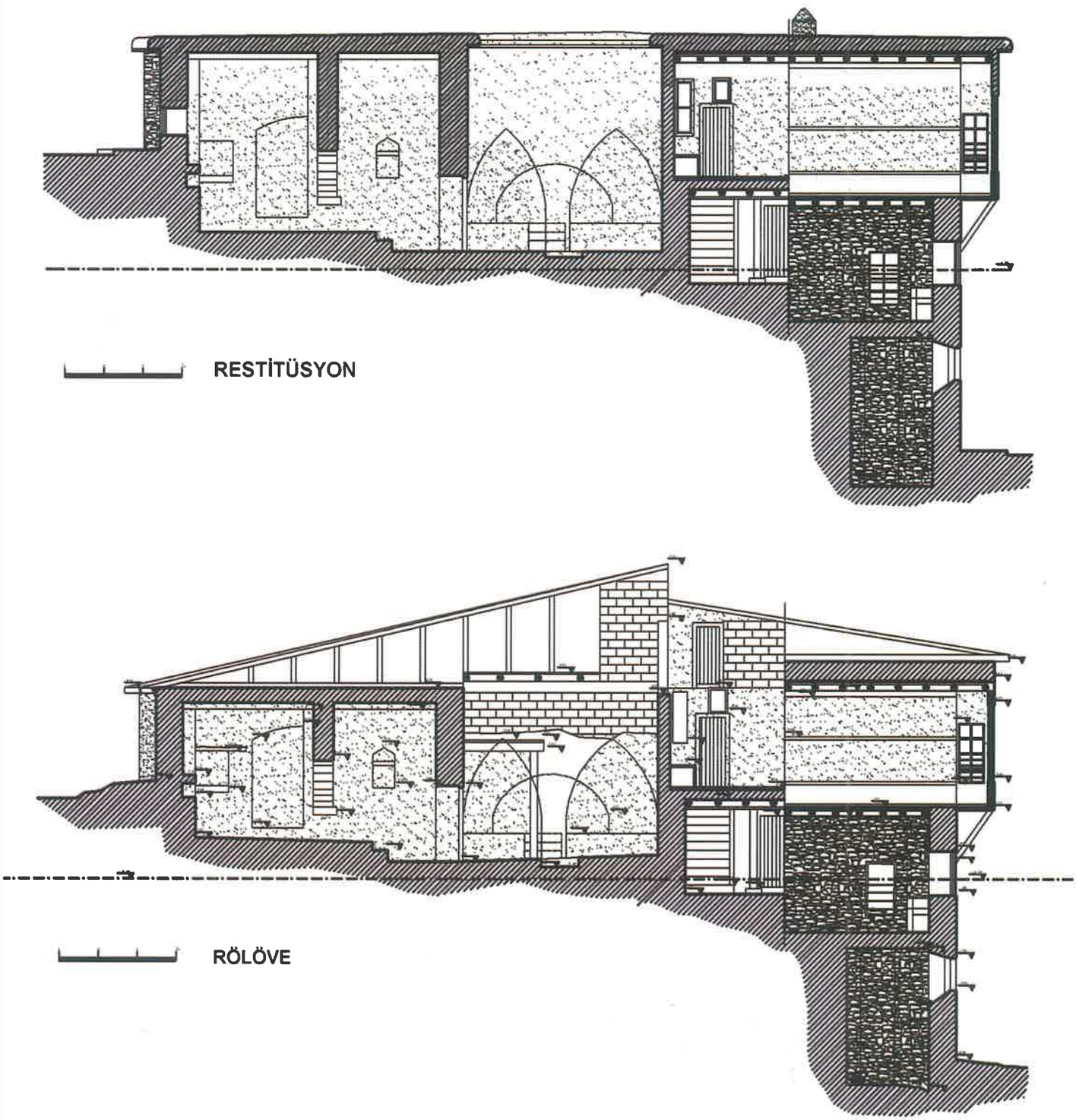

Fotoğraf- 86: Sağır Müftü Konağı Güneybatı Onarım Görünüşü

Fotoğraf- 87: Sağır Müftü Konağı Güneybatı Onarım Görünüşü

Sağır Müftü Konağı'nın zemin katı oldukça geniş ve karmaşık bir plana sahip olup arazinin topografyası bu planlamada önemli bir rol oynamıştır. Konağın zemin katı sofa bölümünün güneydoğu ve kuzeybatısındaki iki ahşap merdiven yardımı ile üst kata çıkılır (*Çiz.:33; Foto.:94*).

Çizim-37: Sağır Müftü Konağı A-A En Kesit Rölöve - Restitüsyonu

Üst katın güneydoğu köşesinde bulunan sofa dikdörtgen planlı olup 2.70x10.09 m. ölçülerindedir. Sofanın güneyinde 0.76 m. genişliğinde dışa çıkıntı yapan şahnişin yer alır. Sofanın doğu duvarı üzerinde bir pencere, iki niş ve bir kapı mevcuttur. Kapı, 0.75 m. genişliğinde olup 1.44x3.17 m. ölçülerindeki banyo ve helâya girişi sağlar. Sofanın batı duvarı üzerinde üç adet 1.00 m. genişlikteki çift kanatlı kapı ile yaklaşık benzer plan özelliklere sahip odalara geçiş sağlanır.

Fotoğraf- 88: Sağır Müftü Konağı Düz Dam Açık-Avlu Görünüşü

Fotoğraf- 89: Sağır Müftü Konağı Güneybatı Onarım Görünüşü

Fotoğraf- 90: Sağır Müftü Konağı Kuzeybatı narım Görünüşü

Güneydeki oda 3.11x5.17 m. ölçülerinde batı ve güney duvarında birer mazgal pencere ile güney duvarında ise bir adet niş bulunur. Ortadaki oda, 3.02x6.12 m. ölçülerinde, batısında tamamıyla ahşaptan, 0.96 m. dışa taşıntılı inşa edilmiş şahnişin bölümü yer alır. Şahnişinin kuzey ve güney yönünde birer, batısında benzer mimari özelliklere sahip üç pencere yer almaktadır (*Çiz.:35; Foto.:89,96*).

Fotoğraf- 91: Sağır Müftü Konağı Zemin Kat Sofa İç Görünüşü

Fotoğraf- 92: Sağır Müftü Konağı Zemin Kat Ahır İç Görünüşü

Üst katın güneydoğu köşesinde bulunan sofa dikdörtgen planlı olup 2.70x10.09 m. ölçülerindedir. Sofanın güneyinde 0.76 m. genişliğinde dışa çıkıntı yapan şahnişin yer alır. Sofanın doğu duvarı üzerinde bir pencere, iki niş ve bir kapı mevcuttur. Kapı, 0.75 m. genişliğinde olup 1.44x3.17 m. ölçülerindeki banyo ve helâya girişi sağlar. Sofanın batı duvarı üzerinde üç adet 1.00 m. genişlikteki çift kanatlı kapı ile yaklaşık benzer plan özelliklere sahip odalara geçiş sağlanır.

Fotoğraf- 88: Sağır Müftü Konağı Düz Dam Açık-Avlu Görünüşü

Fotoğraf- 89: Sağır Müftü Konağı Güneybatı Onarım Görünüşü

Fotoğraf- 90: Sağır Müftü Konağı Kuzeybatı narım Görünüşü

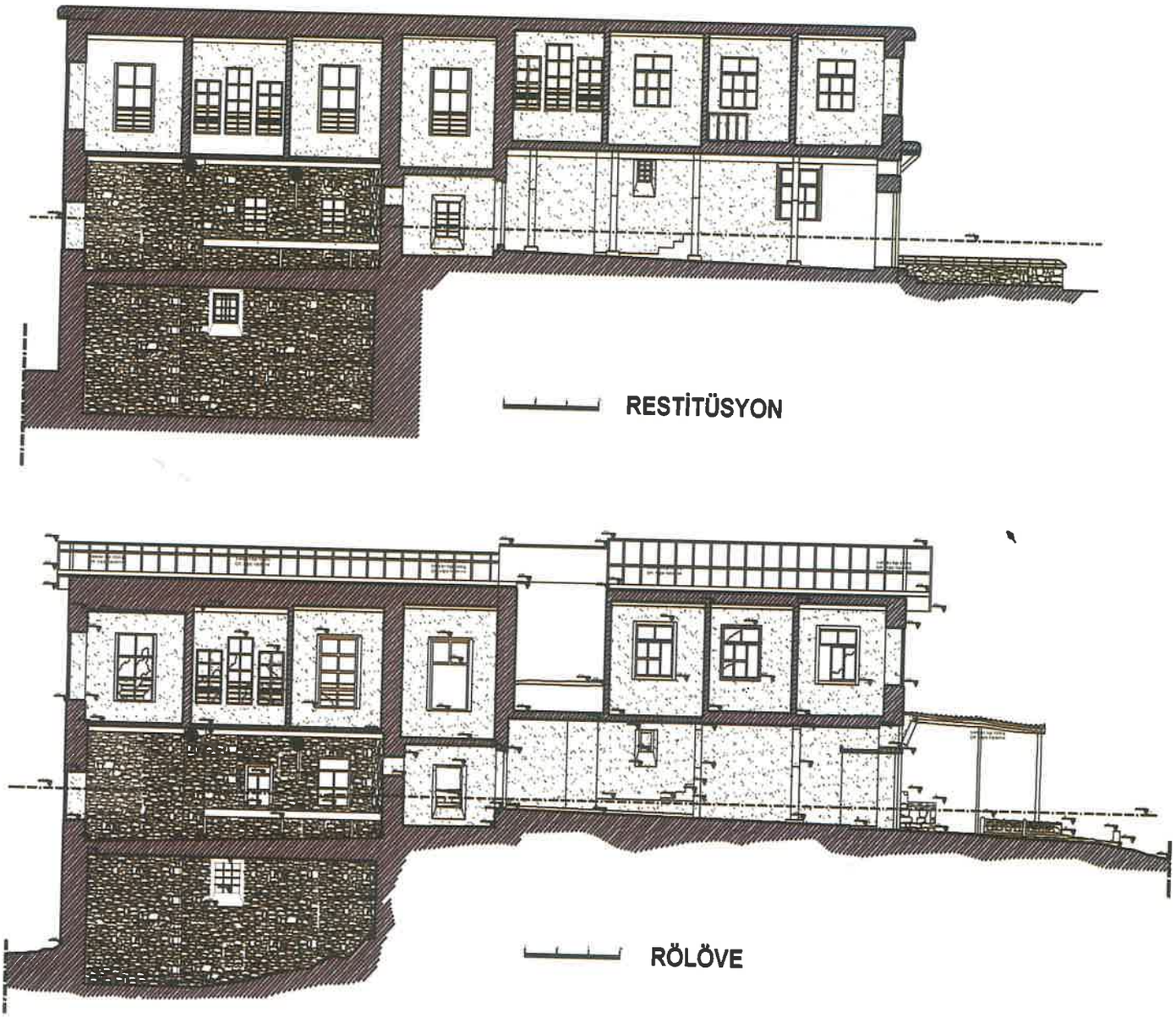
Güneydeki oda 3.11x5.17 m. ölçülerinde batı ve güney duvarında birer mazgal pencere ile güney duvarında ise bir adet niş bulunur. Ortadaki oda, 3.02x6.12 m. ölçülerinde, batısında tamamıyla ahşaptan, 0.96 m. dışa taşıntılı inşa edilmiş şahnişin bölümü yer alır. Şahnişinin kuzey ve güney yönünde birer, batısında benzer mimari özelliklere sahip üç pencere yer almaktadır (*Çiz.:35; Foto.:89,96*).

Fotoğraf- 91: Sağır Müftü Konağı Zemin Kat Sofa İç Görünüşü

Fotoğraf- 92: Sağır Müftü Konağı Zemin Kat Ahır İç Görünüşü

Çizim-38: Sağır Müftü Konağı B-B Boy Kesit Rölöve - Restitüsyonu

Sofanın kuzeyinde bulunan oda 2.88x4.65 m. ölçülerindedir. Odanın batı duvarı üzerinde bir mazgal pencere, kuzey duvarının ortasında dekoratif özellikleri olan bir ocak ve bir niş bulunmaktadır (*Çiz.:43; Foto.:78*). Sofanın kuzey duvarının ortasında çift kanatlı kapı yardımı ile 3.15x3.95 m. ölçülerindeki oda bölümüne geçiş sağlanmaktadır. Odanın doğu duvarı üzerinde bir adet pencere, batı duvarının ortasında ise çift kanatlı bir kapı ile 2.99x5.24 m. ölçülerindeki dikdörtgen planlı odaya geçilir. Odanın batı duvarı üzerinde bir mazgal pencere ile kuzey duvarında ise bir niş yer alır. Odanın kuzey duvarından üst kata ulaşımı sağlayan tek kollu ahşap merdiven bulunur. Duvarın batı bölümünde ise dört basamaklı ahşap bir merdiven ve kapı yardımı ile 2.88x9.10 m. ölçülerindeki başka bir odaya geçiş sağlanır. Bu odanın batı bölümünde tıpkı orta oda düzenlenmesine benzer bir ahşap şahnişin yer almaktadır (*Çiz.:35; Foto.:,96,97*).

Odanın kuzey duvarı üzerinde yer alan 0.80 m. genişliğindeki bir kapı yardımı ile diğer bir dikdörtgen planlı odaya geçiş sağlanır. Oda 2.87x7.71 m. ölçülerinde olup batı duvarı üzerinde bir pencere yer alır. Odanın kuzey duvarındaki bir kapı ile 2.61x5.00 m. ölçülerindeki diğer bir odaya geçilir. Odanın batı duvarı boyunca devam eden alt kattan üst bölüme çıkışı sağlayan ikinci bir merdiven mevcuttur. Odanın batı duvarı üzerinde bir pencere yer alır. Odanın güneydoğu köşesinde bir kapı ile 2.89x4.89 m. ölçülerinde mutfağa geçilir. Mutfağın kuzey duvarı üzerinde bir, güney duvarında ise iki adet pencere bulunmaktadır. Odanın kuzeydoğu köşesindeki bir kapı ile üst katın son odasına geçilir. Oda, 2.79x499 m. ölçülerinde olup, kuzey ve batı duvarı üzerinde bir pencere ile doğu duvarı üzerinde ise bir niş bulunur (*Çiz.:35*).

Konağın dış cephesindeki beden duvarları son derece yalın bir şekilde düzenlenmiştir. Batı cephesinde üst katında yer alan iki, güney cephesindeki bir şahnişin bölümleri form ve malzeme bakımından yapının mimari şekillenmesinde önemli bir yer tutar. Konağın üst kat odası duvarının ortasındaki ocak süslemesi oldukça önemlidir. Yekpare taştan imal edilmiş ocak üzerinde, dekoratif, bitkisel ve geometrik süslemeler vardır (*Çiz.:43; Foto.:78*). Sağır Müftü Konağı'nın ana yapı malzemesi, taş, kerpiç, metal ve ahşaptır. Konağın dış beden duvarları, bodrum kat iç duvarları ile zemin kat ahır duvarlarında kireç katkılı harçlı yardımıyla derz çalışması yapılmıştır. Zemin katın diğer bölümleri ile üst kat iç duvarların satıhlarında odun külü, saman ve tuz katkılı çamur sıva ile duvar satıhları sıvanmıştır (*Çiz.:44;Foto.:78,90-95*).

Fotoğraf- 93: Sağır Müftü Konağı Zemin Kat Servis Bölümü Tavan Görünüşü

Fotoğraf- 94: Sağır Müftü Konağı Zemin Kat Sofa Merdiven Görünüşü

Konağın restorasyon çalışmaları 2009 ve 2010 yıllarında her hafta yapılan tüm çalışmalar proje müellifi, belediye teknik elemanları ve ilgili firma yetkililerince kontrol edilerek tamamlanmıştır. Restorasyon çalışmalarında yapının tüm beden ve iç duvarları sağlam zemin elde edilinceye kadar sökülerek, düz dam seviyesine kadar aslına uygun olarak yeniden inşa edilmiştir. Binanın düz dam ve dam başı bölümü projesine göre tamamlanmıştır. Konağın tüm kapı ve pencereleri ahşap doğrama kullanılarak yeniden yapılmıştır (**Foto.:69-98**).

4.3.3.2- DÜZ DAM

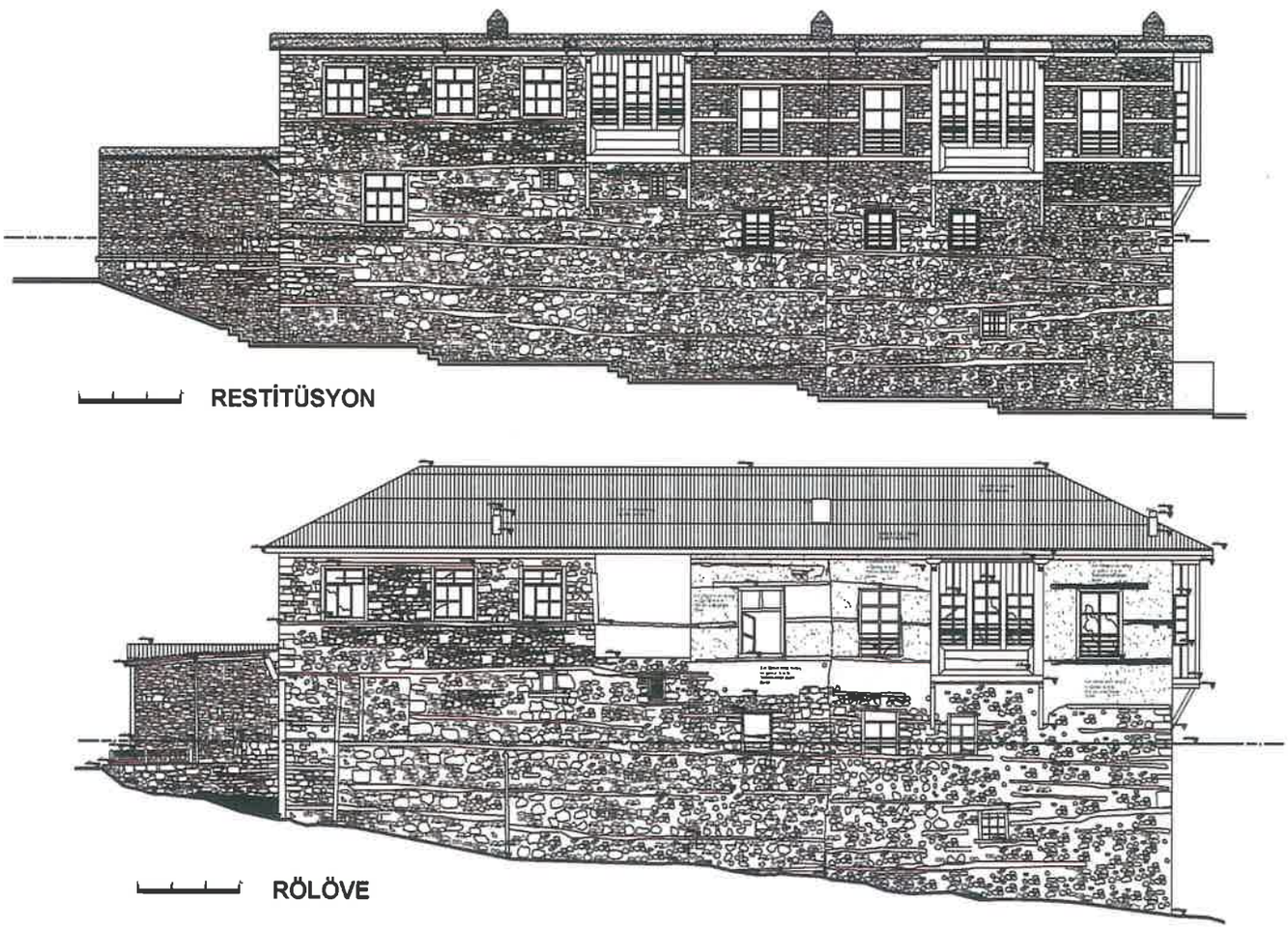
Sağır Müftü Konağı'nın üst kat plan biçimine göre düzenlenen düz dam sıkıştırılmış çorak topraktan inşa edilmiştir (*Çiz.:36; Foto.:88*).

Yapının dört cephesinden 0.30 m. dışa taşıntılı olarak 0.35 m. yüksekliğindeki düz bir saçak yardımıyla düz dama geçiş sağlanmıştır. Farklı yükseklikteki toprak düz damlı evin iç avlusunun üzeri tamamıyla açık bir konumda tasarlanmıştır.

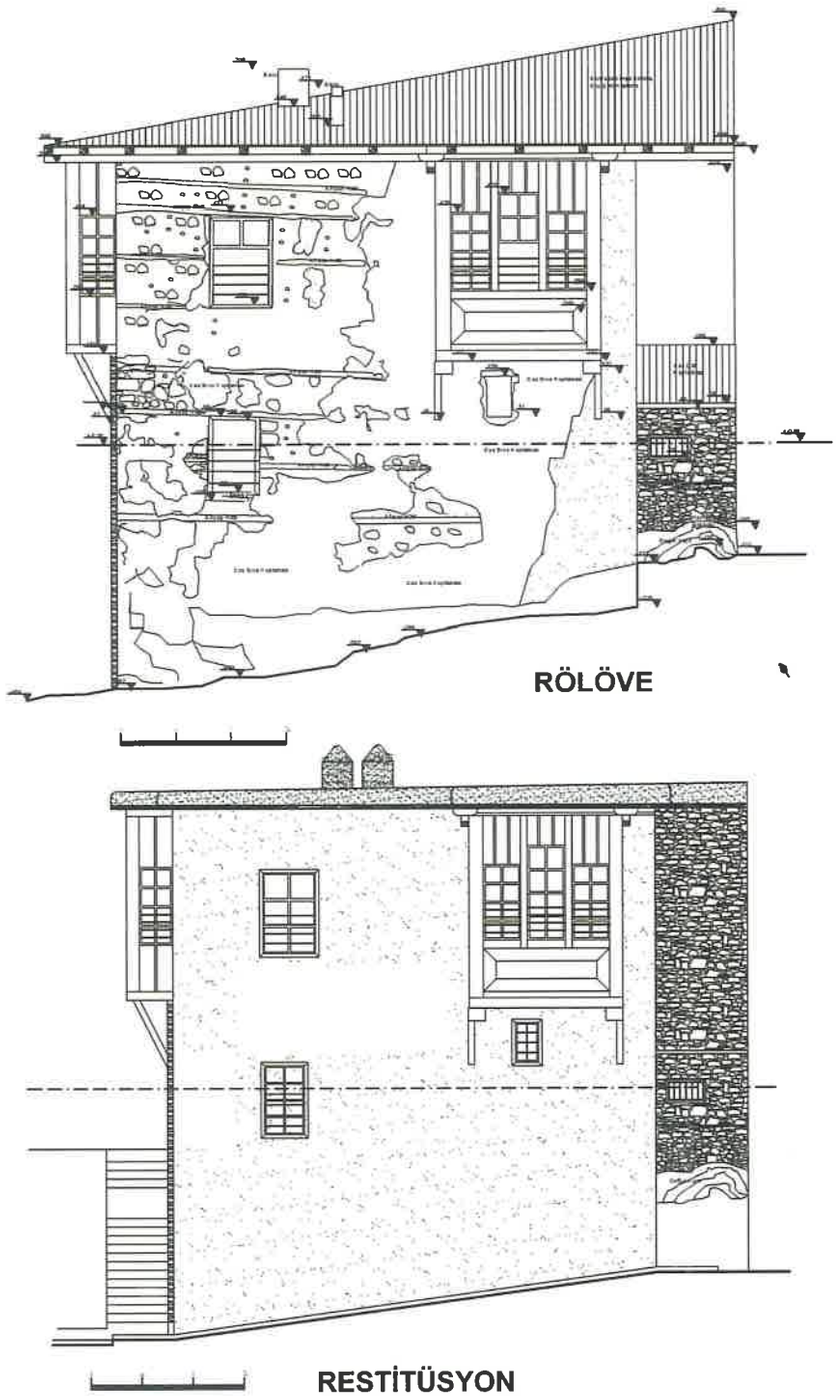
Düz damın üzerinde kare formlu üç adet kerpiç malzemeden üzeri çamur sıvalı olarak inşa edilmiş baca bulunur. (*Çiz.:37,38*). Toprak düz dam üzerindeki kar ve yağmur sularının tahliye edilmesi için doğu ve batı yönlerine 11 adet ahşap çörten yerleştirilmiştir.

4.3.3.3- CEPHELER

Sağır Müftü Konağı'nın en hareketli cephesi batı cephesidir (*Çiz.:39; Foto.:96-98*). Cephe, 31.53 m. genişliğinde olup, yüksekliği cephenin oturduğu arazi eğimine göre farklılık gösterip kuzey güney yönüne doğru yükseklik artmaktadır.

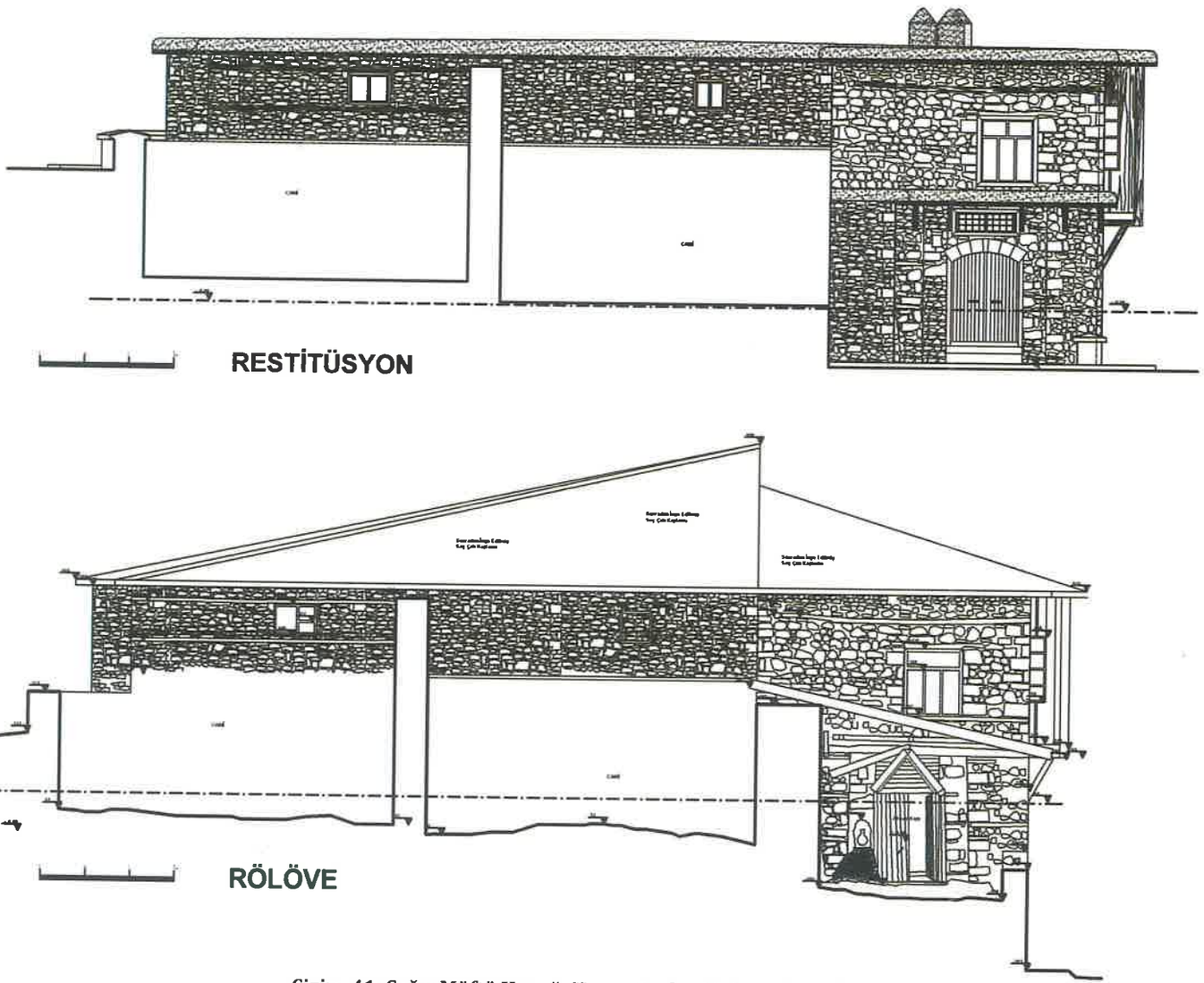
Çizim-39: Sağır Müftü Konağı Batı Cephe Rölöve - Restitüsyonu

Çizim-40: Sağır Müftü Konağı Güney Cephe Rölöve - Restitüsyonu

Batı cephesinin üst katın seviyesinde iki farklı bölümde ahşaptan inşa edilmiş 3.30 m. genişliğindeki şahnişin bölümü yer almaktadır. Her şahnişin üzerinde önde üç adet yanlarda ise iki dikdörtgen planlı pencere bulunur. Üst katın batı cephesinin şahnişinlerin her iki yanında beş adet dikdörtgen planlı pencereler vardır. Cephenin alt kat seviyesinde değişik kotlarda altı adet pencere yer alır. Bodurum katı seviyesinde ise bir adet pencere yer alarak cephenin şekillenmesinde önemli bir yer tutar. Batı cephesinin değişik kotlarında çok sayıda yaklaşık 0.10 m. çapında barbakanlar yerleştirilmiştir (*Çiz.:39;Foto.:96,97*).

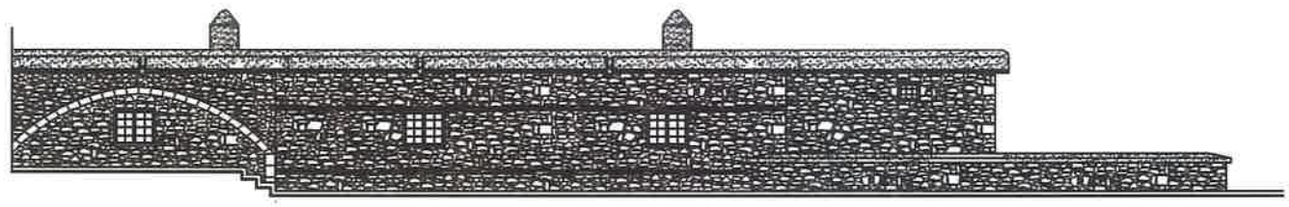
Sağır Müftü Konağı'nın güney cephesi 11.21 m. genişliğindedir (*Çiz.:40;Foto.:89,96*). Güney cephesi yüksekliği cephenin oturduğu arazi eğimine göre farklılık gösterip, doğu batı yönüne doğru cephe yüksekliği artmaktadır. Cephenin şekillenmesinde üst kattaki şahnişin çıkıntısı ve farklı yükseklik ve genişlikteki üç adet pencere bulunur. Cephe sathı muhtemelen daha sonraki müdahalelerde kireç katkılı harç ile sıvanmıştır.

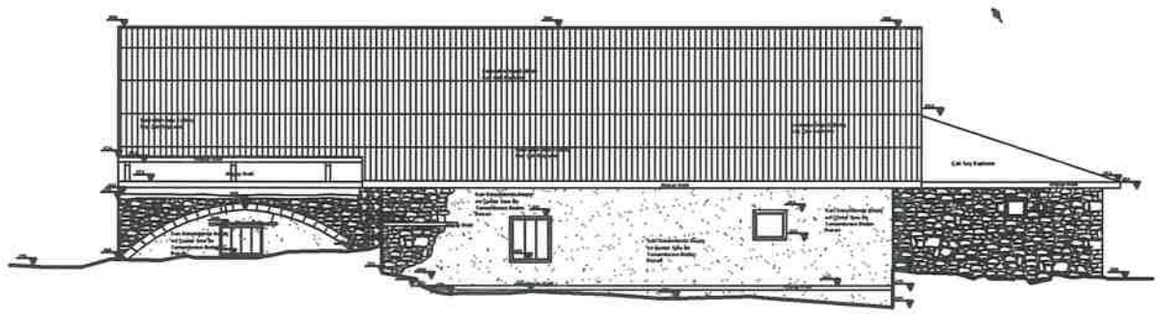
Çizim-41: Sağır Müftü Konağı Kuzey Cephe Rölöve - Restitüsyonu

Sağır Müftü Konağı'nın kuzey cephesi 20.09 m. uzunluğunda, yüksekliği ise zeminin topografyasına bağlı olarak batısı daha yüksek doğusu ise daha alçaktır. Cephenin batı köşesinde giriş kapısı yer alır. Daha düşük kotta yer alan zemin kat giriş kapısı ve cephenin farklı kotlarında değişik ölçülerde üç adet pencere cephenin düzenlemesinde önemli yer tutmaktadır. Kuzey cephesi genel olarak sağır bir cephe özelliğindedir. Konağın kuzey cephesine bitişik olarak inşa edilen Ahmet Ağa Camii cephenin hareketliliğini önlemiştir. Caminin örtü sistemi tamamıyla yıkık, cami beden duvarlarının üzeri sağlamlaştırılmıştır (*Çiz.:41; Foto.:98*).

Konağın doğu cephesi 20.90 m uzunluğundadır. Cephenin yüksekliği diğer cephelere oranla arazinin topografyasına bağlı olarak daha düşüktür. Cephenin güneyinde kesme taştan inşa edilen kemer içerisinde bir, diğer bölümlerde ise üç adet farklı ölçülerde pencereler önemli yer tutar (*Çiz.:42*).

RESTİTÜSYON

RÖLÖVE

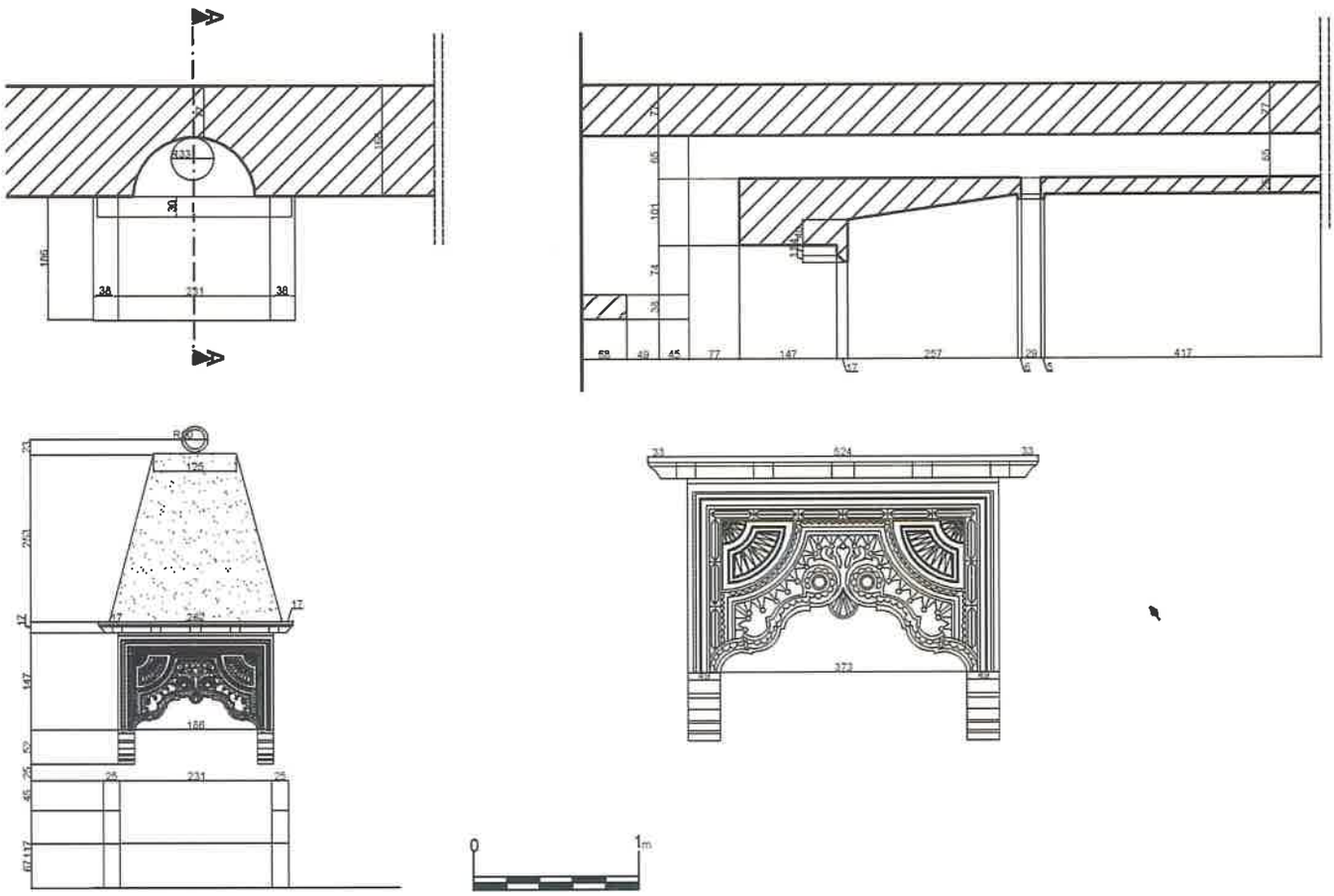
Çizim-42: Sağır Müftü Konağı Doğu Cephe Rölöve - Restitüsyonu

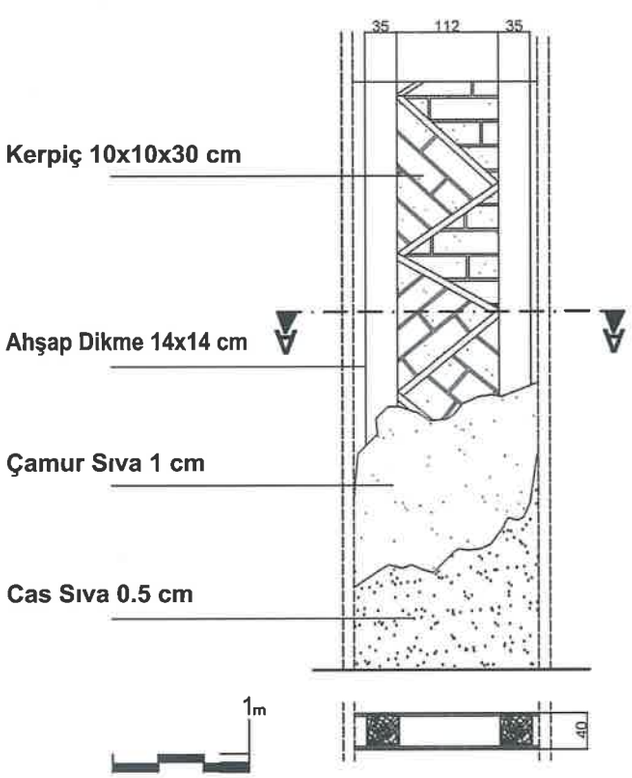
Fotoğraf- 95: Sağır Müftü Konağı Üst Kat Sofa İç Görünüşü

Fotoğraf- 96: Sağır Müftü Konağı Güneybatı Genel Görünüşü

Çizim-43: Sağır Müftü Konağı Ocak Detayı

Çizim-44: Sağır Müftü Konağı Duvar Detayı

Fotoğraf- 97: Sağır Müftü Konağı Batı Genel Görünüşü

Fotoğraf- 98: Sağır Müftü Konağı Kuzeybatı Genel Görünüşü

4.4- ŞEFİK GÜL KÜLTÜR EVİ

4.4.1-KONUMU

Şefik Gül Kültür Evi, Harput Mahallesi Nizamettin Caddesi'nin güney yakasında No. 36 da yer alır (*Çiz.:2; Foto.:99,100*). Harput Kentsel Sit Alanı içerisinde bulunan evin, tescili henüz daha yapılmamıştır.

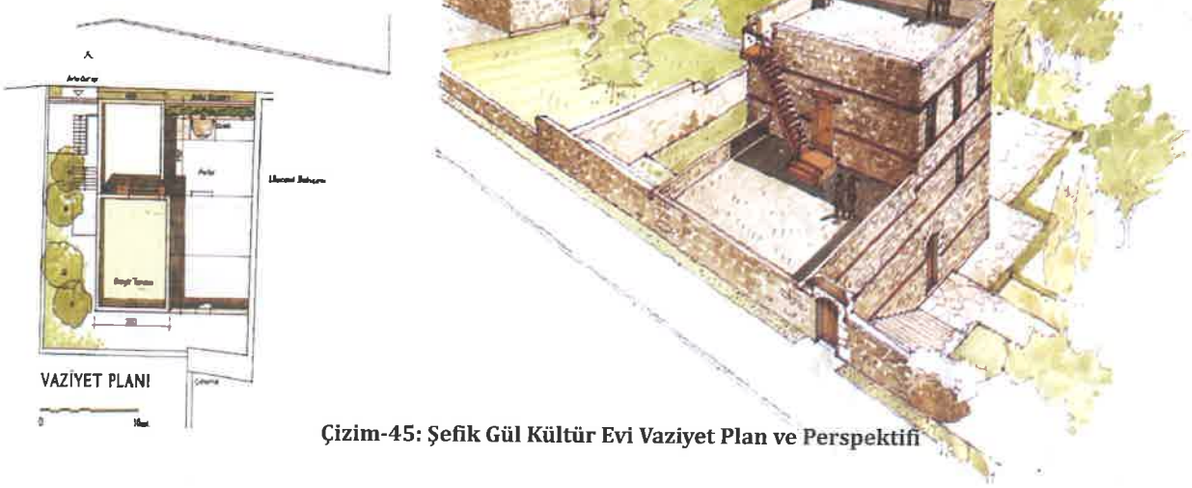
Fotoğraf- 99: Şefik Gül Evi Kuzey Genel Görünüşü

Fotoğraf- 100: Şefik Gül Evi Kuzey Giriş Avlu Görünüşü

İki katlı düz damlı ve ayrık yapı nizamında inşa edilen evin, girişi batıda yer alan avludan sağlanmaktadır. Ev, oldukça eğimli bir arsa üzerine kurulmuştur.

Evin doğusu tarihi Harput Ulu Camii avlusu, batı ve güneyi komşu parsellerle, kuzeyi ise Nizamettin Caddesi ile sınırlıdır. Şefik Gül Kültür Evi'nin avlusunun güneydoğu köşesinde yonu taştan inşa edilmiş bir çeşme, batısında bir su kuyusu ve kuzeydoğu bölümünde ise bir ocak ile tandır yer alır (*Çiz.:45,66,67; Foto.:101-104*).

Çizim-45: Şefik Gül Kültür Evi Vaziyet Plan ve Perspektifi

4.4.2-TARİHÇE

Şefik Gül Kültür Evi'nin inşa kitabesi olmadığından yapım tarihi ve ustası hakkında kesin bir bilgi yoktur. Ancak, Şefik Gül Kültür Evi'nin mimari yapım teknikleri, malzemesi ve Harput'taki diğer sivil mimari benzer yapılar ile karşılaştırıldığında, XX. yüzyılın ilk çeyreğinde yöresel anonim ustaları tarafından inşa edildiği düşünülmektedir.

Fotoğraf- 101: Şefik Gül Evi Avlu Görünüşü

Fotoğraf- 102: Şefik Gül Evi Avlu Görünüşü

Evin yer aldığı çevre, kayıtlarda "Keşoğlu Meydanı" olarak bilinmektedir. Saraylı Muharrem Ağa tarafından yaptırıldığı söylenen ev, Muharrem Ağa'nın ölümünden sonra kızı Fatma Hanım evi, 1890 yılında yüz Osmanlı lirası karşılığında Harput eşrafından Huylu Mamogillerden Mustafa Efendi'ye satılmıştır. Evi bütünüyle yeniden onaran Mustafa Efendi, 1915 yılına kadar burada yaşamıştır.

Mustafa Efendi'nin aynı yıl Sarıkamış Savaşı'nda şehit düşmesi üzerine ev, oğulları öğretmen Şefik ve Refik beyler tarafından kullanılmıştır. Daha sonraki yıllarda evin sakinleri sık sık el değiştirmiştir. Bu arada, Çorbacıoğullarından Sait Efendi evde 7-8 yıl kiracı olarak ikamet etmiş, Sait Efendi'nin ölümünden sonra da çocukları evde oturmaya devam etmişlerdir. 1953 yılında Şefik Bey, evi Halit Meşe ve ortağı Fikri Ozan'a devretmiş, bir süre sonra ev, yeni sahipleri tarafından Harput Belediye'sine satılmıştır. Daha sonra fırıncı Sadık Tekay konutu belediyeden satın almış, ardından evin mülkiyeti Hacı Zülfü Efendi'ye ve nihayet Kamer Usta'ya geçmiştir.

Harput'un geleneksel mimari yapılarından biri olan bu ev, merkezi Ankara'da bulunan GÜLSAN A.Ş. tarafından "öncü bir örnek" olarak kente kazandırılmak üzere 2004 yılında satın alınmıştır. İnşaat Mühendisi Mehmet Gül, Mimar Mithat Coşkun ve Makine Mühendisi Mustafa Alçiçek, tarafından rölöve-restorasyon çalışmaları yapılmıştır. Evin restorasyon projesi, ÇEKÜL Vakfı Başkanı Prof. Dr. Metin Sözen önderliğinde, Mimar Metin Keskin'in duyarlı yaklaşımı ve desteğiyle hazırlanmış, arşivlerin taranması işlemlerinde tarihçi-yazar Mustafa Balaban'ın bilgisinden istifade edilmiştir.

Gülsan A.Ş.'nin onarım-donatım giderlerini sağladığı "Harput Şefik Gül Kültür Evi" ,2005 yılında halkın hizmetine açılmıştır.

4.4.3- YAPININ İNCELENMESİ

4.4.3.1- PLAN

Şefik Gül Kültür Evi, geleneksel Harput evleri mimari özelliğinde iki katlı, arazinin topografyasına uygun düz dam olarak geleneksel malzeme kullanılarak inşa edilmiştir. Evin kuzeyi ana yol ve çevre duvarı ile sınırlanmıştır. Çevre duvarı üzerinde yer alan basık yuvarlak bir kemer içerisinde bulunan çift kanatlı ahşap kapı ile evin avlu bölümüne giriş yapılır. Avlu giriş kapısı ile evin batı zemin giriş kapısı arasında bulunan 3.30 m. kot farkı, iki sahanlıklı 20 merdiven basamağı yardımıyla aşağı kota inilmektedir (*Çiz.:46,47,48; Foto.:117*).

Fotoğraf- 103: Şefik Gül Evi Avlu Görünüşü

Fotoğraf- 104: Şefik Gül Evi Avlu Görünüşü

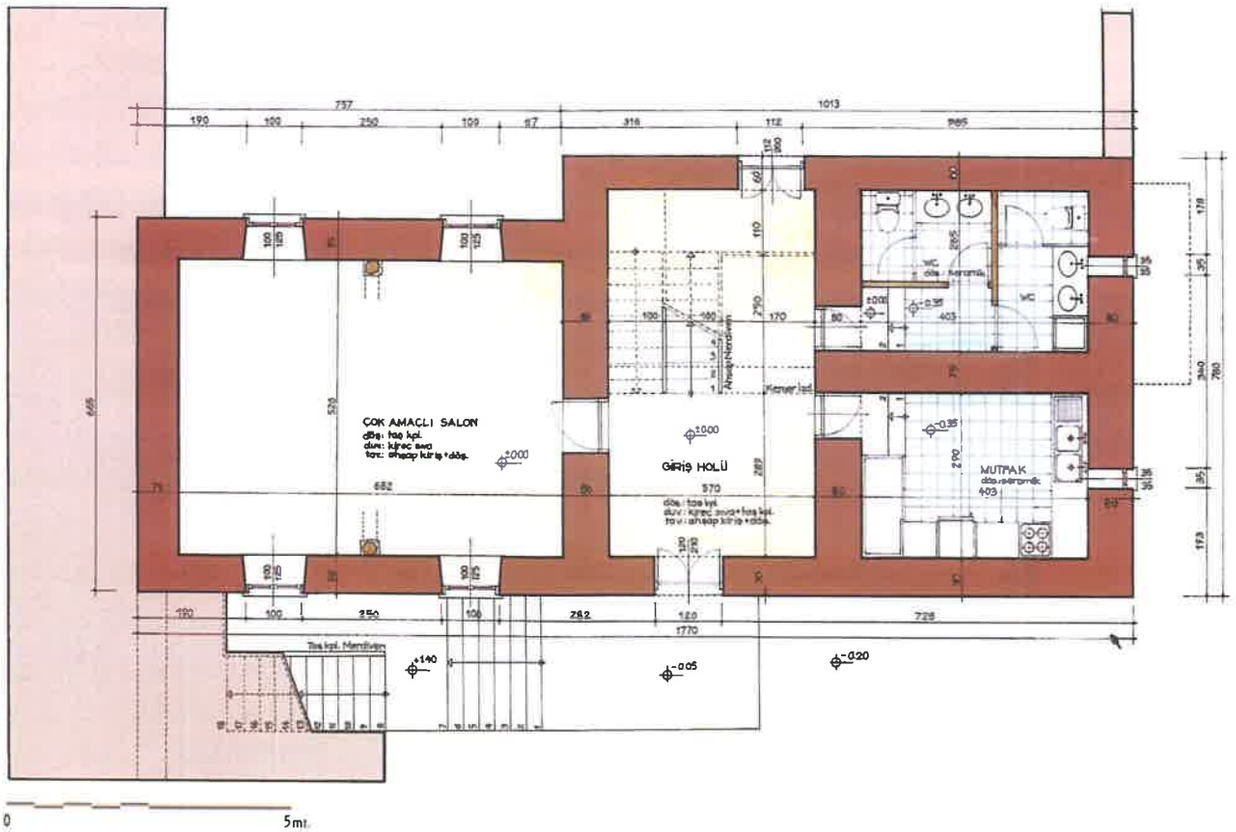
Zemin kata girişi batıdan tek kanatlı yuvarlak basık kemerli çift kanatlı süslemeli ve 1.20 m. genişliğindeki bir kapı yardımıyla dikdörtgen planlı sofaya girilir. Sofa, doğu-batı yönünde planlanmış, 3.70x6.58 m. ölçülerinde, ortadan kuzey-güney istikametinde bir kemer ile ikiye ayrılmıştır. Sofanın doğu duvarının güney-doğu köşesindeki ahşap kapı ile doğu avlu bölümüne çıkış sağlanır (*Çiz.:49,50,51; Foto.:105*).

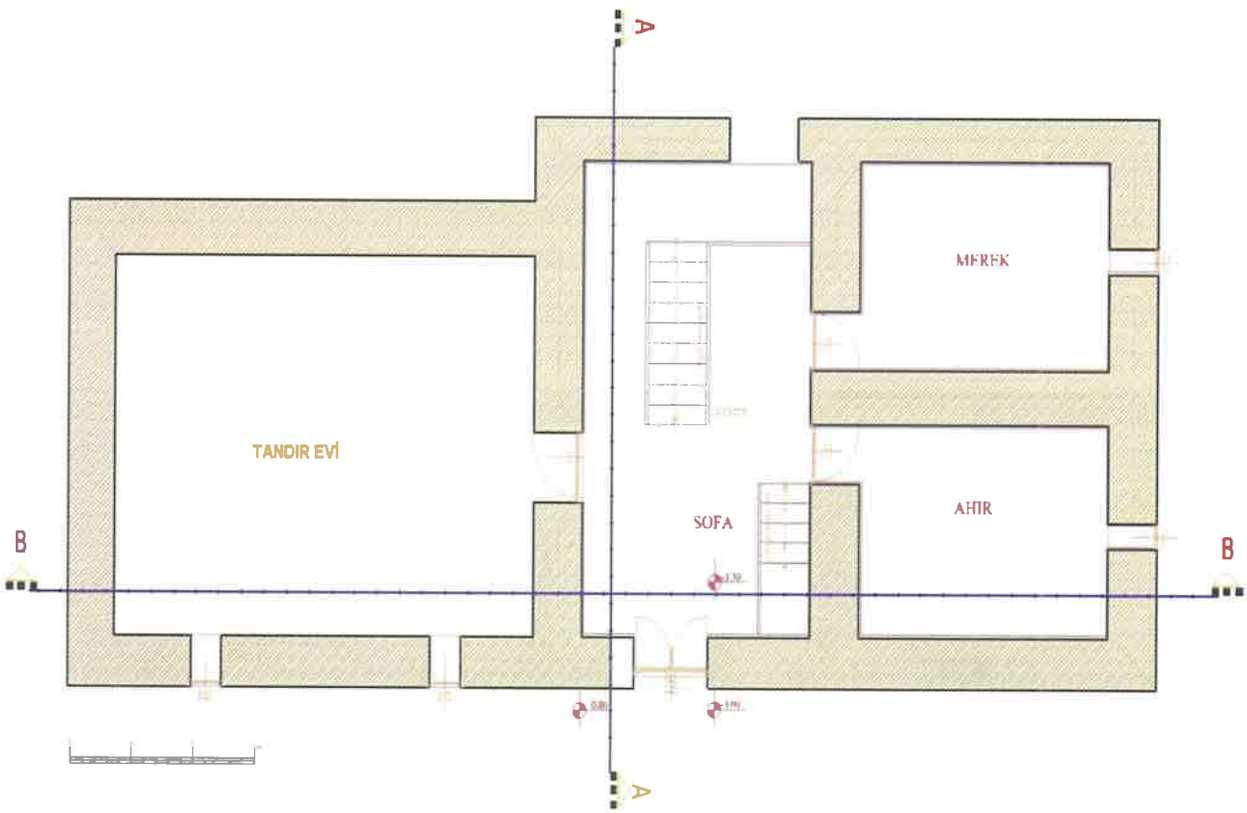
Fotoğraf- 105: Şefik Gül Evi Zemin Kat Sofa İç Görünüşü

Fotoğraf- 106: Şefik Gül Evi Zemin Kat Oda İç Görünüşü

Çizim-46: Şefik Gül Kültür Evi Zemin Kat Planı

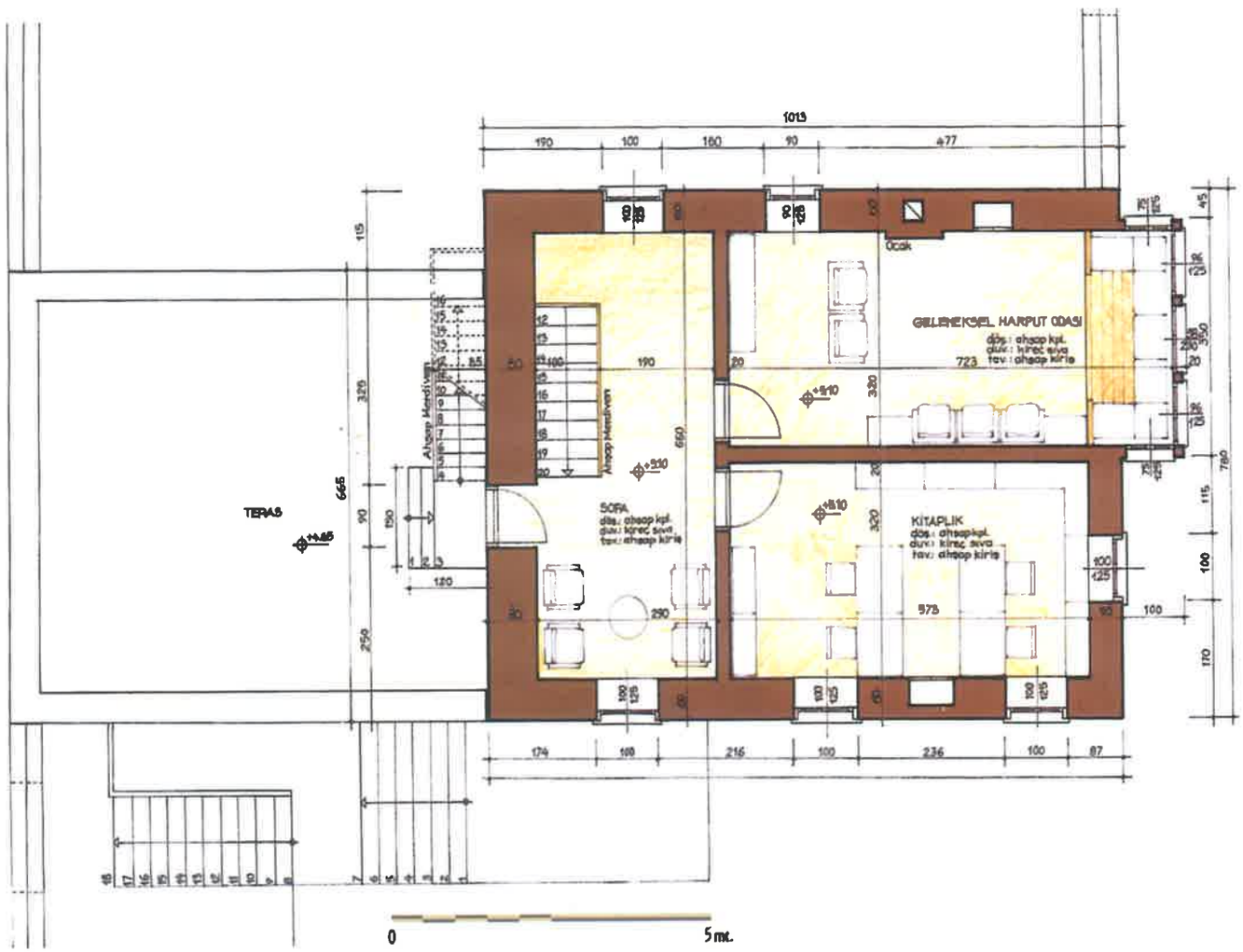
Çizim-47: Şefik Gül Kültür Evi Zemin Kat Planı

Sofanın kuzey duvarında yer alan bir kapı yardımıyla çok amaçlı olarak kullanılan zemin ve birinci kat boyunca devam eden, oldukça yüksek odaya giriş sağlanır. Oda, 5.20x6.82 m. ölçülerinde, ortadan doğu ve batı yönünde köşelerdeki iki ahşap dikme üzerinde kalın bir kiriş ile taşıyıcı ahşap kirişleri yardımıyla örtü sistemi oluşturulmaktadır. Odanın doğu ve batı duvarlarında karşılıklı olarak yerleştirilmiş 1.00 m. genişliğinde ikişer, toplam dört mazgal pencere bulunur.

Sofanın güney duvarındaki iki kapı ile güneydoğudaki merek ile güneybatıda bulunan ahıra girilir. Her iki mekânın güney duvarında 0.35 m. genişlikte iki mazgal pencere vardır (*Çiz.:46,47,46*). Sofanın kuzey duvarına bitişik olarak yerleştirilen çift kollu ahşap merdiven ile üst katın sofa bölümüne çıkış sağlanır (*Çiz.:49,50,51; Foto.:109,110*).

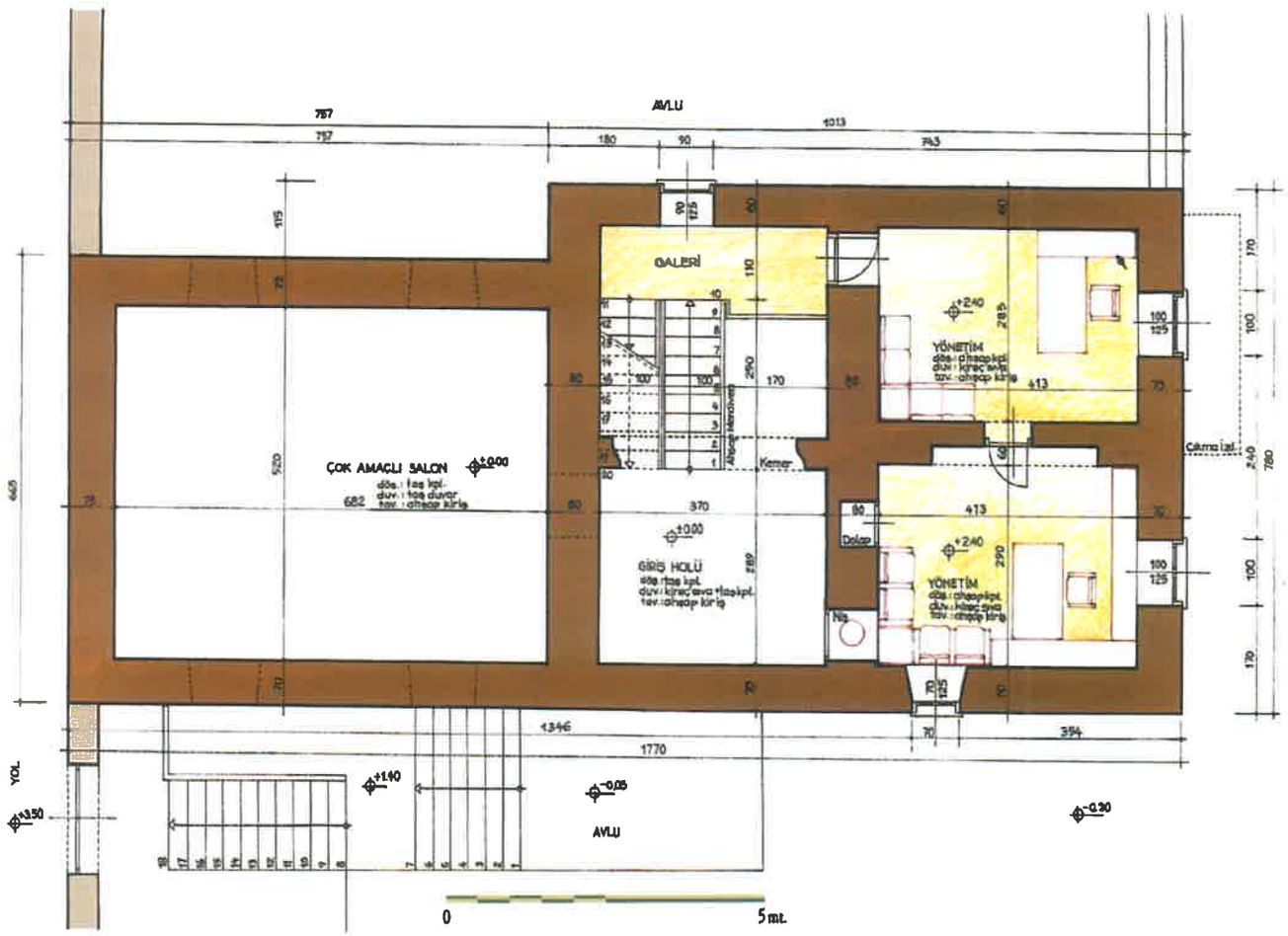

Fotoğraf- 107: Şefik Gül Evi
Zemin Kat Giriş Kapısı Görünüşü

Çizim-48: Şefik Gül Kültür Evi Üst Kat Planı

Üst katın sofası, zemin kat sofası ile aynı mimari özelliklere sahiptir. Sofanın doğu ve batı duvarlarına birer pencere yerleştirilmiştir. Sofanın güneyinde yer alan iki odadan güneybatıdaki odaya ahşap bir merdiven yardımıyla girilmektedir. Oda, 2.69x4.11 m. ölçülerinde, güney duvarında bir pencere, batı duvarında bir mazgal pencere kuzey duvarında bir niş ve doğu duvarında yer alan bir kemer nişi ile doğudaki odaya geçiş sağlanır. Güneydoğu bölümünde yer alan odaya sofadan girilir. Oda, 2.87x4.13 m. ölçülerindedir. Odanın güney duvarında bir mazgal pencere ile batı duvarında açılmış bir ara bölme ile diğer odaya giriş sağlanır (*Çiz.:49,50,51; Foto.:109-112*).

Çizim-49: Şefik Gül Kültür Evi Ara Kat Planı

Üst katın sofasındaki tek kollu ahşap merdiven yardımıyla ikinci katın dikdörtgen planlı 2.90x6.60 m. ölçülerindeki sofasına çıkılır. Sofanın iç aydınlatması doğu ve batı duvarına açılmış, 1.00 m. genişliğindeki pencereler ile sağlanmaktadır. Sofanın, kuzey duvarına açılmış kapı ile ikinci katın teras bölümüne çıkılır (*Çiz.:52,53,54; Foto.:109-112*).

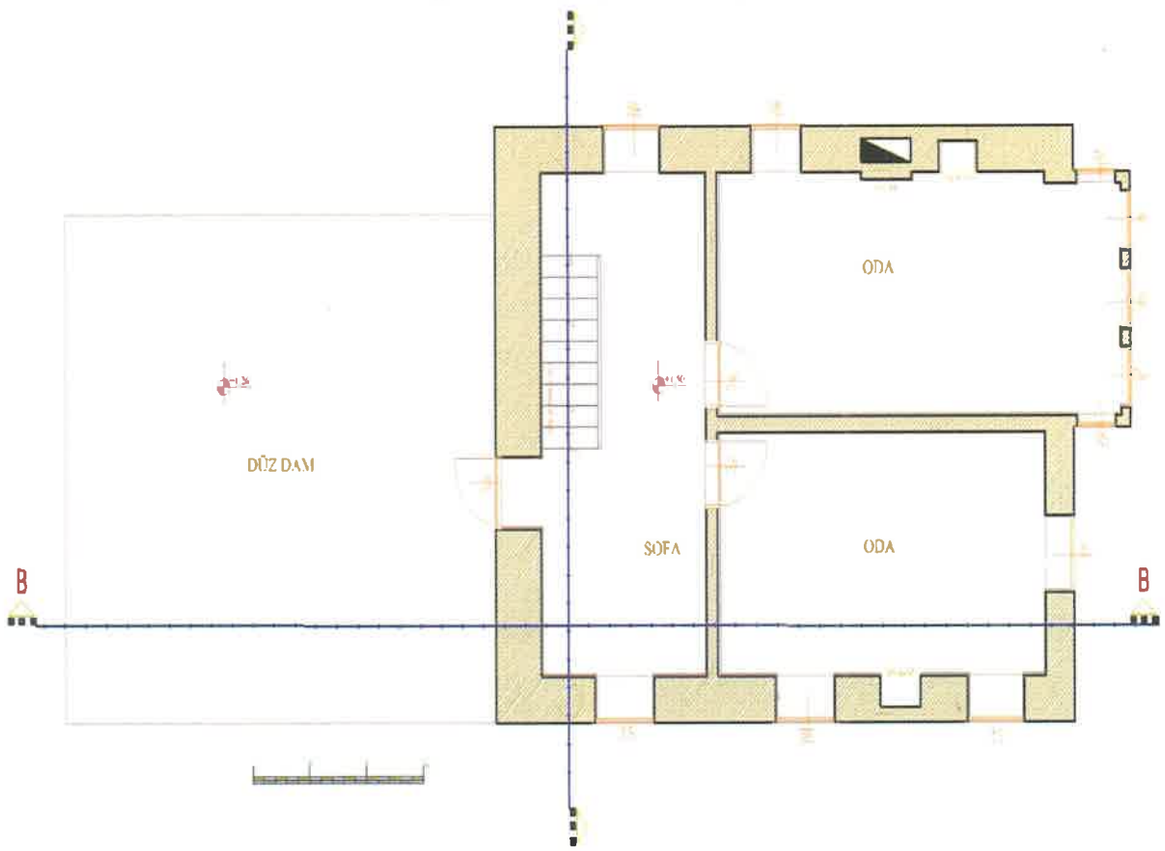

Fotoğraf- 108: Şefik Gül Evi Üst Kat Sofa İç Görünüşü

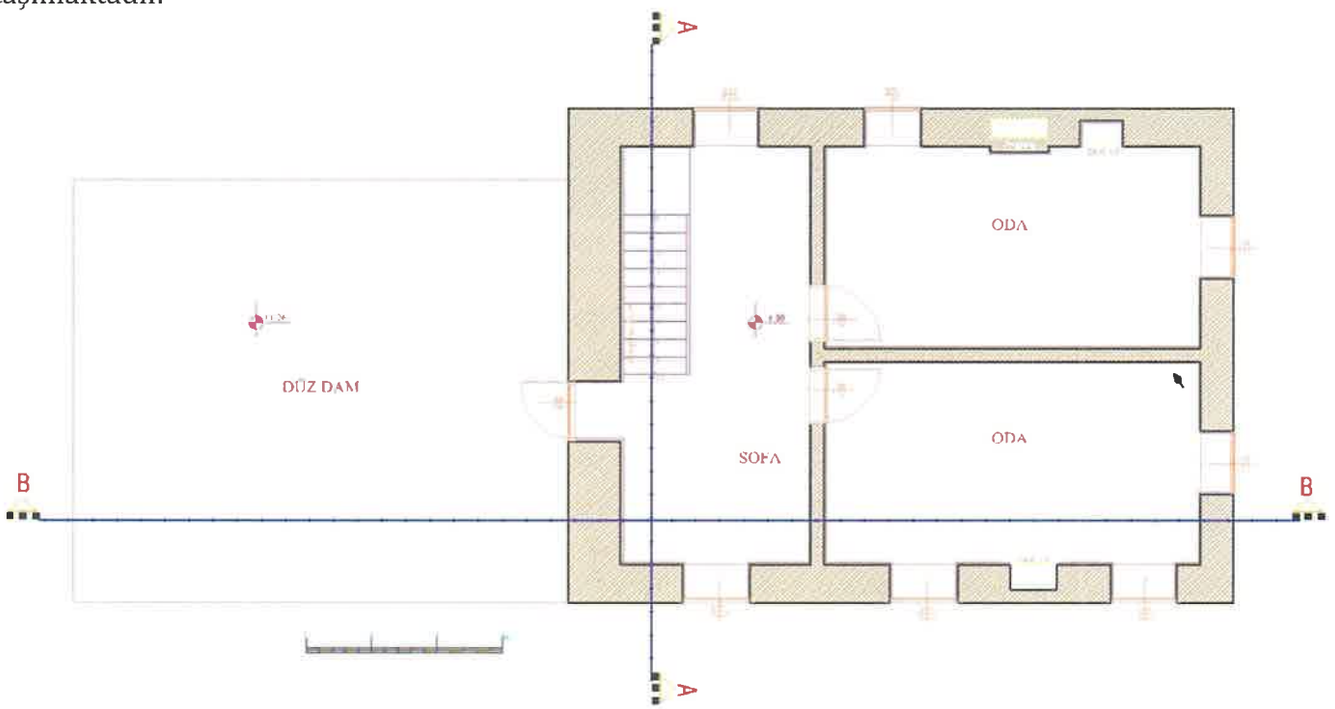
Fotoğraf- 109: Şefik Gül Evi Üst Kat Sofa İç Görünüşü

Teras zemini yaklaşık 0.45 m. daha aşağıda olup bu kot farkı üç merdiven rıhtı ile aşılmaktadır. Teras bölümünün güney duvarına bitişik inşa edilen merdiven yardımıyla üst katının düz damına çıkış sağlanır. Teras, kuzey, batı ve doğudan 0.90 m. yüksekliğindeki parapet duvarı ile çevrelenmiştir. İkinci katın sofasının güney duvarında yer alan iki kapı yardımıyla dikdörtgen planlı benzer mimari özelliklere sahip odalara giriş yapılır. Güneybatı köşesindeki oda, 3.20x5.67 m. ölçülerinde olup, güney duvarında bir pencere batı duvarında iki pencere ile duvar ortasında ise bir dolap nişi yer alır. Sofanın güney doğusunda bulunan oda ise diğer oda gibi ayni ölçülerde, güney ve doğu duvarında birer pencere ile doğu duvarının ortasında ise bir ocak bulunur (*Çiz.:52,53,54; Foto.:113*).

Çizim-50: Şefik Gül Kültür Evi Üst Kat Planı

Şefik Gül Kültür Evi'nin, üst kat tavan kaplaması, yonu taştan inşa edilen ocak süslemesi, ayrıca evin alt ve üst katlarında kullanılan ahşap elemanların süslemeleri vardır. Evin üst kat oda duvarının ortasındaki ocak süslemesi oldukça önemlidir. Yekpare taştan imal edilmiş ocak, üzerindeki dekoratif, bitkisel ve geometrik süslemeler vardır. Evin sokak kuzey ana giriş kapısı, batı zemin kat giriş ve doğu avlu giriş kapısı basık yuvarlak kemer yapısı ve üzerindeki aksesuar elemanları süsleme acısından önem taşımaktadır.

Çizim-51: Şefik Gül Kültür Evi Üst Kat Planı

Şefik Gül Kültür Evi'nin ana yapı malzemesi; taş, kerpiç, metal ve ahşaptır. Şefik Gül Kültür Evi'nin beden ve iç duvarların kalınlığı 0.55-0.80 m. arasındaki değişmektedir. Dış duvarların derz dolguları ile iç duvarların satıhları kireç katkılı sıva ile sıvanmıştır.

Yığma dolgu örgü tekniğinde inşa edilen duvarlar, moloz taş yardımı ile özellikle kapı ve pencere açıklıkları ve kat aralarında karşılıklı olarak yaklaşık 0.15x0.15 m. kare kesitli hatıllar kullanılmıştır. İç ve dış moloz duvarların iç bölümü dolgu malzeme ile doldurularak duvarlar tamamlanmıştır (*Çiz.:52,53,54*).

Fotoğraf- 110: Şefik Gül Evi Üst Kat Sofa İç Görünüşü

Evin avlu zemin kaplaması, zemin kat sofa, tandır evi, ahır bölümlerinde yöresel kayrak sal taşları yardımıyla inşa edilmiştir. Kesme taş; evin sokak giriş kapısı ve eve giriş kapısı kemer ve sövelerinde, merdiven, ocak yapımında, avlu çeşme inşasında kullanılmıştır (*Foto.:102-104*).

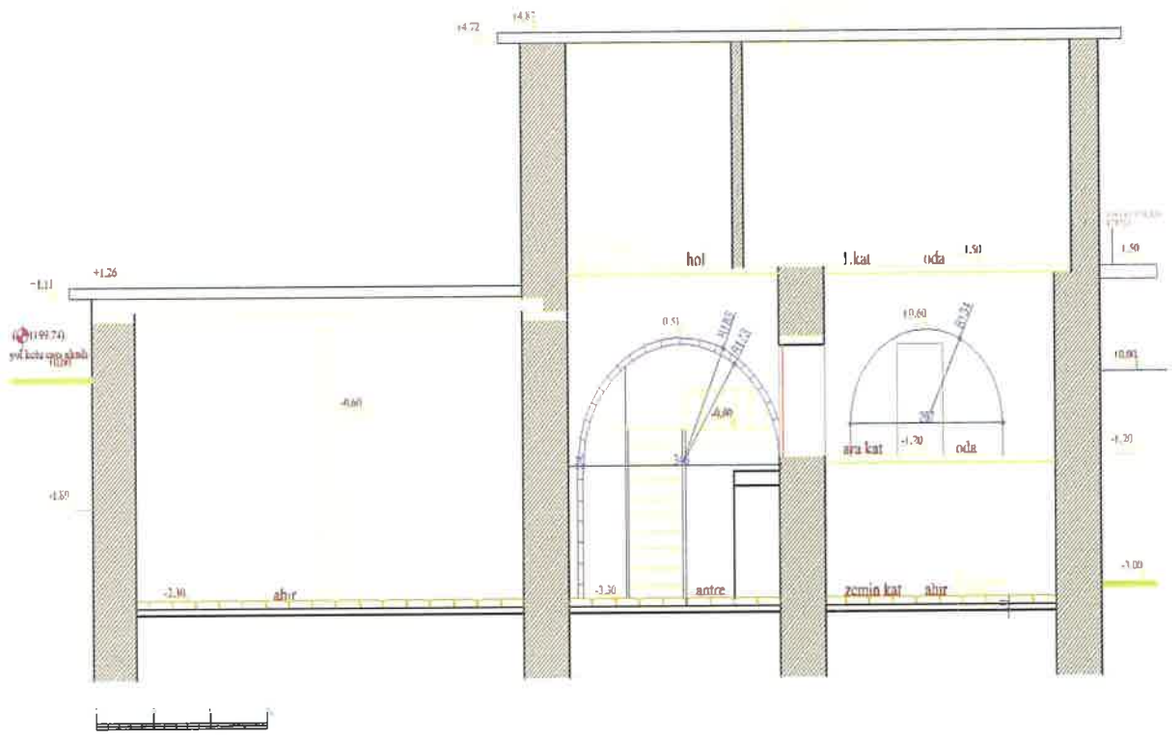
Fotoğraf- 111: Şefik Gül Evi Üst Kat Oda İç Görünüşü

Fotoğraf- 112: Şefik Gül Evi Üst Kat Oda İç Görünüşü

4.4.3.2- DÜZ DAM

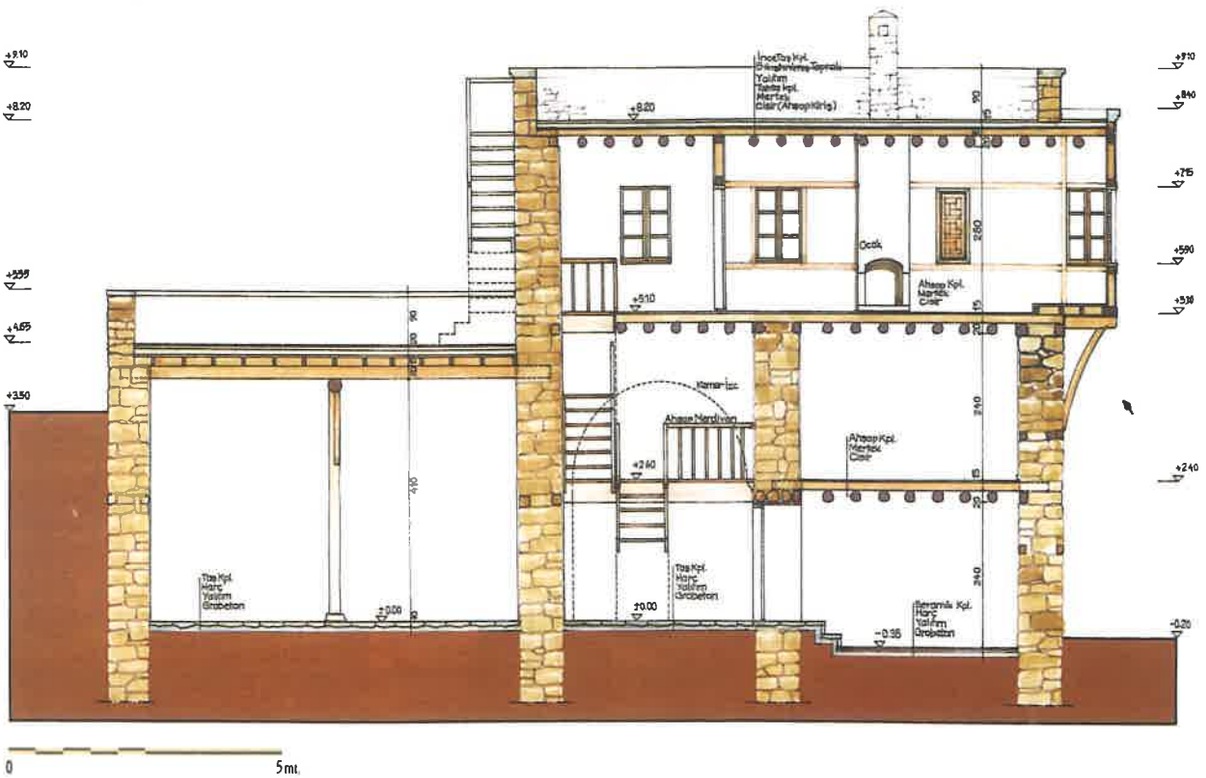
Şefik Gül Kültür Evi'nin plan biçimine göre düzenlenen düz dam, sıkıştırılmış çorak topraktan inşa edilmiştir. Ancak, yapılan son dönem onarımlarında Harput konutları düz dam yapısında pek görülmeyen şekilde düz damda değişiklikler yapılmıştır.

Çizim-52: Şefik Gül Kültür Evi B-B Boy Kesiti

Ahır ve evin düz damı çevresi 0.90 m. yükseklikte harpuştalı parapetle çevrelenerek, seyir terası haline dönüştürülmüştür. Bu amaçla seyir terasların tabanları kesme taş ile kaplatılmış olup, kar ve yağmur sularının tahliyesi doğu ve batı yönüne doğru ikişer toplam dört çörten ile sağlanmıştır.

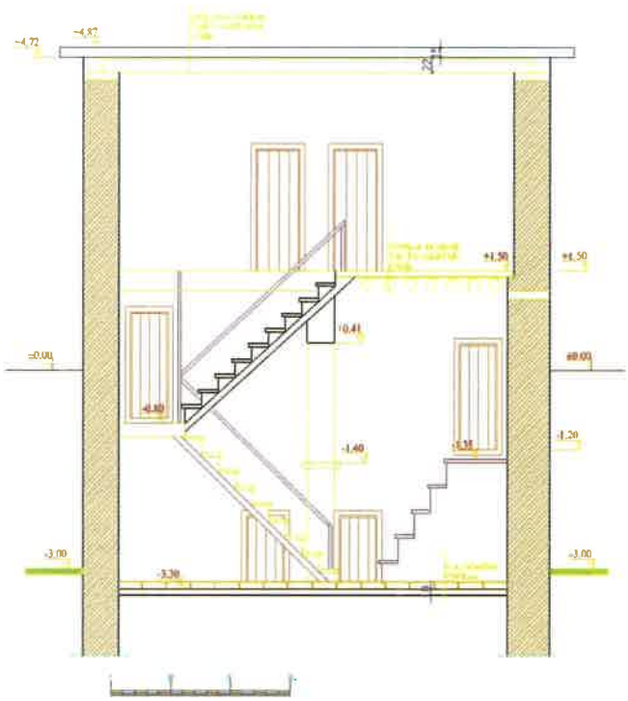
Düz damın üzerinde kare formlu kesme taştan yapılmış bir baca yer almaktadır (*Çiz.:51,52,53,54*).

Çizim-53: Şefik Gül Kültür Evi B-B Boy Kesiti

Fotoğraf- 113: Şefik Gül Evi Üst Kat Ocak Görünüşü

Çizim-54: Şefik Gül Kültür Evi A-A En Kesiti

4.4.3.3- CEPHELER

Şefik Gül Kültür Evi, ayrık nizamda inşa edildiği için dört cephesi açık ve oldukça hareketli bir konumdadır. Konutun batı cephesi 17.70 m. uzunluğunda, 8.90 m. yüksekliğinde, cephenin kuzey ve güney köşeleri arasındaki yaklaşık 3.30 m. kot farkı iki sahanlıklı 20 merdiven basamağı yardımıyla aşağı kota inilmektedir.

Çizim-55: Şefik Gül Kültür Evi Batı Cephe Rölövesi

Çizim-56: Şefik Gül Kültür Evi Batı Cephe Restitüsyonu

Fotoğraf- 114: Şefik Gül Evi Doğu Cephe Genel Görünüşü

Batı cephesinin biçimlenmesinde basık kemerli giriş kapısı, altı adet dikdörtgen formlu pencere ve katlar arası ahşap hatıllar ile üst katın güney bölümünde yer alan ahşap konsollu eli böğründe elemanlar, üzerinde yükselen şahnişin ve yonu taştan inşa edilmiş iki adet çörten cephe hareketlenmesinde önemli bir yer tutar (*Çiz.:55,56,57; Foto.:117*).

Güney cephesi, 7.80 m. genişliğinde, 8.90 m. yüksekliğinde zeminde düz bir platform üzerine oturmuştur. Cephenin hareketlenmesinde ana giriş kapısı, avlu kapısı, giriş merdivenleri, cephede yer lan küçük ve büyük boy pencereler, yatay ahşap hatıllar ile üst kat konsol çıkmalı şahnişinin rolü üyüktür (*Çiz.:58,59,60; Foto.:115,118*).

Şefik Gül Kültür Evi, doğu cephesi 17.70 m. uzunluğunda, 8.90 m. yüksekliğinde, cephenin kuzey ve üney köşeleri arasındaki yaklaşık 1.00 m. kot farkı merdiven basamakları yardımıyla aşılmaktadır. Cephede yer alan avlu giriş kapısı, dikdörtgen tasarımlı pencereler, yatay ahşap hatıllar, yonu taştan inşa edilmiş iki çörten, düz dama çıkış ahşap merdiveni ve güney üst katta yer alan konsol çıkmalı şahnişin ile cephe tasarımı biçimlenmiştir (*Çiz.:61,62; Foto.:114*).

Fotoğraf- 115: Şefik Gül Evi Güney Cephe Genel Görünüşü

Fotoğraf- 116: Şefik Gül Evi Şahnişin Görünüşü

Şefik Gül Kültür Evi'nin kuzey cephesi, evin diğer cephelerine kıyasla daha yalın bir yapıda düzenlenmiştir. Cephe eğiminden dolayı sadece üst katında yer alan teras çıkış kapısı, düz dama çıkış ahşap merdiveni, düz dam bacası ve giriş caddesi üzerinde yer alan ana giriş kapısı cephenin oluşumda önemli rol oynar (*Çiz.:63,64; Foto.:116*).

Çizim-57: Şefik Gül Kültür Evi Batı Cephesi

Çizim-58: Şefik Gül Kültür Evi Güney Cephe Rölövesi

Çizim-59: Şefik Gül Kültür Evi Güney Cephe Restitüsyonu

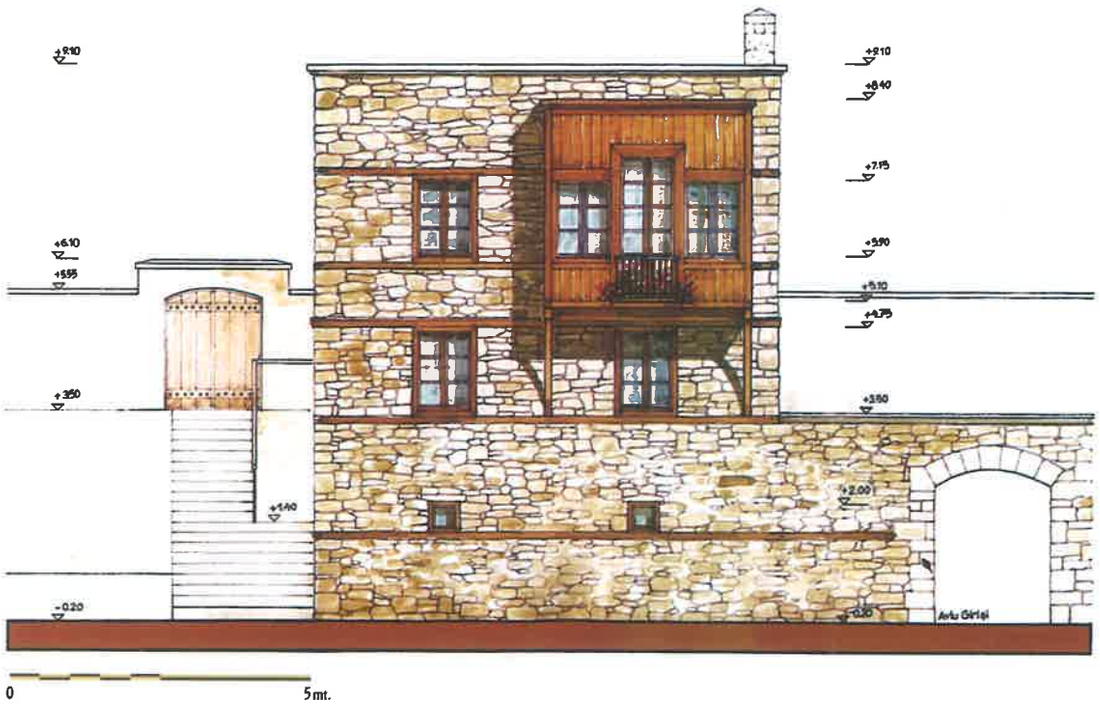
Şefik Gül Kültür Evi'nin tüm cepheleri moloz taş örgülü, sıfır derzli, pencere sayısı ve konumu cephe doluluk boşluk oranının armonisini oluşturmaktadır (*Çiz.:65; Foto.:114-118*).

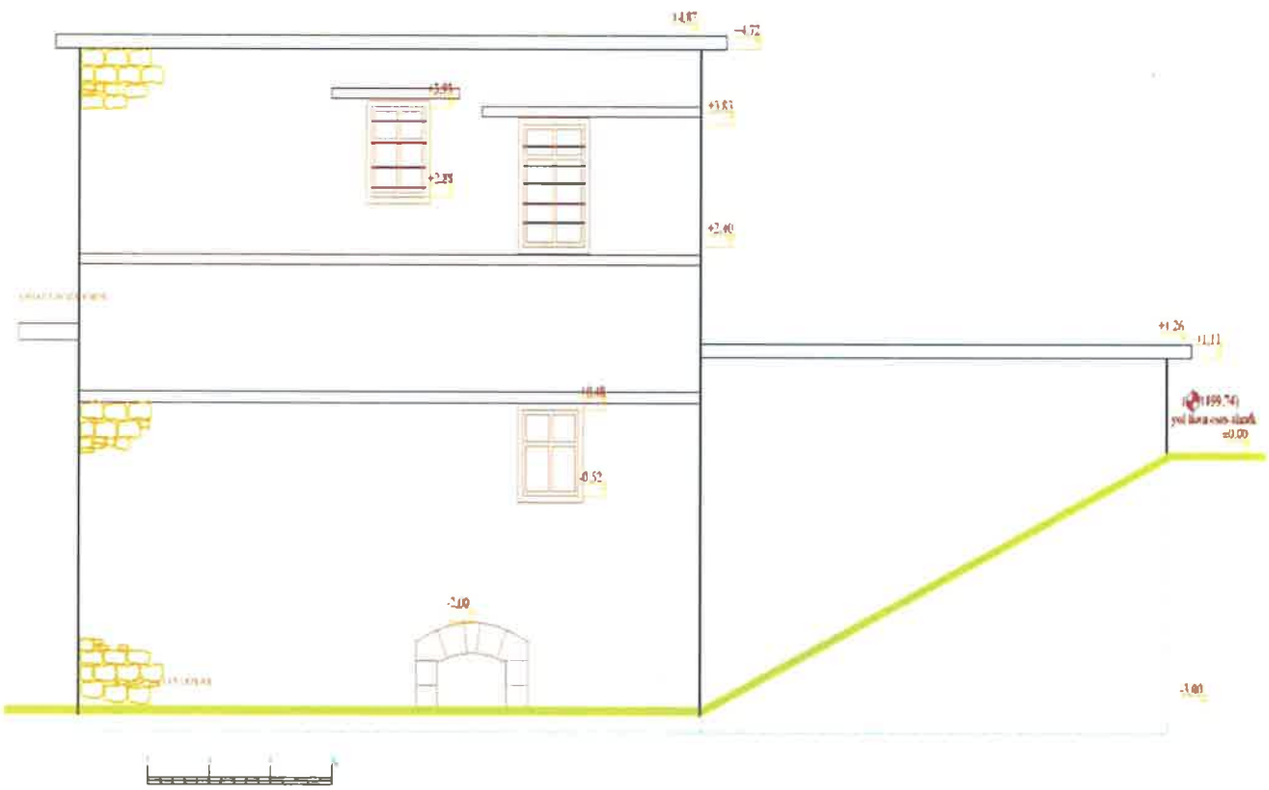
Fotoğraf- 117: Şefik Gül Evi Batı Cephe Genel Görünüşü

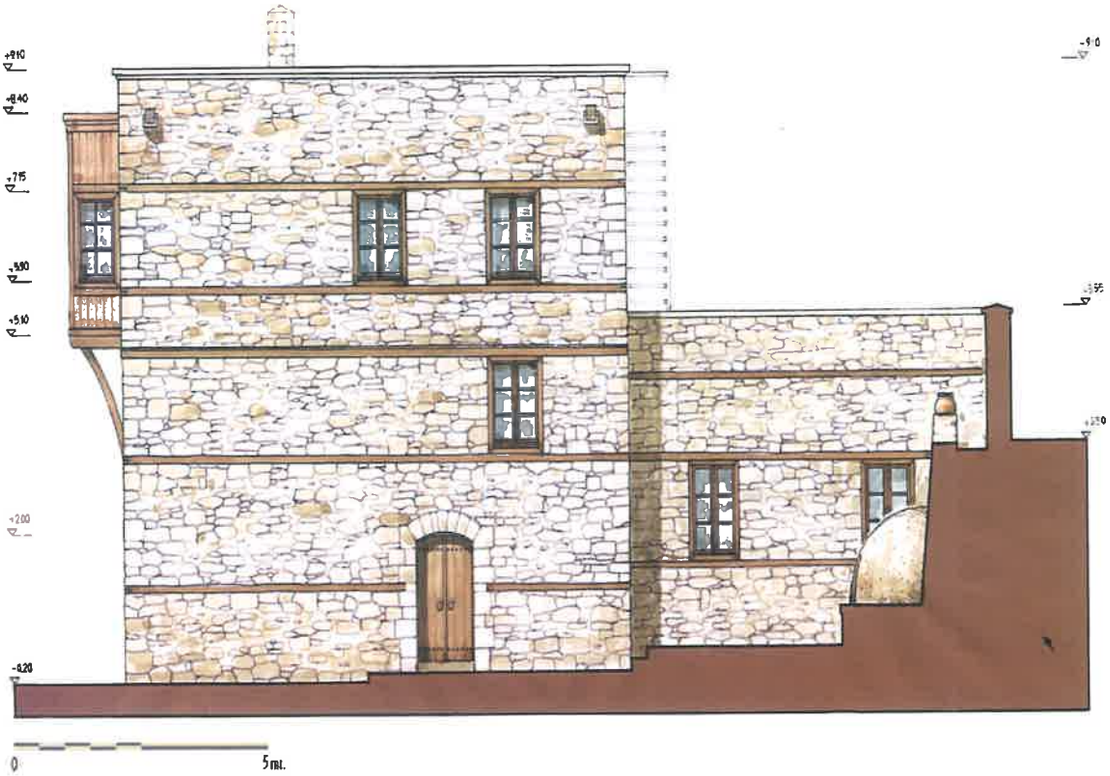
Fotoğraf- 118: Şefik Gül Evi Güney Cephe Genel Görünüşü

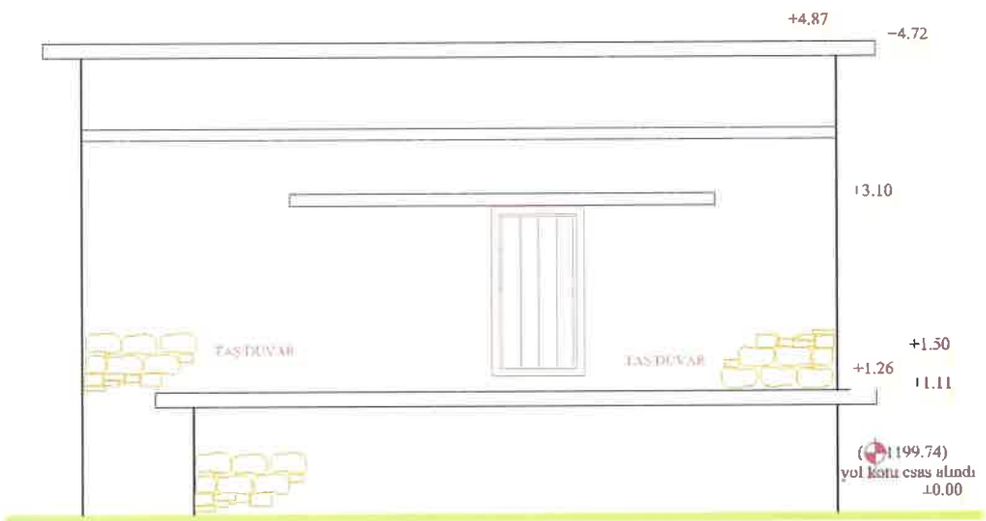
Çizim-60: Şefik Gül Kültür Evi Güney Cephesi

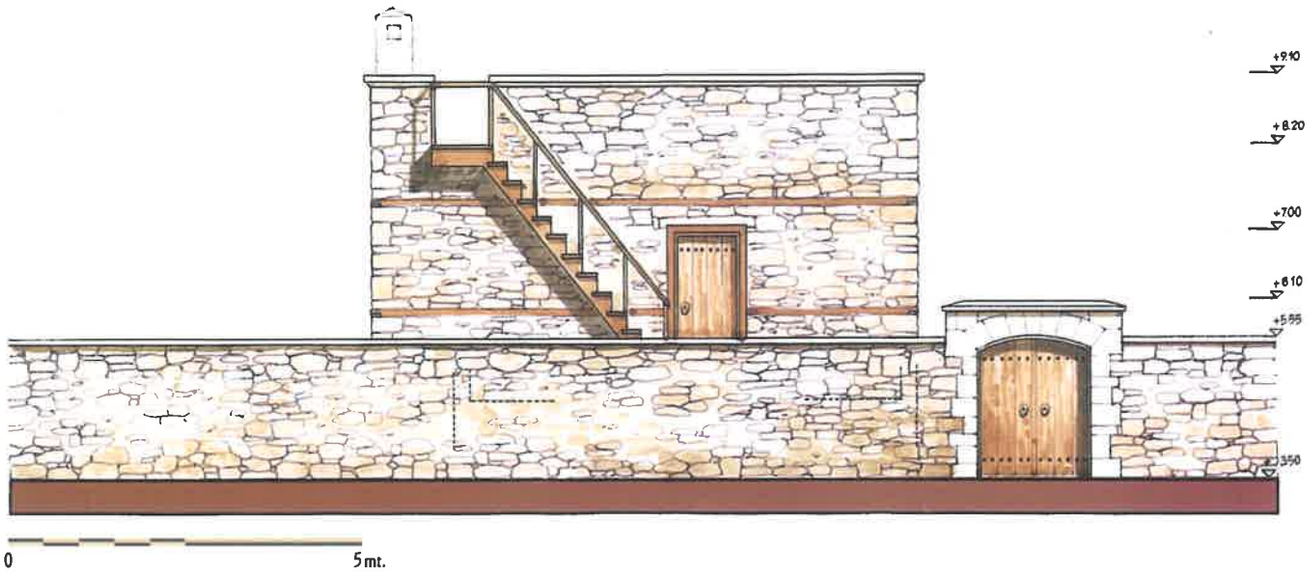
Çizim-61: Şefik Gül Kültür Evi Doğu Cephe Rölövesi

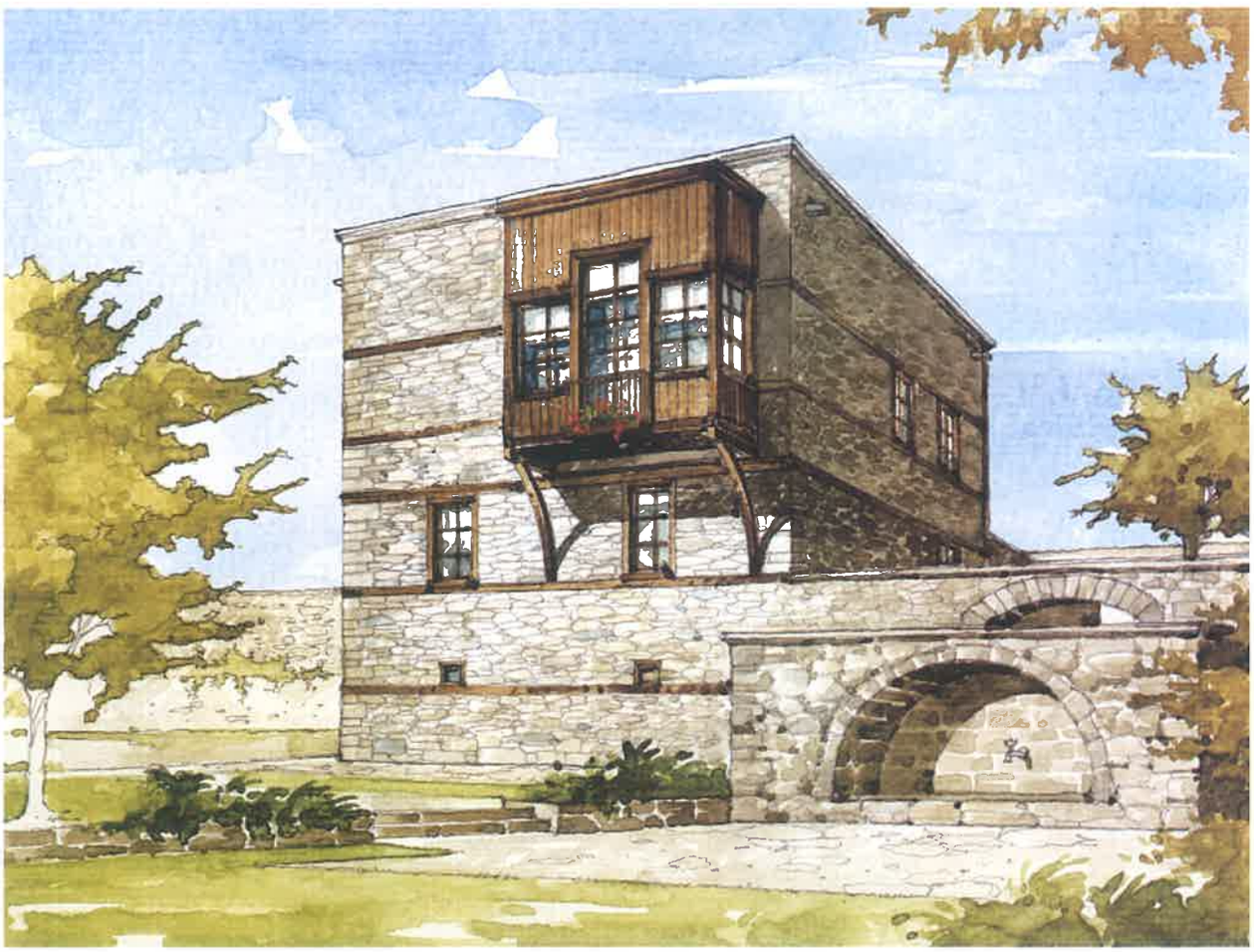
Çizim-62: Şefik Gül Kültür Evi Doğu Cephesi

Çizim-63: Şefik Gül Kültür Evi Kuzey Cephe Rölövesi

Çizim-64: Şefik Gül Kültür Evi Kuzey Cephesi

Çizim-65: Şefik Gül Kültür Evi Güneydoğu Cephesi

Fotoğraf- 119: Harput Beş Evler Sokak Genel Görünüşü

Fotoğraf- 120: Harput Beş Evler Sokak Genel Görünüşü

4.5.2-TARİHÇE

Burcu Kaya Evi, 2007 yılına kadar tarihi yapısına uygun olmayan bazı eklemeler yapılarak ev olarak kullanılmıştır. Elazığ Belediye Başkanlığı tarafından 2007 yılında evin kamulaştırması yapılmıştır.

Evin inşa kitabesi olmadığından yapım tarihi ve ustası hakkında kesin bir bilgi yoktur. Ancak, Burcu Kaya Evi'nin mimari yapım teknikleri, malzemesi ve Harput'taki diğer sivil mimari benzer yapılar ile karşılaştırıldığında, XX. yüzyılın ilk çeyreğinde yöresel anonim ustaları tarafından inşa edildiği düşünülmektedir.

Fotoğraf- 121: Harput Beş Evler Sokak Genel Görünüşü

Fotoğraf- 122: Harput Beş Evler Sokak Genel Görünüşü

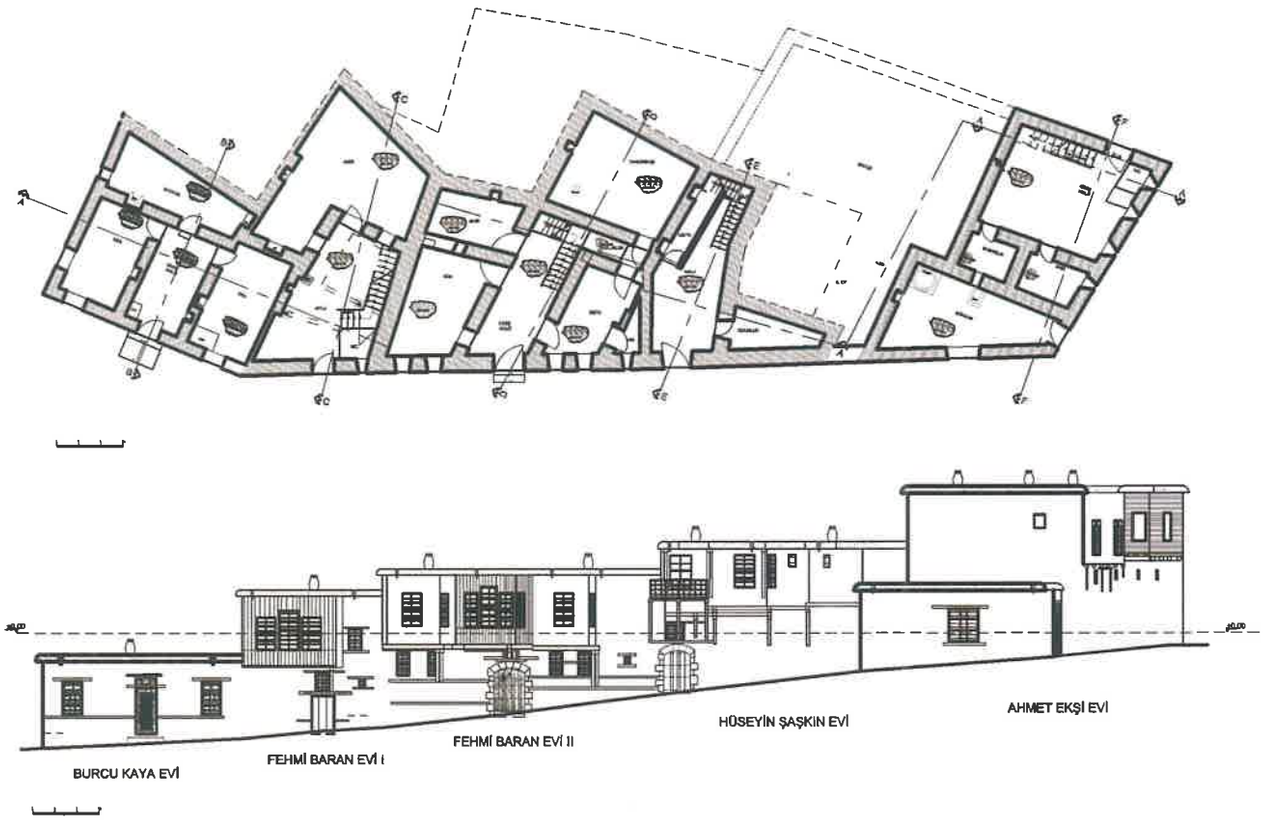
Harput Kentsel Sit Alanı içerisinde kalan Burcu Kaya Evi, Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurul Müdürlüğü'nün kararı ile tescil edilmiştir. Bölge kurulunun 21.01.2008 tarih ve 1373 karar sayısı ile Elazığ Belediye Başkanlığı tarafından hazırlanan rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri onaylanmıştır.

Burcu Kaya Evi'nin restorasyon çalışmaları 2010 yılında tamamlanmıştır.

4.5.3- YAPININ İNCELENMESİ

4.5.3.1- PLAN

Burcu Kaya Evi, geleneksel Harput evleri mimari özelliğinde tek katlı, arazinin topografyasına uygun, düz toprak dam olarak inşa edilmiştir. Zemin katta ana cadde ile evin giriş kapısı arasında yol kotundan yaklaşık 0.30 m. yüksekliğinde kaldırım yer alır. Eve caddeden 1.02 m. genişliğindeki basık yuvarlak kemer içerisinde bulunan ahşap tek kanatlı kapı yardımıyla, 2.50x4.57 m. ölçülerindeki dikdörtgen planlı sofaya giriş sağlanır (*Çiz.:81; Foto.:126-130*).

Çizim-69: Harput Sokak Restorasyon Silueti ve Zemin Kat Planı

Fotoğraf- 123: Harput Beş Evler Sokak Genel Görünüşü

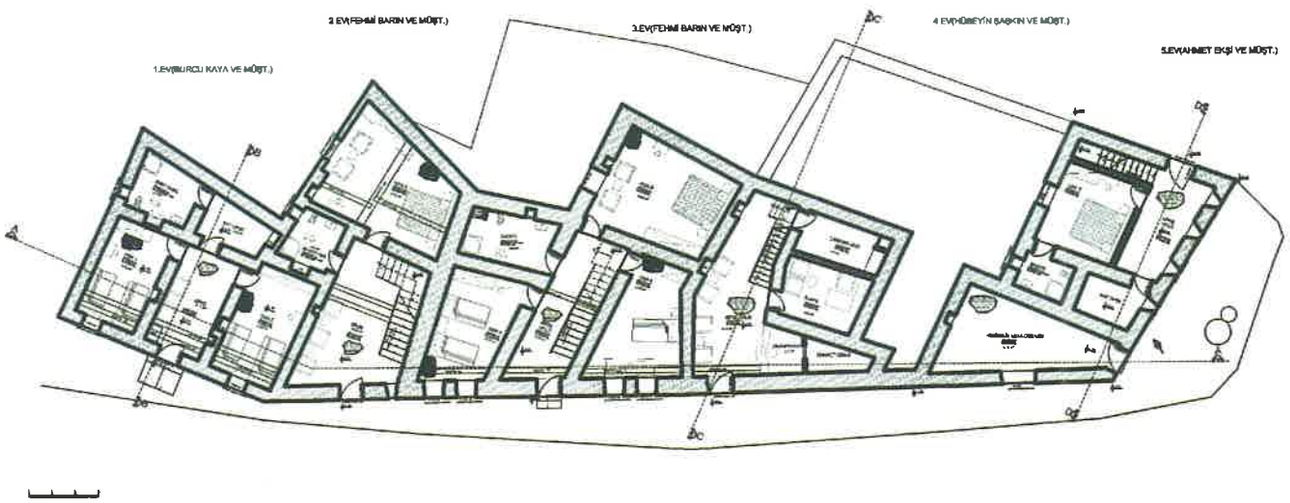

Fotoğraf- 124: Harput Beş Evler Sokak Genel Görünüşü

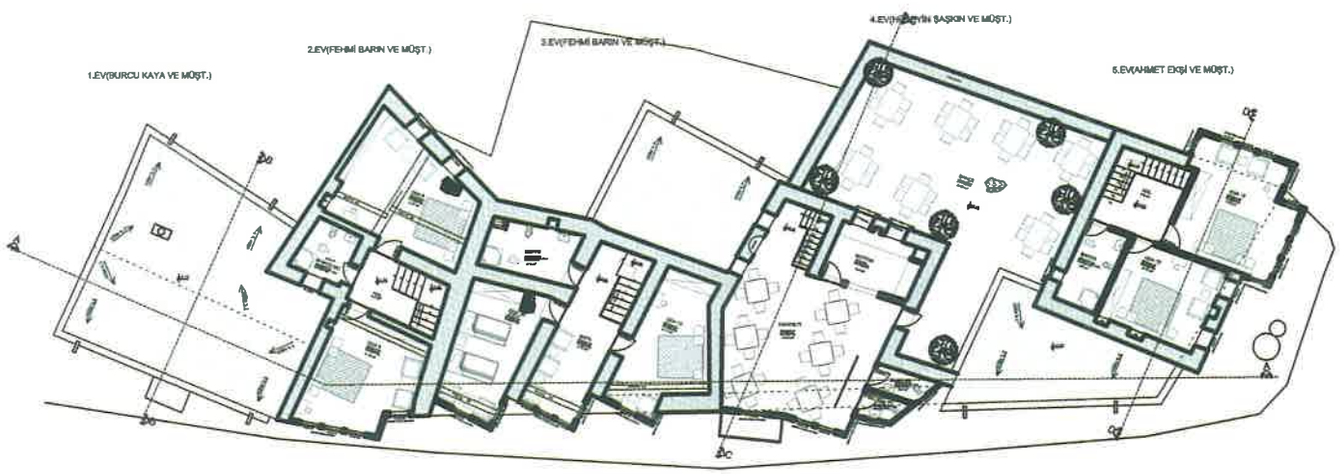
Fotoğraf- 125: Harput Beş Evler Sokak Genel Görünüşü

Sofanın doğu duvarı üzerinde bir niş ile kuzeydoğu ile kuzeybatı köşelerinde ve kuzey duvarının ortasında açılmış, tek ahşap kanatlı kapılar yardımıyla mekânlara girilir. Sofanın kuzeydoğu bölümünde yer alan 2.84x5.03 m. ölçülerindeki dikdörtgen planlı odaya geçilir. Odanın güney duvarında 0.80 m. genişliğinde bir pencere, batı duvarında bir niş ile kuzey duvarında yer alan 0.50x2.64 m. ölçülerinde oldukça geniş bir yüklük bulunur.

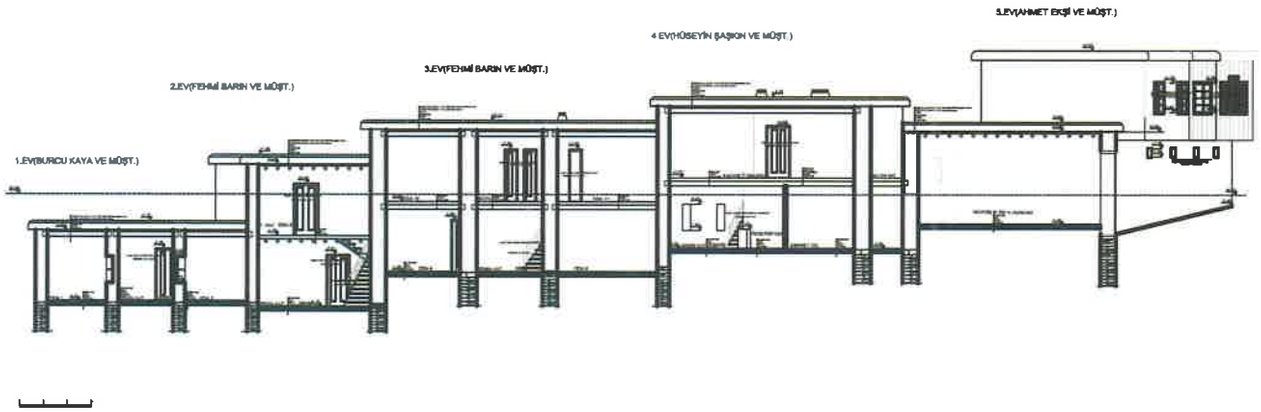

Çizim-70: Harput Sokak Zemin Kat Tefriş Planı

Sofanın kuzeybatı bölümünde bulunan diğer oda ise 2.70x4.57 m. ölçülerindeki dikdörtgen planlı bir düzenlenmeye sahiptir. Odanın güney duvarında 0.80 m. genişliğinde bir pencere, doğu duvarında bir niş bulunur. Kuzey duvarına açılmış kapı ile yaklaşık 2.00x3.04 m. ölçülerindeki sofaya geçilir. Sofanın doğu duvarında bir niş ile batı duvarındaki tek kanatlı kapı yardımıyla servis bölümüne giriş sağlanır. Evin servis bölümü 2.26x2.96 m. ölçülerinde bir düzenlenmeye sahiptir. Batı duvarı üzerinde 0.50 m. ölçülerinde bir pencere ile güney duvarının ortasına yerleştirilmiş bir ocak nişi yer almaktadır (*Çiz.:81,83,84; Foto.:126-130*).

Çizim-71: Harput Sokak Üst Kat Tefriş Planı

Çizim-72: Harput Sokak A-A Kesit Restorasyonu

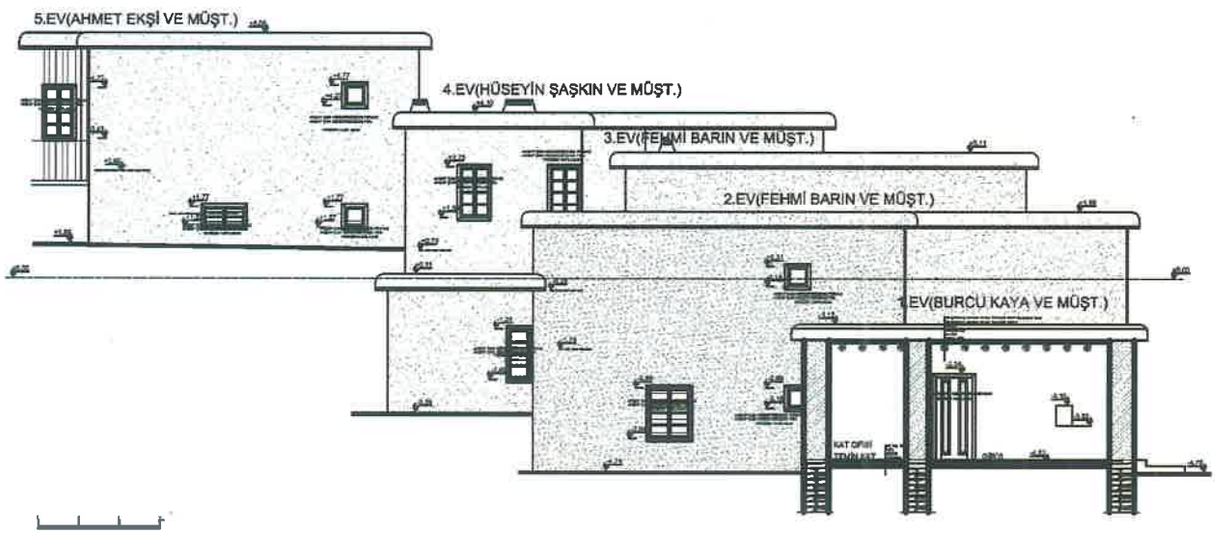
Burcu Kaya Evi'nin, cepheleri son derece yalın bir şekilde düzenlenmiştir. Evin giriş güney cephesinde yer alan basık yuvarlak kemer yapısı tek süsleme elemanıdır. Evin ana yapı malzemesi, taş, metal ve ahşaptır. Burcu Kaya Evi'nin, beden ve iç duvarları 0.55 m. kalınlığındadır. Dış duvarların derz dolguları ile iç duvarların satıhları kireç katkılı sıva ile sıvanmıştır.

Yığma örgü tekniğinde inşa edilen duvarlar moloz taş yardımı ile özellikle kapı ve pencere açıklıkları ve kat aralarında karşılıklı olarak yaklaşık 0.15x0.15 m. kare kesitli ahşap hatıllar kullanılmıştır. İç ve dış moloz duvarların iç bölümü dolgu malzeme ile doldurularak duvarlar tamamlanmıştır.

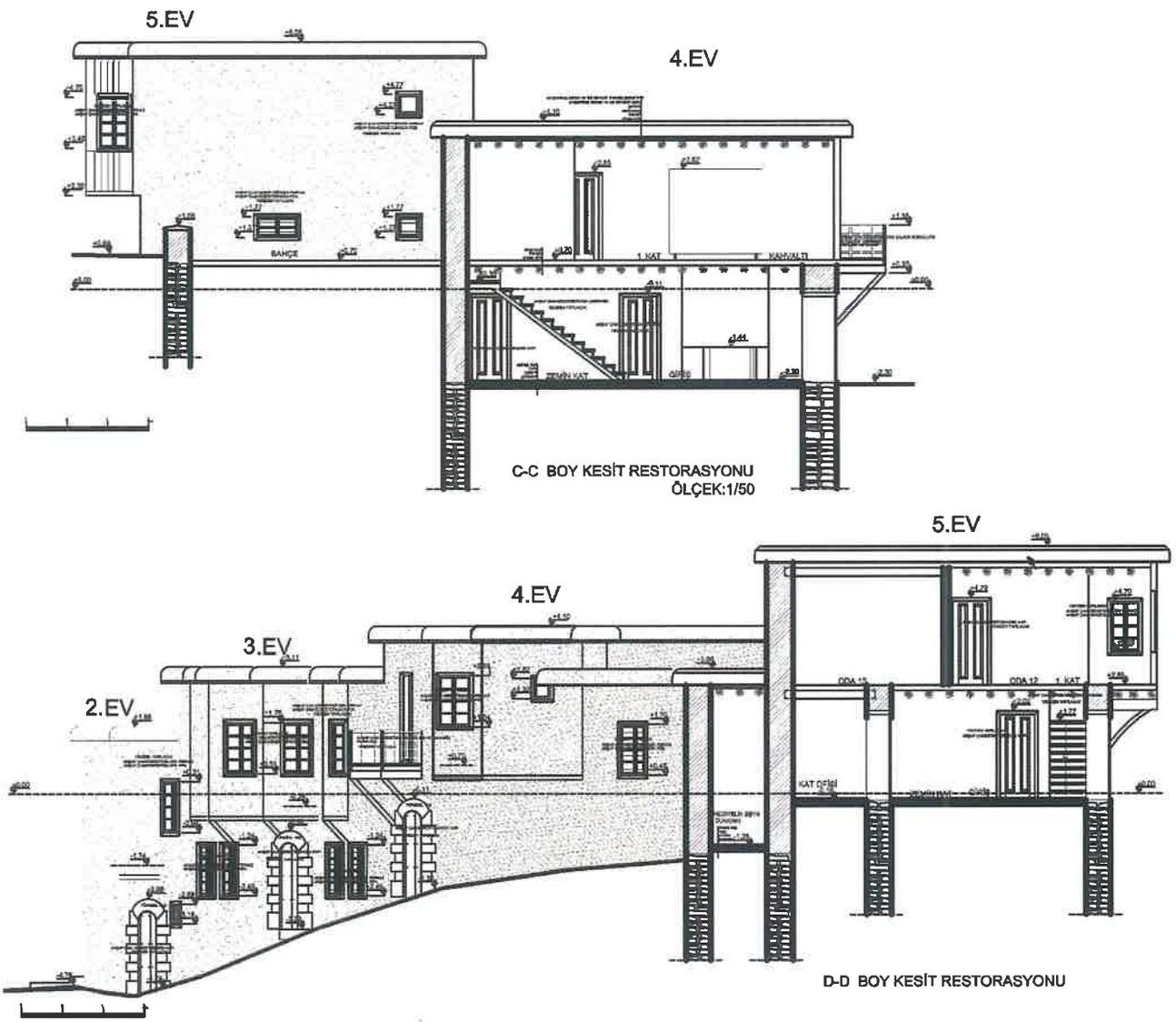
Restorasyonu yapılan Burcu Kaya Evi, Butik Otel olarak plan düzenlenmesi yapılmıştır. İki odalı, dört kişinin kalabileceği şekilde iç tasarımı yapılan evin il kültür turizmine katkı sağlayacağı bir gerçektir (*Çiz.:68-78*).

Fotoğraf- 126: Burcu Kaya Evi Sokak Genel Görünüşü

Çizim-73: Harput Sokak B-B Kesit ve Doğu Cephe Restorasyonu

Çizim-74: Harput Sokak C-C ve D-D Kesitleri Restorasyonu

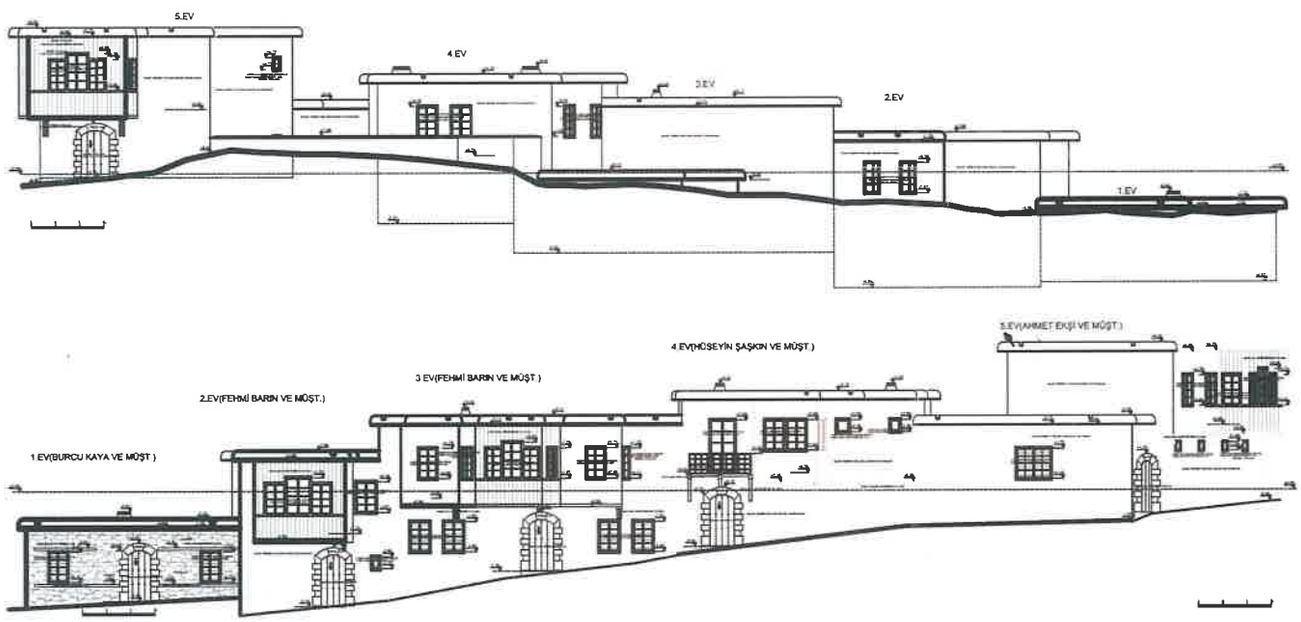
Fotoğraf- 127: Burcu Kaya Evi Ön Cephe Genel Görünüşü

Fotoğraf- 128: Burcu Kaya Evi Ön Cephe Genel Görünüşü

4.5.3.2- DÜZ DAM

Burcu Kaya Evi'nin, plan biçimine göre düzenlenen düz toprak dam sıkıştırılmış çorak topraktan inşa edilmiştir. Düz damda yapının kuzey, batı ve güney cephelerinden 0.33 m. dışa taşıntılı olarak 0.40 m. yüksekliğindeki düz bir saçak ile düz toprak dama geçiş sağlanmıştır.

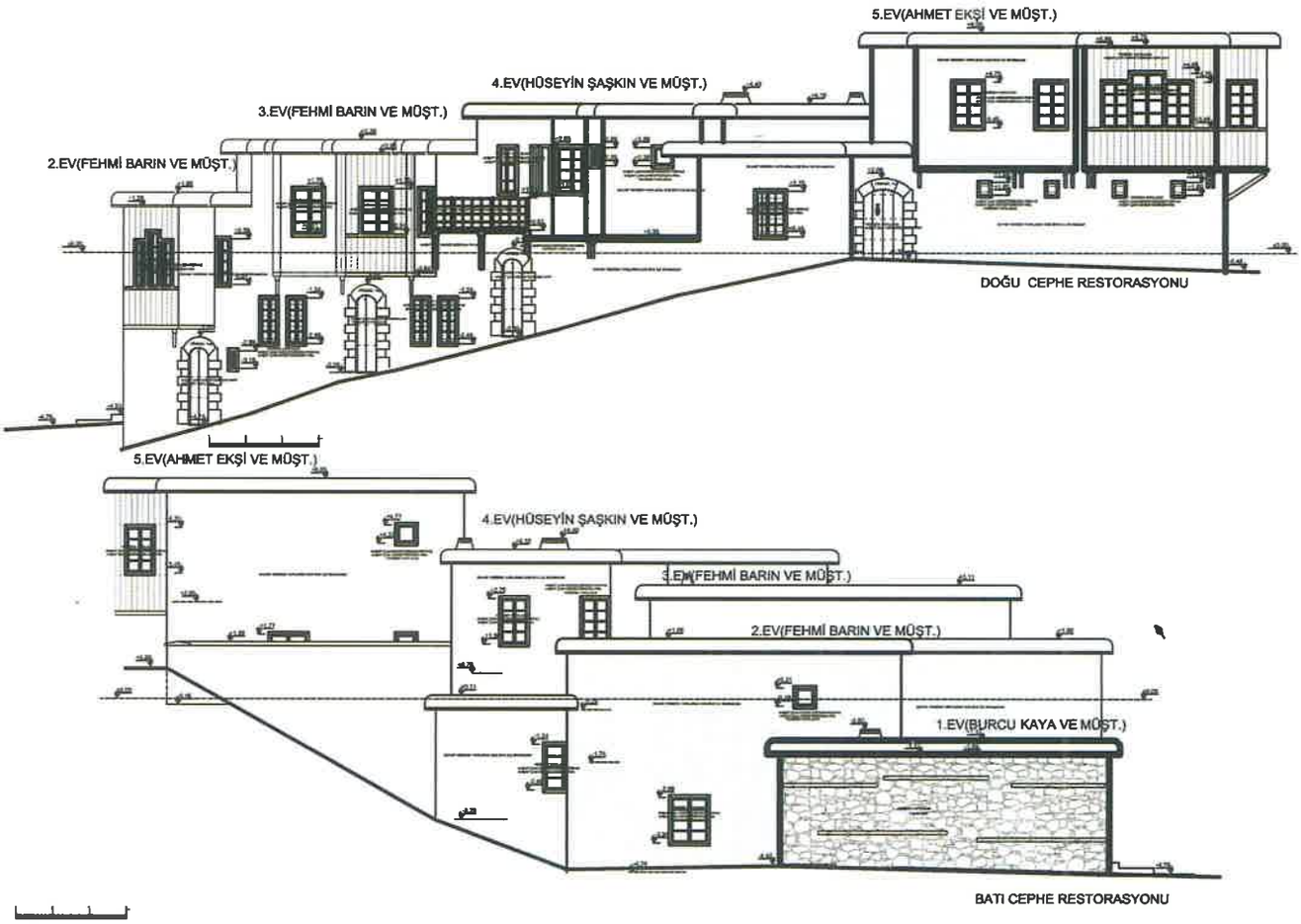

Çizim-75: Harput Sokak Güney ve Kuzey Cephe Restorasyonu

Düz toprak damın üzerinde kare formlu kerpiçten yapılmış bir baca yer almaktadır (*Çiz.:77,82; Foto.:166-181*). Toprak düz dam üzerindeki kar ve yağmur sularının tahliye edilmesi için kuzey ve güney yönlerine ikişer toplam dört adet ahşap çörten yerleştirilmiştir.

Fotoğraf- 129: Burcu Kaya Evi Ön Görünüşü

Çizim-76: Harput Sokak Doğu ve Kuzey Batı Restorasyonu

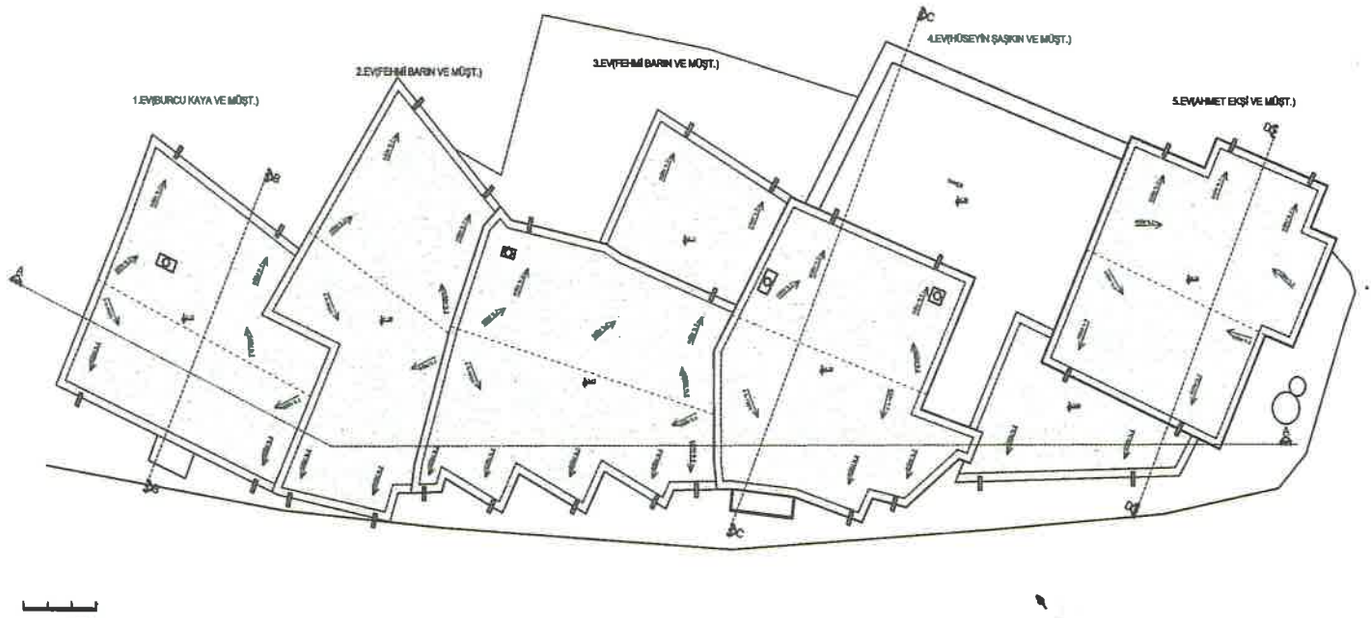
4.5.3.3- CEPHELER

Burcu Kaya Evi, en hareketli cephesi caddeye bakan 8.89 m. genişliğinde, 3.27 m. yüksekliğindeki güney cephesidir. Cephenin, doğu ve batı köşeleri arasında yaklaşık 0.34 m. cadde eğiminden oluşan kot farkı vardır (*Çiz.:85; Foto.:184-187*).

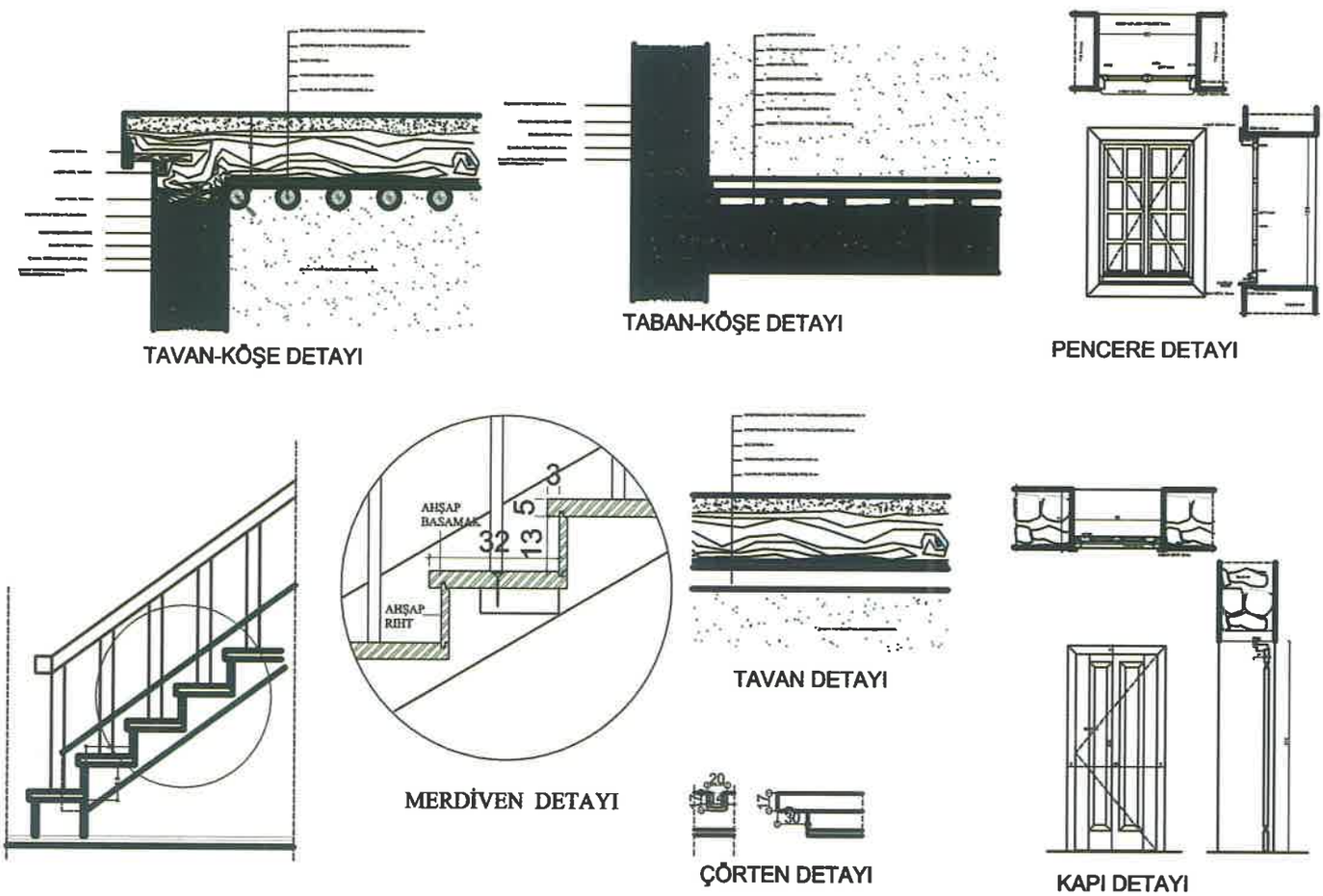
Güney cephesinin ortasında yer alan 1.02 m. açıklığındaki kapı yuvarlak basık kemerli olarak söveleri ile birlikte kesme taştan inşa edilmiştir.

Fotoğraf- 130: Burcu Kaya Ocak Görünüşü

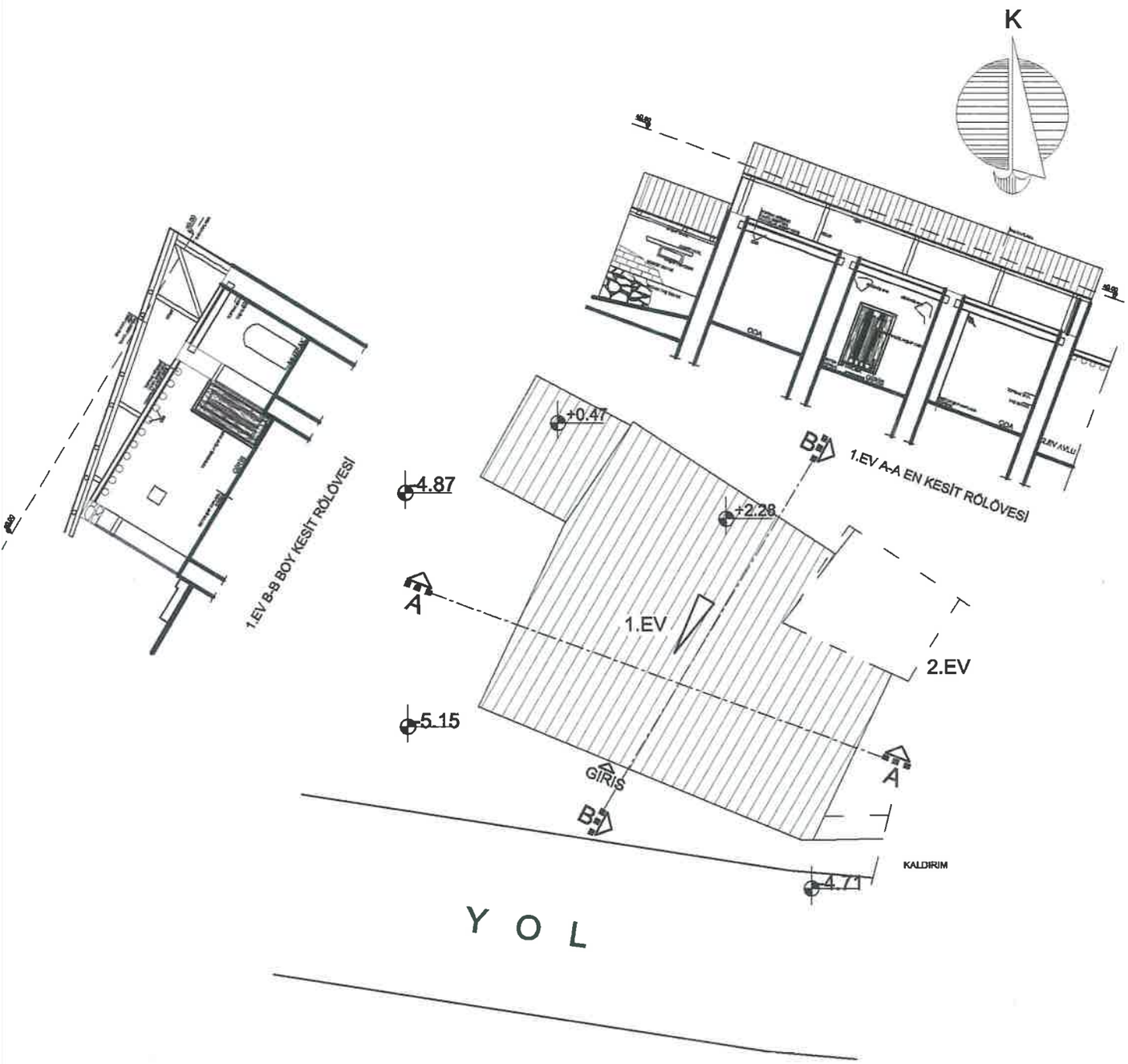

Çizim-77: Harput Sokak Düz Toprak Dam Restorasyonu

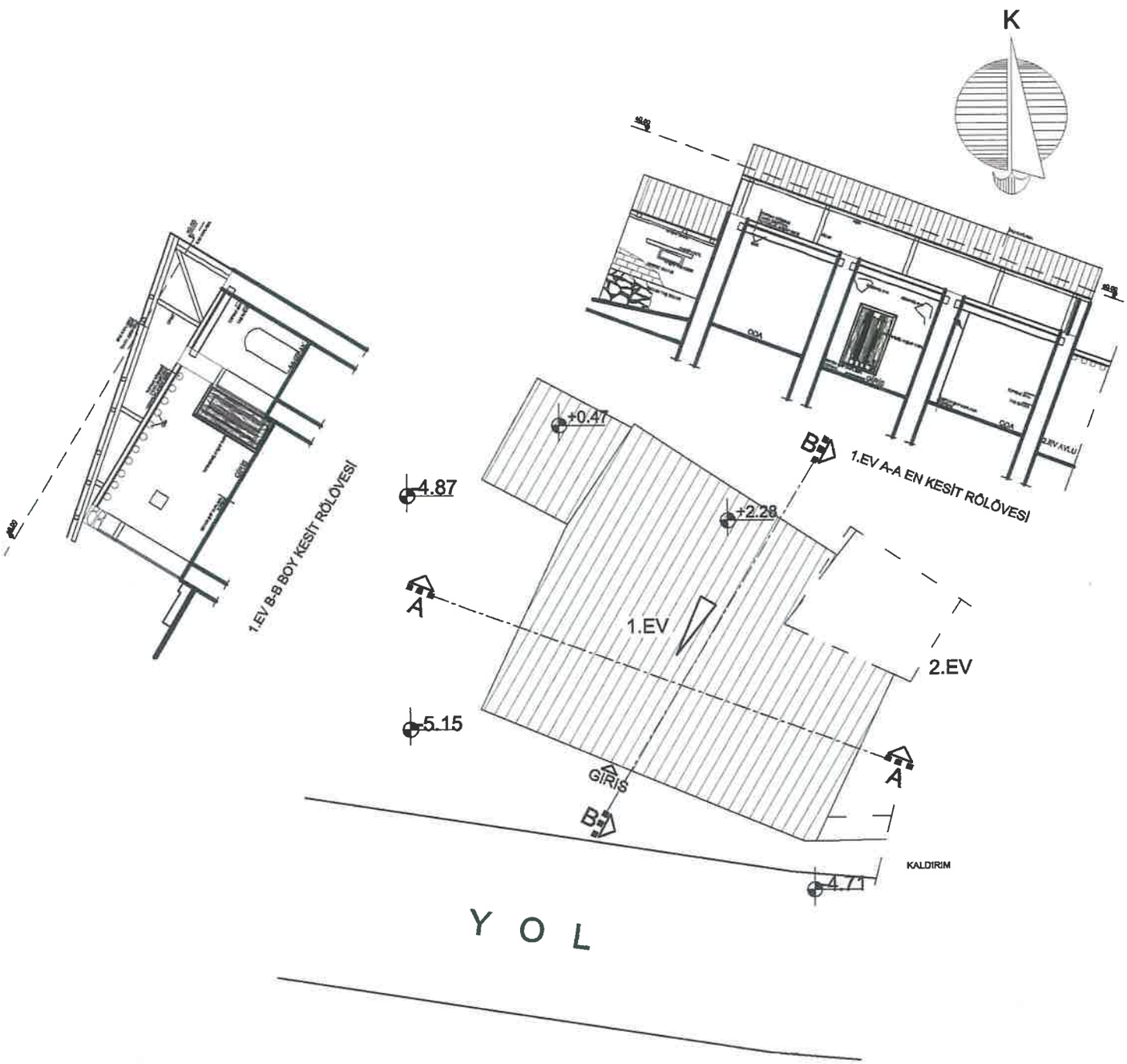
Çizim-78: Harput Sokak Detay Restorasyonu

Kapının her iki tarafında simetrik olarak yer alan dikdörtgen planlı pencerelerin alt ve üst bölümlerine ahşap hatıllar yerleştirilmiştir. Güney cephesindeki moloz taş sıfır derzleri ile perdahlanmış, cephenin doluluk boşluk ilişkisi arasında bir bütünlük oluşmaktadır. Cephe, beden duvarı 0.33 m. dışa çıkmalı ve 0.40 m. yüksekliğindeki düz saçak yardımıyla toprak düz dama geçiş sağlanır.

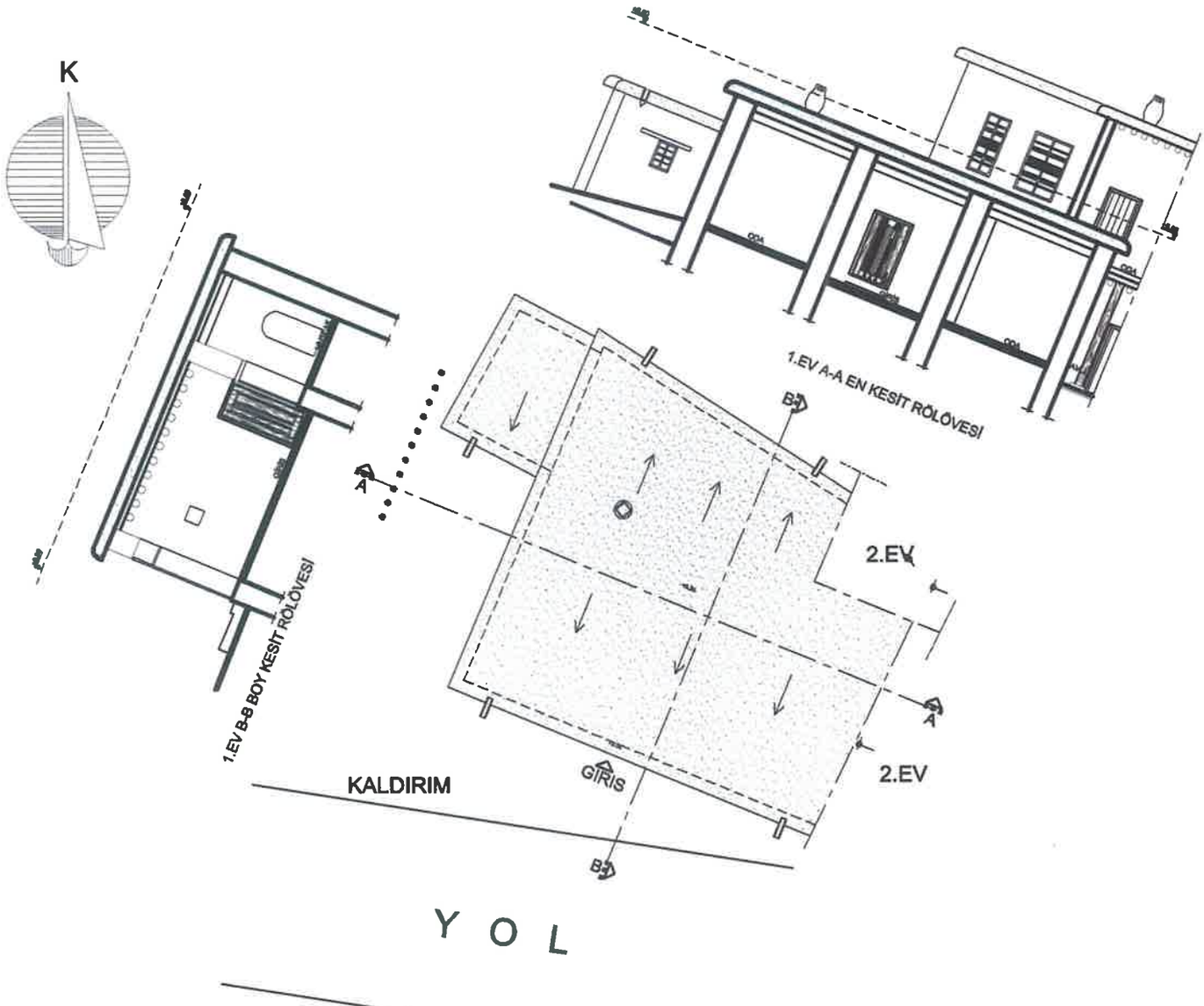

Çizim-79: Burcu Kaya Evi Rölöve Vaziyet Planı

Kapının her iki tarafında simetrik olarak yer alan dikdörtgen planlı pencerelerin alt ve üst bölümlerine ahşap hatıllar yerleştirilmiştir. Güney cephesindeki moloz taş sıfır derzleri ile perdahlanmış, cephenin doluluk boşluk ilişkisi arasında bir bütünlük oluşmaktadır. Cephe, beden duvarı 0.33 m. dışa çıkmalı ve 0.40 m. yüksekliğindeki düz saçak yardımıyla toprak düz dama geçiş sağlanır.

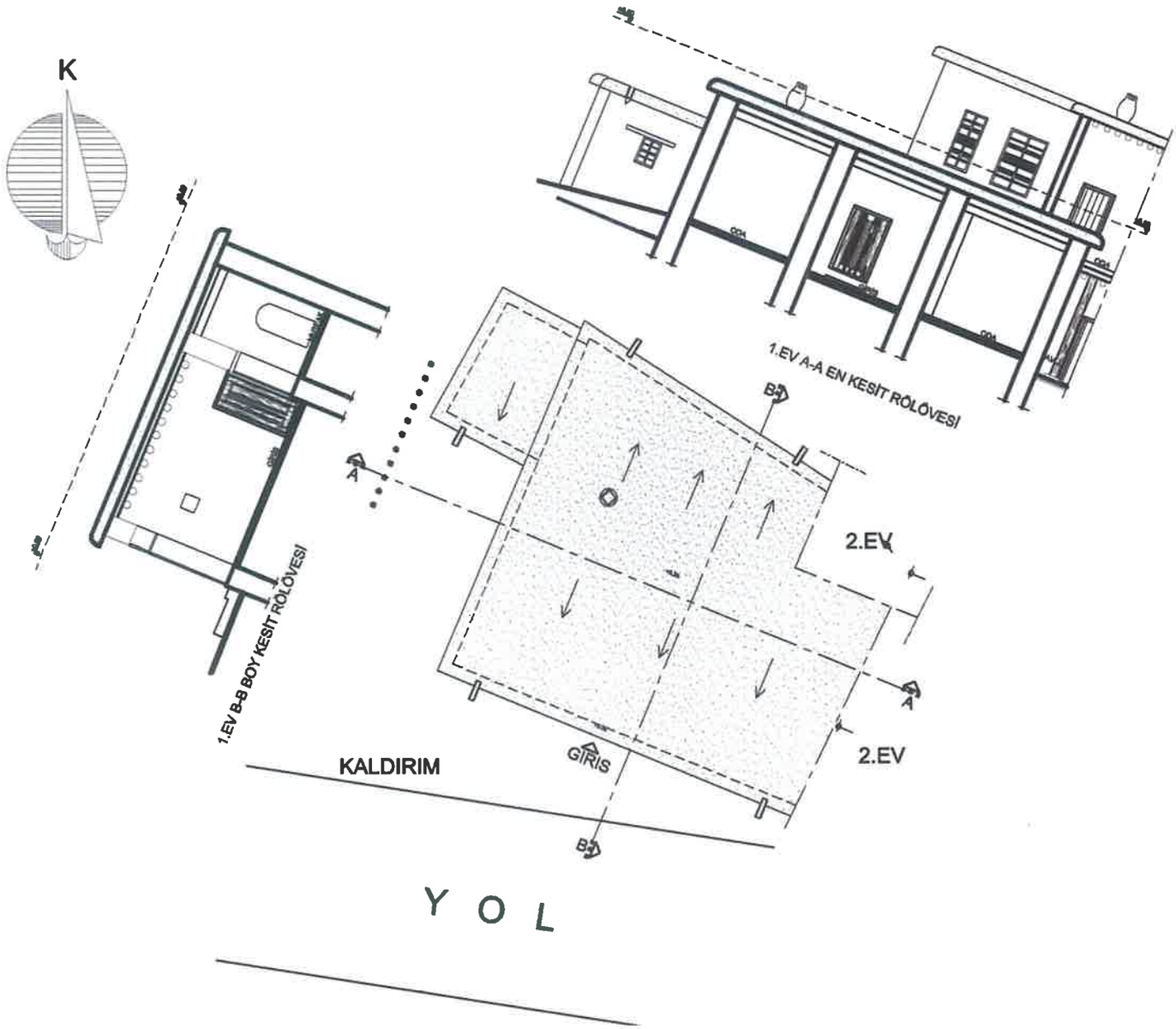

Çizim-79: Burcu Kaya Evi Rölöve Vaziyet Planı

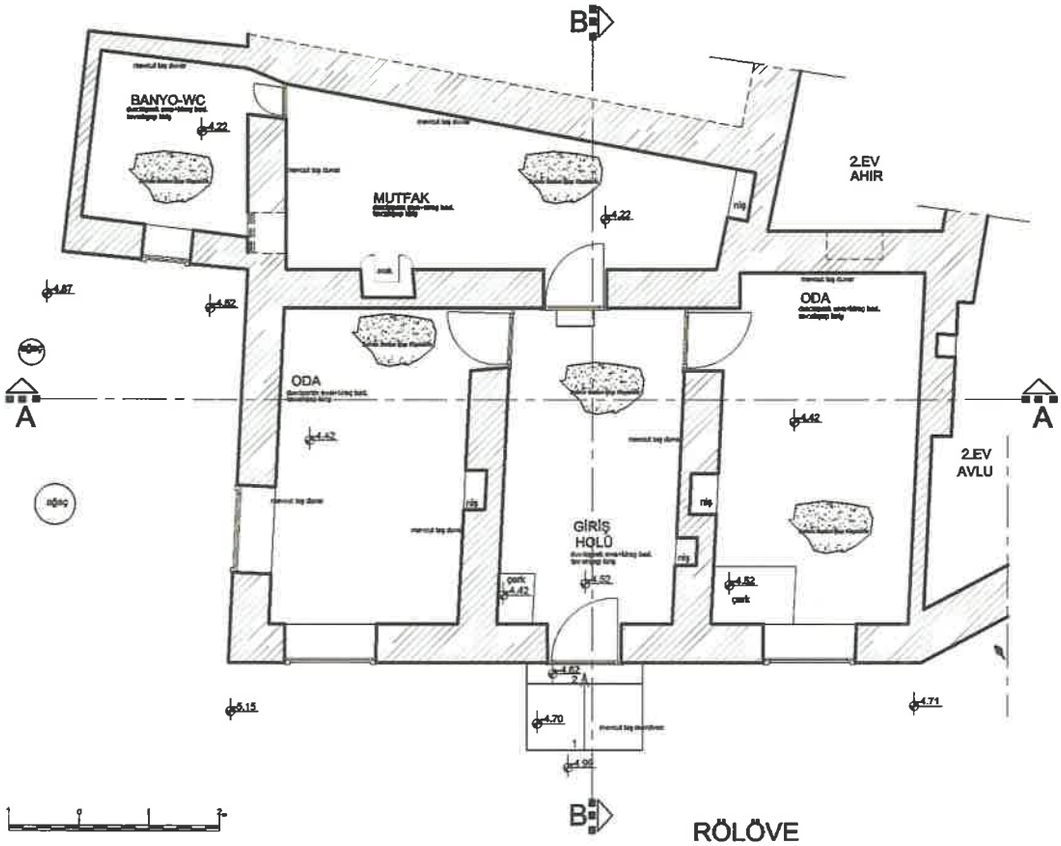
Çizim-80: Burcu Kaya Evi Restitüsyon Vaziyet Planı

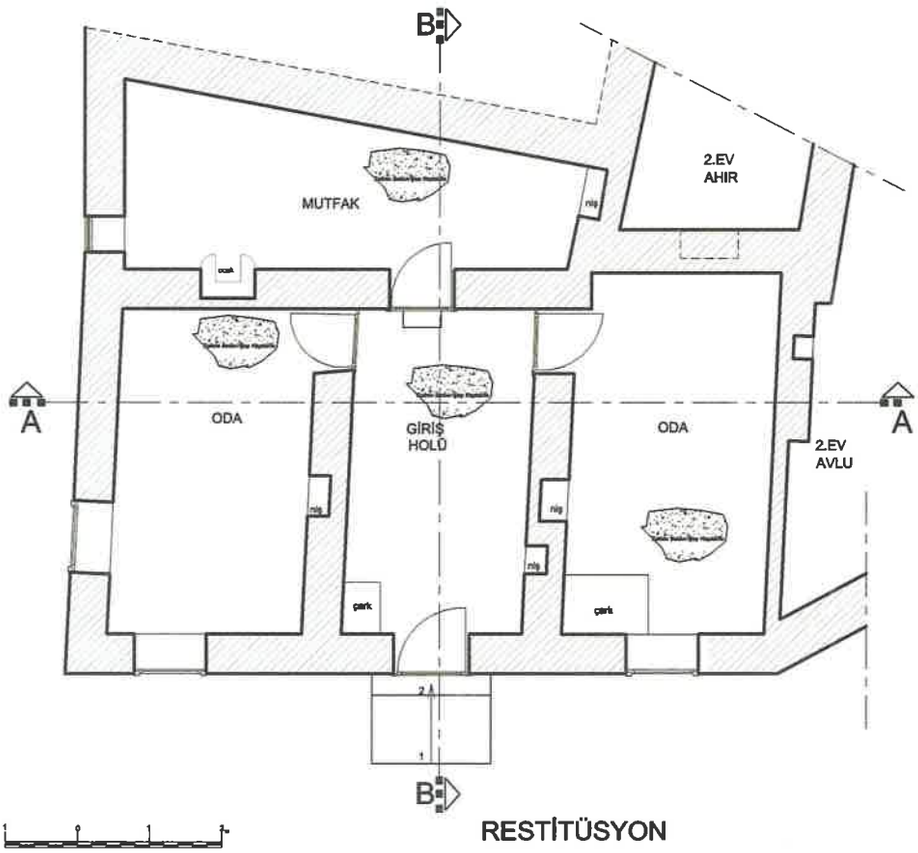
Burcu Kaya Evi'nin kuzey cephesi 7.21 m. genişliğinde ve moloz taş örgülü sağır bir yapılamaya sahip, üzerinde herhangi bir mimari öğe yer almamaktadır. Evin batı cephesi 9.08 m. genişliğinde güney ve kuzey cephelerinde olduğu gibi moloz taş örgülüdür. Son derece yalın yapılı cephede bir pencere yer almaktadır (*Çiz.:86,87; Foto.:184-187*).

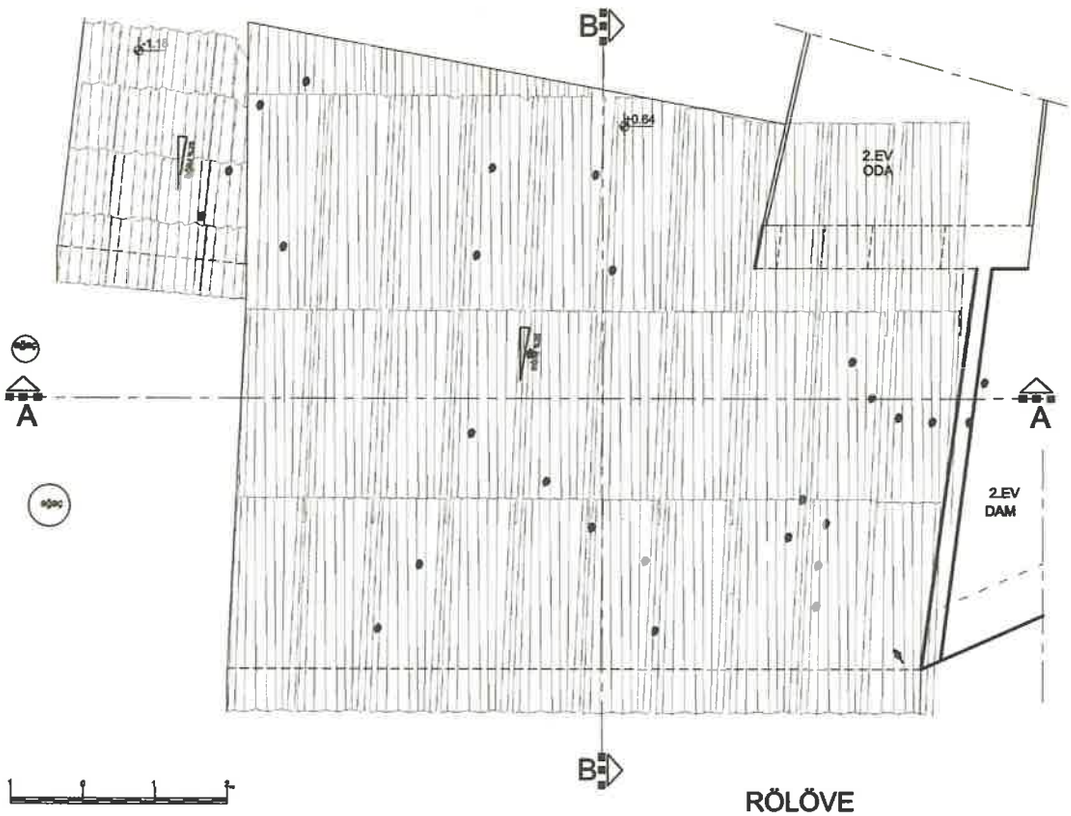
Çizim-80: Burcu Kaya Evi Restitüsyon Vaziyet Planı

Burcu Kaya Evi'nin kuzey cephesi 7.21 m. genişliğinde ve moloz taş örgülü sağır bir yapılamaya sahip, üzerinde herhangi bir mimari öğe yer almamaktadır. Evin batı cephesi 9.08 m. genişliğinde güney ve kuzey cephelerinde olduğu gibi moloz taş örgülüdür. Son derece yalın yapılı cephede bir pencere yer almaktadır (*Çiz.:86,87; Foto.:184-187*).

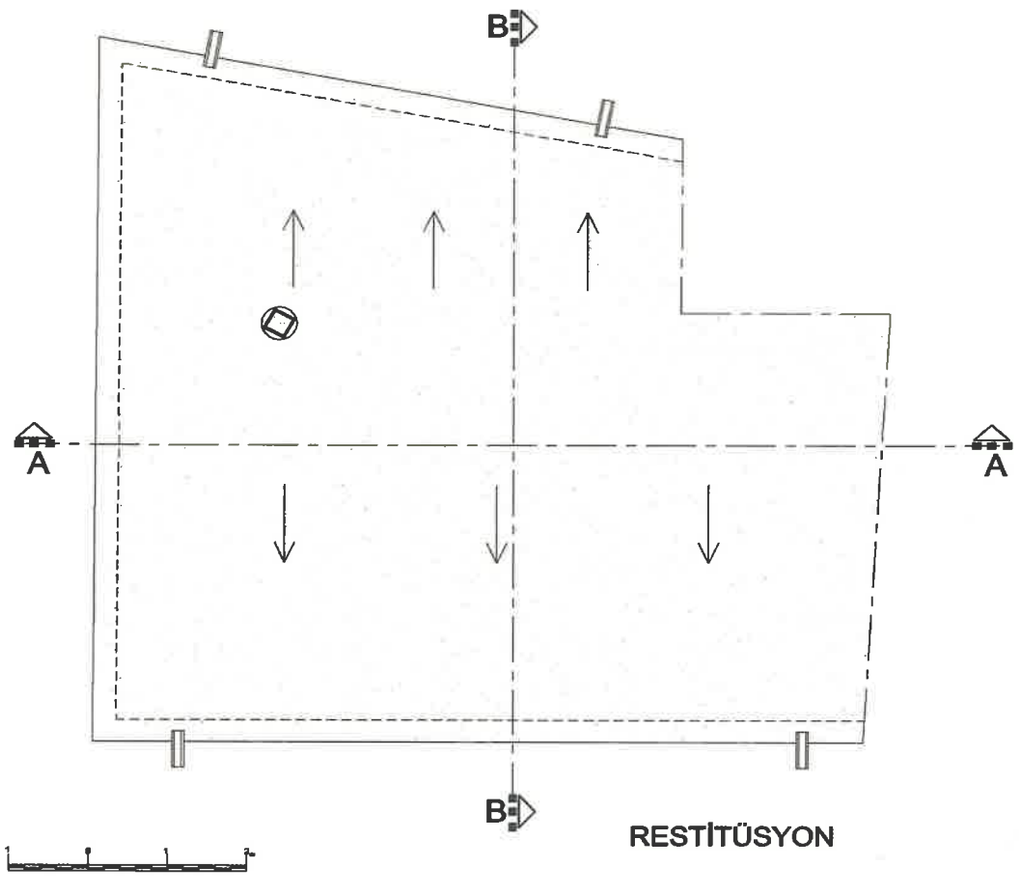

Çizim-81: Burcu Kaya Evi Zemin Kat Rölöve - Restitüsyon Planı

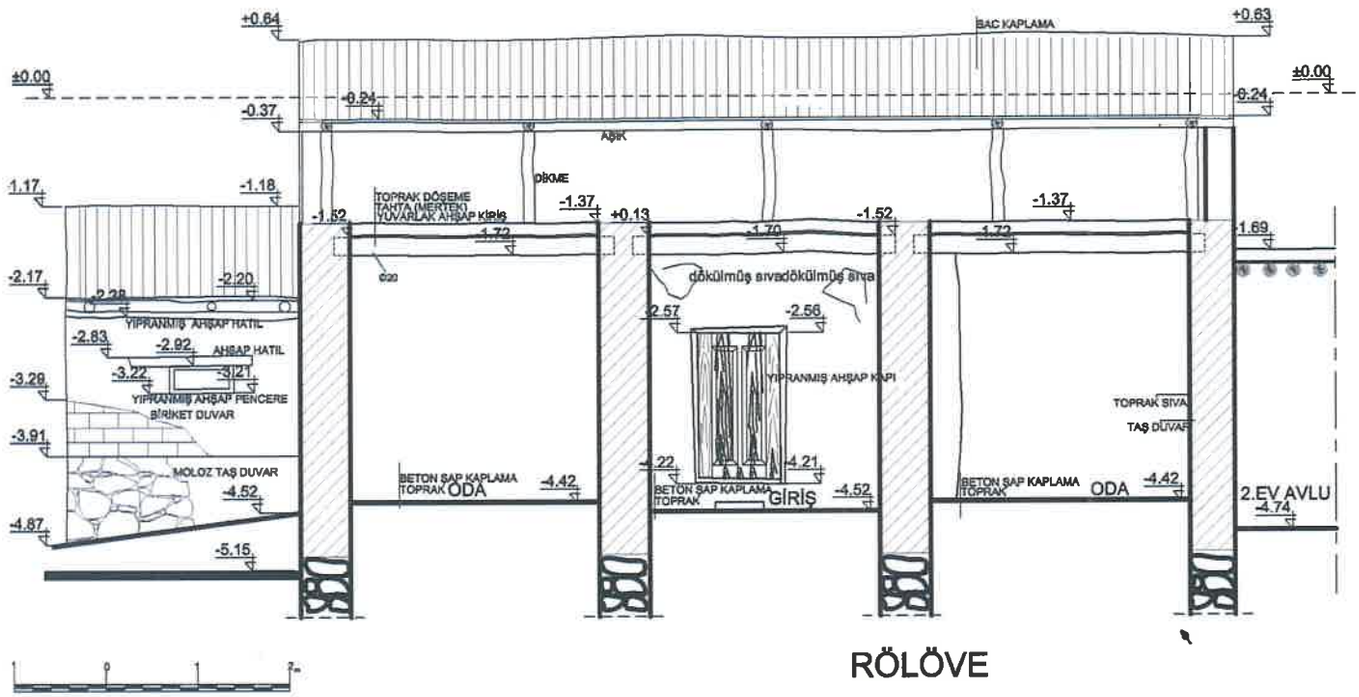

RÖLÖVE

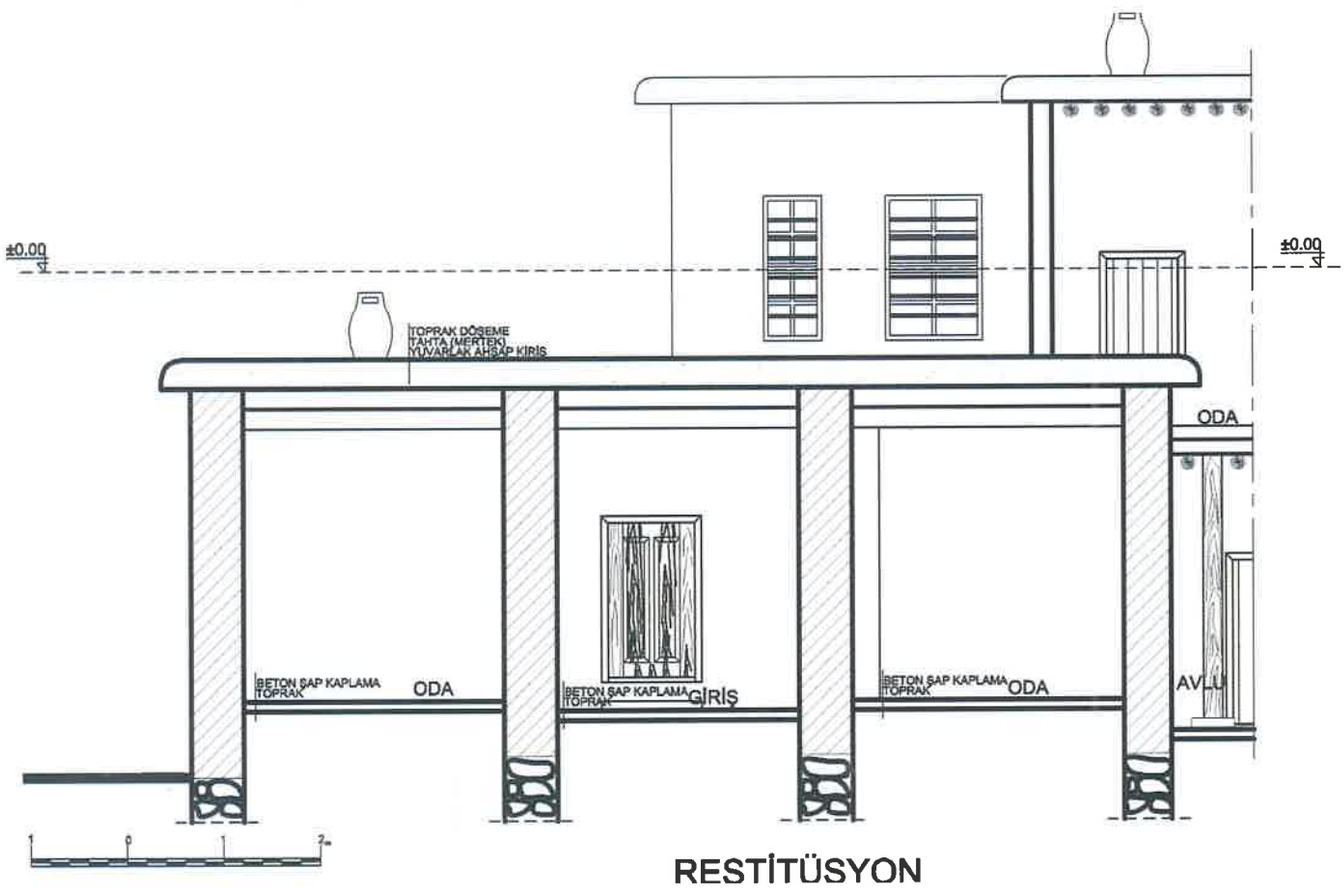

RESTİTÜSYON

Çizim-82: Burcu Kaya Evi Düz Toprak Dam Rölöve - Restitüsyon Planı

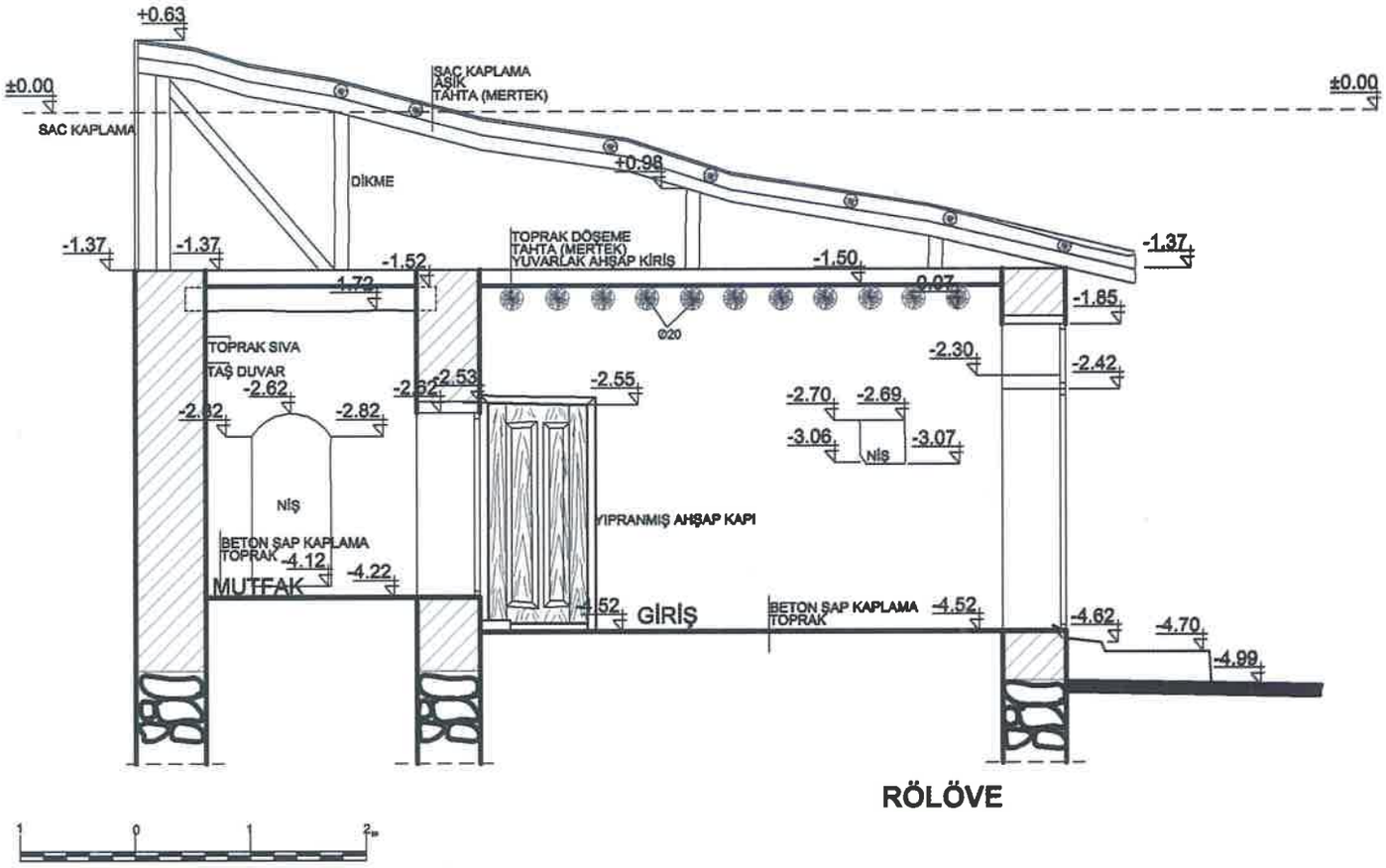

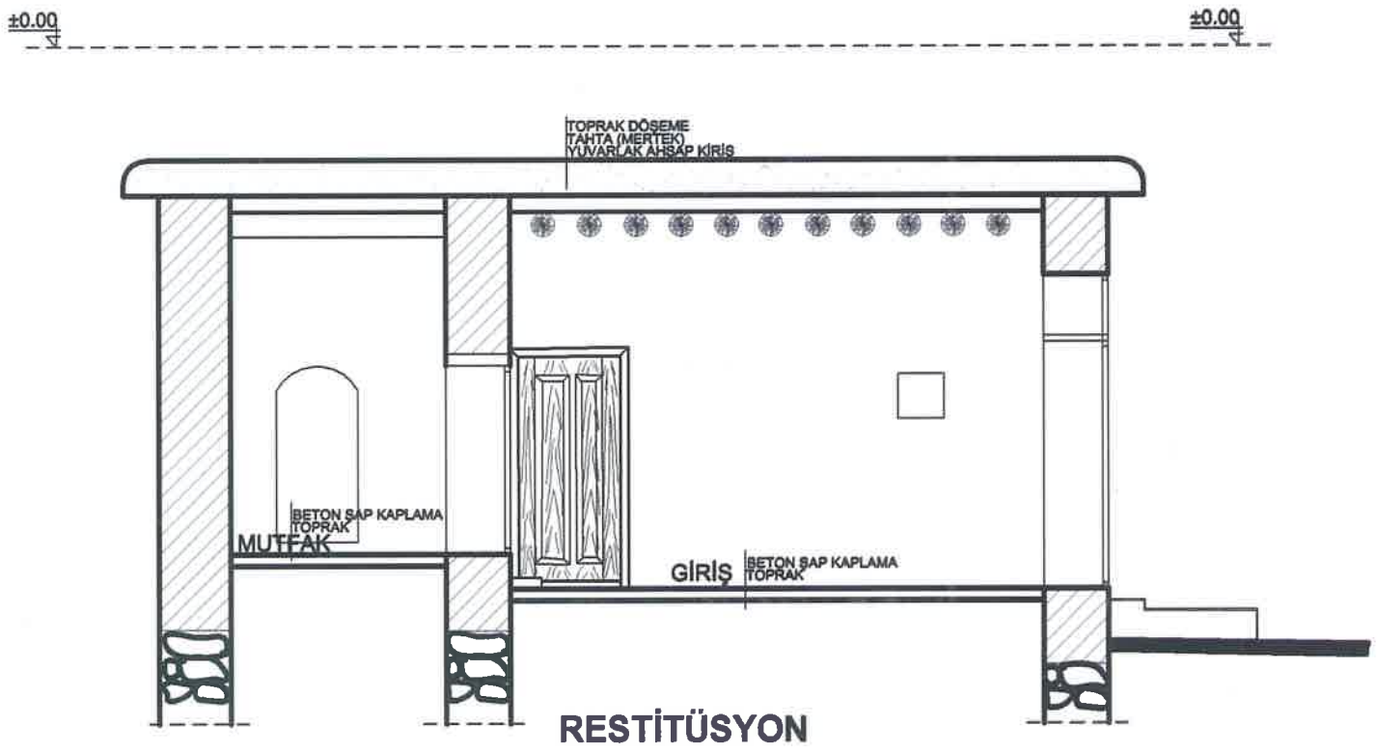
RÖLÖVE

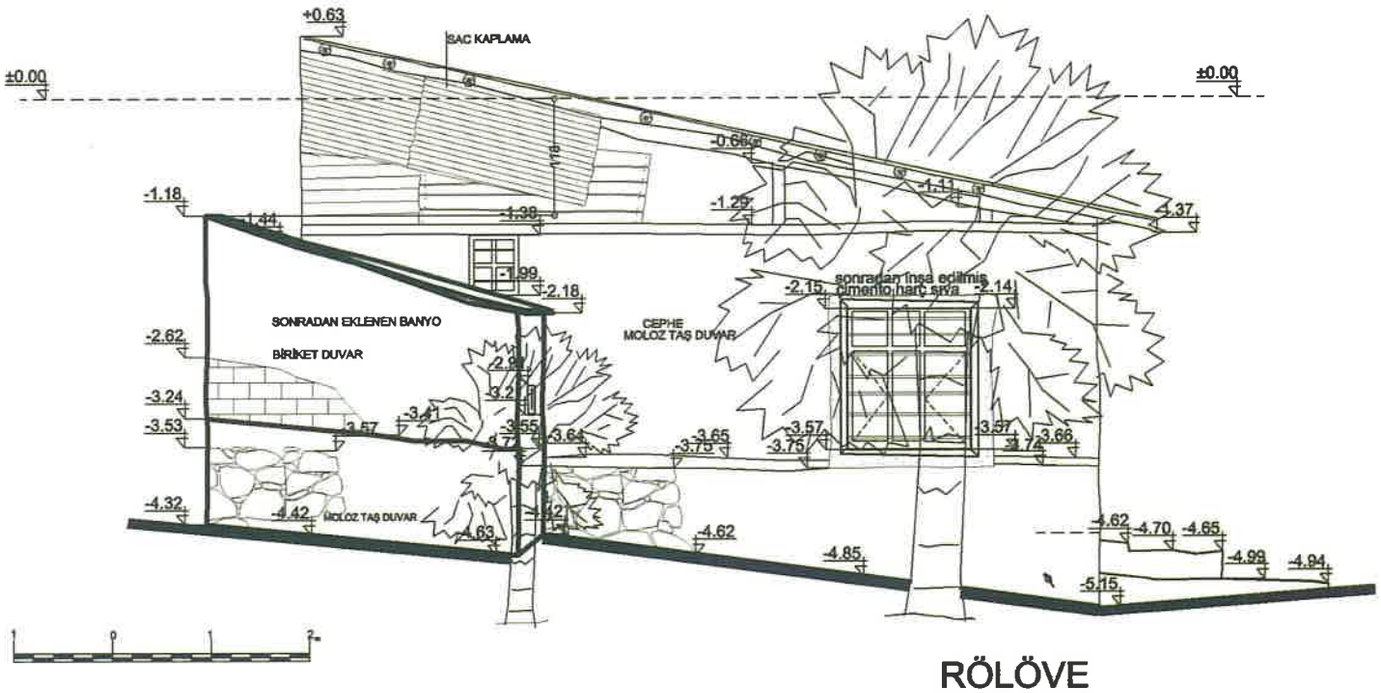
RESTİTÜSYON

Çizim-83: Burcu Kaya Evi En Kesit Rölöve - Restitüsyonu

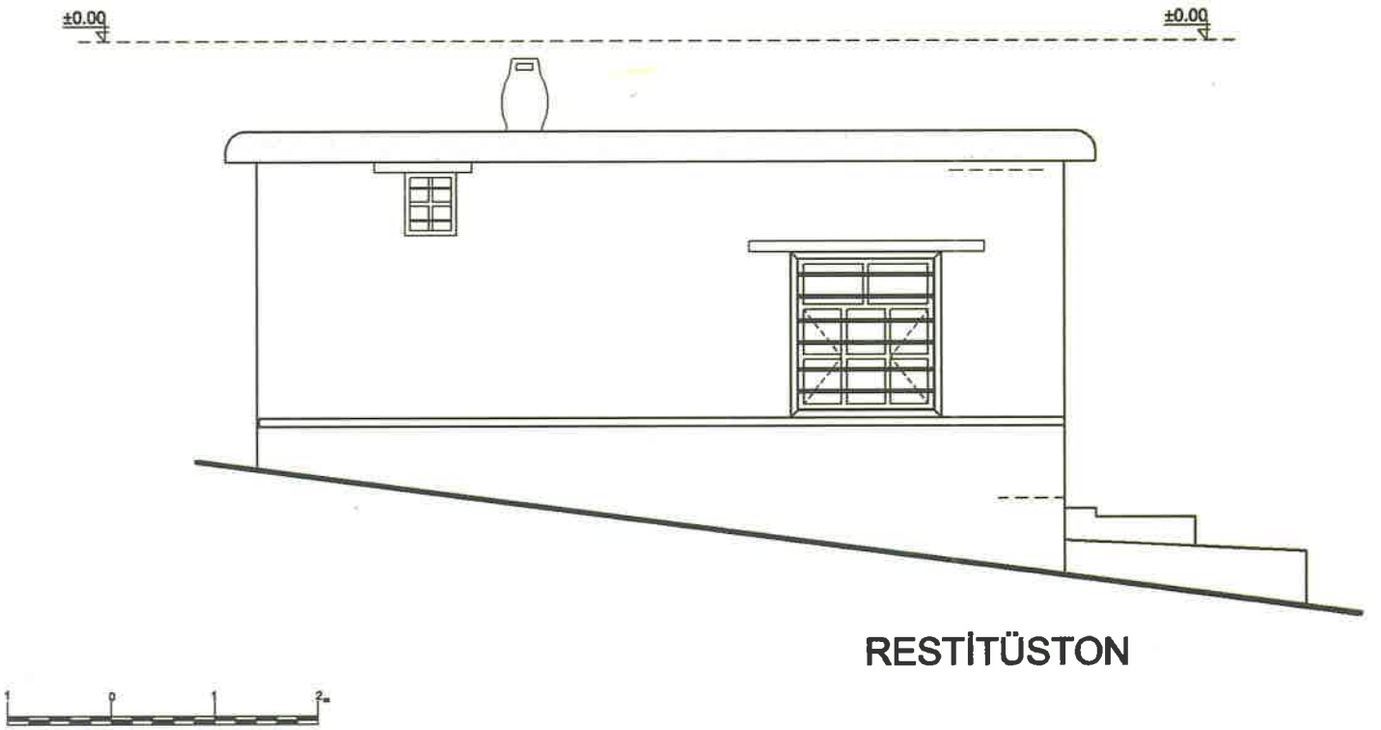

Çizim-84: Burcu Kaya Evi Boy Kesit Rölöve - Restitüsyonu

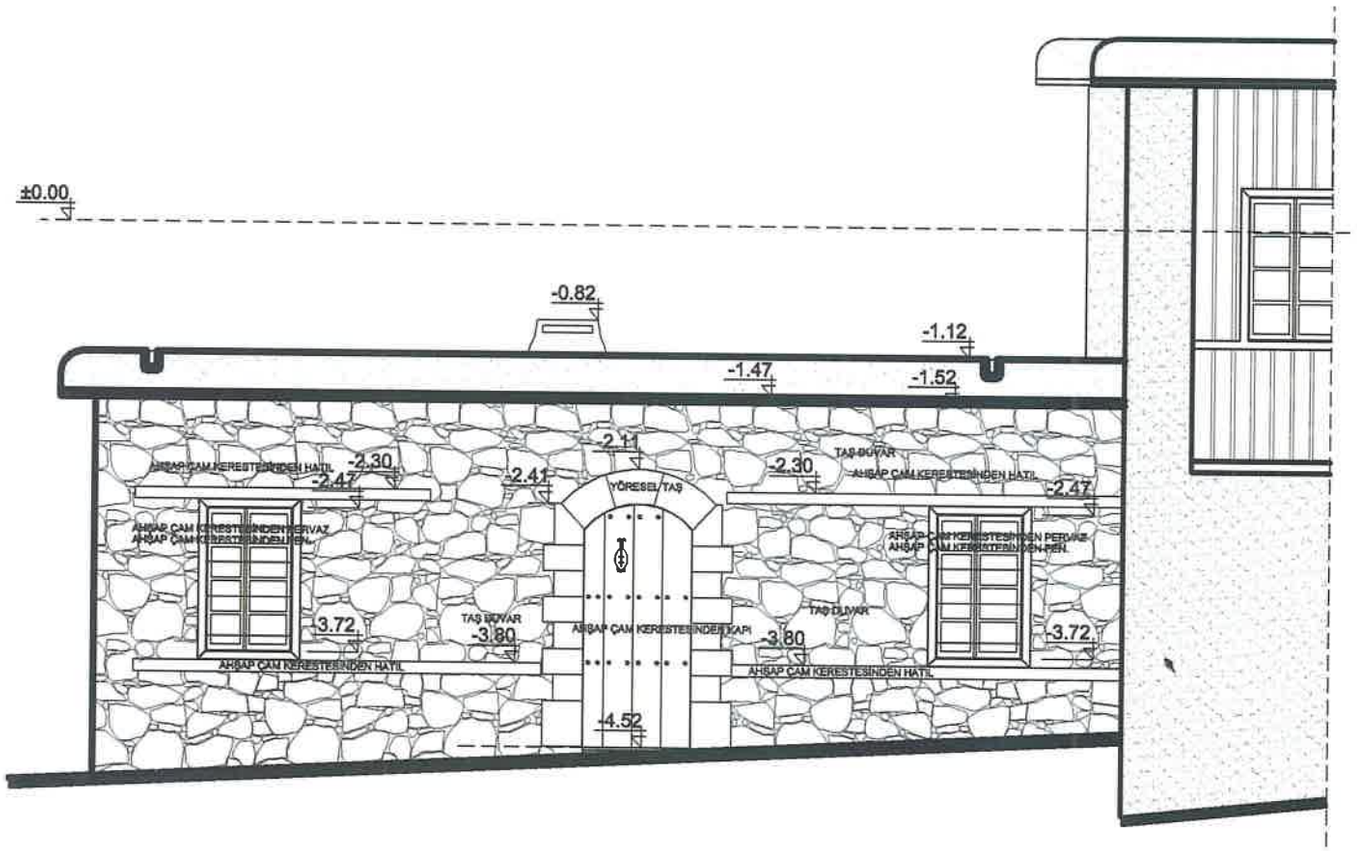

RÖLÖVE

RESTİTÜSTON

Çizim-86: Burcu Kaya Evi Batı Cephe Rölöve - Restitüsyonu

Çizim-87: Burcu Kaya Evi Güney Cephe Restorasyonu

4.6- FEHMİ BARIN I EVİ

4.6.1-KONUMU

Fehmi Barın I Evi, Harput Mahallesi Yakup Şevki Caddesi'nin kuzey yakasında, 81 Ada, 5 Parselde yer almaktadır (*Çiz.:2; Foto.: 119-125*).

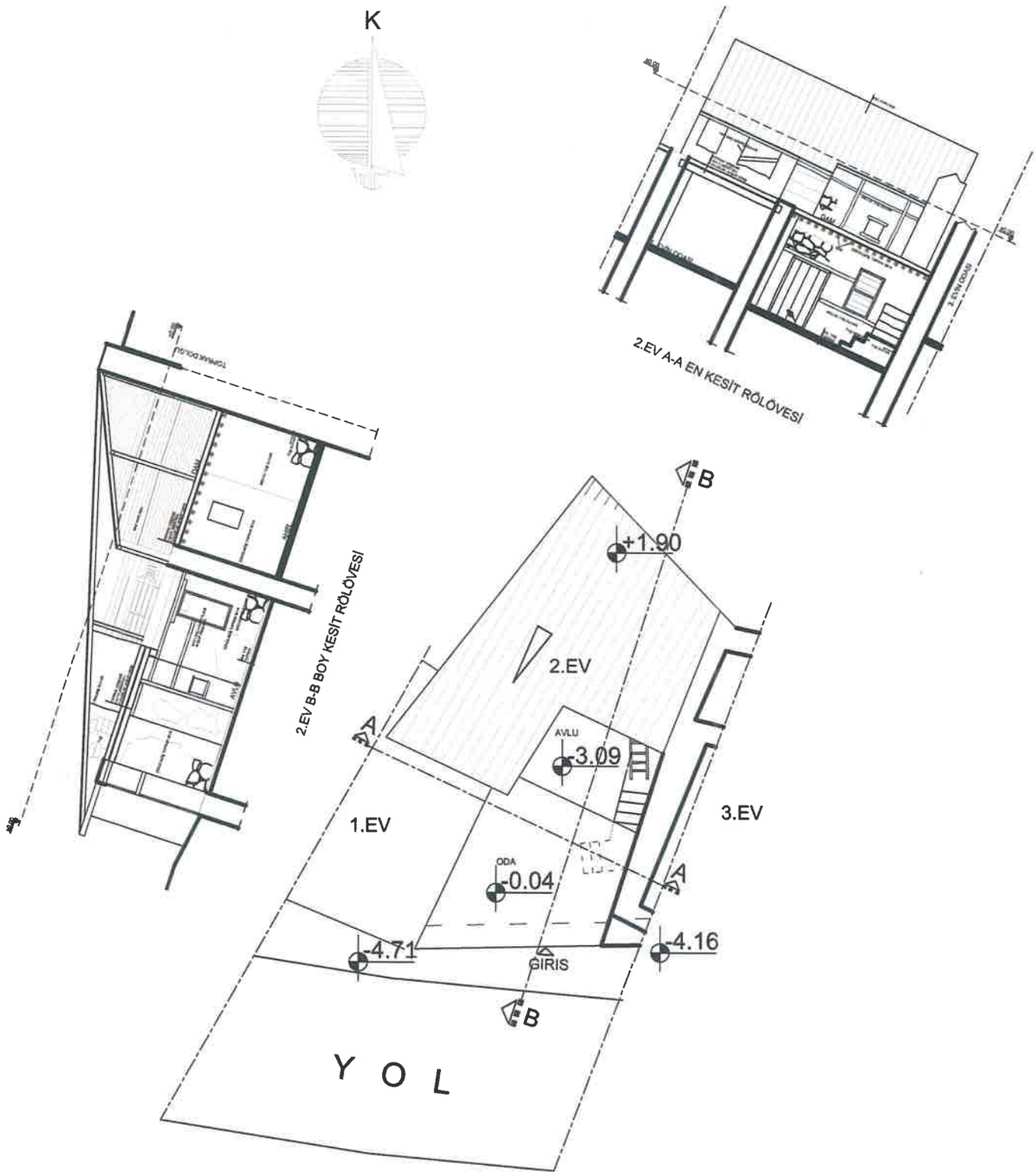
Harput Kentsel Sit Alanı içerisinde kalan Fehmi Barın Evi I, iki katlı, düz toprak damlı ve bitişik yapı nizamında inşa edilmiştir. Ev, az eğimli bir arsa üzerinde zemine kurulmuştur.

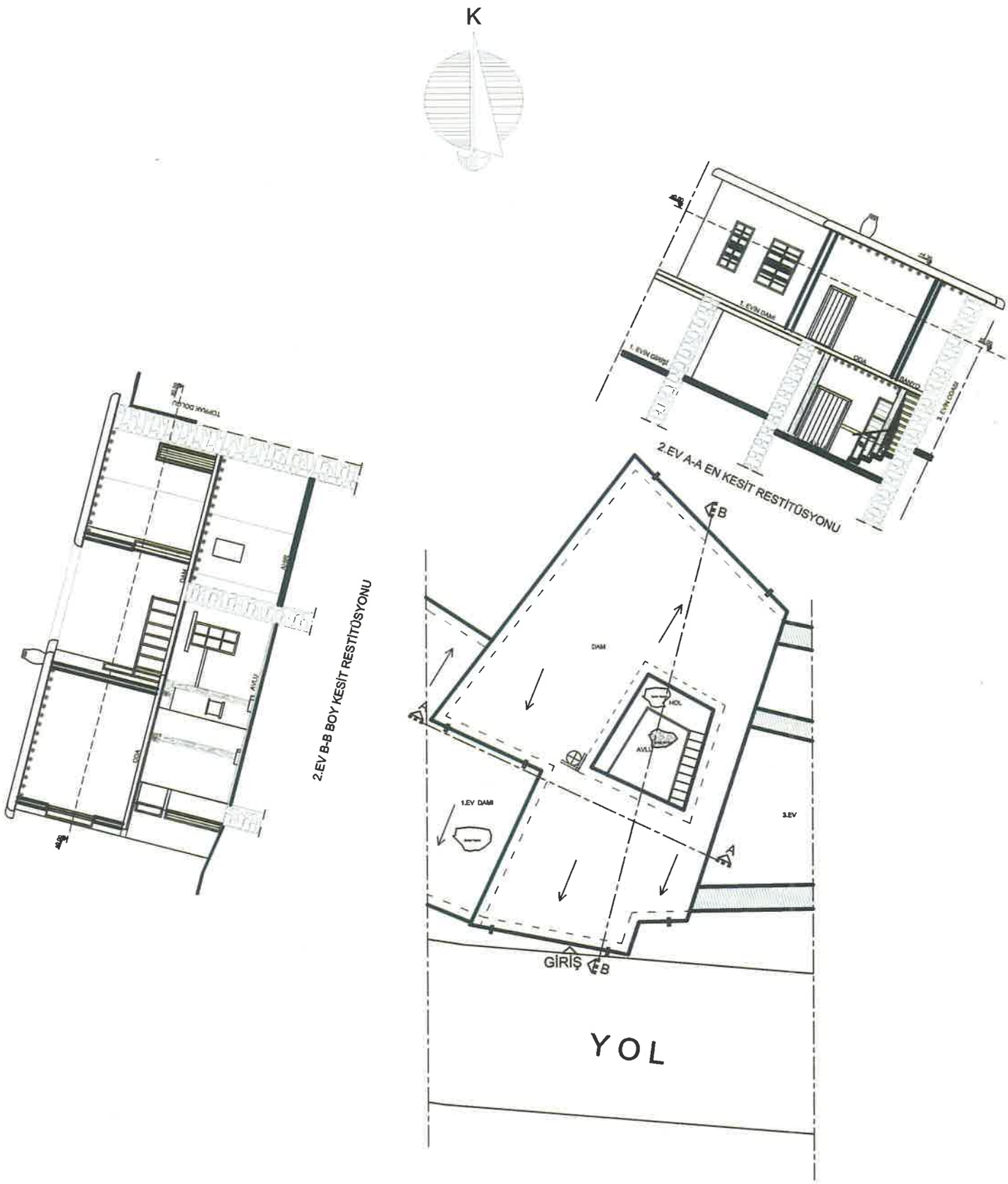
Fotoğraf- 131: Fehmi Barın I Evi Sokak Genel Görünüşü

Evin doğusu tescilli tarihi Fehmi Barın Evi II ile bitişik, güneyi Yakup Şevki Caddesi, kuzey ve batısı ise tescilli Burcu Kaya Evi ile çevrelenmiştir. Büyük bir bölümü yıkık olan evin restorasyonu 2010 yılında Elazığ Belediye Başkanlığı tarafından yapılmıştır (*Çiz.:79,80; Foto.:162-191*).

Butik otel olarak kullanılacak ev, il turizmine olumlu katkı sağlayacaktır (*Çiz.:68-78*).

Çizim-88: Fehmi Barın I Evi Rölöve Vaziyet Planı

Çizim-89: Fehmi Barın I Evi Restitüsyon Vaziyet Planı

4.6.2-TARİHÇE

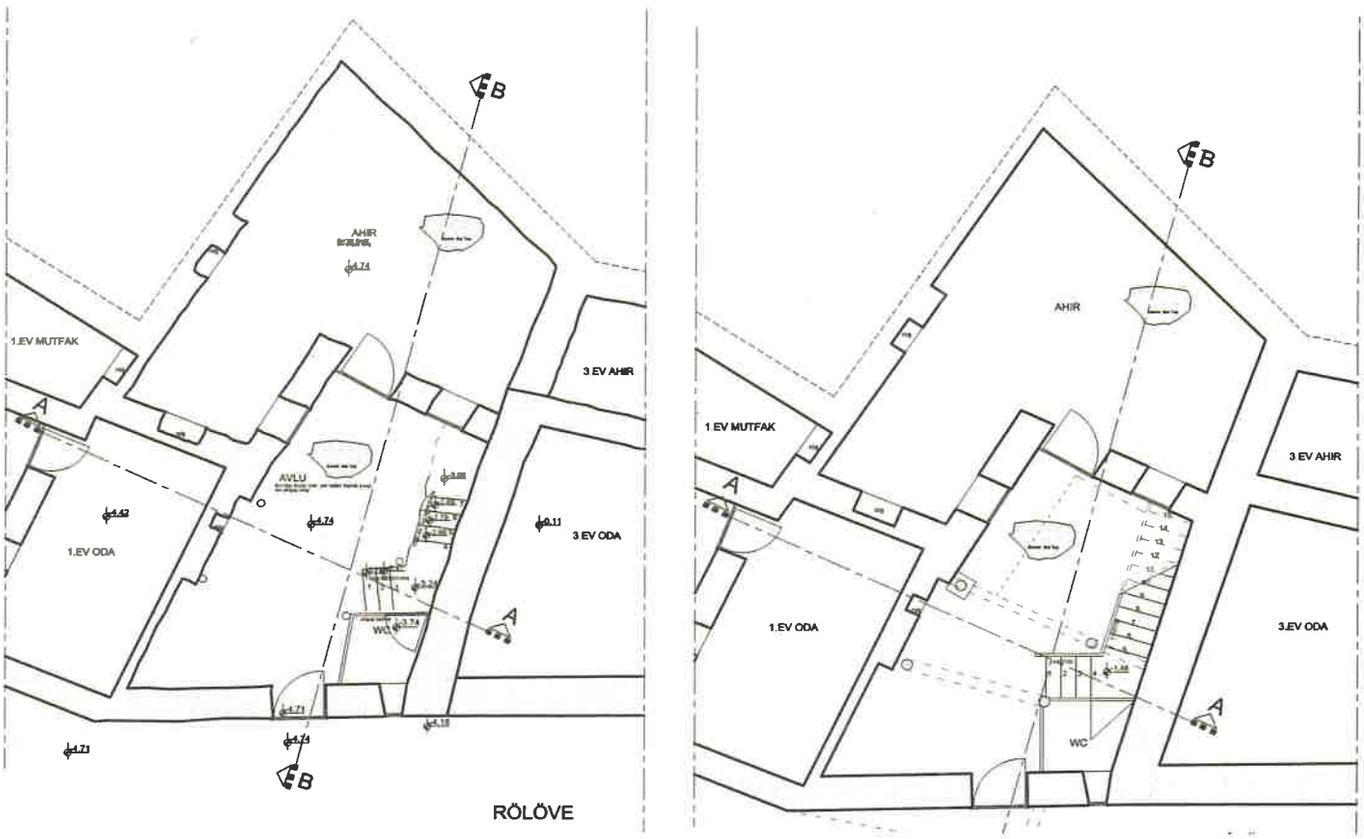

Fotoğraf- 132: Fehmi Barın I Evi Sokak Genel Görünüşü

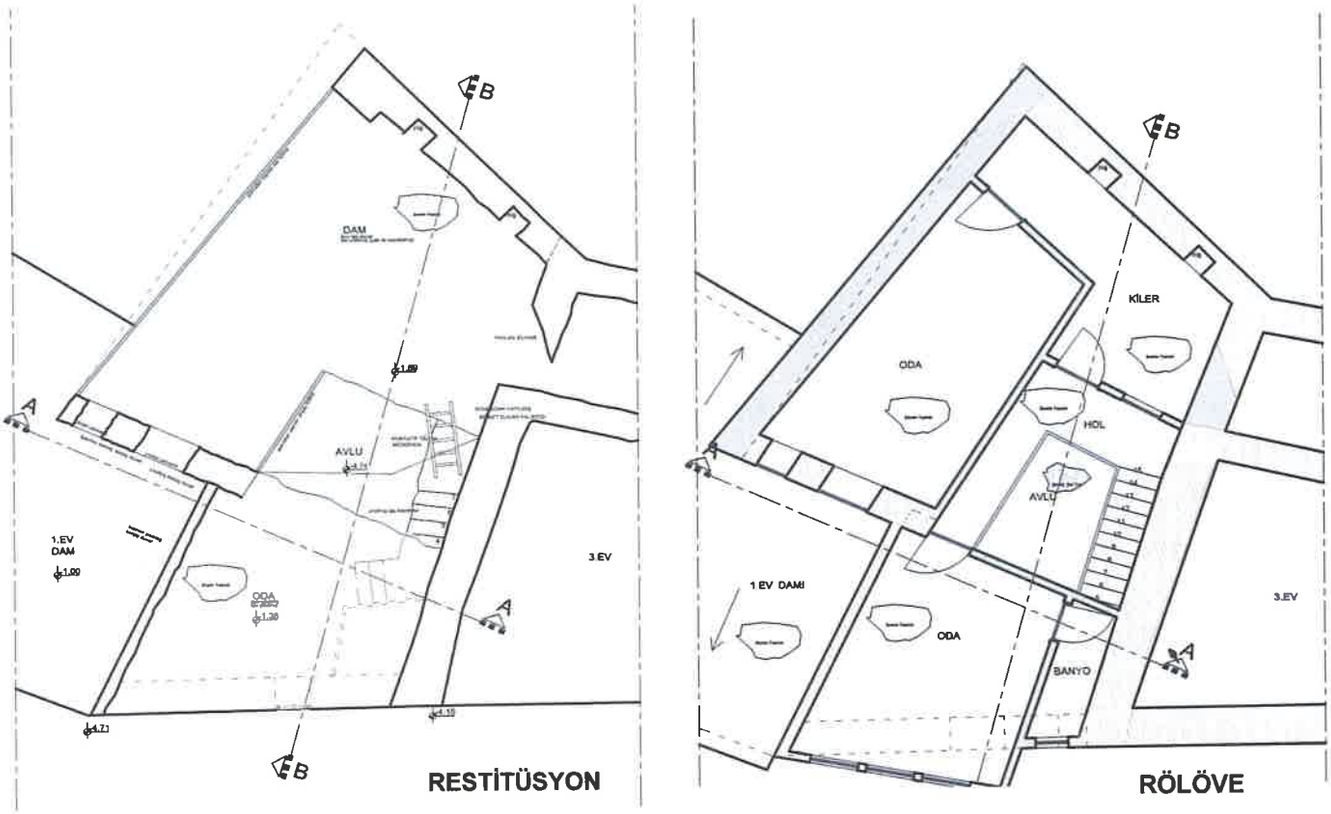
Fehmi Barın I Evi , 1980 yılına kadar konut olarak kullanılmıştır. Elazığ Belediye Başkanlığı tarafından 2007 yılında evin kamulaştırması yapılmıştır.

Evin inşa kitabesi olmadığından yapım tarihi ve ustası hakkında kesin bir bilgi yoktur. Fehmi Barın I Evi'nin, mimari yapım teknikleri, malzemesi ve Harput'taki diğer sivil mimari benzer yapılar ile karşılaştırıldığında, XX. yüzyılın ilk çeyreğinde yöresel anonim ustaları tarafından inşa edildiği düşünülmektedir.

Fehmi Barın Evi I, Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurul Müdürlüğü'nün kararı ile tescil edilmiştir. Bölge kurulunun 21.10.2008 tarih ve 1374 karar sayısı ile Elazığ Belediye Başkanlığı tarafından hazırlanan rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri onaylanmıştır.

Çizim-90: Fehmi Barın I Evi Zemin Kat Rölöve - Restitüsyon Planı

Çizim-91: Fehmi Barın I Evi Üst Kat Rölöve - Restitüsyon Planı

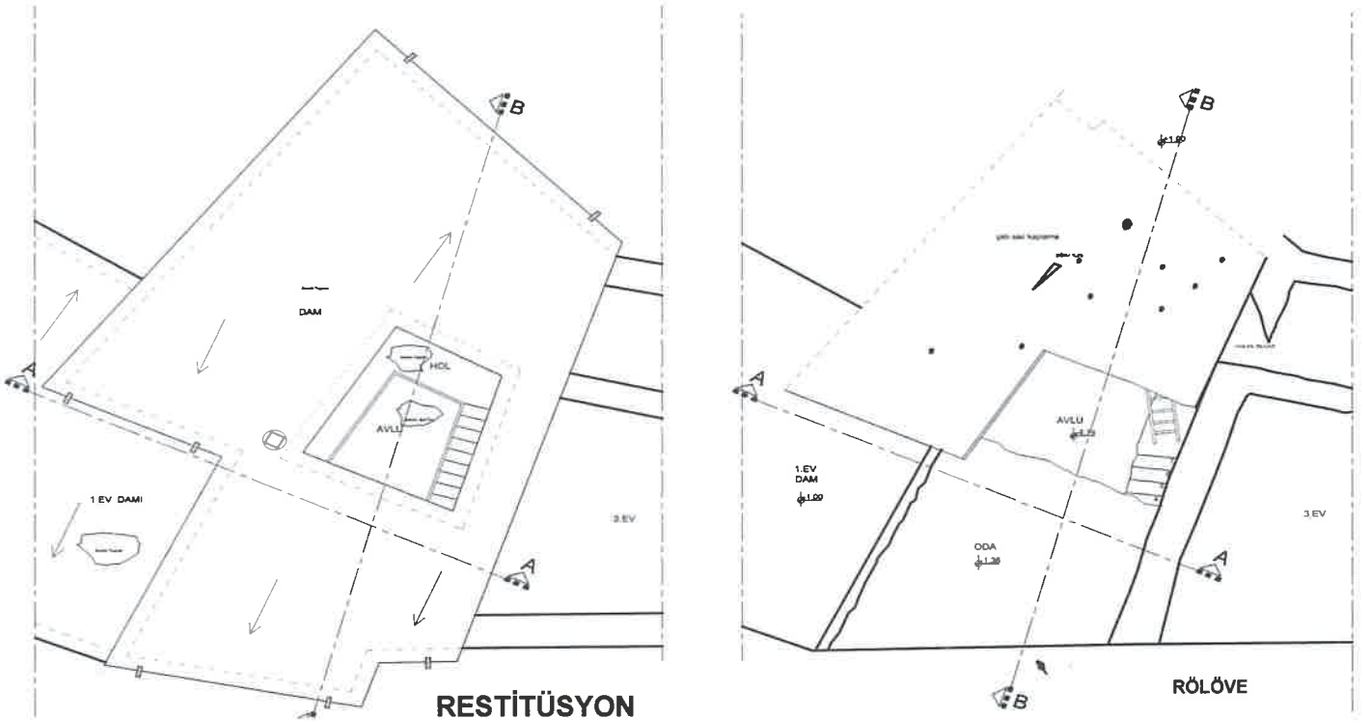
4.6.3- YAPININ İNCELENMESİ

4.6.3.1- PLAN

Fehmi Barın I Evi, geleneksel Harput evleri mimari özelliğinde iki katlı ve düz toprak damlı olarak inşa edilmiştir. Zemin kattaki sofaya caddeden 1.00 m. genişliğinde üzeri basık yuvarlak bir kemer içerisinde bulunan ahşap tek kanatlı kapı yardımıyla girilir. Sofa, 3.65x7.14 m. ölçülerindeki dikdörtgen planlı bir düzenlenmeye sahiptir. Sofanın güney beden duvarı caddenin şekline göre biçimlenmiştir (*Çiz.:90; Foto.:131-134*).

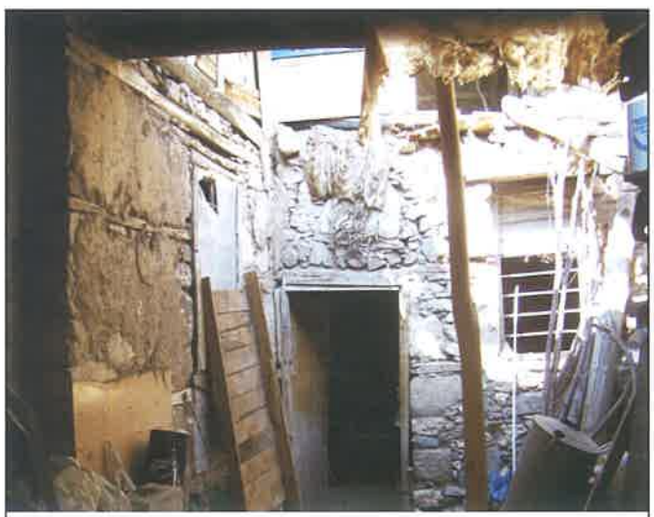

Fotoğraf- 133: Fehmi Barın I Evi İç Görünüşü

Çizim-92: Fehmi Barın I Evi Düz Dam Rölöve - Restitüsyon Planı

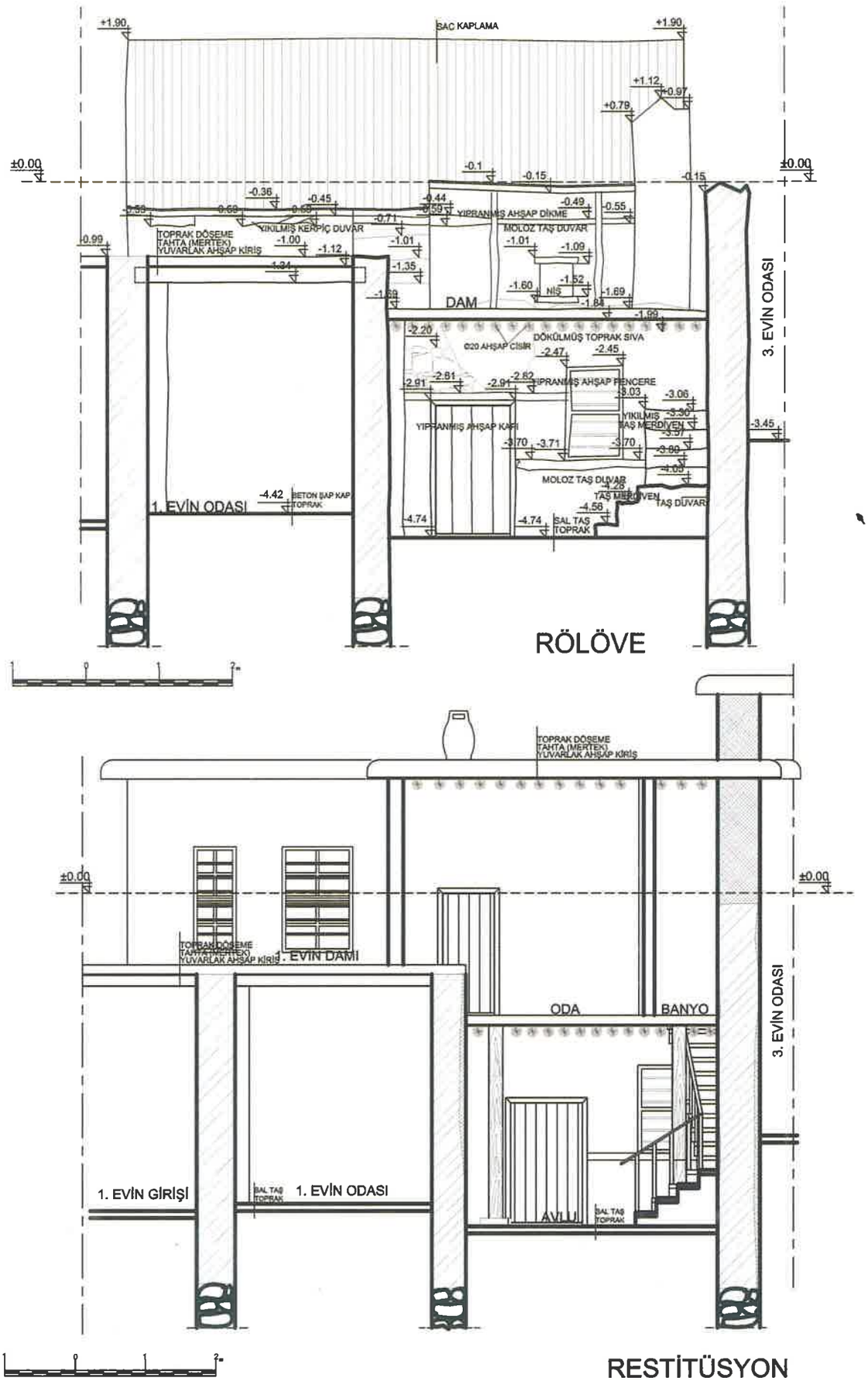
Sofanın batı duvarında bir niş, güney duvarında küçük bir mazgal pencere, kuzey ve batı duvarına birer kapı açılmıştır. Sofanın kuzeydoğu köşesinde yer alan 1.14 m. genişliğindeki tek kollu köşede sahanlıklı ahşap merdiven yardımıyla üst kata çıkış sağlanır (*Çiz.:91*).

Fotoğraf- 134: Fehmi Barın I Evi İç Görünüşü

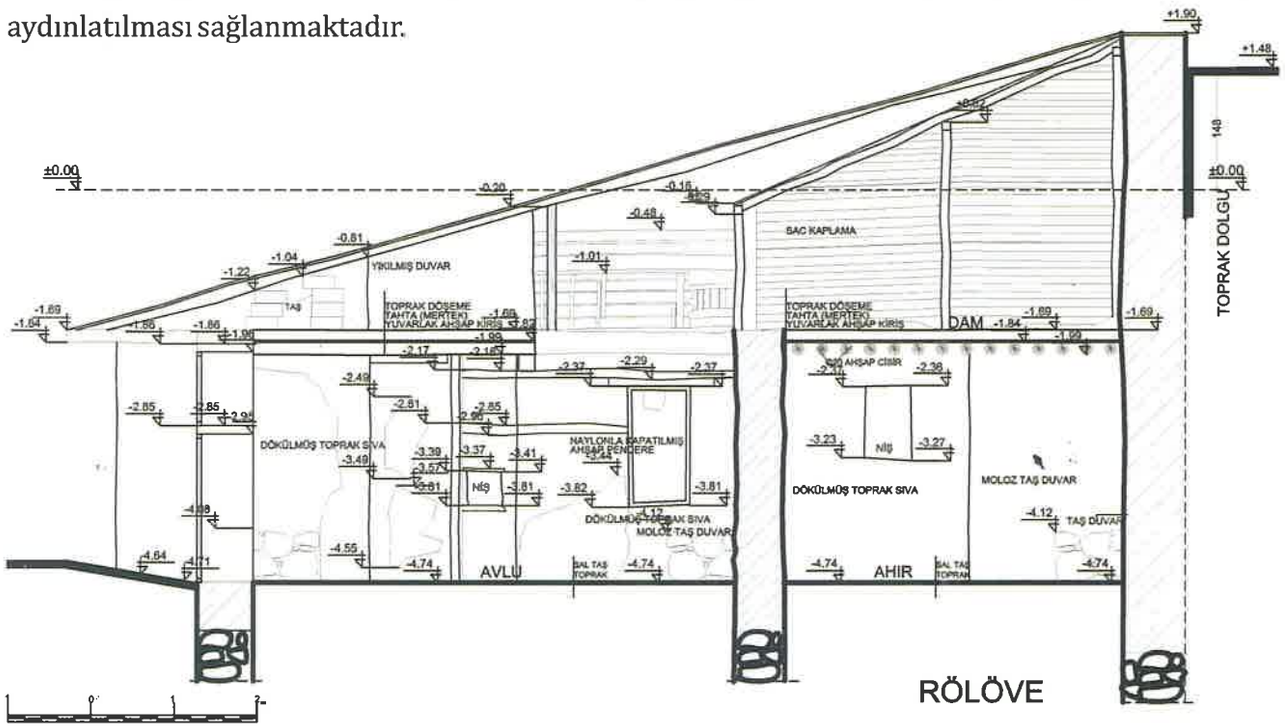
Sofanın kuzeybatı bölümünde yer alan helâ ve banyo 1.97x2.39 m. ölçülerinde dikdörtgen planlı bir düzenlenmeye sahiptir. Bu mekânın güney duvarının ortasında bulunan 0.80 m. genişliğindeki niş ve batı duvarında yer alan bir pencere ile mekânın iç aydınlatması ağlanmıştır. Sofanın kuzey duvarına açılmış 0.93 m. genişliğindeki kapı ile 5.07x6.07 m. ölçülerinde ve duvar kalınlığı birbirinden farklı odaya giriş sağlanır. Odanın batı duvarının duvar kalınlığı değişken olup, kalın bölümde bir niş daha ince bölümde ise bir pencere ile odanın aydınlatması sağlanmaktadır.

Zemin kat ile üst kat arasındaki düşey sirkülâsyonu sağlayan tek kollu ahşap merdiven yardımıyla üst kattaki 2.30x3.65 m. ölçülerindeki sofaya çıkış sağlanır. Sofanın güney duvarında yer alan 1.00 m. genişliğindeki yaklaşık 4.03x5.26 m. ölçülerindeki başoda yer alır. Odanın güney bölümü 1.00 m. Genişliğindeki konsol yardımıyla mekân cadde yönüne doğru genişleyerek şekillenmiştir.

Çizim-93: Fehmi Barın I Evi En Kesit Rölöve - Restitüsyonu

Odanın konsol çıkması üzerinde üç, güneydoğu köşede ise bir olmak üzere dört adet 0.80 m. genişliğindeki pencereler ile iç mekânın aydınlatılması sağlanmıştır. Odanın batı duvarına gömülü bir niş yer almaktadır. Üst kat sofasının batı duvarında açılmış kapı ile helâ ve banyo bölümüne geçiş sağlanır. Bu bölüm yaklaşık 1.97x2.39 m. ölçülerinde olup, güney duvarına açılmış bir pencere ile mekânın aydınlatılması sağlanmaktadır.

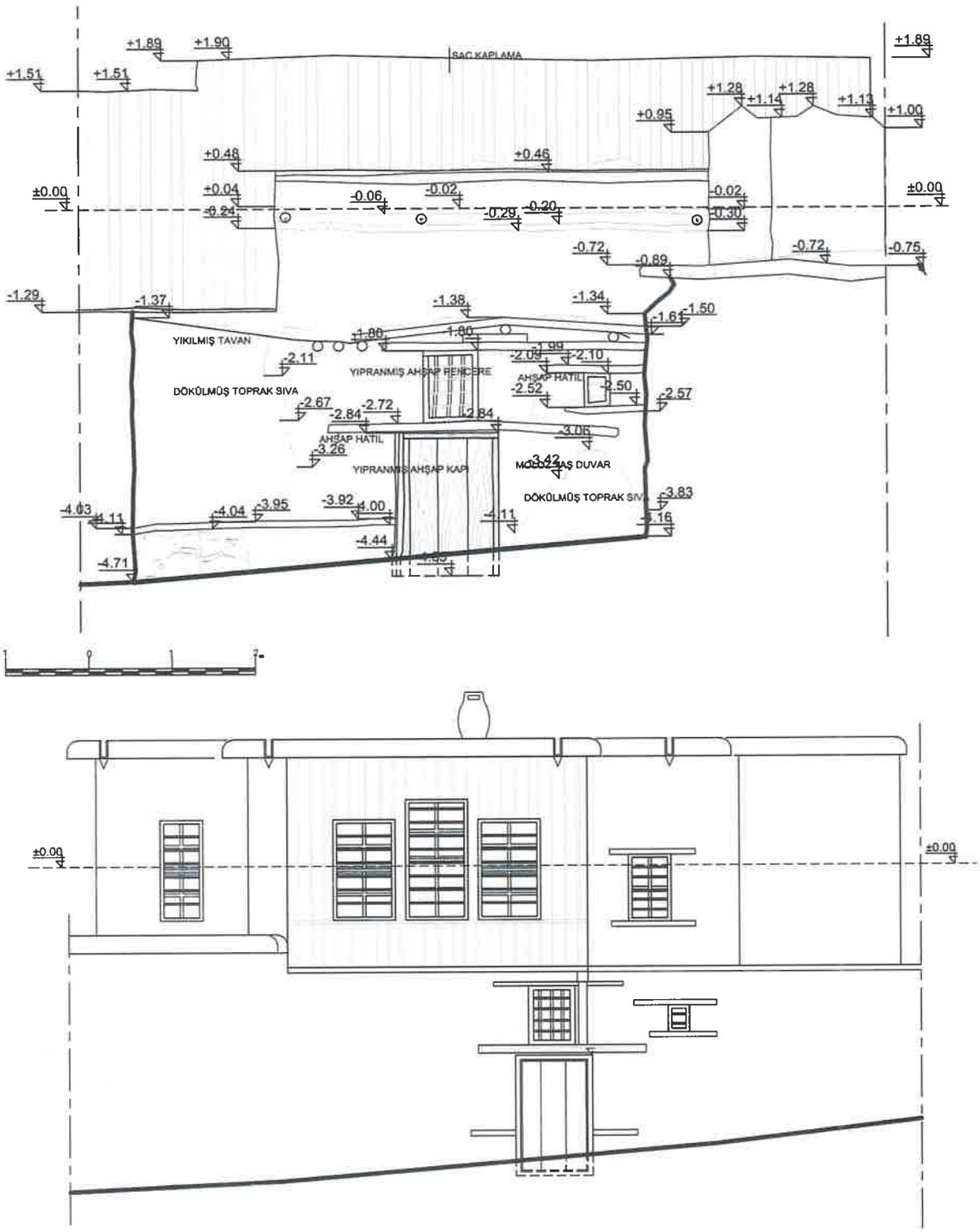

Çizim-94: Fehmi Barın I Evi Boy Kesit Rölöve - Restitüsyonu

Sofanın kuzey duvarındaki kapı ile odaya giriş sağlanır odanın planlanması tıpkı zemin kattaki oda ile benzerlik göstermektedir. Odanın kuzey duvarına açılmış 0.80 m. genişliğinde benzer iki adet pencere yer almaktadır.

Fehmi Barın I Evi'nin güney cephesinde yer alan ahşap şahnişin ve zemin katta yer alan basık yuvarlak kemerli giriş kapısı ile cephe süslenerek hareketlenmiştir. Konutun diğer batı ve kuzey cephelerinde süsleme yer almamaktadır. Fehmi Barın I Evi'nin ana yapı malzemesi, taş, kerpiç, metal ve ahşaptır. Fehmi Barın I Evi'nin beden ve iç duvarları kalınlıkları farklıdır.

Çizim-95: Fehmi Barın I Evi Güney Cephe Rölöve - Restitüsyonu

Dış ve iç duvarların tüm satıhları kireç katkılı sıva ile sıvanmıştır. Yığma örgü tekniğinde inşa edilen duvarlar moloz taş yardımı ile özellikle kapı ve pencere açıklıkları ve kat aralarında karşılıklı olarak yaklaşık 0.15x0.15 m. kare kesitli ahşap hatıllar kullanılmıştır. İç ve dış moloz duvarların iç bölümü dolgu malzeme ile doldurularak duvarlar tamamlanmıştır (*Çiz.:93,94*).

Restorasyonu yapılan Fehim Barın I Evi, Butik Otel olarak plan düzenlenmesi yapılmıştır. İki katlı olan evin zemin katında bir, üst katta, ise iki adet iki kişilik odlarda toplam üç çiftli ailenin kalabileceği şekilde iç tasarımı yapılan evin il kültür turizmine katkı sağlayacağı bir gerçektir (*Çiz.:68-78*).

4.6.3.2- DÜZ DAM

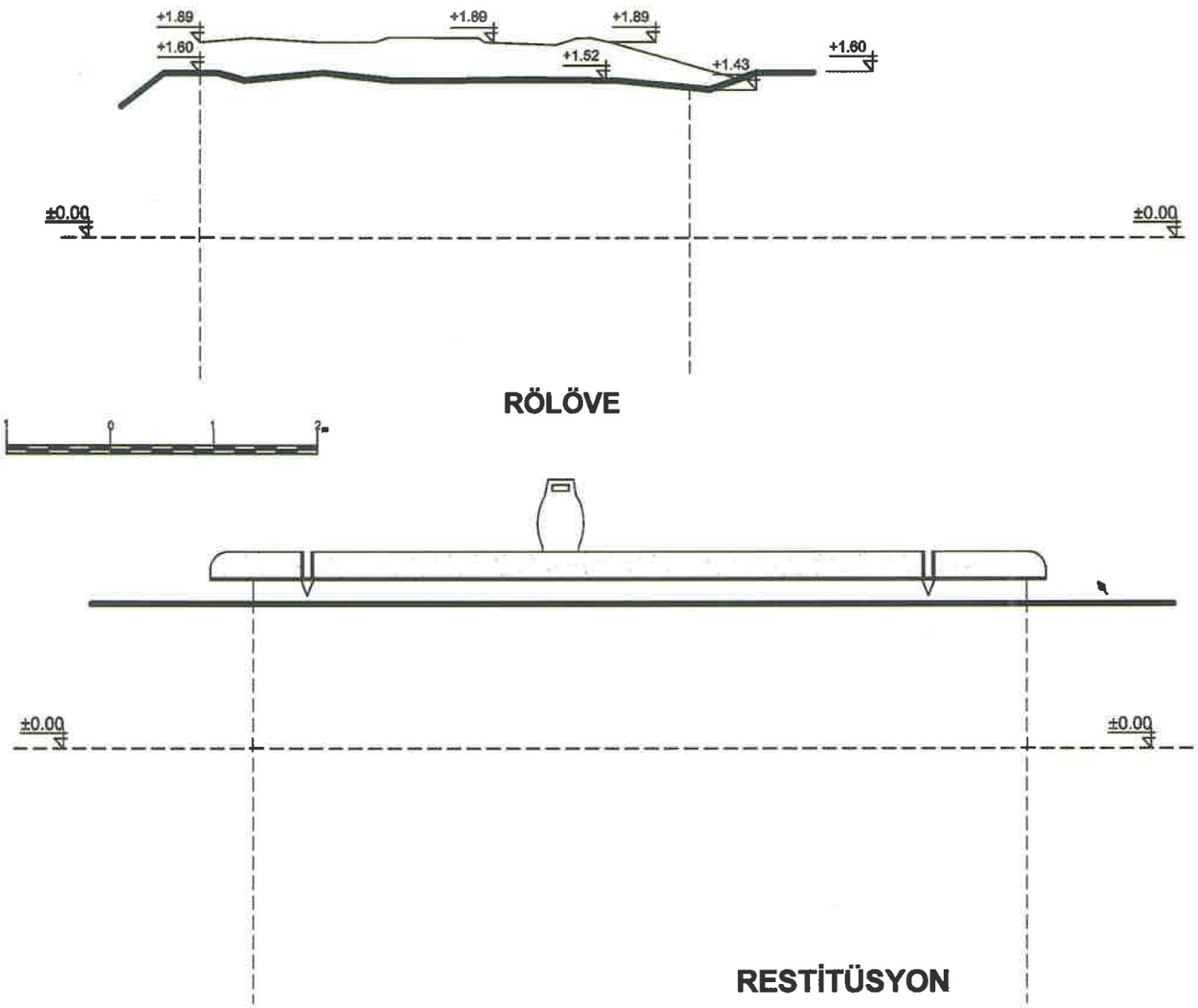
Fehmi Baran I Evi'nin plan biçimine göre düzenlenen düz toprak dam sıkıştırılmış çorak topraktan inşa edilmiştir. Düz damda yapının kuzey, batı ve güney cephelerinden 0.33 m. dışa taşıntılı olarak 0.40 m. yüksekliğindeki düz bir saçak ile düzenlenerek düz toprak dama geçiş sağlanmıştır(*Çiz.:77,92; Foto.:184-187*). Toprak düz dam üzerindeki kar ve yağmur sularının tahliye edilmesi için kuzey ve güney yönlerine ikişer toplam dört adet ahşap çörten yer almaktadır (*Çiz.:93,94; Foto.:184-187*).

4.6.3.3- CEPHELER

Fehmi Barın I Evi'nin en hareketli cephesi kuşkusuz caddeye bakan 6.72 m. genişliğinde, 6.82 m. yüksekliğindeki güney cephesidir. Cephenin doğu ve batı köşeleri arasında yaklaşık 0.71 m cadde eğiminden oluşan kot farkı vardır(*Çiz.:95; Foto.:184-187*).

Güney cephesinde yer alan yuvarlak basık kemerli kapı bulunur. Kapının doğu bölümünde bir küçük pencere bulunur. Üst kat cephe yapılanmasında öne çıkan şahnişin cephenin hareketlenmesinde önemli bir rol oynar. Şahnişin çıkma tamamen ahşaptan inşa edilmiştir. Üst katta şahnişin üzerinde yer olan üç pencereden ortadaki daha büyük diğer iki pencere ile cephenin doğusunda yer alan bir başka pencere ise benzer mimari özeliklerdedir. Konutun güney cephesi kireç katkılı sıva ile sıvanmıştır. Cephe beden duvarları doğu hariç diğer cephelerden 0.33 m. dışa çıkmalı ve 0.40 m. yüksekliğindeki düz toprak saçak yardımıyla düz dama geçiş sağlanır.

Fehmi Barın I Evi'nin kuzey ve batı cepheleri üzerinde bulunan dikdörtgen planlı pencereler dışında herhangi bir mimari eleman yer almamaktadır (*Çiz.:95,96;Foto.:184-187*).

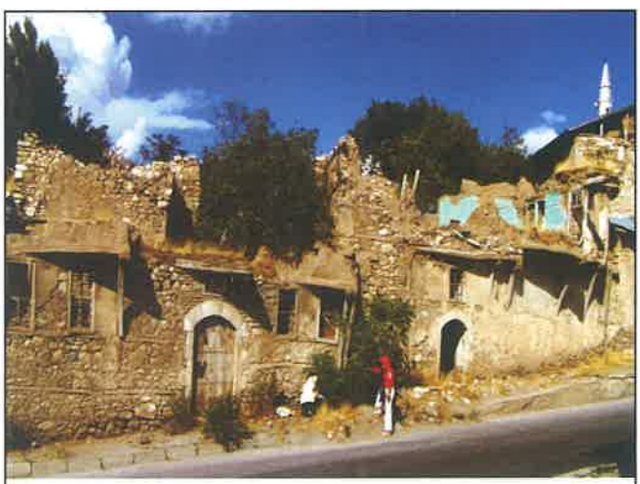

Çizim-96: Fehmi Barın I Evi Kuzey Cephe Rölöve - Restitüsyonu

4.7- FEHMİ BARIN II EVİ

4.7.1-KONUMU

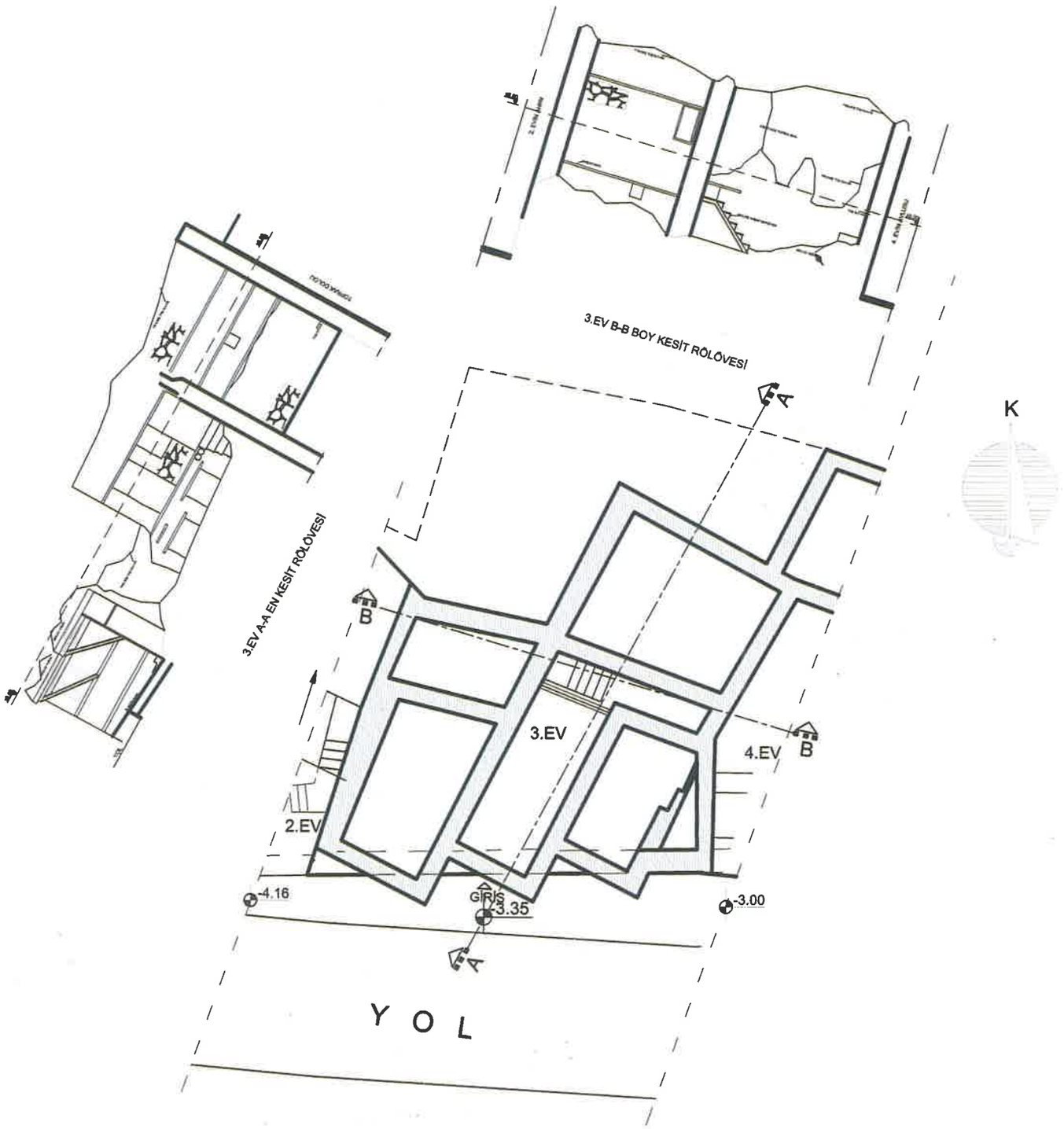
Fehmi Barın II Evi, Harput Mahallesi, Yakup Şevki Caddesi'nin kuzey yakasında 81 Ada, 6 Parselde yer alır (*Çiz.:2,97,98; Foto.:119-125*).

Fotoğraf- 135: Fehmi Barın II Evi Sokak Genel Görünüşü

Harput Kentsel Sit Alanı içerisinde kalan Fehmi Barın II Evi, iki katlı, düz toprak damlı ve bitişik yapı nizamında inşa edilmiştir. Ev, az eğimli bir arsa üzerinde zemine kurulmuştur. Evin doğusu tescilli tarihi Hüseyin Şaşkın Evi ile bitişik, güneyi Yakup Şevki Caddesi, kuzey ve batısı ise tescilli Fehmi Barın I Evi ile çevrelenmiştir. Büyük bir bölümü yıkık olan evin, restorasyonu 2010 yılında Elazığ Belediyesi tarafından yapılmıştır (*Çiz.:88,89; Foto.:162-191*).

Butik otel olarak kullanılacak ev, il turizmine olumlu katkı sağlayacaktır (*Çiz.:68-78*).

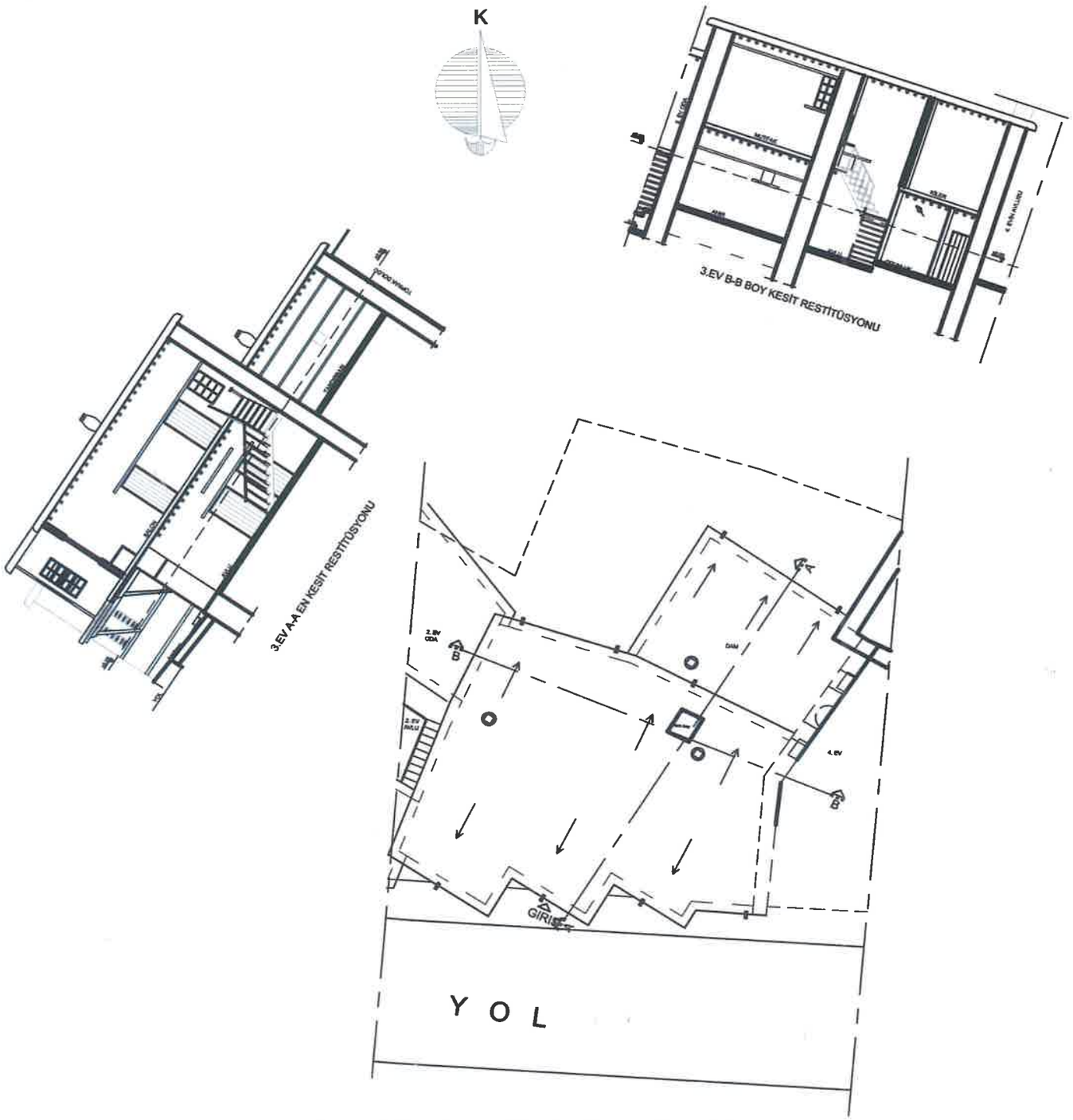

Çizim-97: Fehmi Barın II Evi Rölöve Vaziyet Planı

4.7.2-TARİHÇE

Fehmi Barın II Evi, 1975 yılına kadar konut olarak kullanılmıştır. Elazığ Belediye Başkanlığı tarafından 2007 yılında evin kamulaştırması yapılmıştır.

Evin inşa kitabesi olmadığından yapım tarihi ve ustası hakkında kesin bir bilgi yoktur. Fehmi Barın II Evi'nin mimari yapım teknikleri, malzemesi ve Harput'taki diğer sivil mimari benzer yapılar ile karşılaştırıldığında, XX. yüzyılın ilk çeyreğinde yöresel anonim ustaları tarafından inşa edildiği düşünülmektedir.

Çizim-98: Fehmi Barın II Evi Restitüsyon Vaziyet Planı

Fehmi Barın Evi II, Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurul Müdürlüğü'nün kararı ile tescil edilmiştir. Bölge kurulunun 21.01.2008 tarih ve 1374 karar sayısı ile Elazığ Belediye Başkanlığı tarafından hazırlanan rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri onaylanmıştır.

Fehmi Barın II Evi'nin restorasyonu çalışmaları projesine uygun olarak 2010 yılında yapılmıştır.

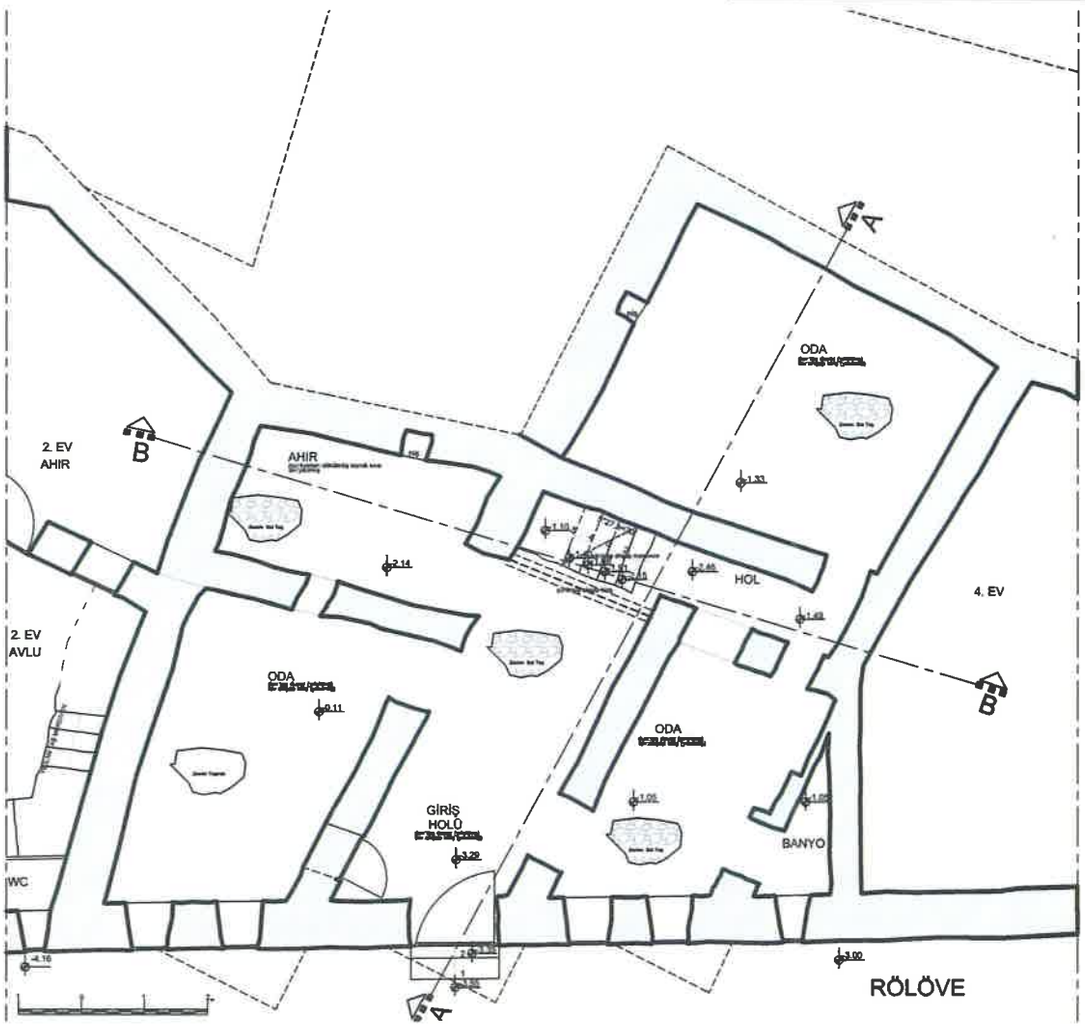
4.7.3- YAPININ İNCELENMESİ

4.7.3.1- PLAN

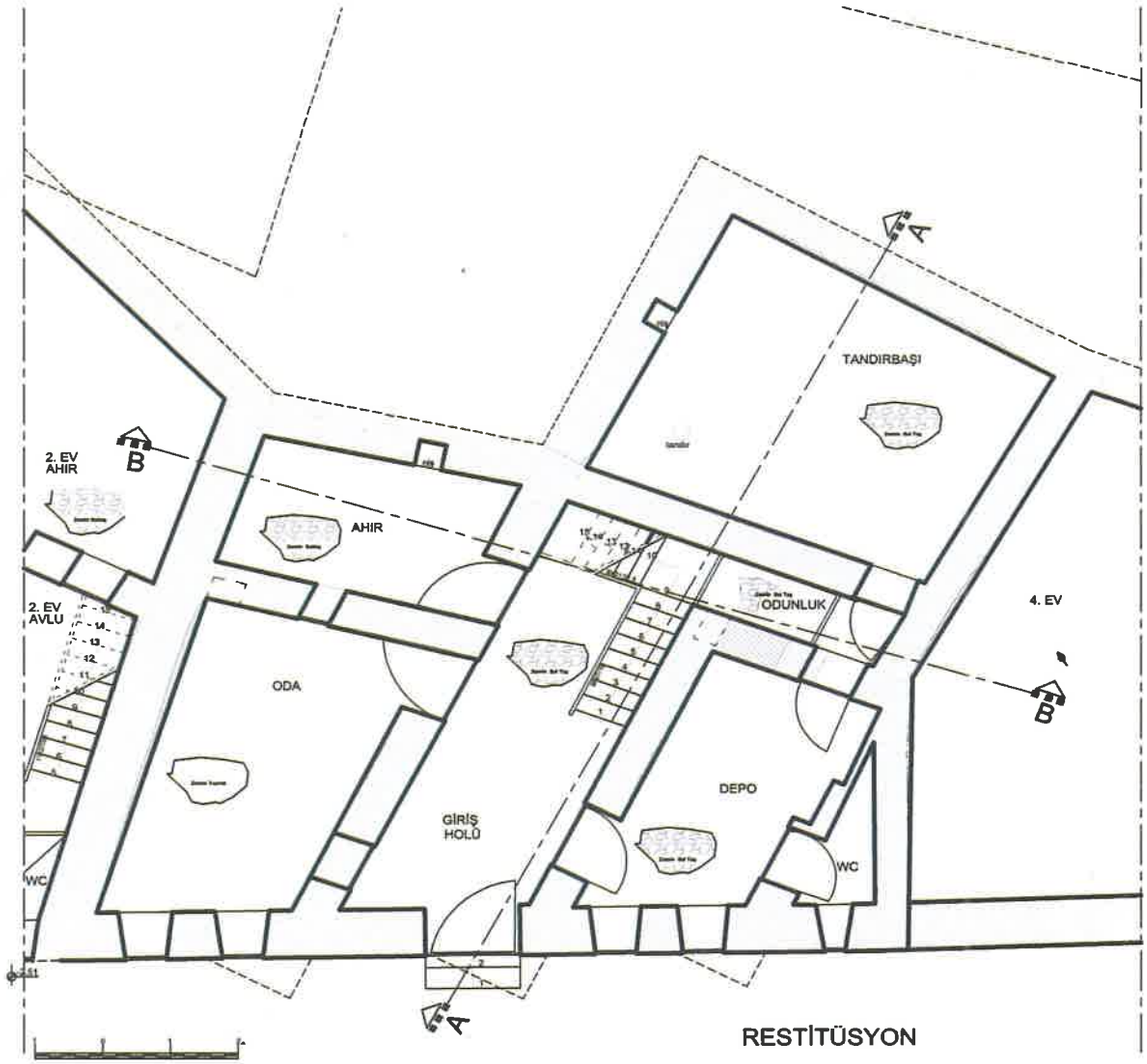
Fehmi Barın Evi II, geleneksel Harput evleri mimari özelliğinde iki katlı ve düz toprak dam olarak inşa edilmiştir. Sokak tretuvarı ile evin giriş kotu arasındaki fark iki basamak ile aşılmaktadır. Zemin katta caddeden 1.00 m. genişliğindeki basık yuvarlak bir kemer içerisinde bulunan ahşap tek kanatlı kapı yardımıyla sofaya girilir (*Çiz.:99,102; Foto.:135-138*).

Fotoğraf- 136: Fehmi Barın II Evi Sokak Görünüşü

Çizim-99-a: Fehmi Barın II Evi Zemin Kat Rölöve Planı

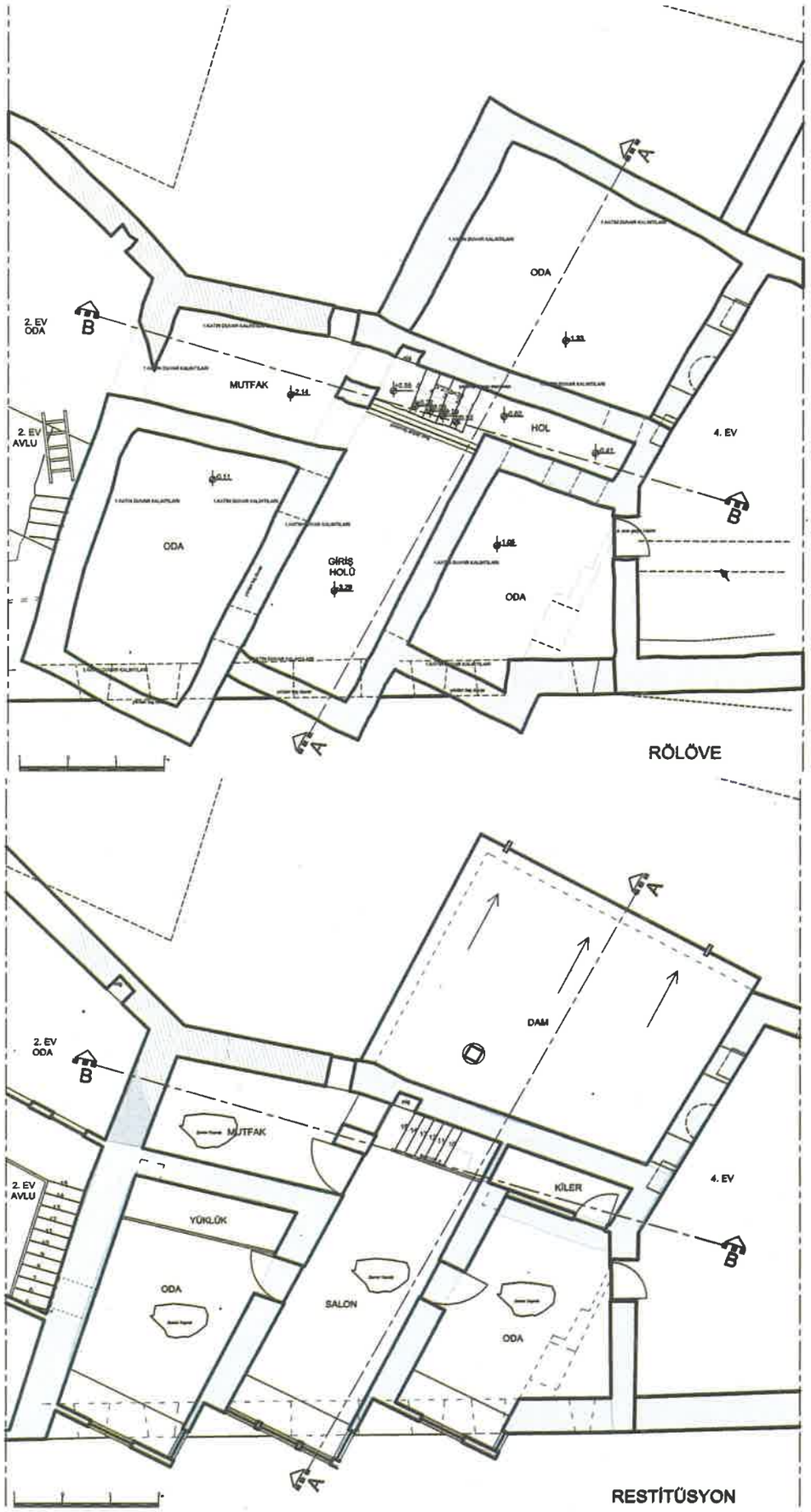

Çizim-99-b: Fehmi Barın II Evi Zemin Kat Restitüsyon Planı

Sofa, 2.50x7.30 m. ölçülerindeki dikdörtgen planlı bir düzenlenmeye sahiptir. Sofanın güney beden duvarı caddenin şekline göre biçimlenmiştir. Sofaya, batı duvarında iki, kuzey ve doğu duvarlarında birer olmak üzere toplam dört kapı açılmaktadır. Sofanın doğu duvarı boyunca 1.06 m. genişliğindeki tek kollu ahşap merdiven ile üst kata çıkılmaktadır. Sofanın kuzey duvarına açılmış kapı yardımıyla 4.08x5.33 m. ölçülerindeki odaya giriş sağlanır. Odanın batı duvarında bir pencere ile bir niş bulunur.

Sofanın kuzeydoğu köşesindeki kapı ile geometrik düzgünlüğü olmayan odaya girilir. Odanın iç aydınlatması güney duvarındaki iki adet mazgal pencere ile sağlanmaktadır. Sofanın batı duvarının kuzey tarafındaki kapı yardımıyla 2.13x3.87 m. ölçülerindeki banyo ve helâya giriş sağlanır. Sofanın batı duvarının güney bölümündeki, kapı ile de geometrik olarak düzgün olmayan odaya giriş sağlanır. Bu odanın güney beden duvarı üzerinde iki adet mazgal pencere yer almaktadır.

Zemin katın sofasında yer alan, tek kollu ahşap merdiven yardımı ile üst katın sofasına çıkış sağlanır (*Çiz.:100; Foto.:135-138*).

Çizim-100: Fehmi Barın II Evi Üst Kat Rölöve - Restitüsyon Planı

Sofa, 2.46x7.42 m. ölçülerinde dikdörtgen planlıdır. Sofanın güney kısmı 1.00 m. caddeye doğru konsol çıkma yaparak sofanın genişlemesi ve iç mekânın aydınlatılması şahnişinde yer alan, biri doğu diğer üçü ise güney yönüne doğru açılan pencere ile sağlanmıştır. Sofanın doğu duvarına açılmış kapı yardımıyla geometrik şekli düzgün olmayan oldukça büyük bir oda yer alır. Odanın cadde yönünde var olan şahnişin üzerinde biri doğuya, diğer ikisi ise güneye açılmış üç pencere ile odanın aydınlatılması sağlanmaktadır. Sofanın kuzeybatısında bulunan kapı ile banyo ve helâya girilir. Helâ ve banyo bölümü 2.13x3.87 m. ölçülerinde olup, mekân içerisinde bir küçük niş bulunur.

Sofanın güneybatı bölümündeki diğer kapı yardımıyla 2.56x5.93 m. ölçülerinde yaklaşık dikdörtgen planlı odaya geçilir. Odanın güney bölümünde yer alan şahnişin ahşap çıkma üzerinde biri güneyde diğeri ise doğuya doğru açılmış iki pencere yer almaktadır. Fehmi Barın II Evi'nin zemin katının kuzeyindeki oda, üst katta toprak düz dam olarak şekillenmiştir. Fehmi Barın II Evi'nin güney cephesinde yer alan ahşap şahnişinler ve zemin katta yer alan basık yuvarlak kemerli giriş kapısı ile cephe süslenerek hareketlenmiştir. Konutun diğer batı ve kuzey cephelerinde süsleme yer almamaktadır.

Fehmi Barın II Evi'nin ana yapı malzemesi, taş, kerpiç, metal ve ahşaptır. Fehmi Barın II Evi'nin beden ve iç duvar kalınlıkları farklıdır. Dış ve iç duvarların tüm satıhları kireç katkılı sıvalı ile sıvanmıştır. Yığma örgü tekniğinde inşa edilen duvarlar moloz taş yardımı ile özellikle kapı ve pencere açıklıkları ve kat aralarında karşılıklı olarak yaklaşık 0.15x0.15 m. kare kesitli ahşap hatıllar kullanılmıştır. İç ve dış moloz duvarların iç bölümü dolgu malzeme ile doldurularak duvarlar tamamlanmıştır (*Çiz.:103,104; Foto.:184,185*).

Restorasyonu yapılan Fehim Barın II Evi, Butik Otel olarak plan düzenlenmesi yapılmıştır. İki katlı olan evin zemin katında iki çift, bir tek, üst katta, ise iki adet tek, bir çift kişilik odalarda oluşan ve iç tasarımı yapılan evin, Harput kültür turizmine katkı sağlayacağı bir gerçektir (*Çiz.:68-78*).

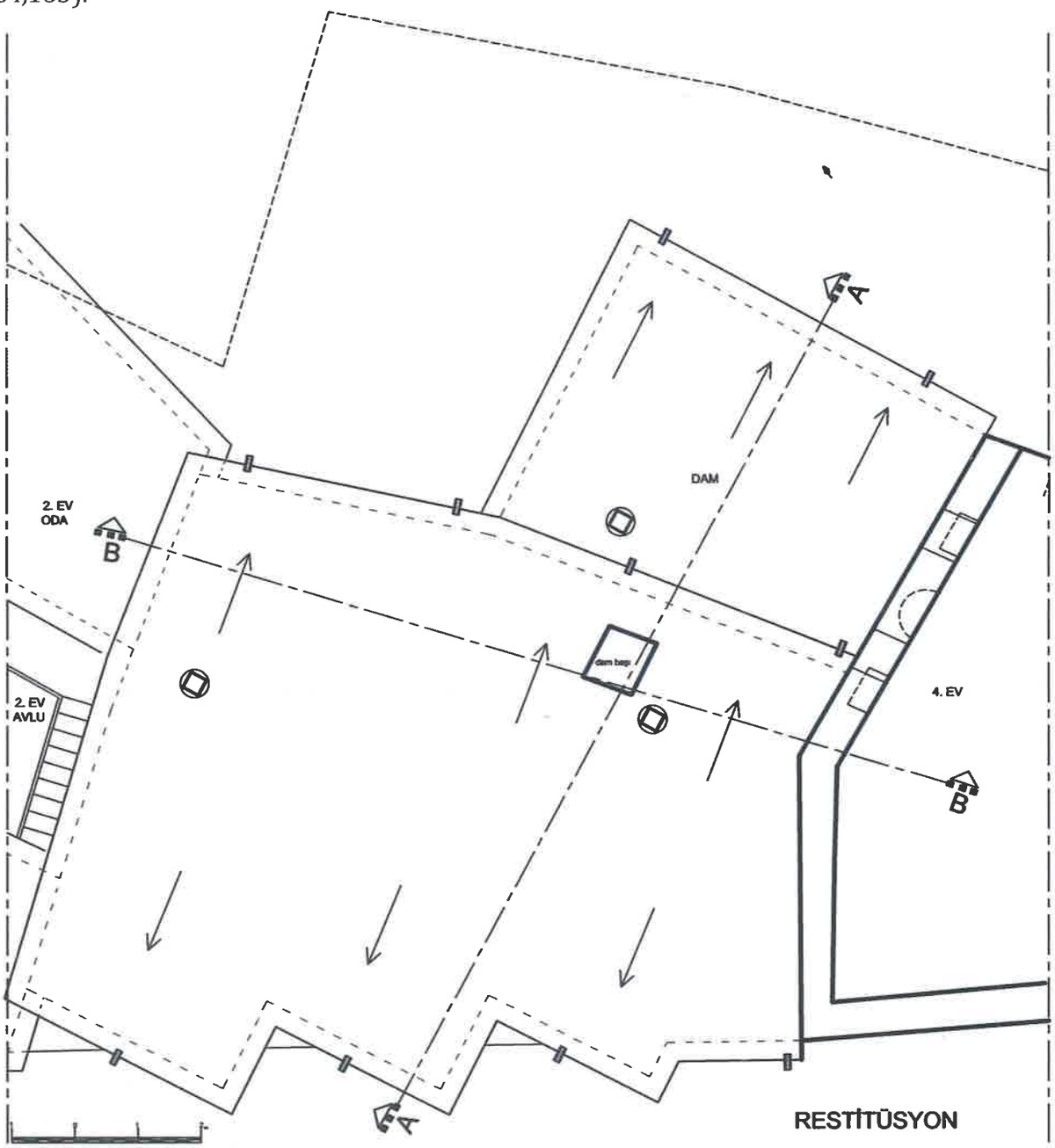

Fotoğraf- 137: Fehmi Barın II Evi Ön Görünüşü

4.7.3.2- DÜZ DAM

Fehmi Barın II Evi'nin plan biçimine göre düzenlenen düz dam, sıkıştırılmış çorak topraktan inşa edilmiştir. Düz damda yapının kuzey, batı ve güney cephelerinden 0.33 m. dışa taşıntılı olarak 0.40 m. yüksekliğindeki düz bir saçak ile düzenlenerek düz toprak dama geçiş sağlanmıştır (*Çiz.:77,101; Foto.:1*). Zemin katın kuzeyinde yer alan oda tek katlıdır.

Toprak düz dam üzerindeki kar ve yağmur sularının tahliye edilmesi için kuzeyde tek katlı toprak düz damda iki üst katta iki ve üst kat güney yönlerinde beş, toplam dokuz ahşap çörten mevcuttur. Düz toprak dama çıkış ahşaptan yapılmış portatif merdivenler yardımıyla sağlanmaktadır (*Çiz.:101; Foto.:184,185*).

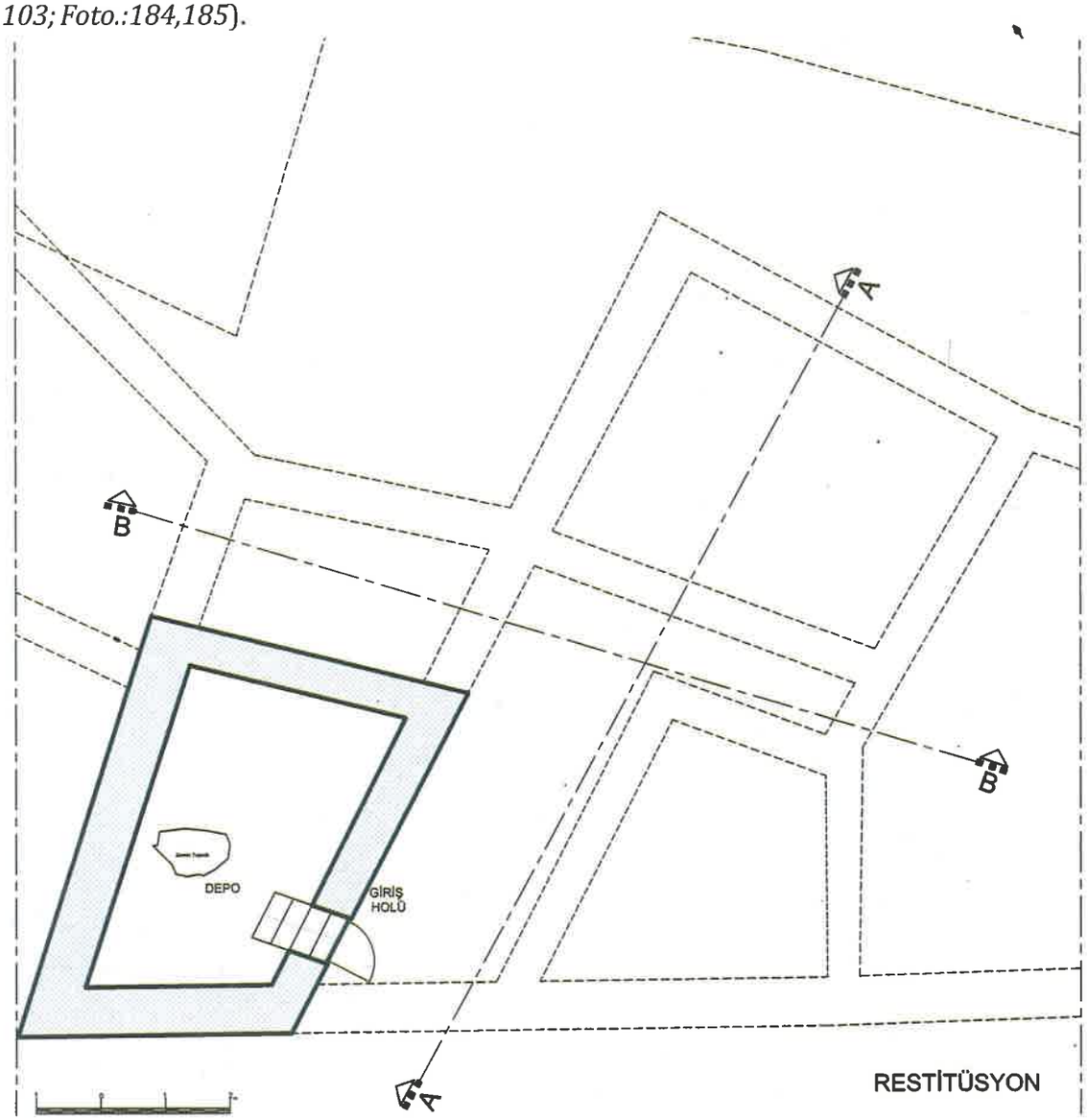

Çizim-101: Fehmi Barın II Evi Düz Dam Restitüsyon Planı

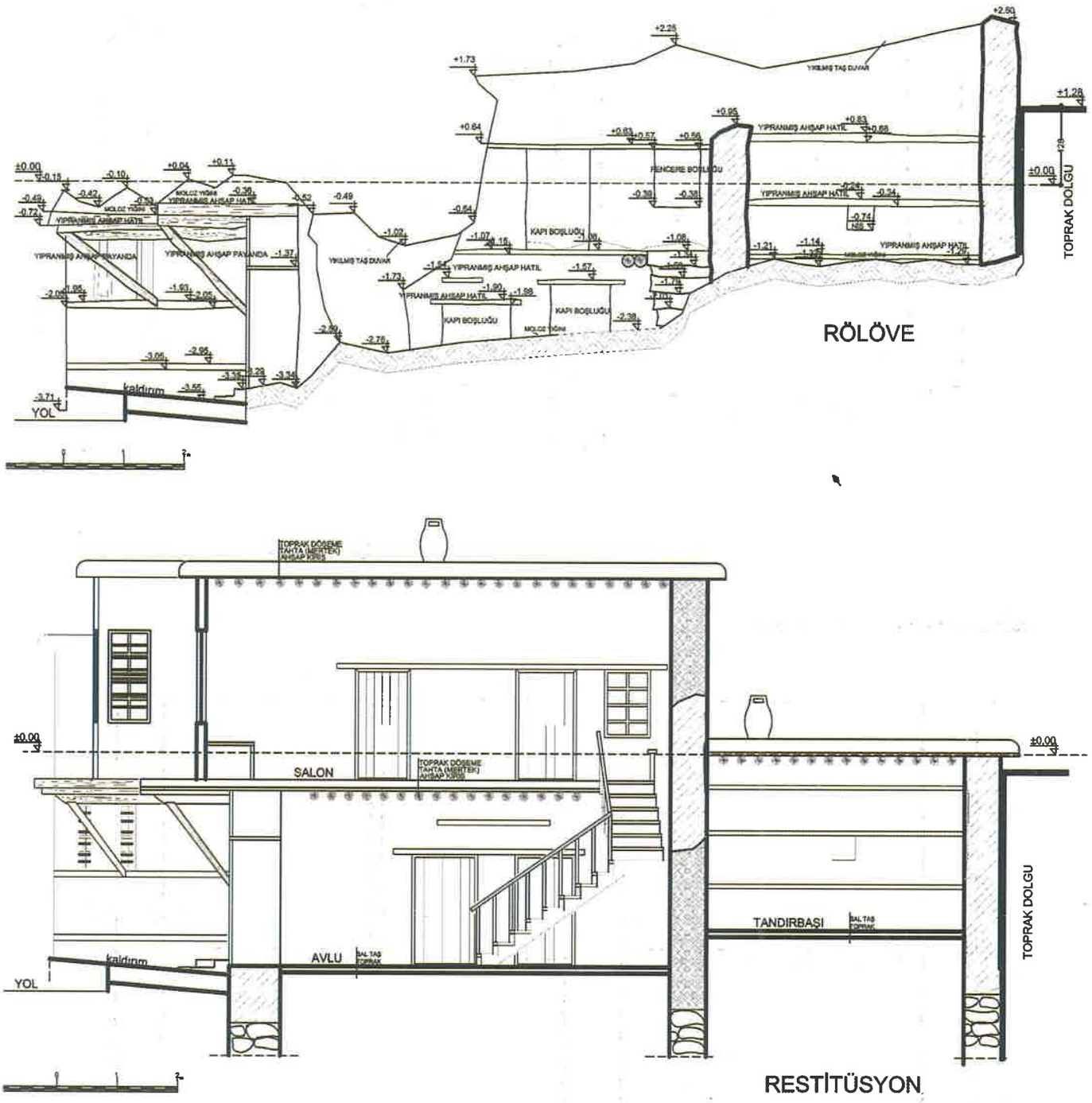
4.7.3.3- CEPHELER

Fehmi Barın II Evi'nin, en hareketli cephesi kuşkusuz caddeye bakan 12.53 m. genişliğinde, 7.64 m. yüksekliğindeki güney cephesidir. Cephenin doğu ve batı köşeleri arasında yaklaşık 1.84 m. cadde eğiminden oluşan kot farkı vardır. Bu kot farkı caddede eğim ile geçilmektedir (*Çiz.:105; Foto.:184,185*).

Güney cephesinde yer alan yuvarlak basık kemerli giriş kapısı bulunur. Kapının söveleri ve kemeri yonu taştan inşa edilmiştir. Kapının her iki yanında simetrik ikişer dikdörtgen formlu pencere yer alır. Evin üst kat cephe yapılanmasında öne çıkan üç adet konsol ahşap çıkma, cephenin hareketlenmesinde önemli bir rol oynar. Konsol çıkmalar tamamen ahşaptan inşa edilmiş, eli böğründeki destek ahşaplar ile cephe zenginleştirilmiştir. Üst kattaki orta şahnişin çıkma üzerinde yer olan üç pencereden ortadaki daha büyük, diğer iki pencere ile cephenin doğu ve batısında yer alan diğer pencereler benzer özeliklerdedir. Konutun güney cephesi kireç sıva ile sıvanmıştır. Cephe beden duvarları doğu hariç, diğer cephelerden 0.33 m. dışa çıkmalı ve 0.40 m. yüksekliğindeki düz saçak yardımıyla toprak düz dama geçiş sağlanır (*Çiz.:102,103; Foto.:184,185*).

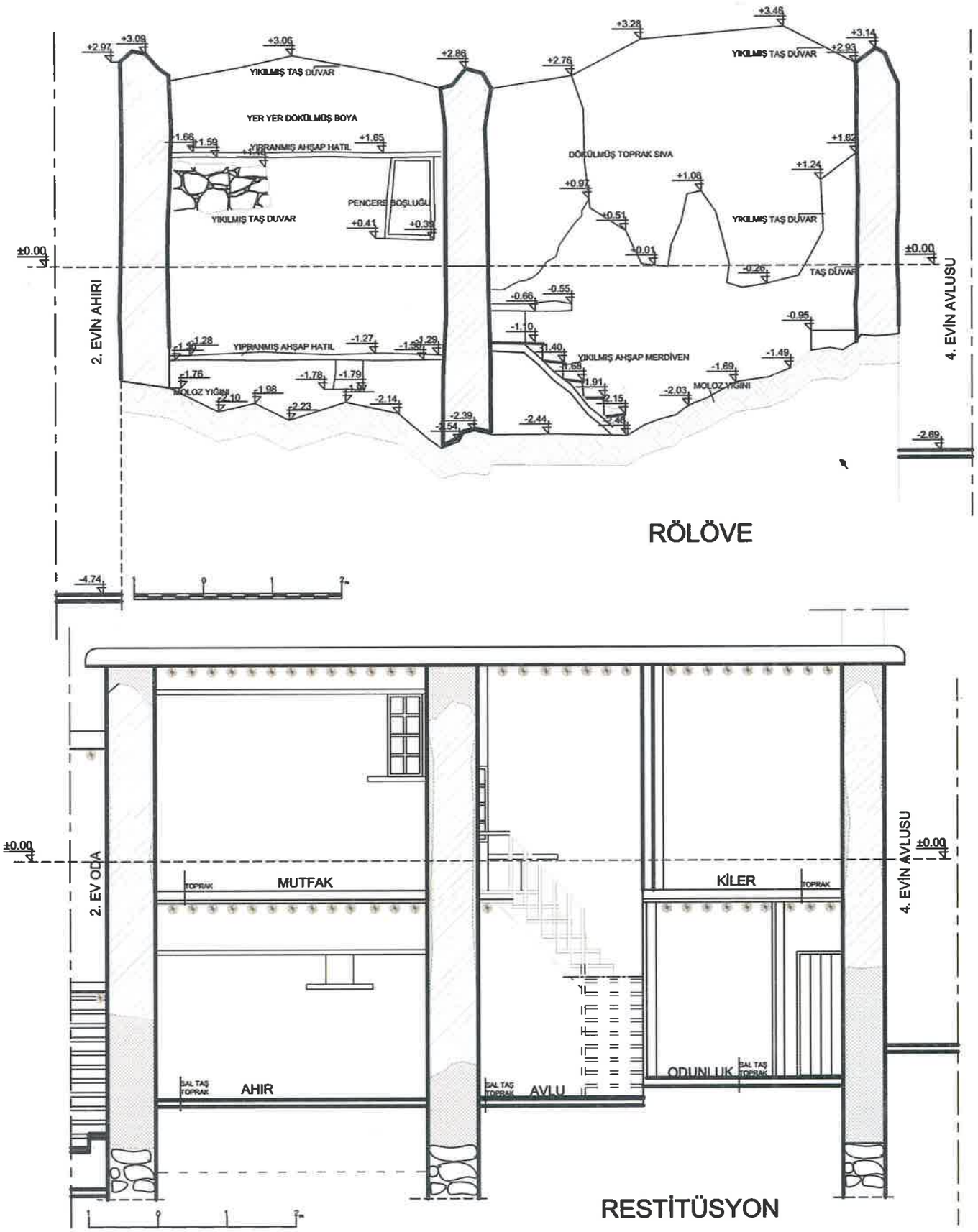

Çizim-102: Fehmi Barın II Evi Bodrum Restitüsyon Planı

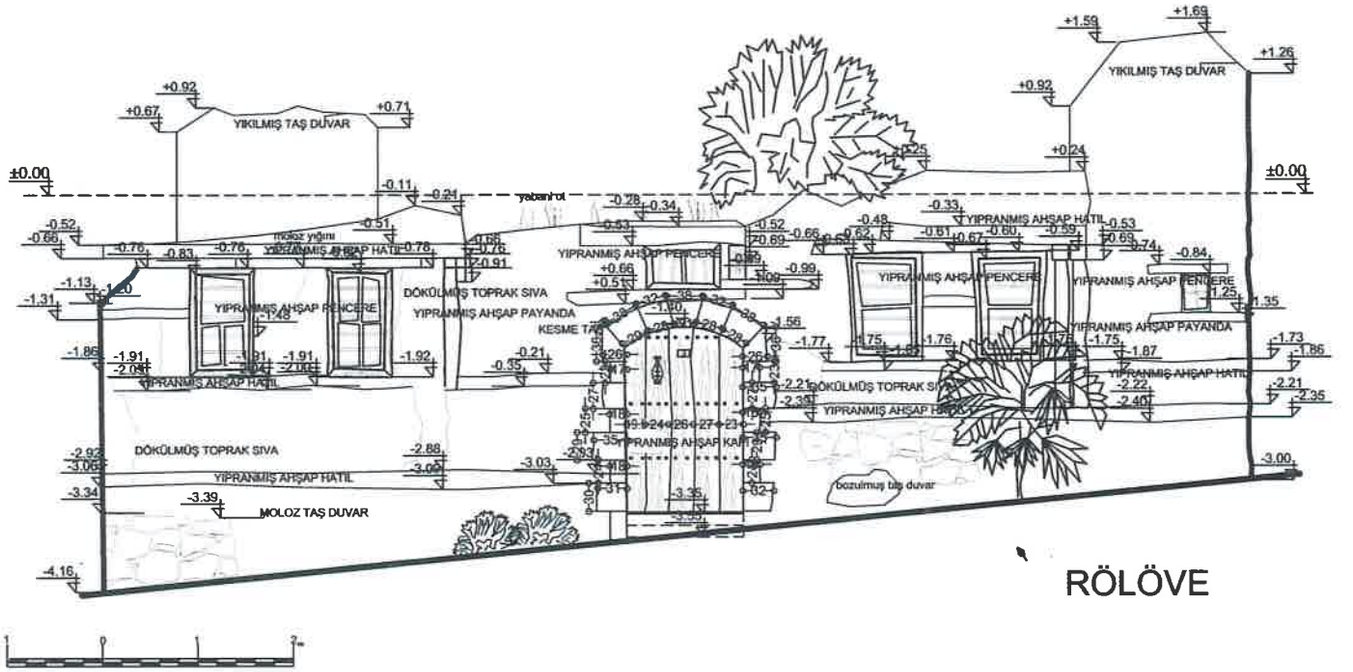

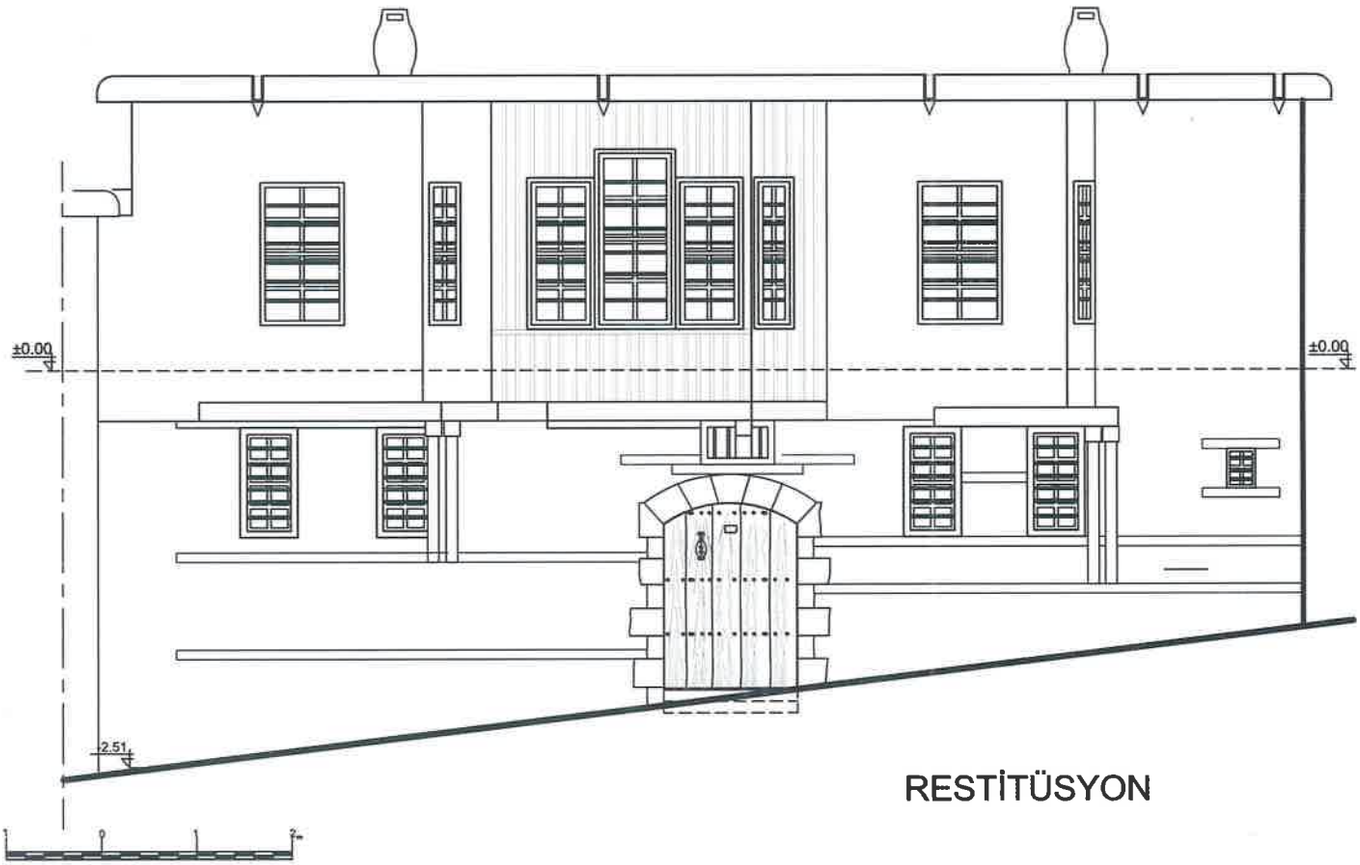
Çizim-103: Fehmi Barın II Evi Boy Kesit Rölöve - Restitüsyonu

Fehmi Barın II Evi'nin zemin kat batı cepheleri üzerinde dikdörtgen planlı pencereler dışında batı ve kuzey cepheleri üzerinde herhangi bir mimari eleman yer almamaktadır (*Çiz.:106; Foto.:184,185*).

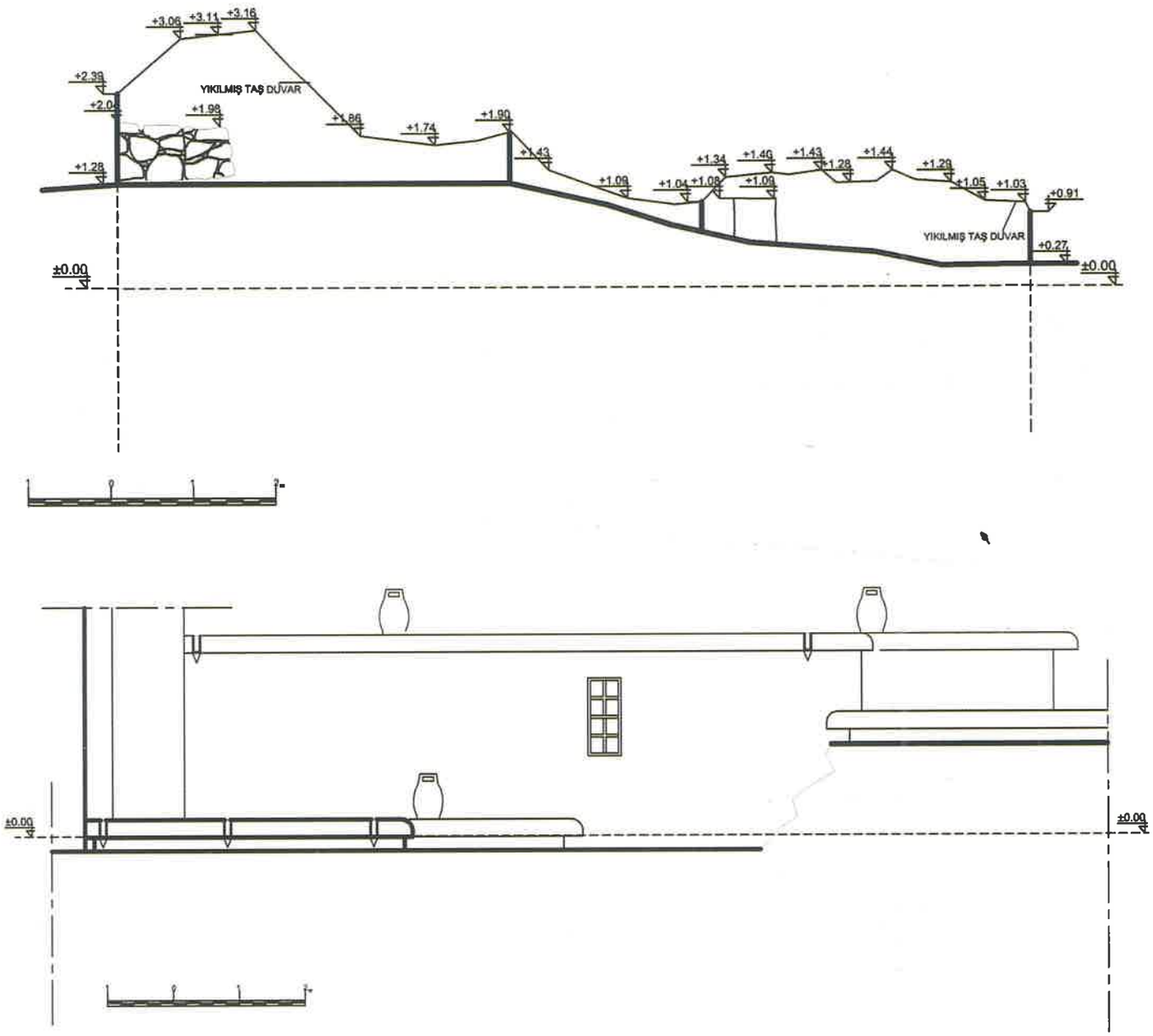

Çizim-104: Fehmi Barın II Evi En Kesit Rölöve - Restitüsyonu

Çizim-105: Fehmi Barın II Evi Güney Cephe Rölöve - Restitüsyonu

Çizim-106: Fehmi Barın II Evi Kuzey Cephe Rölöve - Restitüsyonu

Fotoğraf- 138: Fehmi Barın II Evi İç Mekan Görünüşü

4.8- HÜSEYİN ŞAŞKIN EVİ

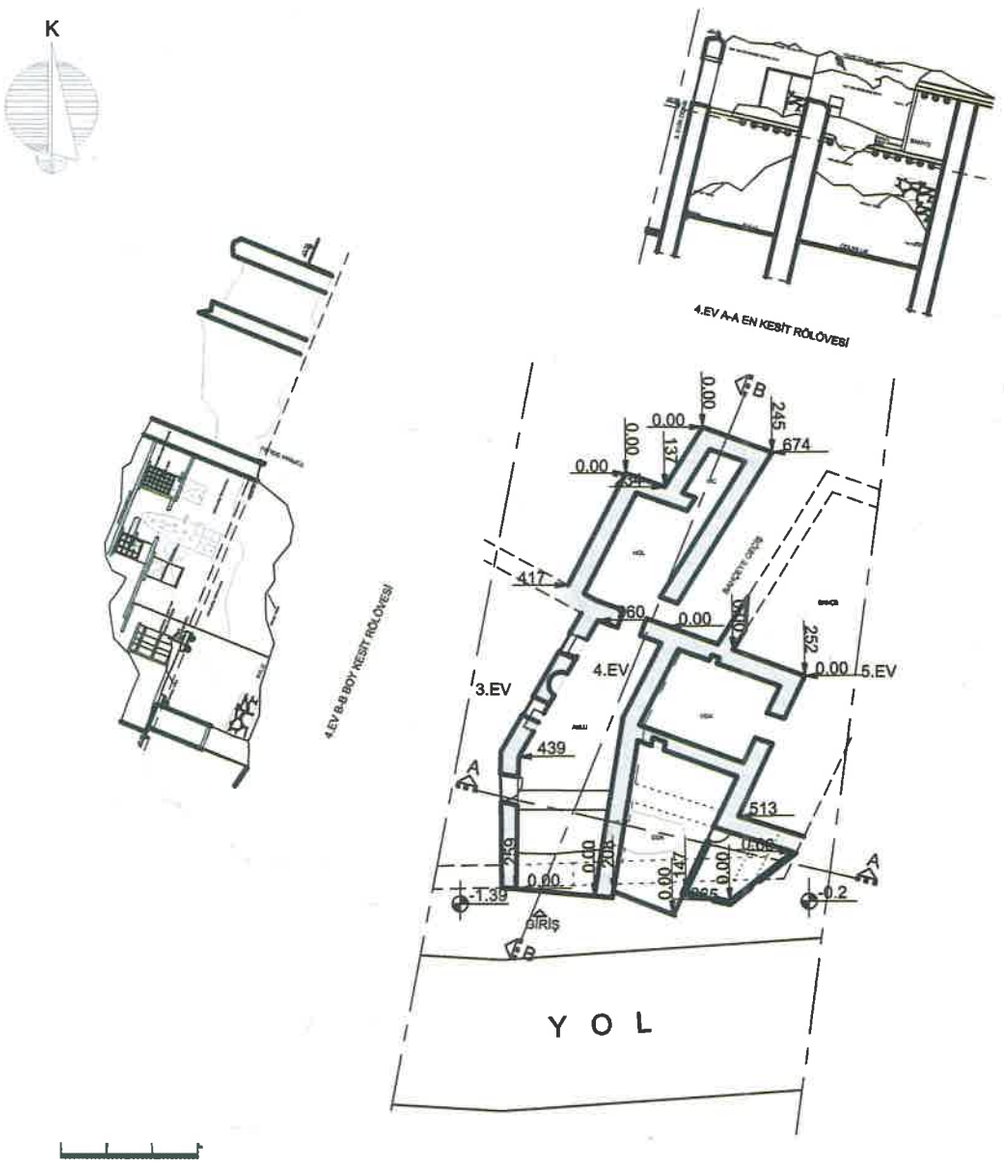
4.8.1-KONUMU

Hüseyin Şaşkın Evi, Harput Mahallesi Yakup Şevki Caddesi'nin kuzey yakasında 81 Ada, 7 Parselde yer alır (*Çiz.:2,107,108; Foto.:119-125*).

Harput Kentsel Sit Alanı içerisinde yer alan Hüseyin Şaşkın Evi, iki katlı düz toprak damlı ve bitişik yapı nizamında inşa edilmiştir. Ev, eğimli bir arsa üzerinde kuzey-güney istikametinde zemine kurulmuştur.

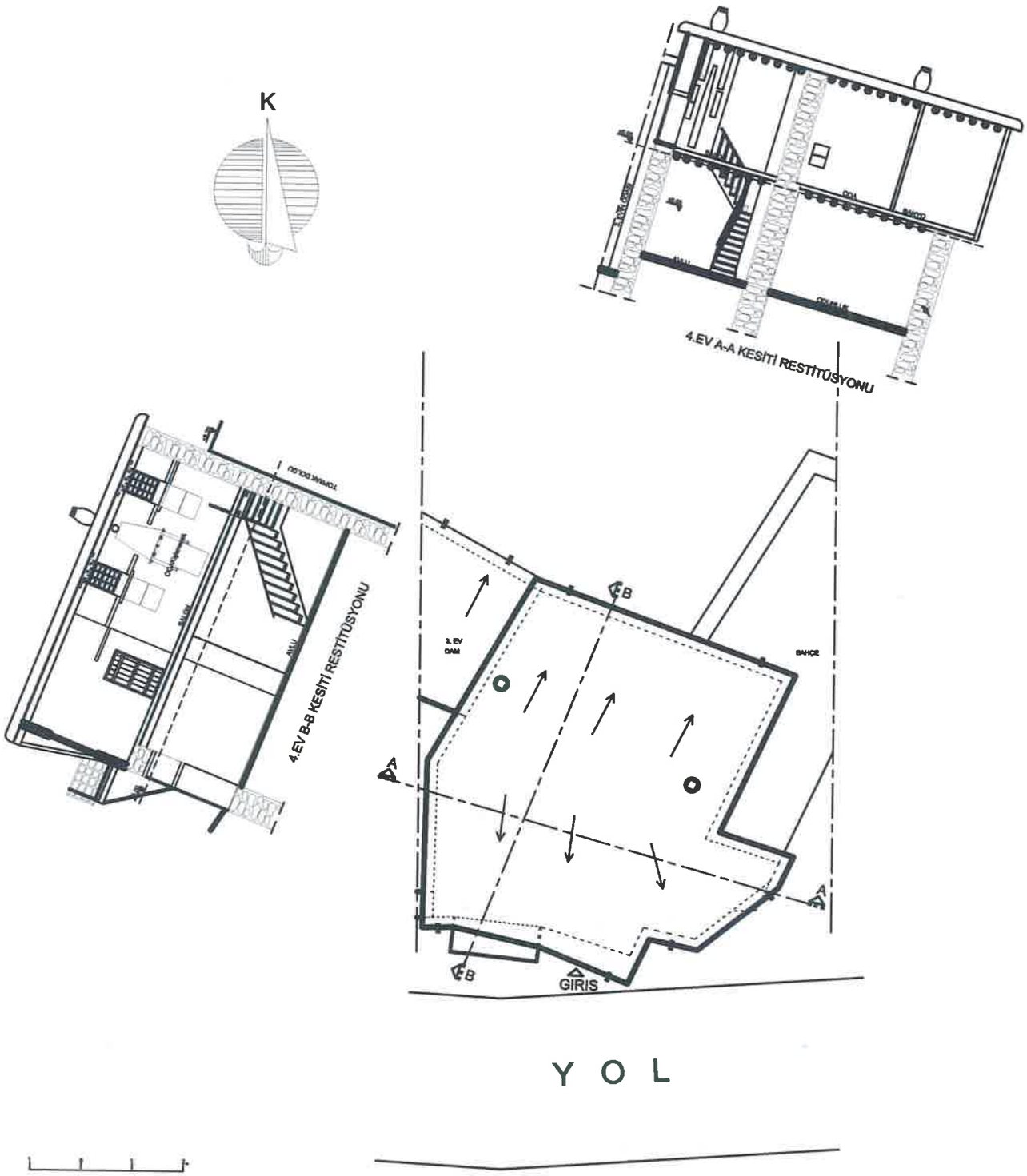
Fotoğraf- 139: Hüseyin Şaşkın Evi Sokak Genel Görünüşü

Çizim-107: Hüseyin Şaşkın Evi Rölöve Vaziyet Planı

Evin doğusu tescilli Ahmet Ekşi Evi ile bitişik, güneyi Yakup Şevki Caddesi ile sınırlı, batısı ise tescilli Fehmi Barın II Evi ile çevrelenmiştir. Üst katın tamamı yıkılmış, zemin katı ise kısmen ayakta olan evin, restorasyonu 2010 tarihinde Elazığ Belediye Başkanlığı tarafından yapılmıştır (*Çiz.:97,98; Foto.:162-191*).

Butik otel olarak kullanılacak ev, il turizmine olumlu katkı sağlayacaktır (*Çiz.:68-78*).

Çizim-108: Hüseyin Şaşkın Evi Restitüsyon Vaziyet Planı

4.8.2-TARİHÇE

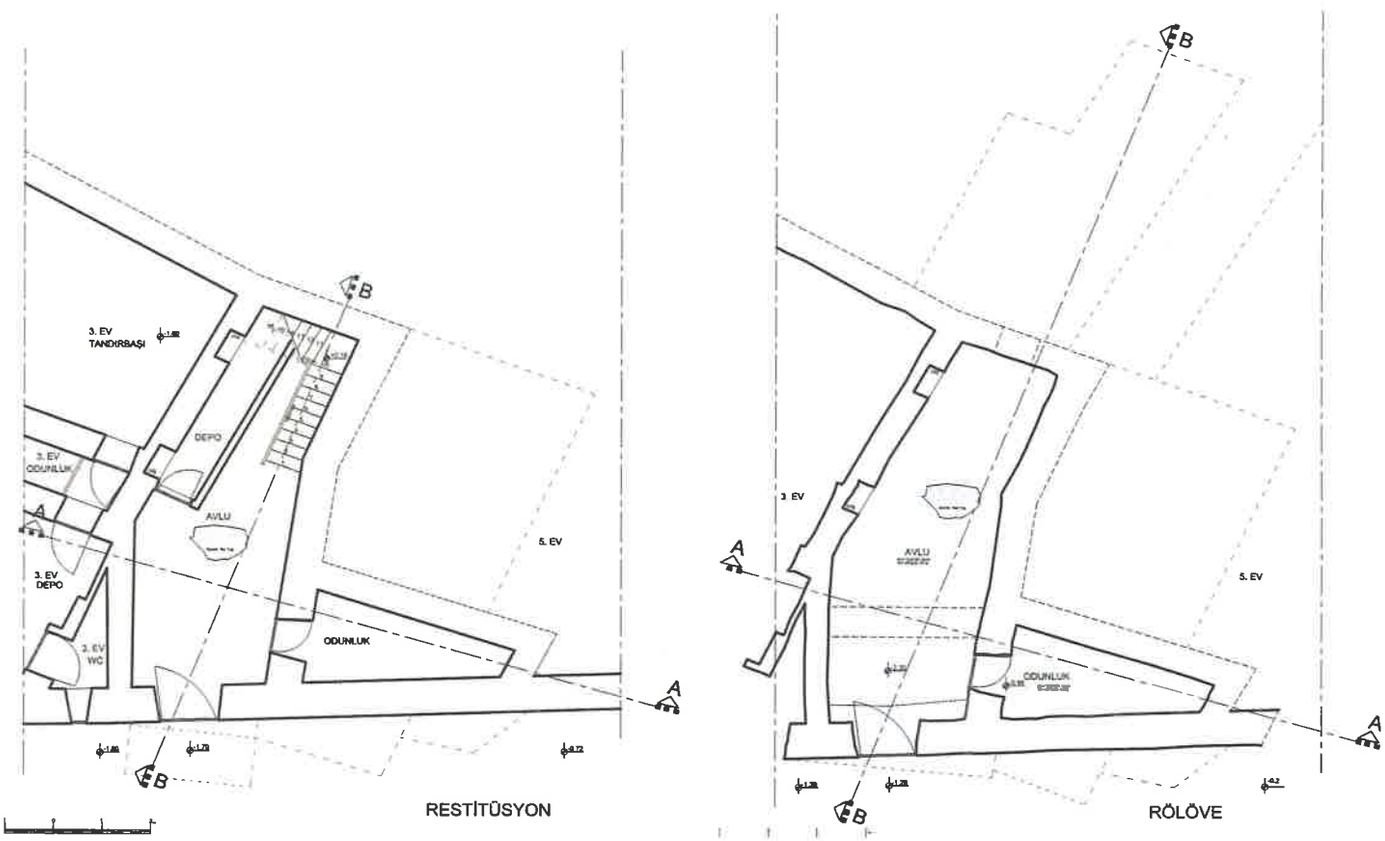
Fotoğraf- 140: Hüseyin Şaşkın Evi Sokak Genel Görünüşü

Hüseyin Şaşkın Evi, 2000 yılına kadar sahipleri tarafından konut olarak kullanılmış, daha sonra terk edilerek kendi kaderi ile baş baş bırakılmıştır. 2007 yılında Elazığ Belediye Başkanlığı tarafından Hüseyin Şaşkın Evi'nin kamulaştırması yapılmıştır.

Evin inşa kitabesi olmadığından, yapım tarihi ve ustası hakkında kesin bir bilgi yoktur. Ancak, Hüseyin Şaşkın Evi'nin mimari yapım teknikleri, malzemesi ve Harput'taki diğer benzer sivil mimari yapılar ile karşılaştırıldığında, XX. yüzyılın ilk çeyreğinde yöresel anonim ustaları tarafından inşa edildiği düşünülmektedir.

Hüseyin Şaşkın Evi, Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurul Müdürlüğü'nün kararı ile tescil edilmiştir. Bölge kurulunun 21.01.2008 tarih ve 1374 karar sayısı ile Elazığ Belediye Başkanlığı tarafından hazırlanan rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri onaylanmıştır.

Hüseyin Şaşkın Evi'nin, restorasyon çalışmaları projesine uygun olarak 2010 yılında yapılmıştır.

Çizim-109: Hüseyin Şaşkın Evi Zemin Kat Rölöve - Restitüsyon Planı

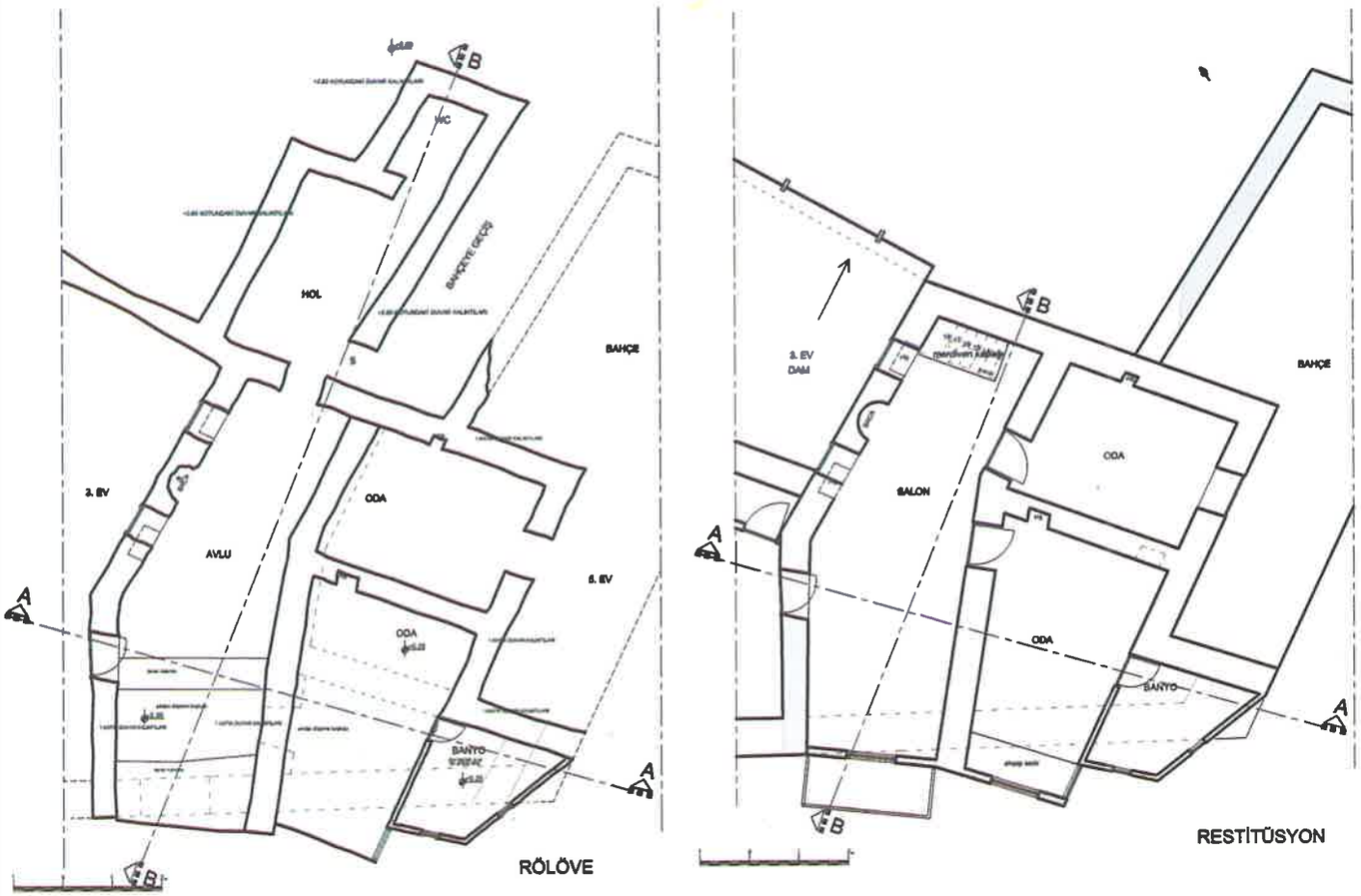
4.8.3- YAPININ İNCELENMESİ

4.8.3.1- PLAN

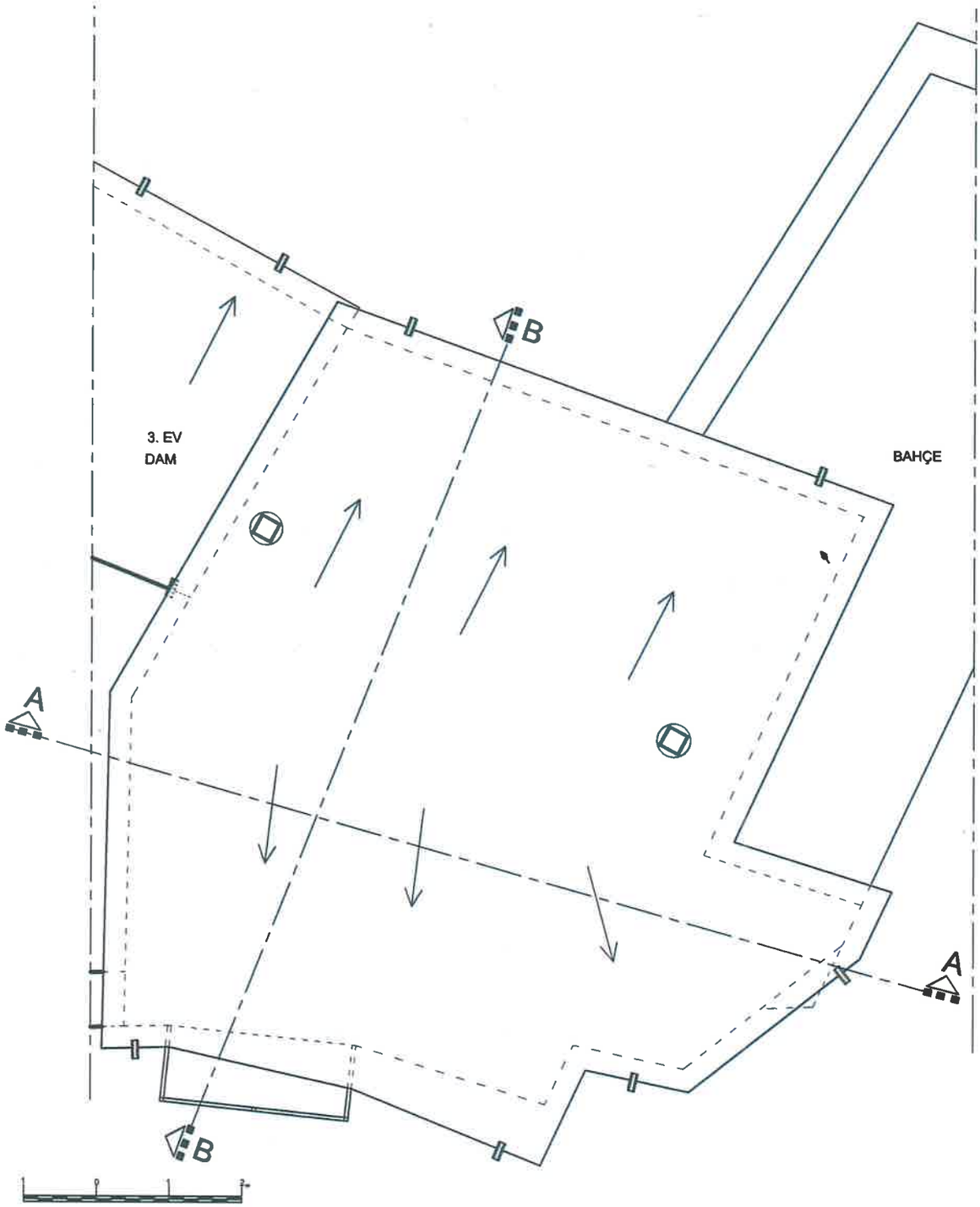
Fotoğraf- 141: Hüseyin Şaşkın Evi Ön Görünüşü

Hüseyin Şaşkın Evi, geleneksel Harput evleri mimari özelliğinde iki katlı ve toprak düz dam olarak inşa edilmiştir. Zemin kattaki sofaya, caddeden 1.03 m. genişliğindeki basık yuvarlak bir kemer içerisinde bulunan ahşap, tek kanatlı kapı yardımıyla girilir. Sofa, geometrik olarak düzgün olmayan bir planlanmaya sahiptir. Sofanın doğusunda yer alan kapı ile helaya giriş sağlanmaktadır (*Çiz.:109; Foto.:139-144*).

Çizim-110: Hüseyin Şaşkın Evi Üst Kat Rölöve - Restitüsyon Planı

Sofanın batı duvarında yer alan depo, dikdörtgen planlı bir düzenlenmeye sahip olup 0.85x4.25 m. ölçülerindedir. Deponun batı duvarında iki niş yer alır. Sofanın doğu duvarı boyunca 0.68 m. genişliğindeki tek kollu köşede sahanlıklı bir ahşap merdiven ile üst kat sofasına çıkılır. Üst katta merdivenin üzeri bir ahşap kapak ile kapatılmaktadır (*Çiz.:109; Foto.:139-144*).

Çizim-111: Hüseyin Şaşkın Evi Düz Dam Restitüsyon Planı

Üst kat sofası, kuzey-güney istikametinde düzensiz bir şekilde biçimlenmiştir. Sofanın batı duvarında iki pencere ile bir ocak nişi yer alır. Sofanın güneyinde bulunan iki kanatlı boydan pencere yardımıyla 1.05x2.60 m. ölçülerindeki ahşap yapılı balkona geçilir. Sofanın güneydoğusunda bulunan oda, 3.50x4.99 m. ölçülerindedir. Odanın güneyinde 0.89 m. konsol çıkma yaparak şahnişin yerleştirilmiştir. Şahnişinin güney ve doğusuna birer pencere yerleştirilmiştir. Odanın doğusunda oldukça büyük bir banyo vardır. Ayrıca, odanın kuzey duvarında iki adet niş yer almaktadır (*Çiz.:110*).

Sofanın kuzeydoğusunda yer alan 0.90 m. genişliğindeki ahşap kapı ile 2.68x3.56 m. ölçülerindeki odaya girilir. Odanın doğu duvarına açılmış kapı yardımıyla daha üst kotta olan evin avlusuna giriş sağlanır. Avlu, yaklaşık 6.86x10.88 m. ölçülerinde olup güneye doğru çıkıntılı, doğusu bitişik evin duvarı ile kuzey ve batısı ise çevre taş duvarı ile çevrelenmektedir.

Hüseyin Şaşkın Evi'nin ana yapı malzemesi; taş, kerpiç, metal ve ahşaptır. Evin beden ve iç duvarları kalınlıkları farklıdır. Dış ve iç duvarların tüm satıhları kireç katkılı harç ile sıvanmıştır. Yığma örgü tekniğinde inşa edilen duvarlarda moloz taş yardımı ile özellikle kapı ve pencere açıklıkları ve kat aralarında karşılıklı olarak yaklaşık 0.15x0.15 m. kare kesitli ahşap hatıllar kullanılmıştır. İç ve dış moloz duvarların iç bölümü dolgu malzeme ile doldurulmuştur.

Fotoğraf- 142: Hüseyin Şaşkın Evi Ön Görünüşü

Restorasyonu yapılan Hüseyin Şaşkın Evi, geleneksel lokanta ve kahve olarak plan düzenlenmesi yapılmıştır. İki katlı olan evin, zemin katında kahvehane, üst katta, ise lokanta olarak iç tasarımı yapılan evin il kültür turizmine katkı sağlayacağı bir gerçektir (*Çiz.:68-78*).

4.8.3.2- DÜZ DAM

Hüseyin Şaşkın Evi'nin plan biçimine göre şekillenen düz toprak dam sıkıştırılmış çorak topraktan inşa edilmiştir. Düz toprak damda yapının tüm cephelerinden 0.33 m. dışa taşıntılı olarak 0.40 m. yüksekliğindeki düz bir saçak ile toprak dama geçiş sağlanmıştır (*Çiz.:77,111; Foto.:164-187*).

Fotoğraf- 143: Hüseyin Şaşkın Evi İç Mekan Görünüşü

Toprak düz dam üzerindeki kar ve yağmur sularının tahliye edilmesi için, kuzey ve güney yönlerine ikişer toplam dört adet ahşap çörten yerleştirilmiştir. Düz dam üzerinde iki adet baca yer almaktadır.

Düz dama çıkış ahşaptan yapılmış merdivenler yardımıyla sağlanmaktadır.

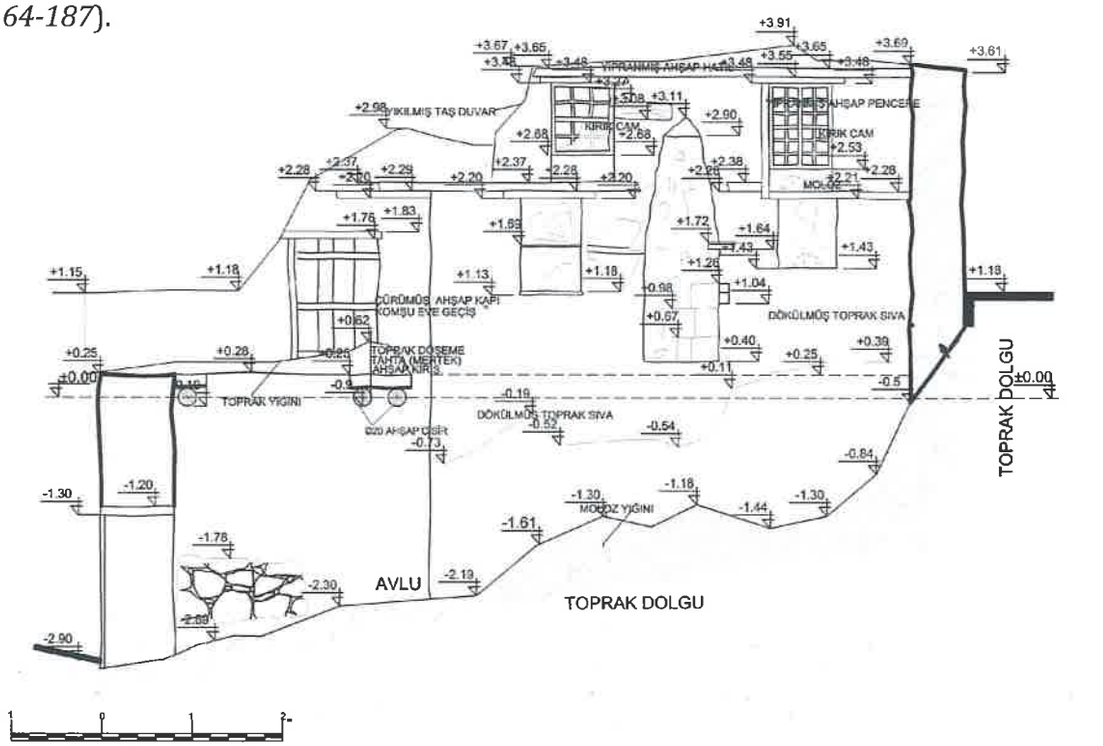
4.8.3.3- CEPHELER

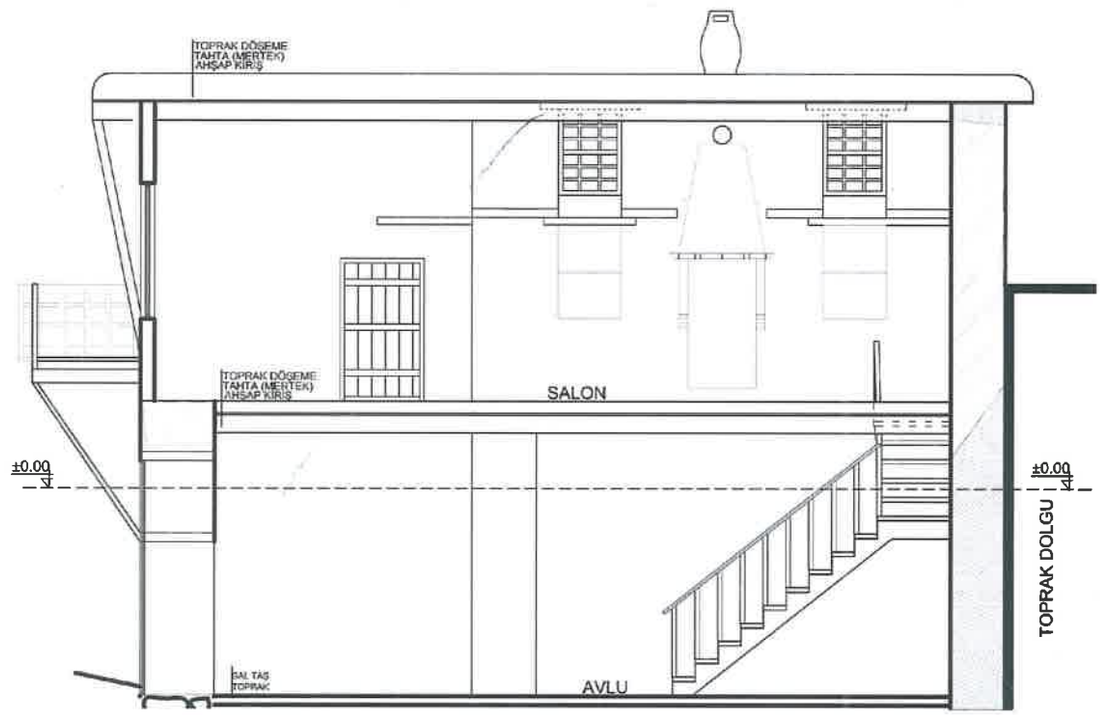
Hüseyin Şaşkın Evi'nin en hareketli cephesi kuşkusuz caddeye bakan 10.27 m. genişliğinde, 6.81 m. yüksekliğindeki güney cephesidir. Cephenin doğu ve batı köşeleri arasında yaklaşık 1.24 m. cadde eğiminden oluşan kot farkı vardır. Bu kot farkı caddede eğim ile geçilmektedir.

Güney cephesinde yuvarlak basık kemerli giriş kapısı bulunur. Kapının kanadı ahşaptan, söveleri ve kemeri yonu taştan inşa edilmiştir (*Çiz.:114; Foto.:164-187*). Evin üst kat cephe yapılanmasında öne

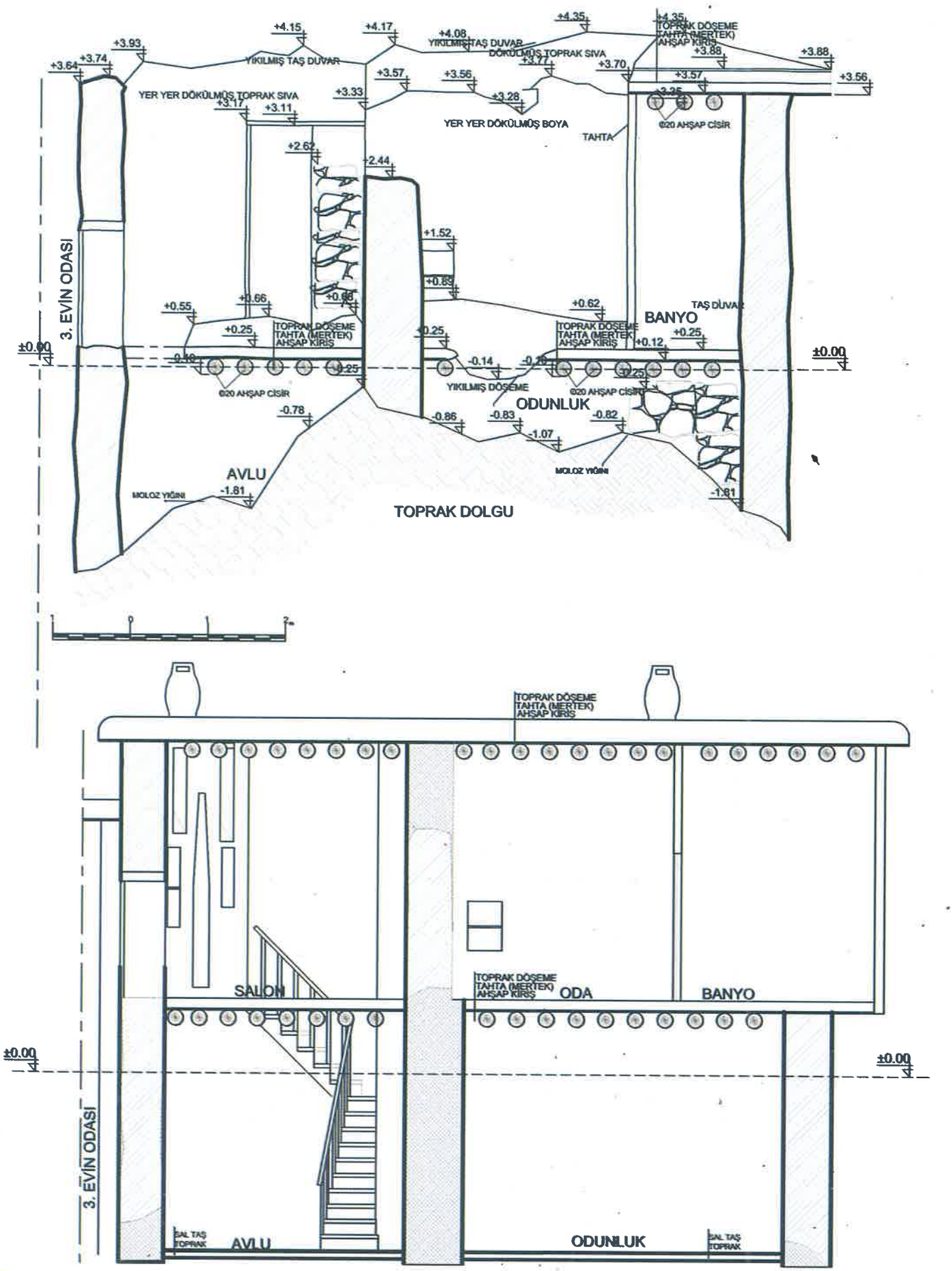
çıkan ahşap şahnişin cephenin hareketlenmesinde önemli rol oynar. Konsol şahnişin çıkmalar tamamen ahşaptan inşa edilmiş, eli böğründeki destek ahşaplar ile cephe zenginleştirilmiştir.

Üst kattaki sofanın güneyindeki şahnişinin ortasında yer alan, boydan pencereden 1.05x2.60 m. ölçülerindeki balkona geçilir. Konutun güney üst kat cephesindeki dikdörtgen formunda üç adet pencere ayni mimari özellikte olup, daha küçük diğer iki pencere ile cephe doluluk ve boşluk oranı arasında bir armoni oluşturmaktadır. Konutun güney cephesi kireç katkılı harç ile sıvanmıştır (*Çiz.:112,113,114,115; Foto.:164-187*).

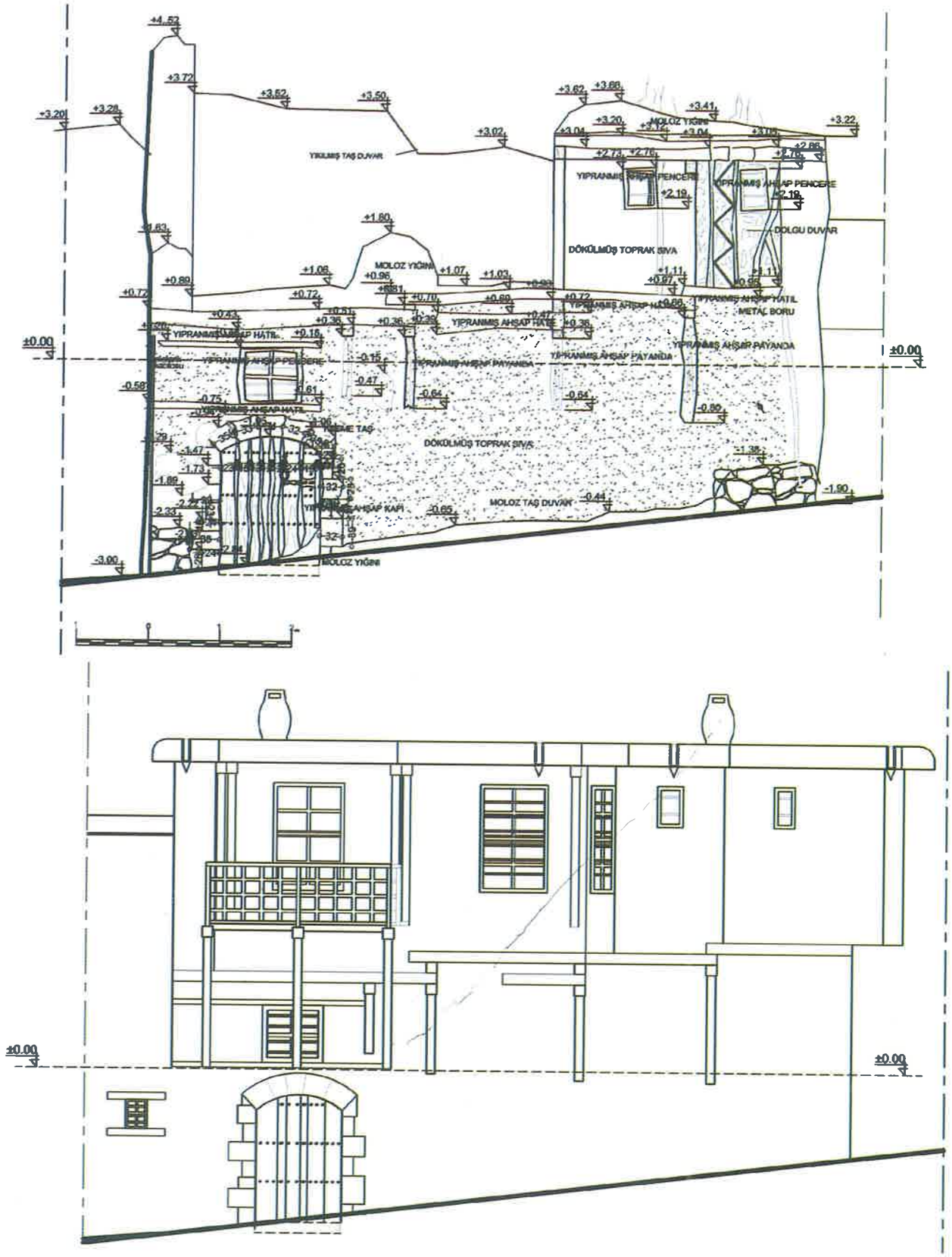

Çizim-112: Hüseyin Şaşkın Evi Boy Kesit Rölöve - Restitüsyonu

Çizim-113: Hüseyin Şaşkın Evi En Kesit Rölöve - Restitüsyonu

, Hüseyin Şaşkın Evi'nin cepheleri dikdörtgen ve kare planlı pencereler dışında oldukça sade bir yapıda olup, herhangi bir mimari eleman yer almamaktadır.

Çizim-114: Hüseyin Şaşkın Evi Güney Cephe Rölöve - Restitüsyonu

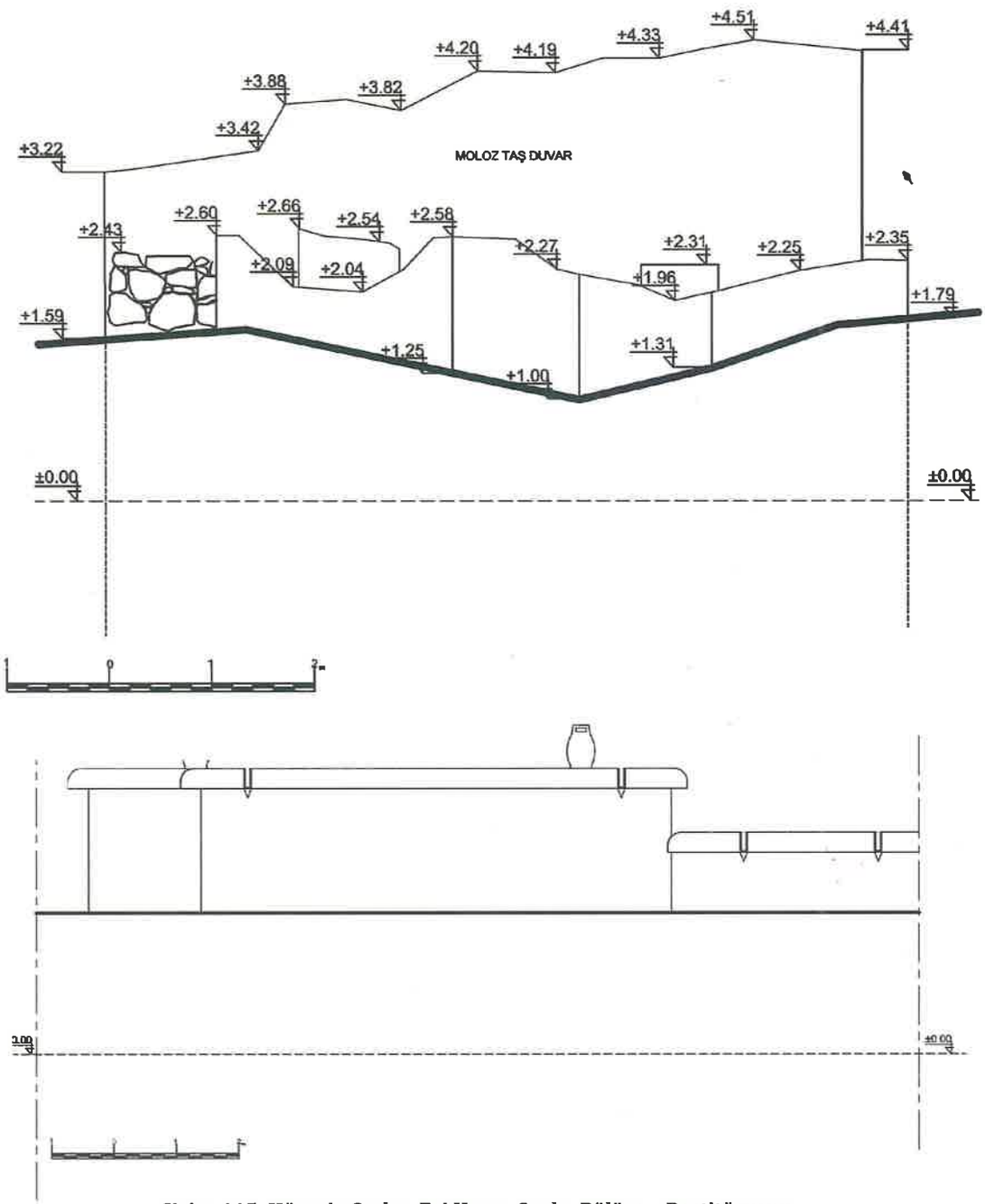
Fotoğraf- 144: Hüseyin Şaşkın Evi İç Mekan Görünüşü

Fotoğraf- 145: Hüseyin Şaşkın Evi İç Mekan Görünüşü

Fotoğraf- 146: Hüseyin Şaşkın Evi İç Mekan Görünüşü

Çizim-115: Hüseyin Şaşkın Evi Kuzey Cephe Rölöve - Restitüsyonu

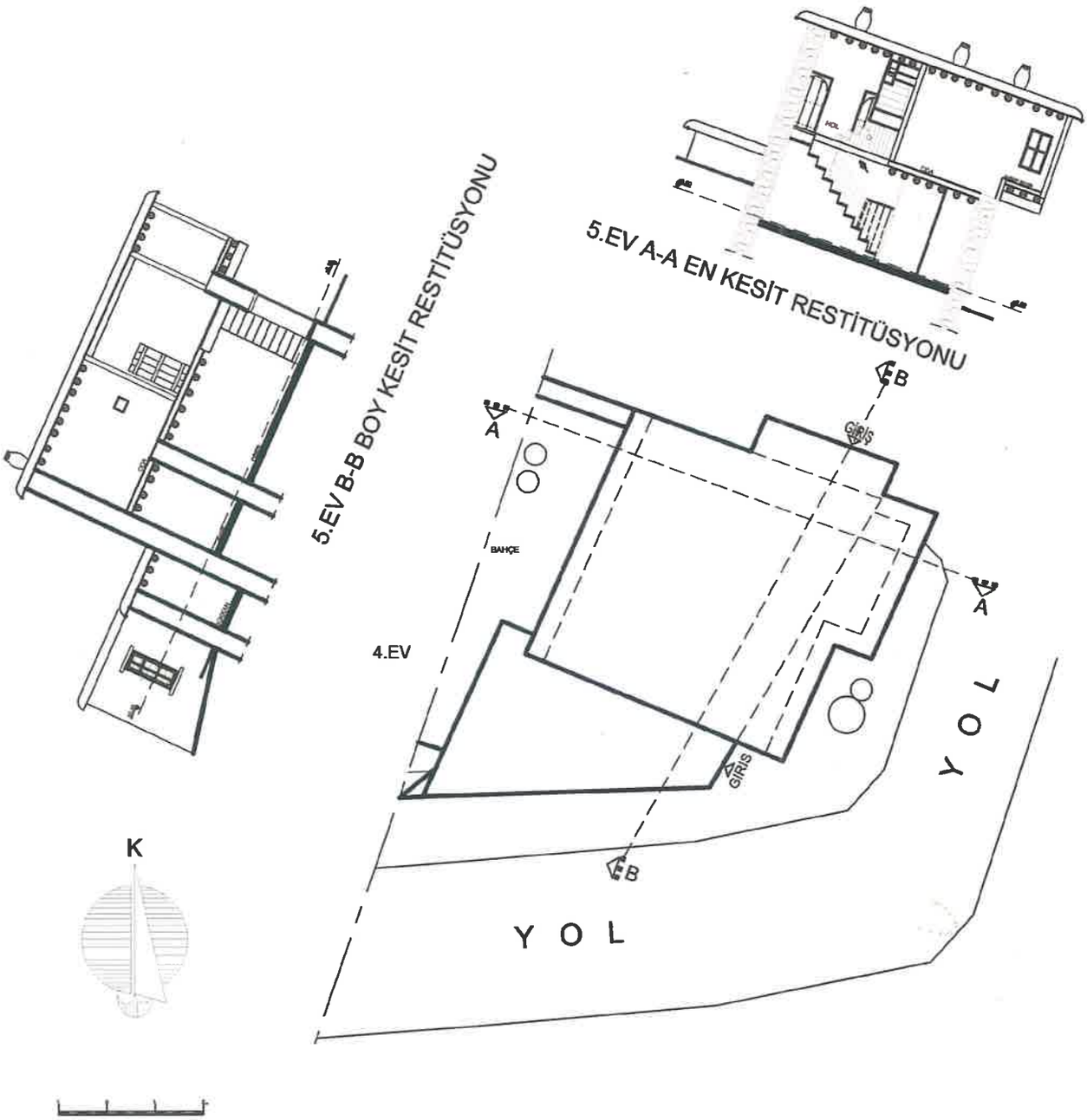
4.9- AHMET EKŞİ EVİ

4.9.1-KONUMU

Ahmet Ekşi Evi, Harput Mahallesi Yakup Şevki Caddesi'nin kuzey yakasında 81 Ada, 8 Parselde yer almaktadır. Evin güney ve doğusu cadde ile sınırlanmıştır (*Çiz.:2,124; Foto.: 119-125*).

Fotoğraf- 147: Ahmet Ekşi Evi Sokak Genel Görünüşü

Çizim-116: Ahmet Ekşi Evi Restitüsyon Vaziyet Planı

Harput Kentsel Sit Alanı içerisinde yer alan Ahmet Ekşi Evi, iki katlı toprak düz damlı ve bitişik nizamda inşa edilmiştir. Ev, eğimli bir arsa üzerinde ve iki yolun birleştiği köşe başında zemine kurulmuştur. Evin güneyinde yer alan tandır evi tek katlı olarak inşa edilmiştir. Yakın zamana kadar kadayıfçı dükkânı olarak kullanılmıştır.

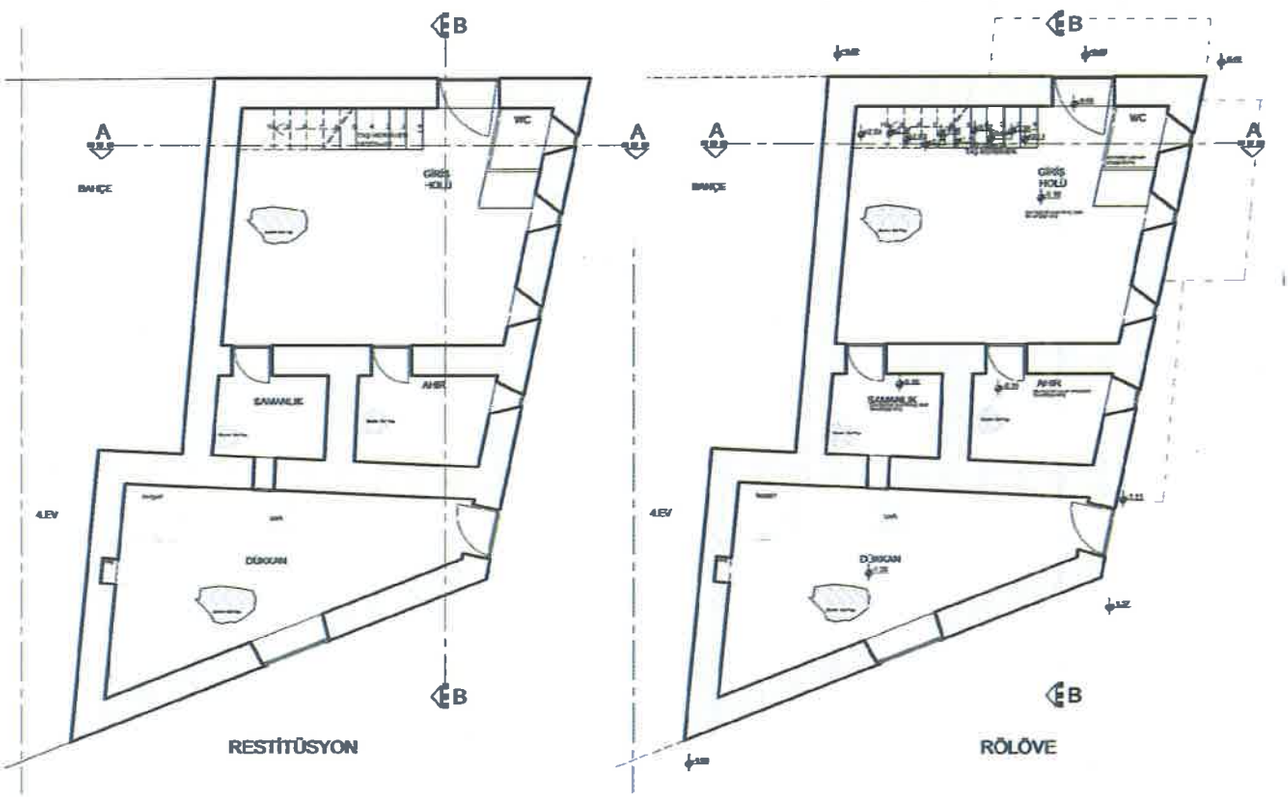
Fotoğraf- 148: Ahmet Ekşi Evi Sokak Genel Görünüşü

Fotoğraf- 149: Ahmet Ekşi Evi Kuzeydoğu Görünüşü

Evin doğusunda sokak, güneyi Yakup Şevki Caddesi, batısı ise tescilli Hüseyin Şaşkın Evi ile çevrelenmiştir. Üst katının bir bölümü yıkık olan evin restorasyonu 2010 yılında Elazığ Belediyesi tarafından yapılmıştır (*Çiz.:117,118; Foto.:162-191*).

Butik otel olarak kullanılacak ev, il turizmine olumlu katkı sağlayacağı bir gerçektir (*Çiz.:68-78*).

Çizim-117: Ahmet Ekşi Evi Zemin Kat Rölöve - Restitüsyon Planı

Ahmet Ekşi Evi, 2000 yılına kadar sahipleri tarafından konut olarak kullanılmıştır. 2007 yılında Elazığ Belediye Başkanlığı tarafından evin kamulaştırması yapılmıştır.

Evin inşa kitabesi olmadığından yapım tarihi ve ustası hakkında kesin bir bilgi yoktur. Ahmet Ekşi Evi'nin mimari yapım teknikleri, malzemesi ve Harput'taki diğer sivil mimari benzer yapılar ile karşılaştırıldığında, XX. yüzyılın ilk çeyreğinde yöresel anonim ustaları tarafından inşa edildiği düşünülmektedir.

Ahmet Ekşi Evi, Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurul Müdürlüğü'nün kararı ile tescil edilmiştir. Bölge kurulunun 21.01.2008 tarih ve 1375 karar sayısı ile Elazığ Belediye Başkanlığı tarafından hazırlanan rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri onaylanmıştır.

Ahmet Ekşi Evi'nin restorasyon çalışmaları projesine uygun proje müellifi, kurumun teknik elemanları ve yüklenici firmanın teknik elemanlarının ortak istişaresi ile 2010 yılında yapılmıştır.

4.9.3- YAPININ İNCELENMESİ

4.9.3.1- PLAN

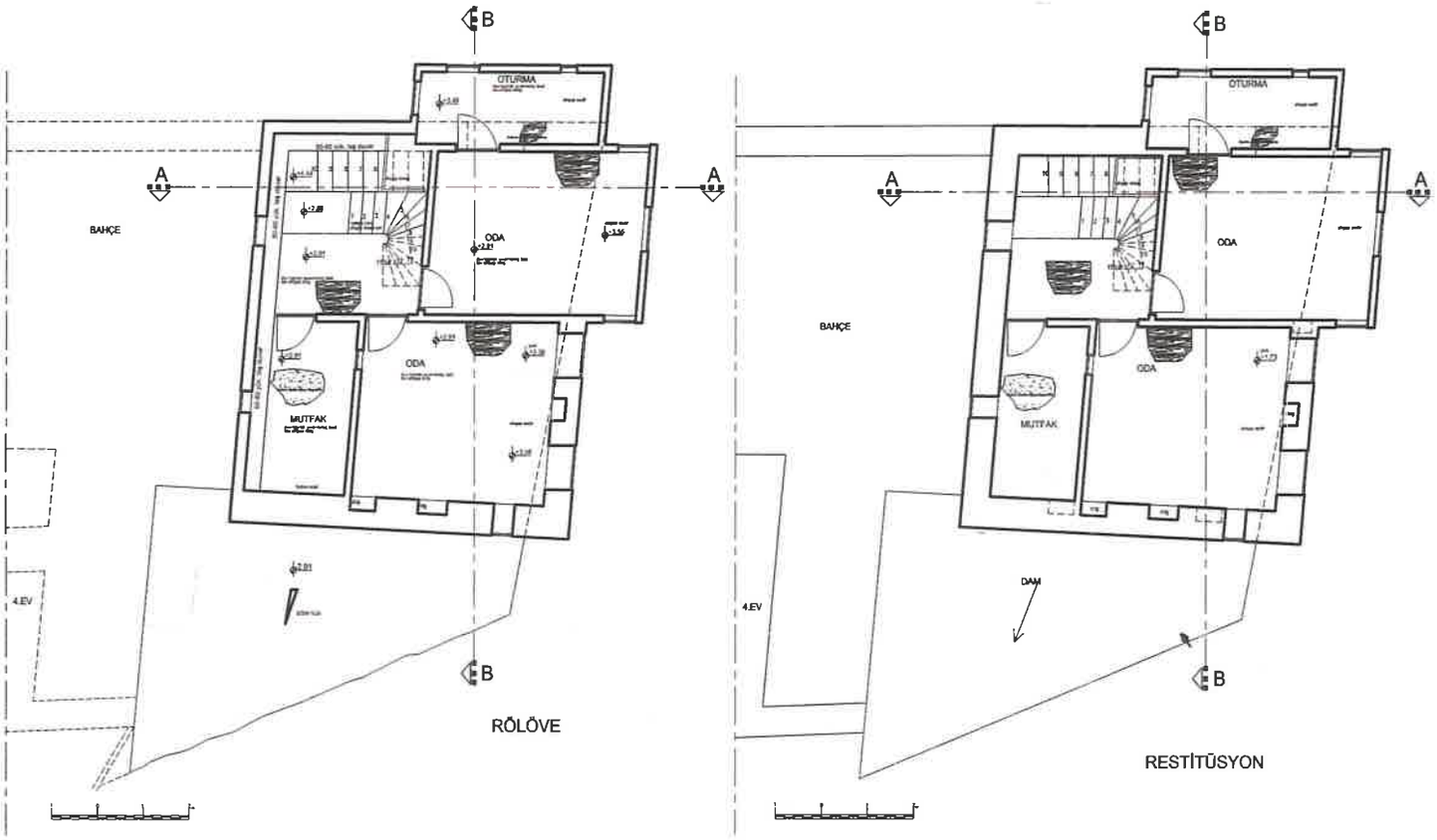
Ahmet Ekşi Evi, geleneksel Harput evleri mimari özelliğinde iki katlı ve toprak düz dam olarak inşa edilmiştir. Zemin kattaki sofaya caddeden 1.00 m. genişliğindeki basık yuvarlak bir kemer içerisinde bulunan ahşap tek kanatlı kapı yardımıyla girilir (*Çiz.:117; Foto.:147-161*).

Fotoğraf- 150: Ahmet Ekşi Evi Doğu Görünüşü

Fotoğraf- 151: Ahmet Ekşi Evi Kuzey Görünüşü

Çizim-118: Ahmet Ekşi Evi Üst Kat Rölöve - Restitüsyon Planı

Sofa, 4.89x5.62 m. ölçülerindeki yaklaşık dikdörtgen planlı bir düzenlenmeye sahiptir. Sofanın kuzeydoğu köşesinde bir helâ yer almaktadır. Sofanın kuzey duvarı boyunca 0.90 m. genişliğindeki tek kollu ahşap merdiven ile üst kata çıkılmaktadır. Doğu duvarında benzer üç adet mazgal pencere yardımıyla sofanın aydınlanması sağlanmaktadır (*Çiz.:117; Foto.:150,151*).

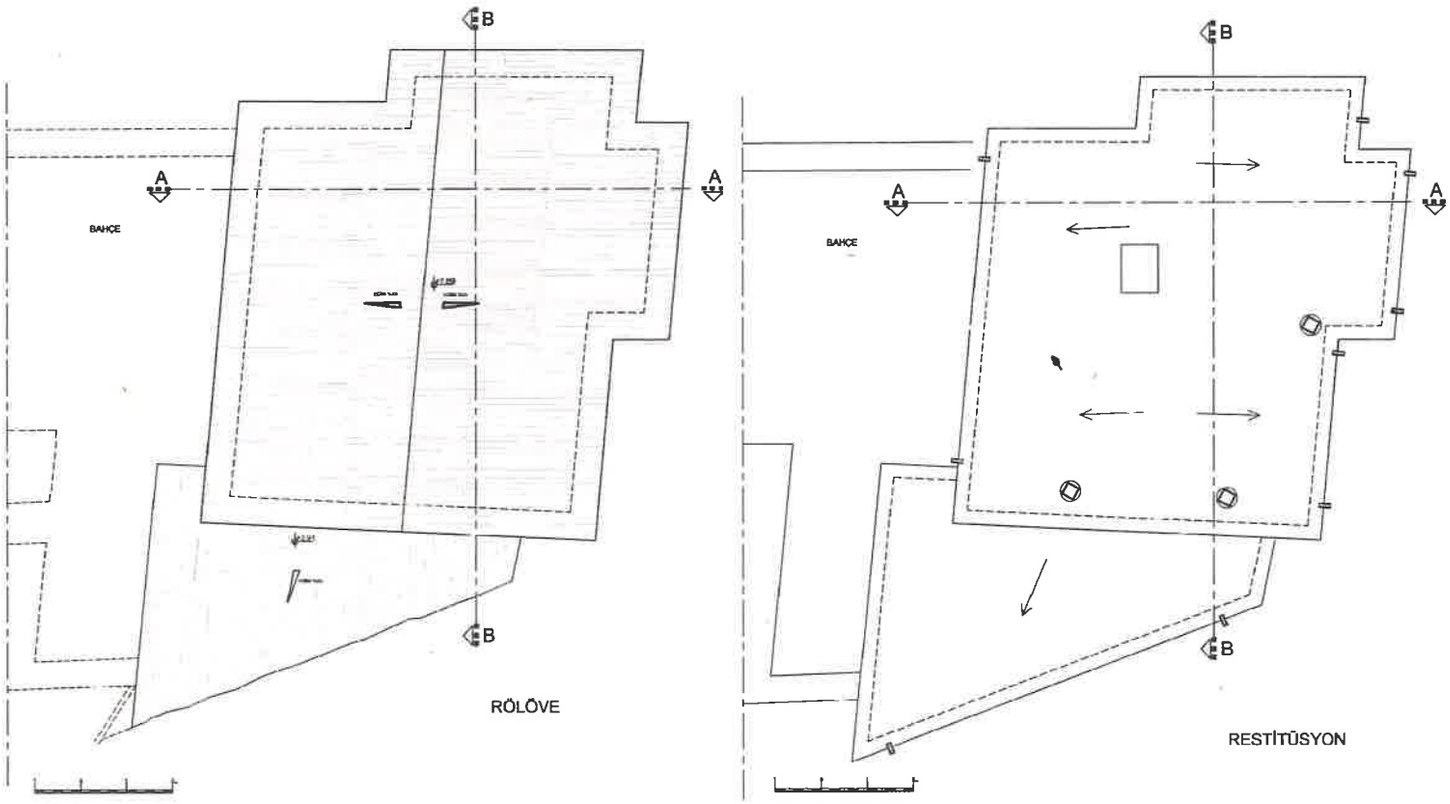

Fotoğraf- 152: Ahmet Ekşi Evi Doğu Görünüşü

Fotoğraf- 153: Ahmet Ekşi Evi Giriş Kapısı Görünüşü

Sofanın güney duvarında bulunan iki kapı ile ahır ve samanlık bölümlerine girilir. Sofanın güneydoğusunda 1.75x2.49 m. ölçülerindeki ahırın doğu duvarında bir mazgal pencere yer alır. Sofanın güneybatı köşesinde bulunan samanlık 1.64x2.25 m. ölçülerindedir. Samanlık batı duvarında yer alan bir pencere ile iç mekânın aydınlatılması sağlanmaktadır. Güney duvarına açılmış bir bölüm ile evin güneyine bitişik olarak inşa edilen tandır evine içten geçiş sağlanır.(*Çiz.:117; Foto.:147*).

Çizim-119: Ahmet Ekşi Düz Dam Rölöve - Restitüsyon Planı

Fotoğraf- 154: Ahmet Ekşi Evi Giriş Kapısı Şakşak Görünüşü

Doğu cephesinin güney köşesinde yer alan bir kapı ile girilen zemin kattaki tandır evi, üçgen formunda bir planlanmaya sahiptir. Tandır evinin batı ve kuzey duvarı düzgün bir şekilde olup, güney duvarı ise caddenin şekline göre biçimlenmiştir. Tandır evinin güney duvarında bir pencere, batı duvarında bir niş, kuzeybatı köşesinde yuvarlak planlı bir tezgâh ile kuzey duvarı ortasında bir çark yer alır.

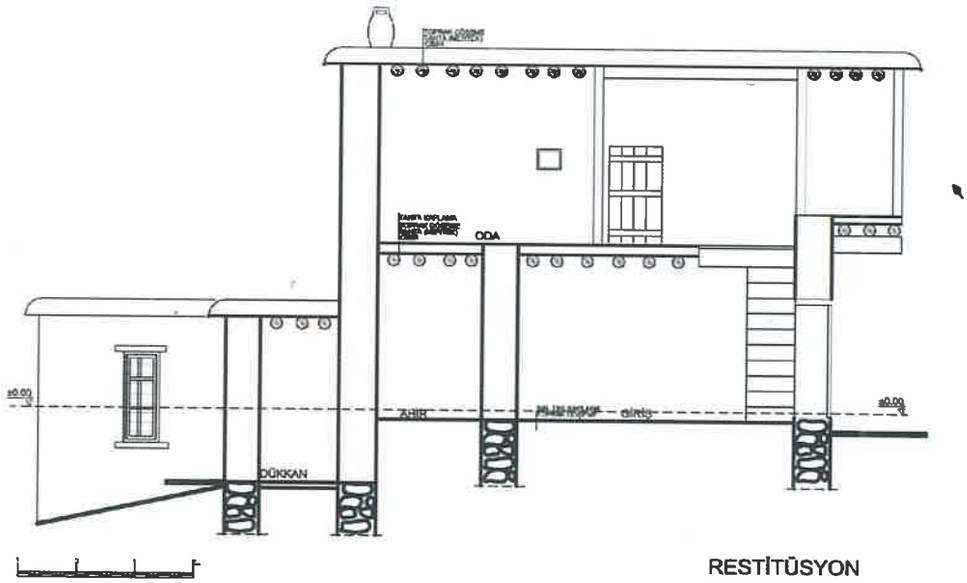
Zemin katın sofasında bulunan tek kollu ahşap merdiven yardımı ile üst katın sofasına çıkılır. Üst kat sofası 3.32x3.47 m. ölçülerinde yaklaşık kare planlıdır. Sofanın doğu duvarına bitişik bir döner merdiven ile dam başı ile toprak düz dama çıkılır. Sofanın kuzey ve batı duvarı zemin katta 0.60 m. kalınlığında, üst katta ise duvar kalınlığı 0.30 m.dir (*Çiz.:118; Foto.:153-161*).

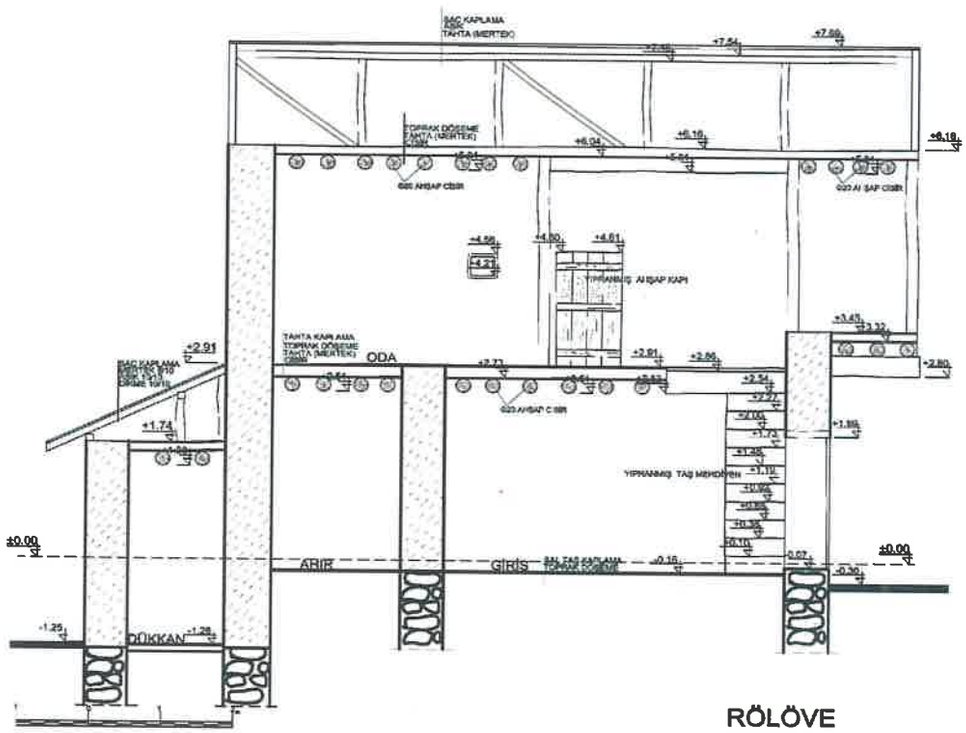
Fotoğraf- 155: Ahmet Ekşi Evi İç Merdiven Görünüşü

Fotoğraf- 156: Ahmet Ekşi Evi İç Merdiven Görünüşü

RESTİTÜSYON

RÖLÖVE

Çizim-120: Ahmet Ekşi Evi Boy Kesit Rölöve - Restitüsyonu

Sofanın güneyinde yer alan mutfak 1.95x3.55 m. ölçülerinde olup batı duvarına açılmış bir pencere ile mekânın aydınlatılması sağlanmaktadır. Sofanın güneydoğu köşesindeki 0.90 m. genişliğinde bir kapı ile 3.21x4.22 m. ölçülerindeki odaya giriş sağlanır. Odanın doğu duvarında iki pencere bir niş, güney duvarında bir pencere ile iki niş yer alır. Üst kat sofasının doğusundaki odaya 0.90 m. genişliğindeki bir kapı ile girilir. Oda, 3.31x4.62 m. ölçülerindedir. Odanın doğusu 1.21 m. genişliğinde konsol çıkma yaparak şahnişin yerleştirilmiş, şahnişin doğu, güney ve kuzey duvarlarına açılmış üç adet pencere ile iç mekânın aydınlatılması sağlanmaktadır. Odanın kuzey duvarında yer alan kapı yardımıyla 1.43x3.98 m. ölçülerindeki dikdörtgen planlı odaya girilir (*Çiz.:118*). Odanın kuzey bölümünde ahşap çıkmalı bir şahnişin bulunur. Odanın biri batı, diğer ikisi kuzeye doğru açılmış üç penceresi mevcuttur. Ahmet Ekşi Evi'nin tüm cephelerinde bakıldığında görülen ahşap çıkma konsolu şahnişinler ve zemin katta bulunan iki basık yuvarlak kemerli giriş kapısı ile cepheler hareketlenmiştir.

Fotoğraf- 157: Ahmet Ekşi Evi İç Kapı Görünüşü

Ahmet Ekşi Evi'nin ana yapı malzemesi; taş, kerpiç, metal ve ahşaptır. Ahmet Ekşi Evi'nin beden ve iç duvarları kalınlıkları farklıdır. Dış ve iç duvarların tüm satıhları kireç katkılı harç ile sıvanmıştır. Yığma örgü tekniğinde inşa edilen duvarlar moloz taş yardımı ile özellikle kapı ve pencere açıklıkları ve kat aralarında karşılıklı olarak yaklaşık 0.15x0.15 m. kare kesitli ahşap hatıllar kullanılmıştır. İç ve dış moloz duvarların iç bölümü dolgu malzeme ile doldurularak duvarlar tamamlanmıştır (*Çiz.:120,121; Foto.:157-161*).

Restorasyonu yapılan iki katlı, şahnişinli Ahmet Ekşi Evi, geleneksel Butik Otel olarak düzenlenmesi yapılmıştır. İki katlı olan evin, zemin katında tek ve çift kişilik oda, üst katta ise, iki odalı çift kişilik oda tasarımı yapılan evin, il kültür ve turizmine katkı sağlayacağı bir gerçektir (*Çiz.:68-78*).

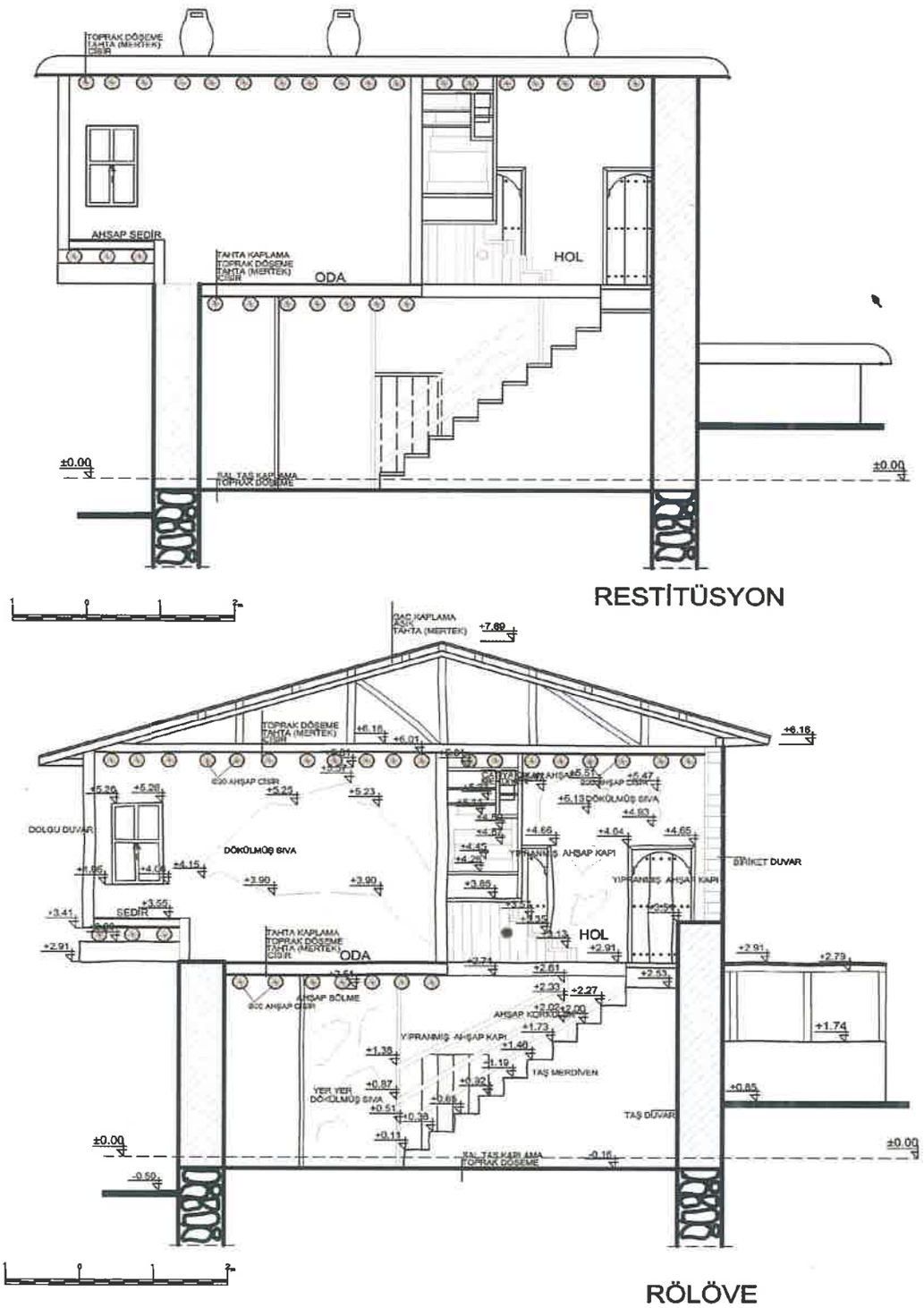
Fotoğraf- 158: Ahmet Ekşi Evi İç Kapı Üst Süsleme Görünüşü

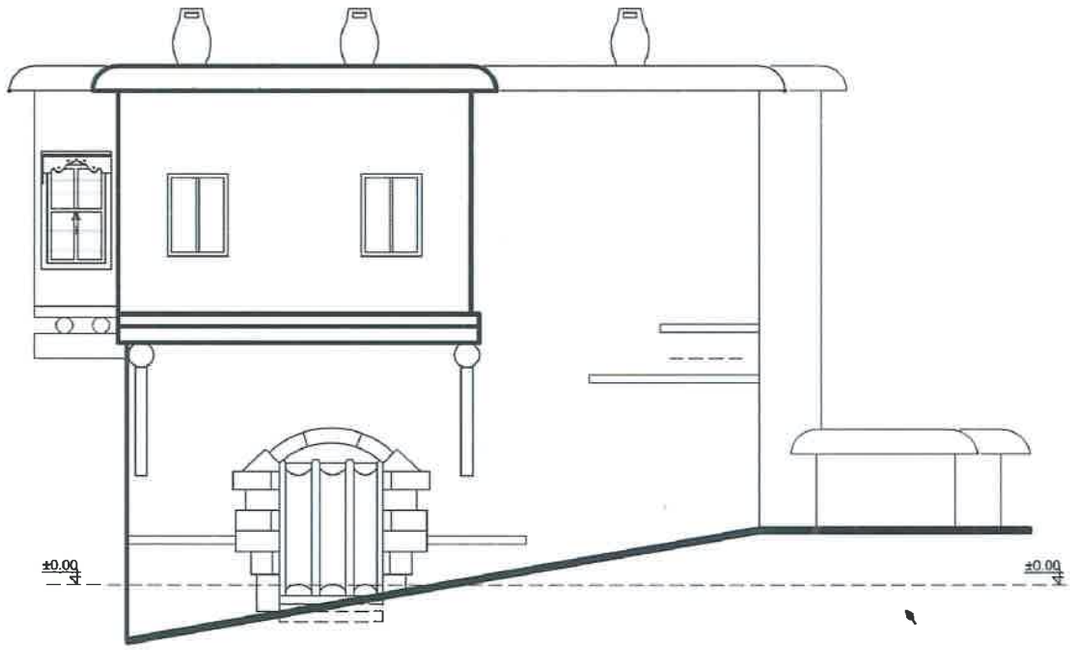
Fotoğraf- 159: Ahmet Ekşi Evi Niş Görünüşü

4.9.3.2- DÜZ DAM

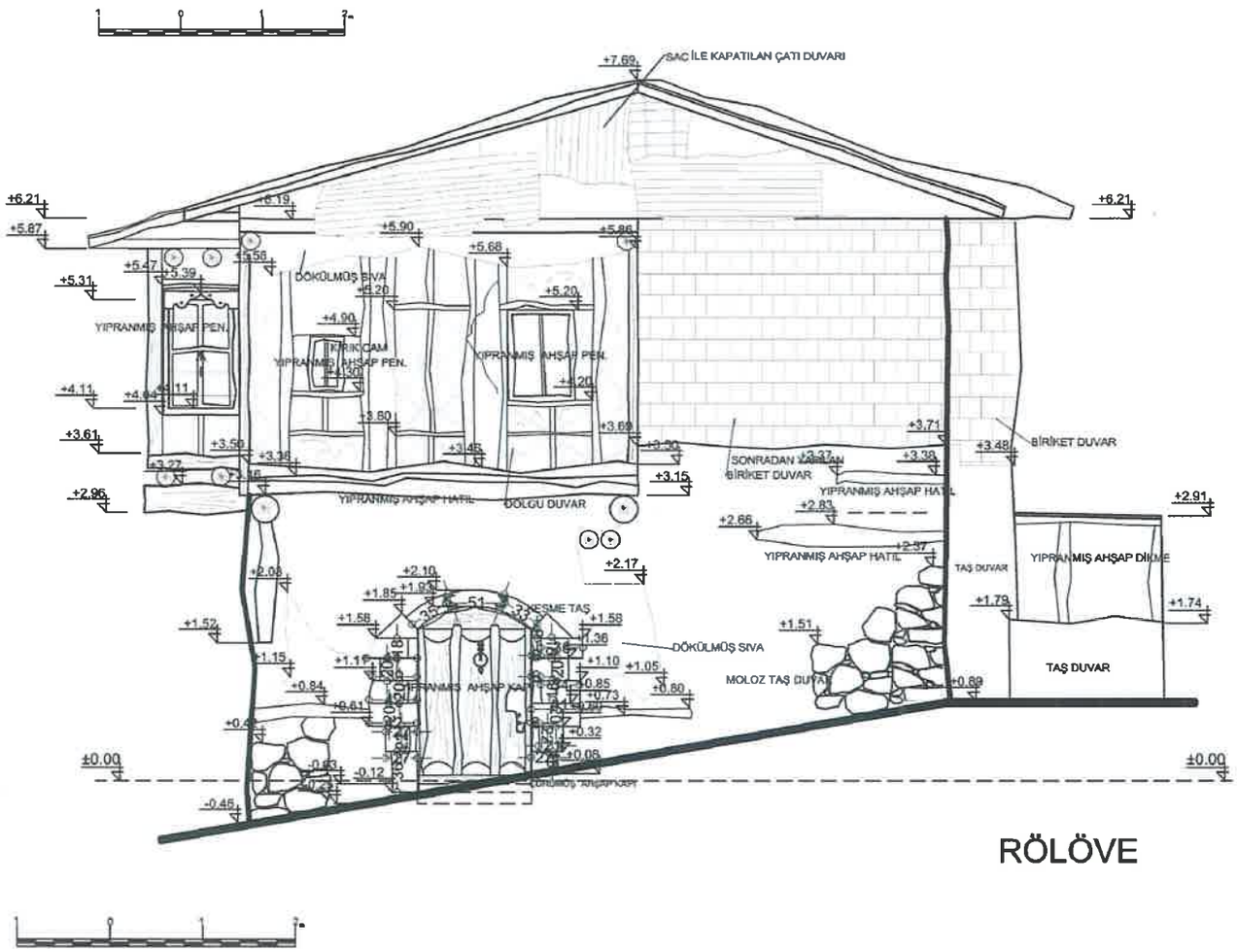
Ahmet Ekşi Evi'nin plan biçimine göre düzenlenen düz dam sıkıştırılmış çorak topraktan inşa edilmiştir. Düz damda yapının kuzey, batı ve güney cephelerinden 0.33 m. dışa taşıntılı 0.40 m. yüksekliğindeki düz bir saçak ile düzenlenerek düz toprak dama geçiş sağlanmıştır (*Çiz.:77,119; Foto.:184-191*).

Çizim-121: Ahmet Ekşi Evi En Kesit Rölöve - Restitüsyonu

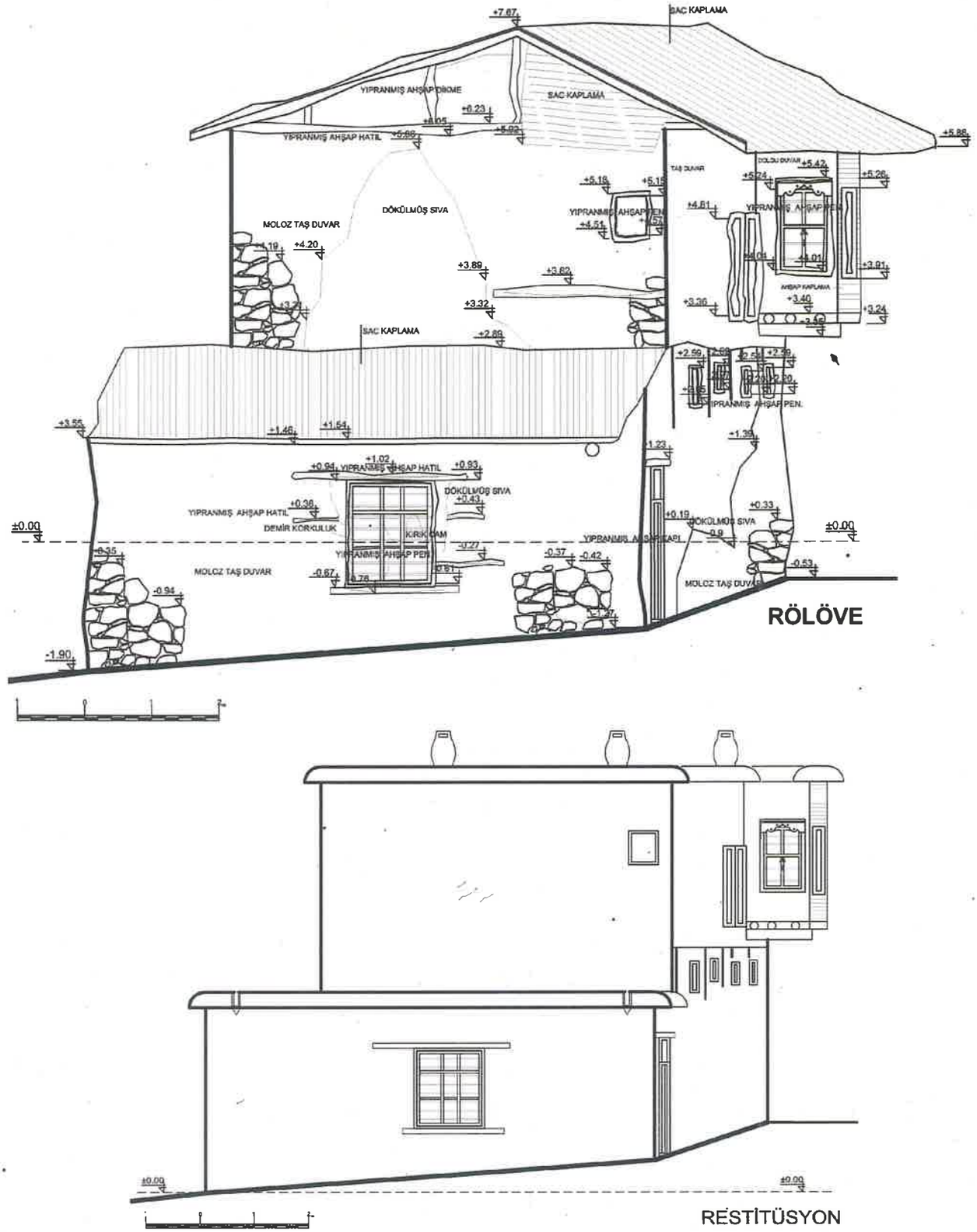
RESTİTÜSYON

RÖLÖVE

Çizim-122: Ahmet Ekşi Evi Kuzey Cephe Rölöve - Restitüsyonu

Konutun güneyinde yer alan tandır evi tek katlı ve düz damlı bir yapıda inşa edilmiştir. Evin düz damına ulaşım, tandır evi düz damında bulunan ahşap portatif bir merdiven ile sağlanır. Toprak düz dam üzerinde dam başı ve bacalar yer alır.

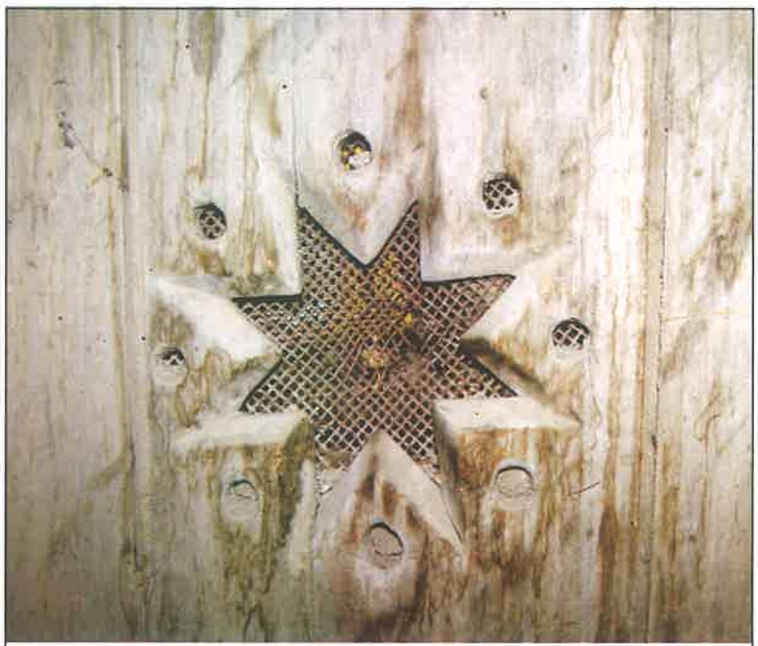

Çizim-123: Ahmet Ekşi Evi Güney Cephe Rölöve - Restitüsyonu

Toprak düz dam üzerindeki kar ve yağmur sularının tahliye edilmesi için, tandır evi düz damında güney cepheye doğru iki ahşap çörten, üst katın güney cephesine doğru iki ve kuzey yönüne doğru üç toplam yedi ahşap çörten yer alır (*Çiz.:119; Foto.:184-191*).

Fotoğraf- 160: Ahmet Ekşi Evi Merdiven Görünüşü

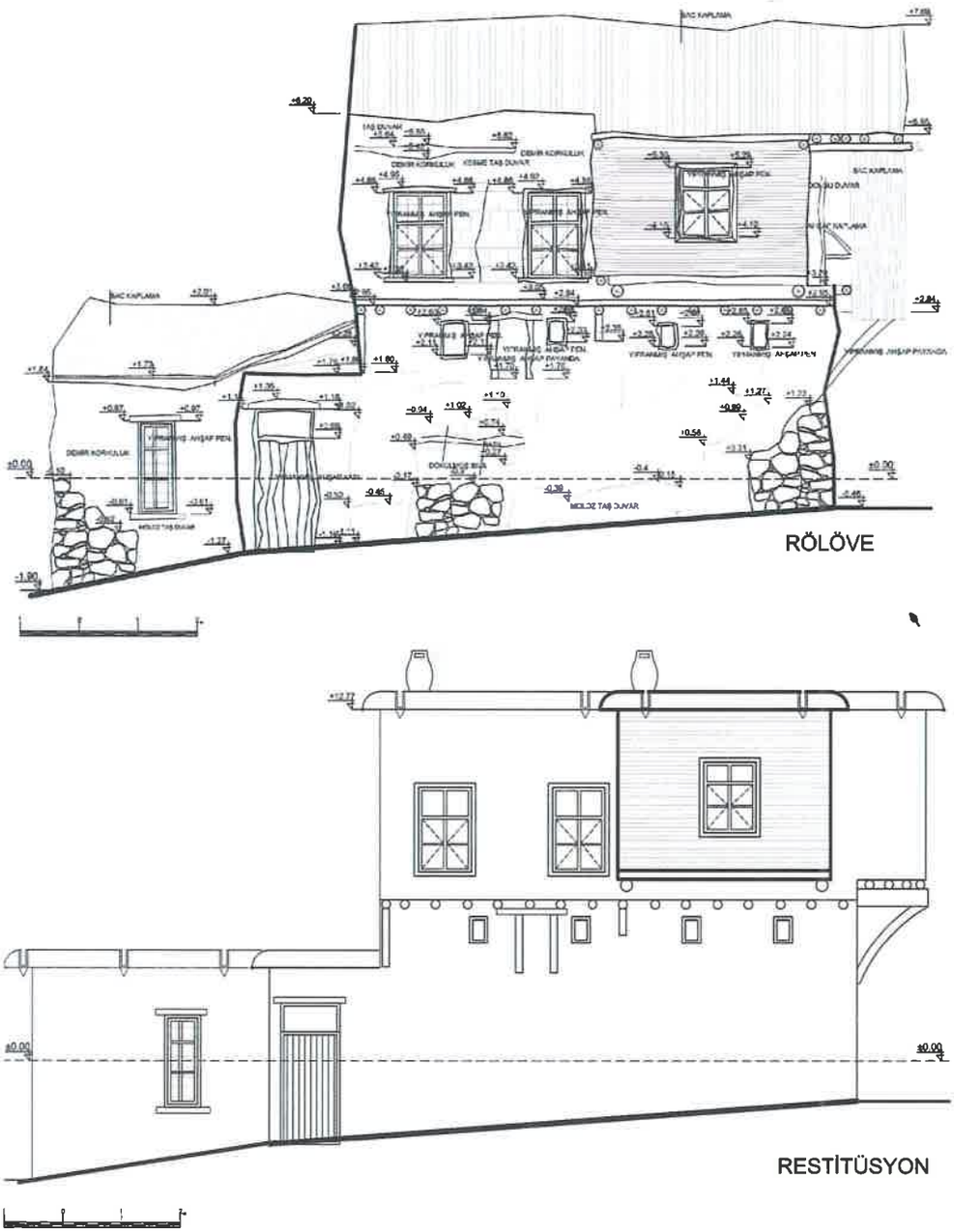
Fotoğraf- 161: Ahmet Ekşi Evi Merdiven Süsleme Görünüşü

4.9.3.3- CEPHELER

Ahmet Ekşi Evi'nin güneyinde yer alan tandır evi, tek katlı, cephe genişliği 9.03 m. yüksekliği ise 4.62 m.dir. Tandır evinin güney cephesinde çift kanatlı pencere yer alır. Evin güney cephesi 11.34 m. genişliğinde 7.56 m. yüksekliğindedir (*Çiz.:122; Foto.:184-191*).

Güney cephesinde yuvarlak basık kemerli tandır evi giriş kapısı bulunur. Kapının söveleri ve kemeri yonu taştan inşa edilmiştir. Evin güney cephesinin doğu bölümünde bulunan üst kat dış çıkma konsolları yardımıyla oluşan şahnişin oldukça hareketli şekilde planlanmıştır. Ahşap eli böğründeki konsol çıkmaların altında bulunan simetrik küçük mazgal pencereler ile şahnişinde bulunan pencereler, diğer pencereler yardımıyla cepheye hareketlilik kazandırılmıştır. Cephenin doğu ve batı köşeleri arasında yaklaşık 1.00 m. kot farkı vardır. Bu kot farkı caddede eğim ile geçilmektedir (*Çiz.:122; Foto.:184-191*).

Ahmet Ekşi Evi, doğu cephesi kademeli olarak 15.52 m. genişliğinde ve 6.51 m. yüksekliğindedir. Cephenin güney ve kuzey köşeleri arasında yaklaşık 0.56 m. kot farkı vardır. Bu kot farkı cadde eğimi ile aşılmaktadır. Cephenin zemin katında tandır evi penceresi, giriş kapısı, simetrik olarak bulunan mazgal pencereler, üst kat dış çıkma konsolları yardımıyla oluşan iki adet şahnişin ve ahşap eli böğründe mimari elemanlar yardımıyla cephe oldukça hareketli bir şekilde planlanmıştır (*Çiz.:123; Foto.:184-191*).

Çizim-124: Ahmet Ekşi Evi Doğu Cephe Rölöve - Restitüsyonu

Konutun kuzey cephesi, yatayda üç kademeli olarak planlanmış, cephe, 11.34 m. genişliğinde, 6.47 m. yüksekliğindedir. Cephenin doğu ve batı köşeleri arasında yaklaşık 2.00 m. kot farkı vardır. Bu kot farkı cadde eğimi ile aşılmaktadır. Giriş kapısının üzerinde yer alan ahşap şahnişin ve pencereleri cepheye hareketlilik kazandırmıştır. Konutun batı cephesi, 9.59 m. uzunluğundadır. Cephenin kuzey üst kat bölümünde ahşap şahnişin zemin kat ve üst katlardaki pencereler yer almaktadır (*Çiz.:124*).

Ahmet Ekşi Evi'nin tüm dış duvarları kireç katkılı harç ile sıvanmıştır. Cephe beden duvarları 0.33 m. dışa çıkmalı ve 0.40 m. yüksekliğindeki düz toprak saçak yardımıyla düz dama geçiş sağlanır (Çiz.:120,121; Foto.:184-191).

Ahmet Ekşi Evi'nin kuzey ve doğu cephelerinde yer alan şahnişinler, pencere ve giriş kapıları, cephedeki doluluk boşluk ilişkisinin arasında uyum sağlamıştır.

Fotoğraf- 162: Harput Sokak Restorasyon Görünüşü

Fotoğraf- 163: Harput Sokak Restorasyon Görünüşü

Fotoğraf- 164: Harput Sokak Restorasyon Görünüşü

Fotoğraf- 165: Harput Sokak Restorasyon Görünüşü

Fotoğraf- 166: Harput Sokak Restorasyon Görünüşü

Fotoğraf- 167: Harput Sokak Restorasyon Görünüşü

Fotoğraf- 168: Harput Sokak Restorasyon Görünüşü

Fotoğraf- 169: Harput Sokak Restorasyon Görünüşü

Fotoğraf- 170: Harput Sokak Üst Döşeme Restorasyonu

Fotoğraf- 171: Harput Sokak Üst Döşeme Restorasyonu

Fotoğraf- 172: Harput Sokak Üst Döşeme Restorasyonu

Fotoğraf- 173: Harput Sokak Üst Döşeme Restorasyonu

Fotoğraf- 180: Harput Sokak Üst Döşeme Restorasyonu

Fotoğraf- 181: Harput Sokak Üst Döşeme Restorasyonu

Fotoğraf- 182: Harput Sokak İç Merdiven Restorasyonu

Fotoğraf- 183: Harput Sokak Restorasyonu

Fotoğraf- 184: Harput Sokak Restorasyonu

Fotoğraf- 185: Harput Sokak Restorasyonu

Fotoğraf- 186: Harput Sokak Üst Döşeme Restorasyonu

Fotoğraf- 187: Harput Sokak Restorasyonu Görünüşü

Fotoğraf- 188: Harput Sokak Restorasyonu

Fotoğraf- 189: Harput Sokak Restorasyonu

Fotoğraf- 190: Harput Sokak Restorasyonu

Fotoğraf- 191: Harput Restorasyonu

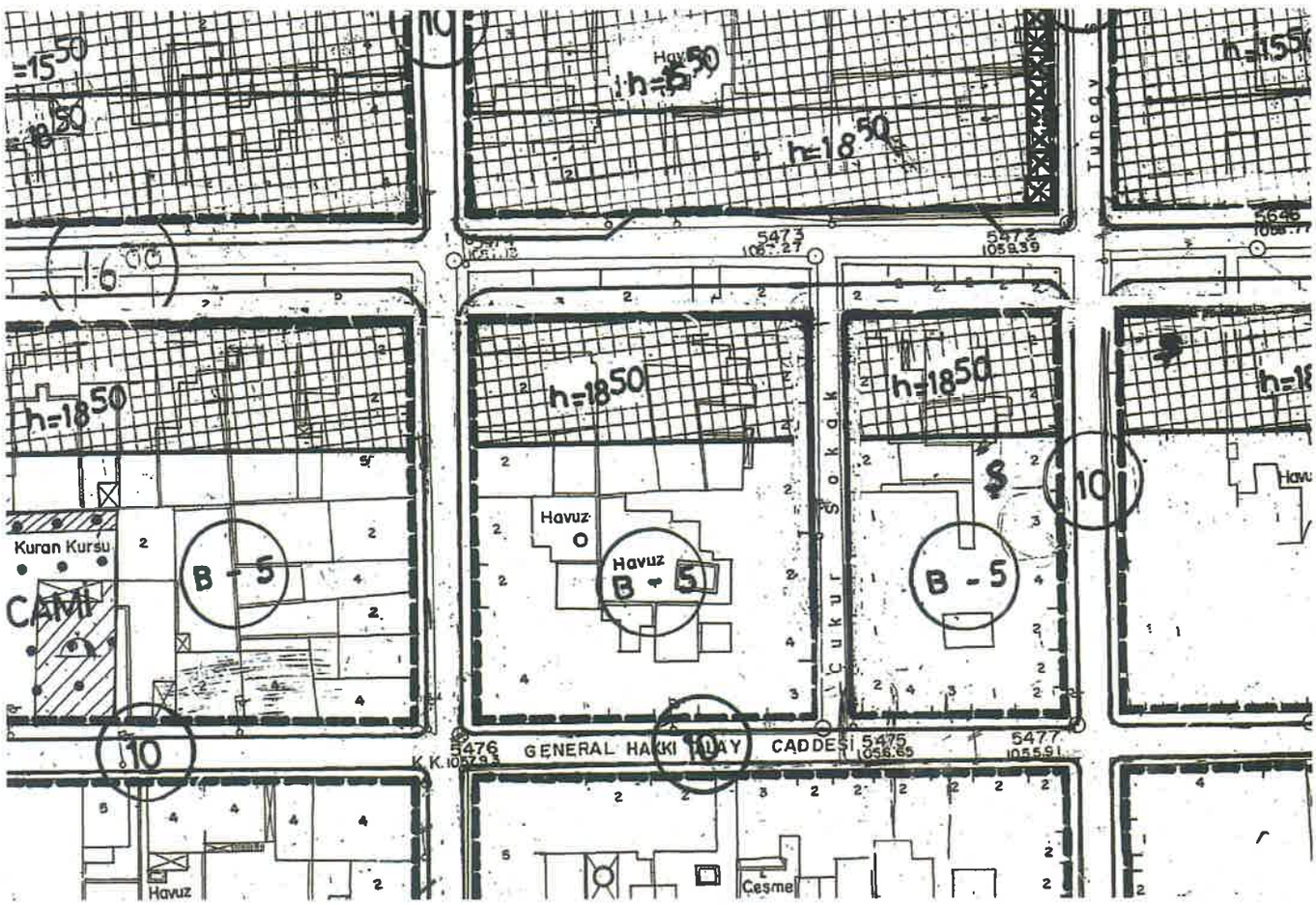
4.10- EMİNE KARAHAN EVİ

4.10.1-KONUMU

Geleneksel Elazığ konut mimarisi özelliğinde inşa edilen Emine Karahan Evi, Elazığ Merkez, Nailbey Bey Mahallesi Vali Fahri Bey Caddesi, Kâzım Efendi (*Çukur*) Sokak, 7 Pafta, 68 Ada, 31 Parsel ve No 5'de yer alır (*Çiz.:125; Foto.:231-233*).

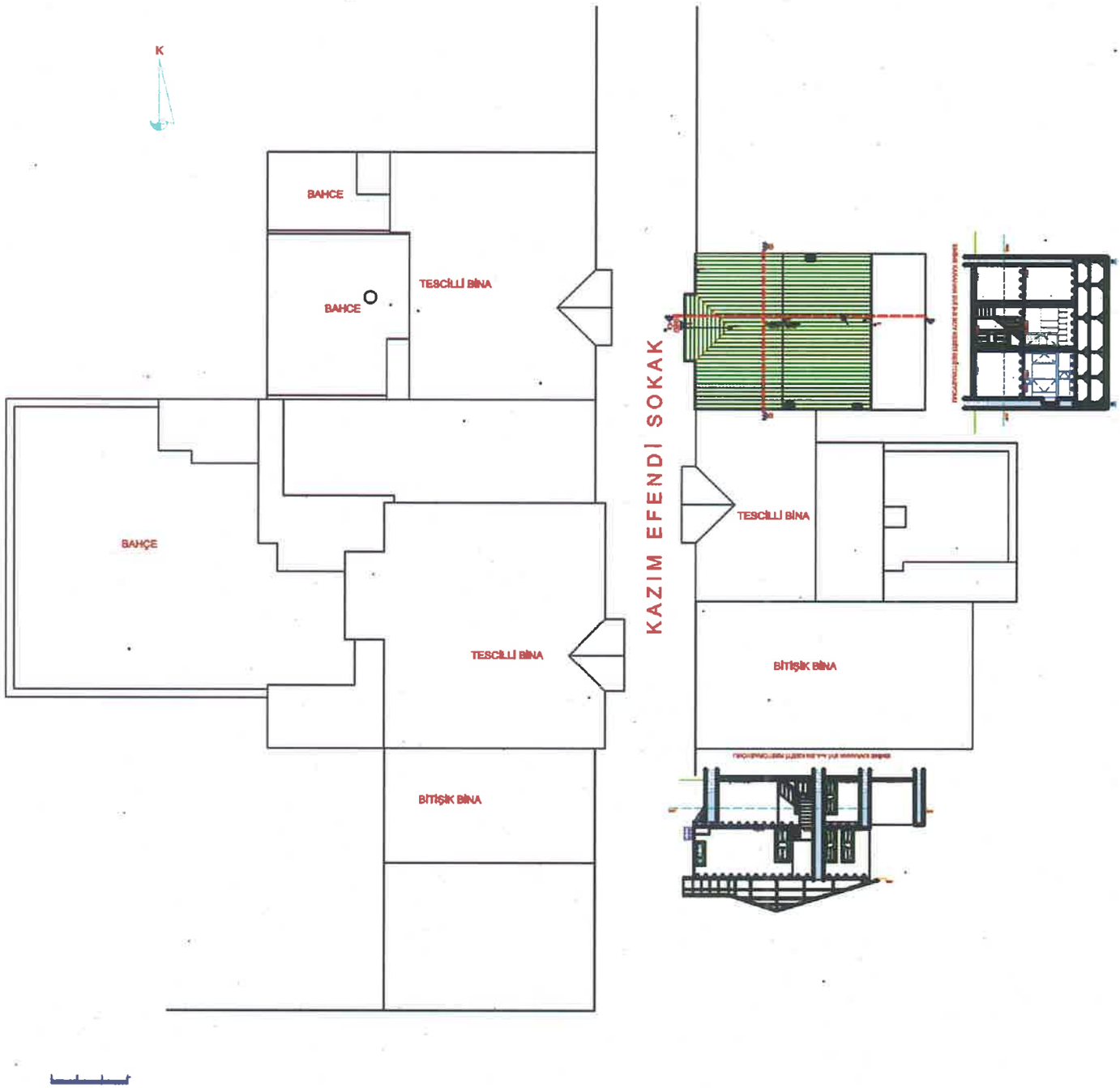
Fotoğraf- 192: Emine Karahan Evi Ön Görünüşü

Çizim-125: Elazığ İmar Planı

Tescilli olan yapı, bitişik nizamda, iki katlı, şahnişinli, taş temel üzerine kerpiç duvarla inşa edilmiştir. Konutun güneyi bitişik nizamda inşa edilen Sabahattin Bakır Evi, batısı Kazım Efendi Sokak ile kuzeyi ve doğusu komşu parseller ile çevrelenmektedir (*Çiz.:126,127; Foto.:192-195*).

Günümüzde yapı, mülk sahipleri tarafından "Güzellik Merkezi" olarak kullanılmaktadır.

Çizim-126: Emine Karahan Evi Restorasyon Vaziyet Planı